ב״ה

אין ליכט פון תורה

ספר

חק לישראל

קרח

בלשון הקודש ואידיש

778

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשנ״ט לפ״ק

ספר

חק לישראל

פרשת קרח

מן

חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

א) תורה נדפסה בשלמות עם הפטרות וחמש מגלות עם הטעמים

ב) תרגום על התורה

ג) פי' רש"י בשלמות ועם פי' רש"י ישן.

ד) פי' שפתי חכמים הנודע ללומדי תורה.

ה) פי' הרשב"ם ז"ל נכד רש"י ז"ל.

ו) פי' בעל הטורים מרבינו בעל ארבעה טורים.

ז) פי' דעת זקנים מבעלי התוספות ז"ל.

ח) תולדות אהרן מראה מקום כל פסוק בש"ס.

ט) מנין המצות למהר"ם חאגיז ז"ל נדפסו בפנים החומש ע"ס הפסוקים.

י) טעמי הקרבנות בדרך חדש ונפלא נאספו מגדולי המפרשים ז"ל.

יא) דיני הקרבנות בקצרה

יב) ההפטרות עם לקוטים ומשלים.

יג) עניני הסדרה פירוש על מקומו אשר גם הוא נאסף מגדולי המפרשים בטוב טעם ודעת.

יד) ענין הסדרה על ע"ט לפני כל סדרה.

טו) העתי' ע"ט על התורה הוא כמעט העתקה הרשה בטוב טעם וכן בההפטרת.

טז) ליקוטים יקרים ע"ט מהספרים הנקובים בשמותם למטה (יותר מחמשים במספר).

יז) משלי חכמים נעימים המושכים לב הקורא למוסר וליראת ה'. על התורה והפטרות.

יח) ספר פדר"א עם ספר הישר יחדו נעתק על ע"ט (יעדער זאל וויסען וואס עס איז געשען פון וועלט בעשאפונג ביז היינט.

יט) מצות השם על תרי"ג מצות (אויף ע"ט) יעדער מענטש זאל וויסען די מצות וואס גאט האט געבאטען.

כ) חמש מגלות עם פירש"י (בסוף כל כרך מהחומש נדפסה המגלה השייכה לכרך ההוא). זולת זה

נוספו על חמש מגלות עוד פירושים חדשים להפליא אשר לא בא עוד כבושם הזה מלוקט מגדולי מפרשים והקורא בו יתענג מאד. ולפי פי' העברי העתקנו גם פי' ע"ט (יעדער וואס וועט לייענען וועט גרויס פערגעניגען האבין).

כא) על ספר שיר השירים נקוב בשם שירי שלמה.

כב) על ספר רות נקוב. בשם יתום דוד.

כג) על ספר איכה נקוב בשם קינות ירמיה.

כד) על ספר קהלת נקוב בשם הבלי העולם

כה) על ספר אסתר נקוב בשם מור והדס.

כו) לקוטים יקרים על ח"מ מגדולים אנשי שם.

כז) משלים ערבים ונעימים על כל הח"מ

כח) תרגום שני על מגלת אסתר

כט) פתשגן הכתב על תרגום שני בתקון נפלא.

ל) העתק ע"ט מהתרגום שני בהוספות ותקונים.

לא) נדפס בסוף כל כרך סדר התפלה וכו'.

לב) גם הוספנו קצורי הדינים הצרכים לתפלה.

לג) נביאים עם פרש"י ומצודת דוד

לד) כתובים עם פרש"י ומצודת דוד.

לה) המשניות עם ברטנורא ועיקר תוי"ט בנדפס מכבר עם הוספות ותקונים.

לו) גמרא עם פרש"י והעתקה ע"ט ועם איזה דבורי תוספות.

לו) ההלכה פסוקה עם העתקה ע"ט.

לח) המוסר עם ההעתקה ע"ט.

לט) למהדרים ללמוד בכל יום התרי"ג מצות כאשר תקנו הקדמונים.

מ) ארחות חיים מהרא"ש ז"ל.

מא) הארחות חיים הנ"ל נעתק גם ללשון ע"ט.

מב) אגרת הרמב"ן ז"ל לבנו ז"ל נעתק גם הוא לע"ט.

מיט אַלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה, איבערזעצט אויף אַ לייכטע אידישע שפּראַך, מיט שיינע ליכטיגע אותיות און קלאָרען דרוק.

הוצאת אמונה — 388-8812

מגונה מאד. וכאשר תאמר הן סבול וקיים מה שאמרת : דרך גזיזה בכך ואין דרך נפוץ בכך ואין דרך טויה בכך;

דוא וועסט דיא זאך ניט טאהן, נאכדעם אז דוא וועסט זעהן דוא קענסט דיא זאך טאהן זאלסטו חרטה האבין פון דעם זיין און זאלסט טאהן דיא זאך. וועט דאס זיין שיין פאר דיר, אבער אז דוא וועסט צו זאגין דעם חבר צו טאהן די זאך וואס ער בעט ביא דיר, און נאכדעם וועסטו חרטה האבין און וועסט ניט טאהן. וועט ניט שיין זיין כי לאו אחר הן מגונה מאד ווארום זאגין ניין נאכדעם וויא מען האט גיזאגט יא איז זייער מיאוס וכאשר תאמר הן אז דוא האסט איין מאהל גיזאגט יא סבול וקיים מה שאמרת זאלסטו ליידין און זאלסט מקיים זיין וואס דוא האסט גיזאגט :

בכך ואין דרך נפוץ בכך ואין דרך טויה בכך ווארום אזוי שערט מען ניט און אזוי בערשט מען ניט און אזוי שפינט מען ניט, דריבער איז ניטא פאר וואס ער זאל חייב זיין :

אמוסר מען זאל טאהן טובות איינער דעם אנדערין

ויקח קרח בן יצהר וגו׳, פון דער פרשה לערנען מיר אמוסר אז יעדער מענטש דארף זוכין צוא טאהן טובות צו אנדערע מענטשין און דאס איז געוויס אז ער דארף זיך היטען ער זאל קיינעם קיין שאדין טאהן, ווארום גאט בצאהלט יעדער מענטש אזוי ווי ער טוהט צו אנדערע מענטשן, דריבער אז ער וועט טאהן טובות צו מענטשין, וועט גאט איהם אויך טאהן טובות, און אז ער וועט טאהן שלעכטס צו מענטשין וועט גאט אים אויך טאן שלעכטס, דאס הייסט גאט וועט אויף איהם ברייננען אזעלכע מענטשין וואס וועלין איהם שלעכטס טאהן, וויא דער תנא זאגט אין דער משנה איינער האט גיזעהן אקאפ שווימט אין וואסער, האט ער גיזאגט צו דיא קאפ פאר וואס ביסטו גישטראפט גיווארין דוא זאלסט דערטרונקען ווערין, געוויס ווייל דוא האסט אמאהל איין אנדערין דערטרונקען, דריבער ביזטו דערטרונקען גיווארין, און דער סוף וועט זיין די וואס האבין דיך דערטרונקען וועלין אויך דערטרונקען ווערין, און אזוי ווייטער און ווייטער, ווי דער נביא מיכה האט גיזאגט (מיכה ו) תגיד לך אדם מה טוב, האט דיר אמאהל אמענטש געזאגט וואס גוט איז, ומה ה׳ דורש ממך און וואס גאט פארלאנגט פון דיר כי אם עשות משפט גאט פארלאנגט נאר יעדער מענטש זאל טאהן צו זיין חבר ווי דער משפט וואס גאט האט געפסקט. דאס מיינט מען ער זאל קיינעם קיין שאדין טאן און אויב ער האט אומגערין יענעם גיטאן אשאדין זאל ער איהם בצאהלין ווי עס שטייט אין דיא סדרה משפטים, און עס איז ניט גענוג וואס ער וועט יענעם קיין שאדין טאהן נאר ואהבת חסד ער זאל ליב האבין צו טאהן טובות [צו מענטשין, והצנע לכת עם אלהיך און ער זאל בהאלטין זיינע מעשים טובים, ער זאל ניט טאהן טובות וועגין דעם וואס מענטשין זאלין איהם לויבין, ער זאל נאר טאהן די טובות ווייל גאט האט ליב דיא מענטשין זאלין טאהן טובות איינער מיט דעם אנדערין. נאך מער פערלאנגט הקב״ה פון דעם מענטש אז איינער זעהט זיין חבר דארף האבין אהילף, און ער קען איהם ניט העלפין, דהיינו ער זעהט אמענטש איז קראנק און ער קען אים ניט היילין, ער איז קיין דאקטאר, אדער דער מענטש דארף איין אנדער הילף און ער קען אים ניט העלפין, מוז ער ווייניגסטינס טאהן די אייגע זאך ער זאל מתפלל זיין צו הקב״ה פון זיינעט־וועגין הקב״ה זאל איהם העלפין, און ביי הקב״ה איז אזוי ליב די תפלה וואס איין מענטש בעט פאר זיין חבר, אויב דער מענטש דארף אויך די זעלבינע הילף ווערט ער פריער גיענפערט, ודהיינו שמעון איז קראנק און ראובן האט גבעטין פאר שמעון׳ס וועגין הקב״ה זאל איהם געזונד מאכין, און ראובן אליין איז אויך קראנק, און ראובן האט פאר זיך גאר ניט גיבעטין, העלפט הקב״ה פריער צו ראובן און מאכט איהם געזונד נאכדעם מאכט ער גיזונד צו שמעון] און דער מענטש וואס איז אצדיק און ער קען מתפלל זיין פאר אלע יודינם וועגין און ער איז ניט מתפלל, ווערט ער גישטראפט, ווי מיר געפינען אדין אין דער תורה אז איינער האט געהרגת אמענטש אומגערין זאל ער אנטלויפין אין איין שטאט פון די ערי מקלט [ווי עס שטייט אין די סדרה מסעי] און ער זאל דארט זיצען ביז דער כהן גדול וועט שטארבין, פארשטייען מיר אז אלע רוצחים האבין גיבעטין אויף דעם כהן גדול ער זאל געשווינט

שטארבן, פרעגט די גמרא וואס איז דער כהן גדול שולדיג וואס די תורה האט אנגעהאנגען דאס בעפרייהונג פון רוצח אן דאס שטארבן פון כהן גדול, זאגט די גמרא ווייל דער כהן גדול האט געדארפט בעטין ביי הקב"ה אז אין זיין צייט זאל קיין רציחה טרעפין, און זיין תפלה וואלט געווים אנגענומען גיווארין, און אז ער האט ניט גיבעטין ווערט ער גישטראפט מען זאל בעטין אויף זיין טויט. און שמואל הנביא האט אויך גיזאגט צו די יודין אז איך וועל ניט בעטין ביי הקב"ה פון אייערטוועגין וועל איך זיין זינדיג צו גאט. דוד המלך האט אויך גיזאגט אז איך האב גיזעהן מענטשין זענען קראנק האב איך אנגיטאן אויף מיר אזאק און איך האב געפאסט, און הלואי זאל קומען אויף מיר די תפלה וואס איך האב גיבעטין אויף זיי, אבער פארקערט דער מענטש וואס וואלט נאר גערין ברענגען שלעכטס אויף אנדערע מענטשין וועט די שלעכטס קומען אויף איהם אליין, און דער מענטש וואס זוכט צו טאהן שלעכטס צו אנדערע מענטשין ווייל ער פארזיכערט זיך אויף זיין רייכקייט, וועט ער אריין פאלין אין די זעלביגע שלעכטס וואס ער וויל יענעם טאהן און זיין רייכקייט וועט איהם נאר ניט העלפין, אדער ווייל ער פארזיכערט זיך אויף זיין רייכקייט און דריבער טוט ער שלעכטס צו אנדערע מענטשין, ווייל די רייכקייט איז די סבה פון דעם שלעכטס טאהן, דריבער וועט הקב"ה די רייכקייט ביי איהם אוועק נעמען. צוויי רייכע מענטשין זענען גיוועזן וואס זייער רייכקייט האט אויף זיי גיברענגט זייער אונגליק ווייל זייא האבין גיוואלט אונגליקליך מאכין אנדערע מענטשין, דאס איז קרח און המן, קרח איז גיוועזן בייז אויף משה און האט גיוואלט אונגליקליך מאכין די יודין, המן איז גיוועזן בייז אויף מרדכי און האט גיוואלט אומגליקליך מאכין דיא יודין, ווארום דער עיקר מיינונג פון קרח איז גיוועזן איין צו ריידין די יודין אז די תורה איז גאר ניט גיגעבין גיווארין פון גאט נאר משה אליין האט גיגעבין אזוי אתורה מיט זיין אייגענעם ווילען, און אלע נסים זענען נאר ניט גיוועזן נסים פון גאט נאר משה אליין האט געקענט טאהן אזעלבע זאכין, און ער האט צו געצויגין צו דעם מיינונג צווייא הונדערט מיט פופציג מענטשין די גרעסטע פון יודין, וואס זייא זאלין בעוואוסט מאכין דעם מיינונג צווישען אלע יודין, דריבער האט משה גיזאגט צו קרח און צו זיינע מענטשין אלע יודין זאלין הערין, אויב איהר וועט שטארבין ווייא אלע מענטשין שטארבין, איהר וועט קראנק ווערין און איהר וועט ליגען אויף אייערע בעטין, מען וועט קומען צו אייך מבקר חולה זיין, וועט איהר מעגין זאגין אז ניט גאט האט מיך געשיקט, נאר איך אליין האב דאס אלץ אויסגעטראכט פון מיין הארץ, אבער אז עס וועט בעשאפין ווערין אנייע בעשאפונג וואס עס איז נאך קיין מאהל גיוועזן, די ערד וועט עפענען אמויל, און ניט קרח וועט אינווייניג אריין פאלין נאר דיא ערד וועט אריין שלעפין און אריין ציהען קרח מיט דתן און אבירם אין דעם גרוב, וויא דער מדרש זאגט די גרוב האט אלץ אריין געצויגין אין זיך די מענטשין מיט זייער פארמעגין, און דיא גרוב וועט ניט בלייבין אפין נאר זיא וועט זיך אליין פארמאכין און מען וועט גאר ניט דערקענען דעם ארט וואס איז גיוועזן אפין, און קרח מיט דתן און אבירם וועלין ניט צו קוועטשט ווערין אין די ערד ווען די גרוב וועט זיך פאר מאכין, נאר זייא וועלין דורך פאלין דורך דיא גאנצע גרעב פון דיא ערד ביז אין אבגרונד, ווייל דיא גרוב וועט זיין אפין אין די גאנצע גרעב פון דיא ערד, דאמאלס וועט איהר וויסען אז מיט דיא רייד פון גאט האב איך גיטאהן אלץ וואס איך האב גיטאהן פון מצרים ביז היינט און איך אליין קען גאר ניט טאהן איך בין נאר געשיקט פון גאט, און וויא משה האט נאר גיענדיגט צו ריידין דיא ווערטער איז די ערד באלד גיעפענט גיווארין, און קרח מיט זיין גאנץ פארמעגין זענען אריין אין דיא ערד און אלץ איז גיוועזן וויא משה האט גיזאגט. נאך איין זאך דערציילט אונז די תורה ווען די יודין האבין געקריגט אויף משה און עס איז גיווארין אמגפה צווישען די יודין האט משה גיזאגט צו אהרן ער זאל גענומען קטרת און זאל געשווינד גיין מיט די קטרת צווישען דעם פאלק וועט אויפגעהאלטין ווערין דיא מגפה, דער זוהר זאגט רבי אחא איז אמאהל גע־קומען אין דעם דארף טרשא איז ער אריין געקומען אין אגאסט הויז, האבין דיא מענטשין פון דארף גיזאגט אגרויסער צדיק איז געקומען צוא אונז אין דארף וועלין מיר גיין צוא איהם, וויא זייא זענען געקומען צו רבי אחא האבין זייא גיזאגט צו איהם זאל דער רבי עפעס זארגין וואס מיר ווערין פארלארין, האט רבי אחא גיזאגט צו זייא מיט וואס ווערט איהר פארלארין, האבין זייא גיזאגט עס איז שוין זיבען טעג ווי מענטשין האבין אנגעהויבין ביי אונז צו שטארבין און אלע טאג שטארקט זיך די מגפה און עס הערט גאר ניט אויף די מגפה, האט רבי אחא גיזאגט צו די מענטשין מיר וועלין גיין אין שוהל און מיר וועלין בעטין ביי הקב"ה, איידער זייא זענען גיגאנגען אין שוהל איז געקומען

גיקומען

גיקומען אונ מען האט גיזאגט צו זייא דער מענטש איז גישטארבין אונ דער מענטש איז גישטארבין, אונ דער מענטש אונ דער מענטש זענען נאהנט צום שטארבין (מען האט גירופין דיא מענטשין מיט דיא נעמען) האט רבי אחא גיזאגט צוא דיא מענטשין עס איז ניטא קיין צייט דא צוא שטיין ווייל די צייט איז שלעכט, נעמט פון אייך פערציג מענטשין וועלכע איהר ווייסט זייא זענען דיא פרומסטע אונ צו טיילט זיי אויף פיר טייל, צוא צעהן מענטשין אטייל, אונ איך וועל אויך זיין מיט אייך, יעדערע צעהן מענטשין זאלין זיין אין איין אנדער ווינקיל פון שטאט, אונ זייא זאלין זאגין מיט גרוים כונה די פסוקים פון קטרת וואס משה האט דא געהייסין צוא אהרן (פון ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ביז והמגפה נעצרה) האבין די פערציג מענטשין אזוי גיטאהן. זיי האבין זיך געטיילט אין פיר טייל אין יעדער ווינקיל פון שטאט האבין זיך גישטעלט צעהן מענטשין, אונ האבין גיזאגט צוא דרייא מאהל דיא פסוקים (פון ויאמר משה ביז והמגפה נעצרה). נאכדעם האט רבי אחא גיזאגט צוא דיא פערציג מענטשין מיר וועלין גיין צוא דיא מענטשין וואס זענען גיוועזן נאנט צום שטארבין אונ זייא האבין דארטין גיזאגט דיא פסוקים פון ויאמר משה ביז והמגפה נעצרה, דרייא מאהל מיט אשטארקע שטימע, אונ דיא מגפה האט אויפגיהערט. נאכדעם האבין זייא גיהערט ווייא אשטימע זאגט דא קענען שוין דיא מענטשין ניט גישבראכט ווערין, דערטייל איז רבי אחא שוואך גיווארין אונ איז אנטשלאפין גיווארין האט רבי אחא גיהערט ווייא מען זאגט צוא איהם אז דו האסט דאס גיטאהן טוה דאס אויך, זאג זייא זייא זאלין טאהן תשובה, ווארום זיי זענען זינדיג האט רבי אחא צוא זייא גיזאגט זייא זאלין טאהן תשובה אונ זייא האבין גיטאהן תשובה. אונ האבין אויף זיך גענומען זייא זאלין ניט אויפהערין פון תורה לערנען, אונ דיא שטאט האט מען גירופין אנייעם נאמען דיא שטאט מחסיא. פון די מעשה דארף יעדער מענטש זעהן צוא נעמען אמוסר ער זאל אלע טאג פריה אונ אבענד זאגין דיא פסוקים פון קרבנות, פון תמיד אונ ער זאל זאגין דיא פסוקים פון קטרת, ווי עס שטייט אין דיא ספרים וועט הקדוש ברוך הוא העלפין מען זאל אפגעהיט ווערין פון אמגפה רחמנא ליצלן:

אונקלוס　　קרח יום א תורה

להמשיך מת"ת דז"א יהוה נפש י יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יחידה ו דמלוי יו"ד אל שם ב"ן שבעשית בניקוד חולם:

טז א וַיִּקַּח קֹרַח בֶּן־יִצְהָר בֶּן־קְהָת בֶּן־לֵוִי וְדָתָן וַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב

א וְאִתְפְּלֵג קֹרַח בַּר יִצְהָר בַּר קְהָת בַּר לֵוִי וְדָתָן וַאֲבִירָם בְּנֵי

ת"א ויקח קרח בן יצהר. סנהדרין קט:

בעל הטורים

(א) ויקח קרח. סמך מחלוקת קרח לפרשת ציצית, שעל ענין ציצית חלק על משה: ויקח קרח. בגימ' זה במקח רע. עושר שמור לבעליו לרעתו, בגימ' עשרו של קרח לרעתו היה לו:

רש"י

(א) ויקח קרח. פרשה זו יפה נדרשת א במדרש רבי תנחומא: ויקח קרח. לקח את עצמו לצד א' להיות

דעת זקנים מבעלי התוספות

(א) ויקח קרח. איתא בחלק ויקח אמר ריש לקיש שלקח מקח רע לעצמו. קרח שעשה קרחה בישראל. ד"א קרח עולה בגימ' שד"ד שסדר ולא שמר מצותיו של הקב"ה: בן יצהר. שהרתיח את העולם כצהרים: בן קהת. שקיהה שיני מולידיו: בן לוי. שעשה לויה לגיהנם. וצריך ולדרוש נמי בן יעקב בן

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיִּקַּח קֹרַח אונ קֹרַח האט גינומען כלומר ער האט זיך גינומען אויף אזייט צו זיין אפ גיטיילט פון דער עדה ער זאל קריגין אויף דר כהונה. נאך פשט איז וַיִּקַּח קֹרַח קֹרַח האט איין גענומען דיא עלצטע פון די סנהדרין מיט גוטע רייד זיי זאלין אויך העלפין קריגען אינ ווער איז דער קֹרַח זאגט

רשב"ם

(א) ויקח קרח. כמו ויקח את שרה אשתו ואת לוט, אף כאן ויקח קרח: ודתן ואבירם. אנשים הרבה עד שקמו עמהם לפני משה חמשים ומאתים:

שפתי חכמים

א דק"ל לאיזה אמר ל' ויקח. ולפי שפרש"י בפ' בראשית ואני לא באתי לפרש רק פשוטו של מקרא ולא ע"פ המדרש, לכן פי' רש"י כאן פרשה זו יפה נדרשת כו' שסוף קרוב לפשוטו, לכן

ענין מחלוקת קרח

(א) ויקח קרח בן יצהר בן קהת וגו'. הנה עיקר מחלוקתו של קרח היה על משה ואהרן מחמת גדולתן. שני אחים לקחו גדולה לעצמם, זה מלך וזה כהן גדול. ומחמת שלא היה יכול לעשות מחלוקת על משה ולהוציאו מגדולתו ולומר לכל ישראל שיקחו אותו למלך במקום משה, כי מי ישמע לו, כי יאמרו לו

ליקוטים על התורה

(א) וַיִּקַּח קֹרַח בֶּן יִצְהָר וגו'. דער מדרש תנחומא זאגט ווען גאט האט גיזאגט צוא משה ער זאל הייליגען דיא לוים אונ ער זאל אפ גאלין די האר פון זייער לייב אונ פון קאפ אונ די בארד, איז גיוועזן קֹרַח דער ערשטער וואס מען האט

וְאוֹן בֶּן־פֶּלֶת בְּנֵי רְאוּבֵן: ב וַיָּקֻמוּ

אֱלִיאָב וְאוֹן בַּר פֶּלֶת בְּנֵי רְאוּבֵן: ב וְקָמוּ לְאַפֵּי

בעל הטורים (ב) ויקמו. בגימ' לחלק חמשים ומאתים, כ"ר רשעים ידמו:

שפתי חכמים

פרש סופו ע"פ המדרש ולא נצטרך לפרשו לפי פשוטו: ב פי' לקיחה זו מתפרשת הוא והלב הוא הפועל וקרח הוא הפעול א"כ ויקח הוא כמו ויוקח כדעת המתרגם ואתפלג: ג דלפעם הראשון קשה שיפרש ויקח ל' ויוקח, ל"פ ד"א. ולפי ד"א קשה דלא פי' בקרא את מי לקח כמו גבי משה דכתיב קח את אהרן, ל"פ גם פעם ראשון: ד ר"ל למה לא מייחסו ג"כ אחר יעקב, ומתרץ יעקב ביקש כו': ה כלומר היכן נזכר שמו של יעקב אצלו על קרח עד שהוצרך לתת טעם זה על שלא הוזכר שמו והלא אין דרך כל המתייחסים לעלות אלא עד השבט בלבד. כתב הרא"ם אך קשה לפי המדרש שדרשו בסודם אל תבא נפשי אלו המרגלים וכן מה שפרש"י בפ' ויחי גבי בסודם אל תבא נפשי זה מעשה זמרי שנא' כו זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני ולא אמר בן יעקב היכן נזכר שמו על זמרי עד שהוצרך לתת טעם על מה שלא הזכיר שמו של יעקב על זמרי כו', והניח הדבר בצ"ע. ע' במה שכתבתי בפ' ויחי תירוץ על קושיית הרא"ם: ו ר"ל היאך באו דתן ואבירם לבני קהת להשתתף עם קרח שעורר על הכהונה שהרי הם לאו לוים ולאו בכורים נינהו דכתיב נמואל דתן ואבירם ואם באים לחלוק על הכהונה בשביל נמואל אחיהם שהיה בכור רחוק הוא שיכנסו לחלוק בשביל אחיהם ונמואל עצמו שהעמידו המחלוקת לא נזכר בקרא שהיה מעורר: ז (מהרש"ל) ומא"ז קבלתי דה"ק כי אמר בתפלה יעקב ביקש רחמים כו' וא"כ קשה דתן ואבירם שייחסם עד ראובן ולא אמר בן יעקב ולא עלינו שביקש יעקב על ראובן שלא יתייחסו בניו אחריו במחלוקתו של קרח, ע"כ פי' אוי לרשע כו' ומעילא הם בכלל, ודו"ק ע"כ: ח פי' אע"פ שקרח חמד את מעשה שכל מעשיו שעשה הכל מפי עצמו מ"מ לא ה"ל לחלוק על הכהונה שהרי אהרן בדין הוא קודם לו להיותו בן עמרם הבכור, הרא"ם. וא"ת ולמה לא פי' זה על הקרא ואיך תלה קושיא זו כמה שפי' לעיל. וי"ל בשלמא קודם שפירש לעיל על דתן ואבירם לא היה יכול להקשות מה ראה כו' לפי שגם הוא רצה להיות כהן אבל עתה שפירש על דתן ואבירם בשביל שהיה שבט ראובן שרוי בחנייתם גבי דגלים א"כ ע"כ שזה המחלוקת היה בשנה שניה ליציאת מצרים שהרי הדגלים התחילו בשנה השניה כמו שמבואר בפרשת במדבר, לכך מקשה רש"י מה ראה קרח לחלוק עם משה בשביל הכהונה בשנה שניה למה לא חלק בשנה הראשונה מיד אחר הקמת המשכן, ומתרץ רש"י נתקנא על נשיאותו של אליצפן כו' שנתמנה ג"כ בשעת סידור הדגלים וכיון שנכנס במחלוקת רצה לבטל את הכל אף בדבר שאין לו זכיה: ט וא"ת ולמה פי' רש"י לעיל לעורר על הכהונה, וי"ל דודאי אם היה נותן משה לקרח הנשיאות ודאי לא היה חולק על הכהונה אבל כיון שנתן הנשיאות לאליצפן בא קרח לחלוק על הכל גם על הכהונה, לכך פי' רש"י הריני חולק עליו ומבטל את כל דבריו. וא"ת למה לא חלק גם על המלכות, וי"ל לפי שבכור היה עבודה בבכורים לכך נשתתפו עמו הבכורים לבטל דבריו של משה כדי שהם יהיו כהנים אבל על המלכות כלם מסכימים שיהא משה מלך כי בדין היא שם ליה אותם ממצרים ועיד דלא כלם יהיו מלכים, ולכן לא נשתתפו עמו לחלוק על המלכות: י יש מקשים ל"ל להביא ראיה מהתם דכתי'

רש"י

נחלק מתוך העדה ב לעורר על הכהונה, וזהו שתרגם אונקלוס ואתפלג נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת וכן (איוב טו) מה יקחך לבך. לקח אותך להפליגך משאר בני אדם. ד"א ויקח קרח ג משך ראשי סנהדראות שבהם בדברים כמו שנאמר (במדבר כ) קח את אהרן (הושע יד) קחו עמכם דברים: בן יצהר בן קהת בן לוי. ולא הזכיר בן יעקב, שבקש רחמים על עצמו ד שלא יזכר שמו במחלוקתם שנאמר (בראשית מט) ובקהלם אל תחד כבודי, והיכן נזכר שמו ה על קרח בהתיחסם על הדוכן בדברי הימים שנאמר (ד"ה א ו) בן אביאסף בן קרח בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל (תנחומא): ודתן ואבירם. בשביל שהיה שבט ראובן שרוי בחנייתם תימנה ו שכן לקהת ובניו החונים תימנה נשתתפו עם קרח במחלוקתו ז אוי לרשע אוי לשכנו. ומה ראה קרח לחלוק עם משה ח נתקנא על נשיאותו ט של אליצפן בן עוזיאל שמינהו משה נשיא על בני קהת ע"פ הדבור. אמר קרח אחי אבא ארבעה היו שנאמר (שמות ו) ובני קהת וגו' עמרם הבכור נטלו שני בניו גדולה אחד מלך ואחד כהן גדול מי ראוי ליטול את השניה לא אני שאני בן יצהר שהוא שני לעמרם והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן מכולם הריני חולק עליו ומבטל את דבריו מה עשה עמד וכנס ר"נ ראשי סנהדראות רובן משבט ראובן שכניו והם אליצור בן שדיאור וחביריו, וכיוצא בו שנאמר נשיאי עדה קריאי מועד ולהלן הוא אומר (במדבר א) אלה קרואי העדה י והלבישן טליתות שכולן תכלת באו

ענין מחלוקת קרח

האם גם אתה תוכל לעשות נסים ונפלאות כמו שעשה משה, הלא מעשה משה נראה בעליל לכל ישראל כי נורא הוא, ע"כ בסברת לא מלא עליהם רק על אהרן, ואמר שרק כזה חושד את משה שנתן הכהונה לאהרן בלי שאלת הקב"ה, רק מעצמו עשה

דעת זקנים מבעלי התוספות

שבקש עליו נגיהנם. ומצאתי אמר ר' שמואל בר יצחק יעקב ביקש רחמים על עצמו שנאמר ובקהלם אל תחד כבודי. ודתן שעבר על דת. ואבירם שאביר לבו מלעשות תשובה. ואון שישב כל ימיו באנינות: בן פלת. בן שנעשו בו פלאות: בני ראובן. בן

ליקוטים על התורה

איתם אפ גינאַלט דיא האָר. וויא קרח איז געקומען אין דער מחנה צו די יודין האָבין זייא איהם ניט דערקענט זייא האָבין אים גיפרעגט ווער האָט דיך אזוי גענאַלט האָט קרח גיזאָגט משה האָט מיך אפּ גינאַלט אונ ער האָט מיך גענומען ביי די הענט אונ בייא דיא פיס אונ האָט מיך אויפגעהויבען אין דערהייך אונ האָט גיזאָגט צו מיר דו ביזט טהור, אונ זיין ברודער אהרן האָט ער אנגעצירט מיט טייערע קליידער אונ ברילאַנטין אזוי ווי אַכַּלָּה, דיא שנאים פון משה האָבין דערוועקט אפיינד־שאַפט צו משה אין די הערצער פון די יודין אונ האָבין גיזאָגט משה איז געוואָרין אויף אונז אַמֶּלֶךְ, זיין ברודער האָט ער געמאַכט אכהן גדול דיא קינדער פון אהרן כהנים, תרומה תיסט ער געבין צום כהן פיר אונ צוואַנציג מתנות צום כהן, דורך אים שטאַרבין פון אונז יעדער יאהר מעהר ווי פופצעהן טויזענד מענטשין, דריבער האָבין זיך פארזאמעלט פיל מענטשין צוא קריגען אויף משה:

פירוש לתורת אלהים

דער פסוק בֶּן יִצְהָר בֶּן קְהָת בֶּן לֵוִי ער איז גיוועזן דער זוהן פון יצהר אונ יצהר איז גיוועזן דער זוהן פון קהת אונ קהת איז גיוועזן דער זוהן פון לוי, אונ פאר וואס שטייט ניט אז לוי איז גיוועזן דער זוהן פון יעקב וואָרום יעקב אבינו האָט גאָט גיבעטין זיין נאָמען זאל ניט גידאַכט ווערין בייא דער קריג פון קרח ווי עס שטייט אין פסוק אין פרשת ויחי יעקב אבינו האָט גיבעטין אונ האָט געזאָגט וּבִקְהָלָם אַל תֵּחַד כְּבוֹדִי אין דעם איינזאמלונג פון דער קריג פון קרח זאל ניט גידאַכט ווערין מיין כבוד אָבער אז די בני קרח האָבין זיך מיחס גיוועזן ביי דעם דוכן אין דברי הימים שטייט דאָרטין יוא בֶּן אֶבְיָאסָף בֶּן קֹרַח בֶּן יִצְהָר בֶּן קְהָת בֶּן לֵוִי בֶּן יִשְׂרָאֵל

וְדָתָן וַאֲבִירָם אונ דתן מיט אבירם וְאוֹן בֶּן פֶּלֶת אונ און דער זוהן פון פלת בְּנֵי רְאוּבֵן וואס זיי זענען די

משה וְגוּבְרַיָא מִבְּנֵי **לִפְנֵי מֹשֶׁה וַאֲנָשִׁים מִבְּנֵי־יִשְׂרָאֵל**

ת"א ויקמו לפני משה ואנשים מבני ישראל. סס קי :

רש"י

ויקמו לפני משה אמרו לו טלית שכולה תכלת חייבת בציצית או פטורה אמר להם חייבת התחילו לשחק עליו אפשר טלית של מין אחר חוט אחד של תכלת פוטרה זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה: בני ראובן. דתן ואבירם

שפתי חכמים

קרואי העדה והתם גופא מנלן אלא מדכתיב נשיאי מטות והא הכא נמי נשיאי עדה כתיב. וי"ל דאי לאו נקרא דהתם ה"א דלאו ראשי סנהדראות היו מדכתיב קריאי מועד ה"א שלא היו נקראין לכל דבר שבקדושה אלא לעתים רחוקים, לכן מביא ראיה מהתם שנקראים בכל פעם לכל דבר שבקדושה דכתיב קריאי עדה כלומר לכל דבר שצריכין העדה. והא דמוסיף רש"י וכיולא בהם משום דהאנשים אשר נקבו בשמות לא היו כ"א י"ב נשיאי השבטים ואלה היו חמשים ומאתים הוכרח לומר וכיולא בהם שכלם היו ראשי בני ישראל מהם נשיאי שבטים ומהם ראשי סנהדראות ומהני נ"ש ללמוד שהיו אמדרגם של אליצור וחבריו ומפני קרא דחמשים ומאתים דלא תימא דוקא הי"ב אשר נקבו בשמות ולא האחרים כיולא בהן, רא"ם: ב דבסוף פרשה שלא

דעת זקנים מבעלי התוספות

שלאה והבן. מדרש לפי שהיה ראובן בכור אמר יש לנו חלק בכהונה לפיכך החזיקו במחלוקת גם הם. ואמר רב און בן פלת אשתו הצילתו, אמרה ליה מאי נפקא לך מיניה אי מרה רבא את תלמידא אי קרח רבה את תלמידא. אמר לה ומאי איעבד דהואי בעצה ואשתבעי בהדייהו, אמרה ליה ידענא דכלה כנישתא קדישתא היא, שנא' כי כל העדה כלם קדושים. תיב בביתך ואנא מצילנא לך, אשקיתיה חמרא וארויתיה ואגניתיה בגיה, יתבה אבבא וסתרא לשערה, כל דאתא חזאי לה הדרא פרוע וחוזר, אדהכי והכי נבלעו יהיה גיגול, וקיימה דנפשה הכמות נשים בנתה ביתה. ואולת בידיה תהרסנו זו אשתו של קרח שהחזיקה יד בעלה במחלוקת, אמרה ליה חזי מאי עביד משה איהו הוא מלכא, לאחוה שויה כהנא רבא, לבני אחוה שויהו סגני כהונה, אי אתיא תרומה אמר תהא לכהן, בכורים לכהן, מעשר לראשון נמי דשקליתון פלגון אתן חד מן עשרה תסוי לכהנא. ועוד גייז לכו למזיים שנא' והעבירו תער על כל בשרם ומצע לכו כי נפותא שמאל והנפה אותם תנופה. אמר לה איהו נמי קא עביד הכי, אמרה ליה איהו כיון דרבא הוא וכלה דידיה הוא תמות נפשי עם פלשתים הוא דקאמר. ועוד דקאמר לכו עבידו תכלתא ואי ס"ד תכלתא חשיבא אפיק גלימא דתכלתא ולבשינהו לכלהו בני ביתך. ולכך נסמכה פרשת ציצית לכאן לומר לך שע"י תכלת הותזק במחלוקת. כי באותה שעה עמד קרח משתה לכל אותם ר"נ איש ונתעטפו: כלם טליתות שכלה תכלת, אמר לו קרח למשה טליתות הללו פטורין מן התכלת אם לא, אמר לו חייבין, אמר לו ארבע חוטין של תכלת פוטרין טלית שכולה תכלת אינו דין שתפטור עצמה, אמר לו בית בהוא מלא ספרים פטור מן המזוזה או לא, אמר לו חייב, אמר לו כל התורה כולה מאתים ושבעים וחמש פרשיות אין פוטרין את הבית וב' פרשיות שבמזוזה פוטרין את הבית אין אתה נלוה עלינו אלא מלבך: (ב) ואנשים מבני ישראל. ומי הם אליצור בן שדיאור וחביריו ואע"פ שלא

ענין מחלוקת קרח

כן, מחמת שהיא אחיו, ומי יודע אולי כל מעשה הקרבנות דבר הבדוי מן הלב, ורק להגדיל את אחיו בדה כל מעשה הקרבנות מלבו, ומשה מרוב ענותנותו לא ירד לסוף דעתו של קרח כי לא חשדו בכך, רק חשב כי קרח הוא איש קדוש ואינו מסתפק עצמו בקדושת הלוים רק רוצה להתקדש יותר ורוצה להיות כהן, ואולי אף כהן גדול, ושברה התורה תחלה שקרח היה מוסתר בימוסו שגם הוא מיוחס כמשה ואהרן, כי הוא בן יצהר אחי עמרם אבי משה ואהרן, וא"ת מחמת שעמרם הבכור ע"כ הגדולה שייך לבניו, הלא בן קהת הוא, וגרשון אחי קהת היה הבכור, ועכ"ז כל כלי הקדש לא נתנו לבני גרשון לשאתם רק לבני קהת, ומזה נראה כי אין הקב"ה משגיח על הבכור, רק על מי שראוי לעבודתו יובחר, וגם לקח ראיה מלוי שהוא השלישי ליעקב, וראובן הוא הבכור, ועכ"ז לא בראובן ושמעון בחר הקב"ה רק בלוי, וגם היה יכול להביא ראיה מיעקב עצמו, הלא עשו הוא הבכור, ולא בחר בו הקב"ה, כ"א יעקב בחר לו יה, רק מחמת שיעקב בקש שלא יזכר שמו על מחלוקתו של קרח, ע"כ לא הזכירו התורה אע"פ שיכול להיות שקרח הזכירו, ואחר שידע קרח כ"א הוא לבדו יריב נגד משה הלא כל טענותיו יבטלו בין כל עדת ישראל, ומי ישגיח עליו, ע"כ משך אליו את דתן ואבירם, שהם היו אנשים עזי פנים, ובהיותם במצרים התקנאו על משה, ואון בן פלת שהתחבר ג"כ עמהם מחמת היותו שאר בשרם: (ב) ויקומו לפני משה. קרח ודתן ואבירם ואון,

פירוש לתורת אלהים

קינדער פון שבט ראובן אונ זענען געוועזן שבנים צו קהת מיט זיינע קינדער האבין זיך בעהעפט מיט קרח אין דעם מחלוקת דרום זאגט דער עולם אוי לרשע אונ אוי לשכנו ווייא איז צו דעם רשע אונ ווייא איז צו זיין שכן, אונ פאר וואס האט קרח געקריגט מיט משה ער האט זיך מתקנא געווען אויף דעם וואס משה האט גימאכט אליצפן דעם זוהן פון עוזיאל פאר אנשיא איבער די בני קהת דורך גאטס צווי. האט קרח גיזאגט מיין עלטער פאטער קהת האט גיהאט פיר זיהן עמרם יצהר חברון עוזיאל, עמרם דער בכור האבין זיינע צוויי זיהן גינומען אגדולה משה איז אמלך אונ אהרן איז אכהן גדול ווער דארף נעמען די גדולה וואס איז נאך זיי דאס איז דאס נשיאות בווראי גיהער איך צו נעמען ווארום מיין פאטער איז דער אנדערער פון עמרם, אונ משה האט געמאכט פאר אנשיא אליצפן דעם זוהן פון עוזיאל וואס עוזיאל איז דער יונגסטער זוהן דרום וועל איך קריגין אויף איהם אונ וועל מבטל זיין זיינע בייר, וואס האט קרח גיטאהן ער האט איין

געזאמעלט צוויי הונדערט מיט פופציג מענטשין דיא עלצטע פון די סנהדרין דאס מערסטע זענען געוועזן פון שבט ראובן וואס זייא זענען געוועזן זיינע שבנים אליצור בן שדיאור מיט זיינע חבריב אונ האט זיי אן גיטאהן טליתים געמאכט פון תכלת אונ האט זיי גישטעלט פר משה אונ האבין איהם גיפרעגט אטלית וואס איז נאר תכלת דארף זיין אין די ציצית אפדים תכלת אדער ווייל דער טלית איז נאר פון תכלת בדארף שוין אין דיא ציצית ניט זיין אפאדים תכלת האט משה גיזאגט עס איז חייב האבין זייא אן גיהויבין פון איהם צו לאכין אונ האבין געזאגט קען דען דאס זיין וויא דוא זאגסט מאדאך אטלית פון איין אנדער מין אז עס איז דא אין די ציצית פון דעם טלית איין פאדעם תכלת איז דאס פטור אקלייר וואס איז נאר פון תכלת איז שוין אכל שכן אז עס גיהער פטור צו זיין אונ דאס וואס דוא זאגסט אז עס איז חייב מוז זיין אז דוא טראכסט דאס אוים פון דיין קאפ אונ אלע זאכין וואס דו טוסט איז אלץ נאר פון דיין קאפ: (ב) ויקומו אונ זיי האבין זיך

חמשים ומאתים נשיאי עדה קראי מועד אנשי־שם: ג ויקהלו על־משה ועל־אהרן ויאמרו אלהם רב־לכם כי כל־העדה כלם קדשים ובתוכם יהוה ומדוע תתנשאו על־קהל

ת״א כי כל העדה כלם קדשים. שם קט:

ישראל מאתן וחמשין רברבי כנשתא מערעי זמן אנשין דשמא: ג ואתכנשו על משה ועל אהרן ואמרו להון סגי לכון ארי כל כנשתא כלהון קדישין וביניהון שריא שכינתא דיי ומא דין אתון מתרברבין

רשב״ם

(ב) קראי מועד. קוראים ושולחים בשבילם ליום

בעל הטורים

קראי. חסר יו״ד, שמכרו על י׳ הדברות: אנשי שם. כשמש

שפתי חכמים

ך כתיב ליליס וסמך ליה ויקח קרח כלומר גטל ליליס. ואי״ת והרי רש״י לא דריש סמיכות רק היכא שאינו מקומו כמו שפירשתי בפרשת שלח לך. וי״ל שגם כאן אינו מקומו לפי מה שפירשתי שמחלוקתו של קרח היה בשביל נשיאותו של אליצפן וזה היה קודם נסיעתן מהר ה׳ א״כ למה נסמכה כאן אלא״ל בס׳ במדבר סיני לכך דרשינן סמיכות: ל שלא תפרש בני ראובן קאי על פלת ופלת הוא פלוא בן ראובן שמלינו במקום אחר ג״כ כמו ובני דן חושים ובני פלוא אליאב אע״פ שהיינו אלא אחד קרא אותו בל׳ רבים. לכך פרש״י בני ראובן דתן ואבירם ואון בן פלת ופלת ג״כ מבני בניו של ראובן. והרא״ם כתב י״מ שכוונתו לומר שבני ראובן שב לדתן ולאבירם לבדם ר״ל לא לאון כאלו אמר בני ראובן דתן ואבירם הם, אבל און בן פלת הוא ולא מבני ראובן. וי״מ שכוונתו שאדרבא שישוב גם לאון שלא תאמר שבני ראובן ישוב לדתן ולאבירם ולא לאון שהוא ולא מצינו נזכר בשום מקום לא און ולא פלת בבני ראובן, והוא דחה שני הפירושים שאלה והנ״ל כתבתי: מ פיקן בזה הרבה פי׳ ורב שהוא שם כמו הרבה, והוסיף יותר מדאי שבגולת זה יתכן לומר שאותו הרבוי שלקח הוא ברצוי להם וגם הוסיף מלת לקחתם מפני שמלת לכם לבדם אין לה מובן כלתי שתחבר לה מלת לקחתם ומפני שהמחלוקת היתה על כלקיפה לכן אמר הם לקחתם לכם ולא מלת יש לכם ואמר יותר מדאי לא על מה שיש בידם גם פי׳ מלת לכם לעצמכם שאולת זה יתכן שלקח וחלק לאחרים גם הוסיף מלת גדולה מפני שמלת הרבה נופל על השפלות כמו על הגדולה והמעלה לכן הוסיף מלת גדולה: נ כתב הרא״ם לא ידעתי למה לא פירש זה במלת קדושים תהיו והתקדשתם והייתם קדושים כי עם קדוש וגו׳,

רש״י

ל ואון בן פלת: (ג) רב לכם. הרבה יותר מדאי לקחתם מ לעצמכם גדולה: כלם קדושים. (תנחומא) כלם שמעו נ דברים בסיני מפי הגבורה: ומדוע תתנשאו. אם

ענין מחלוקת קרח

אשר רצו את משה קמו מפניו בדרך כבוד, ולא רצו לפרסום היכף שנאסם אליו, כדי שיוכלו לכנס עמו בדברים, כמו ששאלות שאמרו חז״ל טלית שכולו תכלת ובית מלא ספרים, ומענין לענין עד שיבואו לידי מריבה, והרבמה אלה משכו עוד מאתים וחמשים איש מבני ישראל, אשר המה היו נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם, אשר עיני כל ישראל עליהם, וכאשר היו עם רב אז נקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אליהם רב לכם כי כל העדה כלם קדושים וגו׳ ומדוע תתנשאו וגו׳. שכונתם היה שלא אנכי ולא יהיה לך שני דברות אלה כולנו שמענו, והסורה כלה מי יודע, אולי גם אתה לא שמעת ובדית כל זה מלבך, וכל ענייני קדושות שאמרת שאתה מקדשנו ע״י התורה והמצוות, אולי גם זה הכל ג״יק אין תורה ואין קדושה וכולנו שוים, ור״ל רב לכם, לזות פתיחה שפתיהם את פה עמוד אלף היה לומר להם כי כל העדה כלם קדושים ובתוכם ה׳, הלא אין קדושה ואין תורה ואין ה׳ בקרבם, ומדוע תתנשאו על קהל ה׳, איזה התנשאות יש לכם עליהם, ר״ל אם הייתי מאמין בהתורה והמצוה והקדושה אמת הוא מאת ה׳ ועל ידכם הכל נתנו אלינו, הלא שעלתכם גדולה עלינו ויש לכם להשתרר עלינו, אבל אנחנו אין מאמינים כל זה, כי מי יגיד לנו אם לא בדית כל זה מלבך רק ליקח רבנות ושררות עלינו, ע״כ שאלתם מדוע תתנשאו על קהל ה׳:

דעת זקנים מבעלי התוספות

הרחמן הכ׳ נתן בהם סימנין, כתיב הכא ואנשים מבני ישראל וכתיב התם האנשים האלה אשר נקבו בשמות כתיב הכא נשיאי עדה קריאי מועד וכתיב התם אלה קריאי עדה נשיאי מטות. משל לבן טובים שנמלא גונב כלים בבית המרחץ ולא היה רוצה הנגנב לפרסמו התחיל נותן בו סימנין אמרו לו מי גנב כליך אמר להם בן טובים שהוא בעל קומה ועיניו נאות ושערו שחור וקלותיו מלתלים וחוטמו זקוף מגותן הסימנין הללו הכירוהו אף כאן אע״פ שהרחמן הכ׳ ע״י הסימנין אתה יודע מי הם. בא וראה כמה קשה המחלוקת שבית דין שלמעלה אין עונשין עד שיהא בן עשרים ושלמטה משלשה עשר וכאן נענשו אפי׳ יונקי שדים דכתיב הם ובניהם ונשיהם, וכן אמרו גדול השלום שאפי׳ הקדוש ברוך הוא שינה בו כדפרישית לעיל:

ליקוטים על התורה

(ג) רב לכם כי כל העדה כלם קדושים וגו׳. קרח האט מורא געהאט פאמער וועלין די יודין נים וועלין קריגען אויף משה מיט אהרן זייא וועלין זאגין וואס איז אונז דר חילוק צו אהרן איז אכהן גדול צו קרח וועט זיין אכהן גדול, דריבר האט קרח גיזאגט איך וויל גאר נים זיין דער כהן גדול. מיר דארפין קיין כהן גדול מיר דארפין קיין פראסטע כהנים עס דארפין זיין אלע יודין גלייך, ווארום אלע יודין זענען הייליג היינט איז שוין בייא אונז דא אמשכן אונ אין משכן איז דא הקב״ה, אונ ווא הקב״ה אליין איז דא ווער קען זיך נעמען אנריוסקיים. נאך וועל איך אייך פרעגין פאר וואס זאלט איהר זייו גרעסער ווי די פארזאמלונג פון גאט וועלכע טובות האט איהר דען אונז גיטאהן איהר האט אונז ארויס גענומען פון מצרים מען זאל שטארבין אין דער מדבר, ווי די יודין האבין

פירוש לתורת אלהים

גישטעלט כלומר דתן ואבירם אונ און בן פלת האבין זיך גישטעלט פאר משה ואנשים אונ מענטשין פון די קינדער ישראל חמשים ומאתים צוויי הונדערט מיט פופציג נשיאי העדה דיא הארען פון דער עדה קריאי מועד דיא וואס ווערין גרופין צו אלע איין זאמלונג אנשי שם מענטשין וואס זייא האבין אשם גיהאט פאר צדיקים: (ג) ויקהלו אונ זייא האבין זיך איין גיזאמילט אויף משה אונ אויף אהרן ויאמרו אליהם אונ האבין צו זייא גיזאגט רב לכם דאס איז פיל צו אייך כלומר איהר האט צו אייך מעהר גדולה גענומען ווי עס גיהער צו אייך

ד וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל־
פָּנָיו: ה וַיְדַבֵּר אֶל־קֹרַח וְאֶל־
כָּל־עֲדָתוֹ לֵאמֹר בֹּקֶר וְיֹדַע יְהֹוָה

אונקלוס

על קהלא דיי: ד ושמע
משה ונפל על אפוהי:
ה ומליל עם קרח ועם כל
כנשתיה למימר בצפרא

ת"א וישמע משה. סס קט:

בעל הטורים

וכפוסר, ונתהייבו כדור המבול אשר מעילם אנשי שם:
(ד) וישמע משה. בגימטריא מלמד כי חשדוהו באשה:

רשב"ם

המועד הקבוע למשפט בין איש לאיש: (ד) ויפול על פניו. לתפלה ושם נאמר לו מה שאמר לקרח:

רש"י

לקחת אתה מלכות לא היה לך לברר לאחיך כהונה ם לא אתם לבדכם שמעתם בסיני ע אנכי ה' אלהיך כל העדה שמעו: (ד) ויפל על פניו. (תנחומא, מ"ר) מפני המחלוקת פ שכבר זה בידם סרחון רביעי צ חטאו בעגל (שמות לב) ויחל משה במתאוננים (במדבר יא) ויתפלל משה במרגלים (שם יד) ויאמר משה אל ה' ושמעו מצרים במחלוקתו של קרח נתרשלו ידיו. משל לבן מלך שסרח על אביו ופיים עליו אוהבו פעם ושתים ושלש כשסרח רביעית נתרשלו ידי האוהב ההוא אמר עד מתי אטריח על המלך שמא לא יקבל עוד ממני: (ה) בקר ויודע וגו'. עתה (במדבר רבה) ק עת שכרות הוא לנו ולא נכון להראות לפניו והוא היה מתכוין לדחותם שמא יחזרו בהם: בקר

שפתי חכמים

וי"ל דאל"כ יש לו להשיב כאן אע"פ שהעדה היא קדושה אבל משה ואהרן יש בהם קדושה יתירה שהם נביאים ושמעו הדבור מפי הקב"ה נ"ח כלם שמעו וגו': ם (נח"י) וה"ם אם לקחת אתה מלכות הוא בדין שאתה שמעת כל הדברות וכל העדה לא שמעו אלא אנכי ולא יהיה לך אבל מ"מ לא היה לך לברר לאחיך כהונה דהא אחיך לא שמע יותר מכל העדה וז"ס מדוע תתנשאו שניכם אתה ואהרן והיה די בנשיאותך לבד. אבל לא תפרש שכוונתו היה לחלוק גם על המלכות דהא לא מלינו בכל הפרשה מחלוקת כ"א על הכהונה לבד: ע (נ"א) ואם כלה נחדש להם דבר גם כן היה אומר זה לכלם ולא לו בפרט שיהא אהרן כהן ואלישבן נשיא: פ וא"ת והא לעיל גבי מרגלים כתיב נמי ויפלו משה ואהרן על פניהם. וי"ל דלעיל י"ל דנפלו על פניהם להתפלל כיון דלא כתיב שם שדברו שום דבר י"ל שהתפללו אבל הכא הכא כתיב וידבר אל קרח וגו' משמע שבשעת נפילתו דבר עמהם ולא התפלל אם כן למה נפלו אלא מפני המחלוקת: צ וא"ת והרי לא היה להם רק ג' שסרי מחלוקת של קרח היה קודם מרגלים כמו שפירשתי לעיל בפ' שלח לך. וי"ל דלעיל בפ' שלח לך פרש"י לפי פי' הראשון שפרש"י הפרשת ואלה הדברים שם פרש"י ואלרות מחלוקתו של קרח אבל כאן פרש"י לדבר אחר שפי' שם ותלרות קאי על מריה א"כ יכול להיות שמרגלים היו לפני מחלוקת של קרח א"כ היה זה סרחון רביעי: ק שהיו עוסקין במחלוקת כל היום לכן אמר עת שכרות היא לנו כמו שמלינו שכורה ולא מיין ע"ש אע"ם

ענין מחלוקת קרח

(ד) וישמע משה ויפול על פניו. כאשר שמע משה כי קרח ואנשיו אשר המה גדולי העדה כופרים בכל התורה שאיננה מן השמים, נפל על פניו מחמת חרדה גדולה שנפלה עליו, כי היה ירא ופחד אולי תתפשט הכפירה הזאת בעם ישראל כלו או רובו, ואז בעת יחרה אף ה' בעם, ומי יודע איזה פורענות יבא מזה על עם ה', ע"כ דבר אל קרח ואל כל עדתו שימתינו עד בקר, כי יתברר הדבר מלד התורה והקדושה והקרבנות והכהונה:

פירוש להורת אלהים

כי כל העדה די גאנצע עדה זענען הייליג ובתוכם ה' אונ צווישען זיי איז גאט אונ מיר האבין אלע גיהערט הקב"ה ריידין אויף דעם בארג סיני ומדוע אונ ווארום ווילט איהר זיך דער הייבין אויף דעם קהל פון גאט אז דוא האסט דיר גענומען דאס מלכות האסטו ניט גיזאלט געבין דיין ברודער אהרן דיא כהונה ניט איהר אליין האט גיהערט פון הקב"ה אנכי יי' אלהיך נאר די עדה האבין דאס גיהערט: (ה) וישמע משה האט משה דאס גיהערט אז עס הייבט זיך אן אזוי א מחלוקת ויפול איז ער גיפאלין אויף זיין פנים ווארום דאס האבין זייא שוין דאס פערטע מאהל געזינדיגט אקעגין גאט עס איז א משל צוא אבן מלך וואס ער האט גיזינדיגט אקעגין זיין פאטער איז גיגאנגען א גוטער פריינד פון דעם מלך אונ האט איהם גיבעטין ער זאל איהם מוחל זיין אזוי איז גיוועז צווייא אונ דרייא מאהל אז דער זוהן האט דאס פערטע מאהל אקעגין פאטער גיזינדיגט האט שוין דער גוטער פריינד זיך גישעמט בעטין צוא דעם מלך אזוי דא האבין שוין די ישראל דרייא מאהל גיזינדיגט מיט דעם עגל אונ מיט די מתאוננים אונ מיט די מרגלים אונ משה האט אלץ פאר זייא גיבעטין גאט זאל זייא מוחל זיין אונ דאס איז שוין דאס פערטע מאהל האט שוין משה מורא גיהאט צו בעטין טאמער וועט הקב"ה איהם שוין ניט צוא הערין דרום איז משה גיפאלין אויף זיין פנים: (ה) וידבר אונ ער האט גירעט צו קרח אונ צו נאר זיין עדה אונ האט זייא אזוי גיזאגט בוקר מארגין פריה וידע יי' וועט גאט

ליקוטים על התורה

געהערט פון קרח אזעלכע רייד האבין זייא געטראכט אז קרח רעט ניט וועגין שנאה צו משה נאר וועגין פריינדשאפט צו דיא יודין, דריבער האבין אלע יודין געשוויגען אונ האבין אין הארצין געטראכט אז קרח איז גערעכט (אלשיך):

(ה) בקר וידע ה' וגו'. דער תפארת יהונתן שרייבט פאר וואס האט משה גיזאגט אין דער פריה וועט גאט מאכין וויסען ווער עס איז גירעכט, ווארום קרח האט געקריגט אויף משה אונ אויף אהרן פאר וואס משה איז א מלך וועלכע טובה האט משה זייא גיטאהן אונ פאר וואס אהרן איז א כהן גדול, האט משה גיזאגט מארגין פריה וועלין מיר וויסען ביידע זאכין, אלע זאלין מקריב זיין קטרת מארגין פריה ווארום אין דעם טאג האט מען שוין געהאט מקריב גיוועזן דיא קטרת פון פארין נאכטו וועלכע קטרת גאט וועט אן נעמען דער איז א כהן גדול פון גאט וניט איך האב איהם גימאכט פאר א כהן גדול אונ וועגין מיר וועט איהר זעהן מארגין פריה אז דער מן גייט וועגין מיין זכות ווארום אלע טאג איז געגאנגען דער מן וועגין דיא מיער פון משה אזוי פיל וויא ער איז געגאנגען פאר אלע יודין צוא זאמען מען זאל וויסען אז דער מן גייט וועגין דעם זכות פון משהו:

אֶת־אֲשֶׁר־לוֹ וְאֶת־הַקָּדוֹשׁ
וְהִקְרִיב אֵלָיו וְאֵת אֲשֶׁר יִבְחַר־בּוֹ
יַקְרִיב אֵלָיו: ו זֹאת עֲשׂוּ קְחוּ־
לָכֶם מַחְתּוֹת קֹרַח וְכָל־עֲדָתוֹ:

וִיהוֹדַע יְיָ יָת דְּכָשַׁר לֵיהּ
וְיָת דְּקַדִּישׁ וִיקָרֵב
לְקֳדָמוֹהִי וְיָת דִּי
יִתְרְעֵי בֵּיהּ יְקָרֵיב
לְשִׁמּוּשֵׁיהּ: ו דָּא
עֲבִידוּ סַבוּ לְכוֹן מַחְתְּיָן
קֹרַח וְכָל כְּנִשְׁתֵּיהּ:

שפתי חכמים

אלא שהו נקראו שבור, ומו קשה לרש"י למה לא משה משה לעלמו דעת מיושבת, לכן פרש"י שוא היה מכוין כו': ר דכתיב כהו והיו לי הלוים. וא"ת והלא לא היו חולקים רק על עבודת כהונה. וי"ל כך אמר משה אם אומר להם ואת הקדוש לכהונה כיון בהם שאין להם כח לחלוק על הכהונה יחלקו על הלוים וזה כדין מאחר שהיו בכורים והלוים באים תחתיהם, ל"פ כו': ש וה"פ בקר ויודע ה' מי הוא אשר לו לעבודה כענין שנאמר והיו לי הלוים ומי שהוא קדוש לכהונה כענין שנא' ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים ולפי זה ישאר מלת והקריב אליו בלי מובן לכן הוסיף מלה אותם ואיך יהיה זה שיקרבו כל כר"ן איש המבקשי' הכהונה ויקריבו הקטרת לפניו ומלת אליו כמו לפניו ואז יבחן מי הוא הקדוש וידעו הכל כי אהרן הוא הקדוש לכהונה כשיתקבל הקטרת שלו והלוים הם הראוין לעבוד' הלוי' כי כאשר ישרפו כל מקריבי הקטרת ובתוכם היה קרח שהיה לוי ונשרף ויתבטל תרעומת הלוים, והתרגום מוכיח כן שהראשון מתרגם לקדמוהי והשני לשימושיה ואליו שבפסוק שאחריו יתוייב שפירושו הוא לעבודת הכהונה:

רש"י

ויודע ה' את אשר לו. לעבודת לויה: ואת הקדוש. לכהונה: והקריב. אותם אליו (תנחומא) והתרגום מוכיח כן ויקרב לקדמוהי יש יקרב לשמושיה. ומדרשו בקר א"ל משה גבולות חלק הקב"ה בעולמו יכולים אתם להפוך בקר לערב כן תוכלו לבטל את זו שנא' (בראשית א) ויהי ערב ויהי בקר ויבדל כך (דה"א כג) ויבדל אהרן להקדישו וגו': (ו) זאת עשו קחו לכם מחתות. מה ראה לומר להם כך אמר להם בדרכי עכו"ם יש נימוסים הרבה וכומרים הרבה וכולם (ס"א ואין כולם) מתקבלים בבית אחד אנו אין לנו אלא ה' אחד ארון אחד ותורה אחת ומזבח א' וכהן גדול אחד ואתם מאתים וחמשים איש מבקשים כהונה גדולה אף אני רוצה בכך הא לכם תשמיש חביב מכל היא הקטורת החביבה מכל הקרבנות וסם המות נתון בתוכו שבו נשרפו נדב ואביהוא לפיכך התרה בהם. והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש, כבר הוא בקדושתו וכי אין אנו יודעים שמי שיבחר הוא הקדוש אלא אמר להם משה הריני אומר לכם שלא תתחייבו מי שיבחר בו יצא חי וכולכם אובדים: מחתות, כלים שחותין בהן גחלי' ויש להן בית יד:

פירוש לתורת אלהים

לָאזִין וִויסִין אֶת אֲשֶׁר לוֹ וֶועלְכֶער עֶס אִיז צוּא אִיהם כְּלוֹמַר וֶועמֶען עֶר הָאט אוֹיס דֶער וַויילְט צוּ דֶער לְוִיָה וְאֶת הַקָּדוֹשׁ אוּנ דֶעם הֵיילִיגִין כְּלוֹמַר וֶועמִין עֶר הָאט אוֹיס דֶער וַויילְט צוּ דֶער כְּהוּנָה וְהִקְרִיב אֵלָיו וֶועט עֶר זַייא גִינֶעהְנִין צוּ זִיךְ כְּלוֹמַר צוּ זַיין בֶּעדִי־נוּנְג וְאֶת אֲשֶׁר יִבְחַר בּוֹ אוּנ דֶעם וָואס עֶר וֶועט אוֹיס דֶער וַוייל{ן} אִין אִיהם יַקְרִיב אֵלָיו וֶועט עֶר אִיהם גִינֶעהְנֶען צוּ זִיךְ. רש"י שְׁרַייבְּט פַאר וָואס הָאט עֶר דָאס אָפּ גִילַייגְט אוֹיף מָארְגִין עֶר הָאט גִיטְרַאכְט טָאמֶער בִּיז מָארְגִין וֶועלִין זַייא חֲרָטָה הָאבִּין דֶער מֶדְרָשׁ שְׁרַייבְּט משֶׁה הָאט אַזוֹי גִיזָאגְט בּוֹקֶר אַזוֹי וִויא אִיהר קָאנְט נִיט עֶנְדֶערִין פוּן טָאג זָאל וֶוערִין נַאכְט אוּנ פוּן נַאכְט טָאג אַזוֹי קֶענְט אִיהר נִיט מְבַטֵּל זַיין אַז אַהֲרֹן זָאל קֵיין כֹּהֵן גָּדוֹל זַיין: (ו) זֹאת עֲשׂוּ דָאס טְהוּט קְחוּ לָכֶם מַחְתּוֹת נֶעמְט אֵייךְ פַייעֶר פַאנֶען קֹרַח וְכָל עֲדָתוֹ דוּא קֹרַח מִיט דַיין עֵדָה:

נביאים שמואל א יא

תרגום

להמשיך מנ"ח דו"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמת דהוד יְהֹוָה חיה יחידה דנצח יְהֹוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם לְכוּ וְנֵלְכָה הַגִּלְגָּל
וּנְחַדֵּשׁ שָׁם הַמְּלוּכָה: ב וַיֵּלְכוּ כָל־הָעָם הַגִּלְגָּל
וַיַּמְלִכוּ שָׁם אֶת־שָׁאוּל לִפְנֵי יְהוָה בַּגִּלְגָּל וַיִּזְבְּחוּ־
שָׁם זְבָחִים שְׁלָמִים לִפְנֵי יְהוָה וַיִּשְׂמַח שָׁם שָׁאוּל
וְכָל־אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל עַד־מְאֹד: ג וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־
כָּל־יִשְׂרָאֵל הִנֵּה שָׁמַעְתִּי בְקֹלְכֶם לְכֹל אֲשֶׁר־

א וַאֲמַר שְׁמוּאֵל לְעַמָּא אִיתוּ
וְנֵיזִיל לְגִלְגְּלָא וּנְחַדֵּת תַּמָּן
מַלְכוּתָא: ב וַאֲזַלוּ כָּל עַמָּא
לְגִלְגְּלָא וְאַמְלִיכוּ תַמָּן יָת
שָׁאוּל קֳדָם יְיָ בְּגִלְגְּלָא וְנַכִיסוּ
תַמָּן נִכְסַת קוּדְשִׁין קֳדָם יְיָ
וַחֲדִי תַמָּן שָׁאוּל וְכָל אֱנָשֵׁי
יִשְׂרָאֵל עַד לַחֲדָא: ג וַאֲמַר
שְׁמוּאֵל לְכָל יִשְׂרָאֵל הָא

מצודת דוד

(א) ונחדש שם המלוכה. על כי בראשונה לא קבלוהו כלם ברצון: (ב) וימליכו שם. שמליכוהו שנית בהסכמת כלם וברצון טוב: לפני ה'. כי השכינה שורה במקום שרוב לבוי נאספים: (ג) הנה שמעתי וגו'. ר"ל עד לא המלכתי מלך לא כולתי להוכיח אתכם כי פן תחשבו שתכלית דברי המה למנוע המלוכה ממך ולזה שמעתי בתחלה לקולכם והמלכתי מלך:

רש"י

(א) ונחדש שם המלוכה. לפי שבראשונה היו עוררים

אמרתם לי ואמליך עליכם מלך: ד ועתה הנה־
המלך ׀ מתהלך לפניכם ואני זקנתי ושבתי ובני
הנם אתכם ואני התהלכתי לפניכם מנערי עד־היום
הזה: ה הנני ענו בי נגד יהוה ונגד משיחו את־
שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי ואת־מי עשקתי
את־מי רצותי ומיד־מי לקחתי כפר ואעלים
עיני בו ואשיב לכם: ו ויאמרו לא עשקתנו
ולא רצותנו ולא־לקחת מיד־איש מאומה:

קבילית למימריכון לכל די
אמרתון לי ואמליכית עליכון
מלכא: ד ובען הא מלכא
מדבר ברישיכון ואנא קשיש
וסבית ובני הא אינון עמכון
ואנא הליכית קדמיכון
מזעירי עד יומא הדין: ה הא
צד רי אנא קיים אסהידו בי
קדם יי וקדם משיחיה ית
תורא דמן דברית וחמרא דמן
שחרית וית מן עשקית וית
מן אנסית ומיד מן קבלית ממון דשקר ובבשית עיני ברינא מניה ואתיב לכון: ו ואמרו לא עשקתנו
ולא אנסתנא ולא קבילתא מיד אנש מדעם:

רש"י

על הדבר ועתה נתרצו כלם: (ד) ואני זקנתי. זקנה קפלה עליו: (ה) שור מי לקחתי. לעבודתי: וחמור מי לקחתי. כשהלכתי מעיר לעיר לשפוט אותם על עסקי צרכיהם והיה לי ליטול משלהם ואעפ"כ לא נטלתי: את מי רצותי. רצצתי: ואעלים עיני בו. מן המשפט בשביל ממון:

מצודת דוד

(ד) ועתה. אבל עתה הואיל והמלך מתהלך לפניכם והוחזק במלוכה וא"כ מי הוא אשר יערב לבו להעבירו ממלכותו וגם אני זקנתי וכוחי תש להחזיק עוד בממשלה ובני הלא המה אתכם כלונים לעבודת המלך ותפלים בו כמותכם וא"כ שוב אין מקום לומר פדות אחרת אחי ולזה אדבר עתה דברי: ואני התהלכתי. ר"ל ועוד הלא הייתי מתהלך לפניכם מעיר לעיר לשפוט אתכם ולא יום ולא יומים כ"א מנעורי עד היום הזה וא"כ כלכם מכירים ויודעים אותי אשר לא כן אנכי הולך בתחבולות ועצמיות:
(ה) הנני. ר"ל כמוד שאני פה ענו בי נגד ה' ונגד המלך הנמשח מה': לקחתי כופר. פדיון על פשעו: ואעלים עיני בו. בעבור הכופר העלמתי עיני מגלי לענשו עונש הראוי: ואשיב לכם. ר"ל וכאשר תענו בי דבר מה בעודי פה הנה אשיב לכם על דבריכם: (ו) מאומה. שום דבר מה:

דעם פירוש עברי טייטש געפינט מען בייא דער הפטורה פון דער וואך.

כתובים תהלים ב

לחמשיך מיסוד ומלכות דז"א שין נפש שין שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמת דיסוד א אד
ארנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמת דמלכות יו הו ו הו חיה יחידת דיסוד יהוה חיה יחידת
דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

א אספרה אל חק יהוה אמר אלי בני־אתה אני היום
ילדתיך: ב שאל ממני ואתנה גוים נחלתך ואחזתך אפסי־
ארץ: ג תרעם בשבט ברזל ככלי יוצר תנפצם: ד ועתה
מלכים השכילו הוסרו שפטי ארץ: ה עבדו את־יהוה

א אשתעי קיימא דיי אמר
חביב כבר לאבא לי אנת
זכאה כאילו יומא דין בריתך:
ב בעי מני ואתן נכסי עממיא
אחסנתך ואחודתך שלטוני
סייפי ארעא: ג תתברינון היך בחוטרא דפרזלא היך מן דפחר תתרעינון: ד וכען מלכיא אשכילו
קבילו מרדותא נגידי ארעא: ה פלחו קדם יי ברחלא

רש"י

(א) אל חוק. הוא הק קצוב עלי לספר: בני אתה. ראש לישראל הקרוין בני בכורי: אני היום. שהמלכתיך עליהם כאלו היום ילדתיך: (ב) שאל ממני. התפלל אלי: (ג) תרועם. תרוצצם: תנפצם. תשברם: (ד) מלכים.

מצודת דוד

(א) אספרה. אמר דוד במקום המשים אספר את הדבר החקוק בספר שה' אמר אלי בני אתה כמ"ש בני בכורי ישראל (שמות ד) והמלך יחשב ככל העם: אני היום ילדתיך. ר"ל חביב אתה בעיני כבן לאב ביום הולדו: (ב) שאל. לזאת באל ממני ואתן שאלתך להיות הגוים נחלתך וגו': (ג) תרועם. תשבר אותם כמו המשבר מה בשבט ברזל: (ד) ועתה. הואיל והוא מוכשר מה' על כל זה השכילו וקבלו מוסר ואל תדברו כזאת: (ה) עבדו את ה'. לקבל עול מלכות שמים:

פירוש ע"ט

(א) אספרה אל חוק יי איך וועל דערציילין די גיזעץ פון גאט אין בית המקדש אמר אלי בני אתה גאט האט מיר גיזאגט דוא ביזט מיין זוהן אזוי ווי אין פסוק שטייט בני בכורי ישראל אני היום ילדתיך איך האב דיך היינט גיבארין, דער מיט וואס דוא לערינסט תורה קענסטו דיך אן רופען גאט'ס א זוהן: (ב) שאל ממני ואתנה גוים נחלתך בעט גאר פון מיר אזוי ווי א זוהן בעט זיין פאטער וועל איך דיין ממשלה [נחלה] געבין איבער אלך פעלקער ואחזתך אפסי ארץ אונ דיינע גרענעצין וועלין זיין אין אלע עקין וועלט: (ג) תרועם בשבט ברזל דוא וועסט זיי צו ברעכין מיט איין אייזערנע רוט ככלי יוצר תנפצם אדער דוא וועסט זייא צוא ברעקלען אזוי ווי דער מייסטער צו ברעקילט די טעפ וואס גראטין ניט: (ד) ועתה מלכים השכילו אונ איצט איהר קעניגען פון די פלשתים קליגט בעסער הוסרו שופטי ארץ איהר ריכטער פון לאנד שטראפט יענעם אונ אויך זיך אליין מיט מוסר ניט צו גיין געגין גאט: (ה) עבדו את יי ביראה דאנט

בְּיִרְאָה וְגִילוּ בִּרְעָדָה׃ יב נַשְּׁקוּ־בַר פֶּן־יֶאֱנַף ׀ וְתֹאבְדוּ דֶרֶךְ כִּי־יִבְעַר כִּמְעַט אַפּוֹ אַשְׁרֵי כָּל־חוֹסֵי בוֹ׃

בְּדַחֲלָא וְצַלּוּ בִּרְתִיתָא׃ קַבִּילוּ אוּלְפָנָא דִילְמָא יִרְגֵיז וְתֵהוֹבְדוּן אוֹרְחָא מְטוּל דְיִחוּר כִּזְעֵיר רוּגְזֵיהּ טוּבֵיהּ לְכָל דְסָבְרִין בְּמֵימְרֵיהּ׃

רש"י

מלכי עו"ג: (יא) וגילו. ותשמחו כשיבא רעדה לרשעים: (יב) נשקו בר. זרזו עצמיכם בבר לבב: כי יבער כמעט אפו. כי ברגע מועט כשיבער אפו עליכם אותו שעה יהיה ניכר אשוריו של החוסים בו:

מצודת דוד

וגילו. אז תשמחו בעת בא רעדה על המורדים כי לא עליכם תהיה הרעדה: (יב) נשקו בר. חמדו בבר לבב לקבל מלכות המשיח בלב לבב לא ברמיה: פן יאנף. פן יחרה אף ה' בכם: ותאבדו דרך. ר"ל תהיו תועים מבלי דעת אנה תפנו: כי יבער. כאשר יבער אפו אף בשעור מועט אז תאבדו דרך: אשרי. זהו תהלות החוסים בה' על כי מלכם השכילו לדעת אומן כח ה' ועולם זרועו ולזה חסו בו:

פירוש עברי טייטש

שְׁטֶעלִין דֶעם בֵּית הַמִקְדָשׁ, דָאס הֵייסְט שְׁטֶערְט אוּנְז נִיט מִיט אַייֶער מִלְחָמָה הַאלְטִין אוּנְזֶער מַחֲשָׁבָה אוּנ קוּמְט אוֹיךְ צוּ דִינֶען אוּנְזֶער גָאט מִיט פָארְכְט וְגִילוּ בִּרְעָדָה אוּנ פְרֵייט זִיךְ מַאכְט אָבֶער מִיט צִיטֶערְנִישׁ נִיט הֵיירִין גֶעגִין אוּנְזֶער גָאט: (יב) נַשְּׁקוּ בַר פֶּן יֶאֱנַף גְלוּסְט בֶּעסֶער רֵיינֶע זַאכִין צוּ טָאהן, דָאס הֵייסְט נִיט זִינְדִיגֶען טָאמֶער וֶועט גָאט צֶערְנֶען אוֹיף אַייֶערֶע מַעֲשִׂים וְתֹאבְדוּ דֶרֶךְ וֶועט אִיהר גָאר פָארְלִירֶען דֶעם וֶועג פוּן רֶעטוּנְג כִּי יִבְעַר כִּמְעַט אַפּוֹ וָוארוּם אַז זַיין צָארִין הֵייבְט נָאר אָן צוּ בְּרֶענֶען אַשְׁרֵי כָּל חוֹסֵי בוֹ זֶעהֶען נָאר דִי גְלִיקְלִיךְ וָואס זֵייא בֶּעשִׁיצֶען זִיךְ אִין אִיהם, דָאס הֵייסְט דִי מֶענְטְשִׁין וָואס זֵיי גֵייֶען אִין גָאטְס וֶועג:

ברטנורא משנה שביעית פ"ה עיקר תוי"ט

בנות שוח. תאנים לבנות המגדלות מג' שנים לג' שנים: שביעית שלהן. שנה שניה של שמיטה דפירות החונטים בשביעית אין נגמר בשולן עד שנה שניה של שמטה שהוא ג' לחניטה ואז נוהג בהן דין שביעית דבתר חנטה אזלינן: פרסאות. מין תאנים שעושים משתי שנים לשתי שנים. ואין הלכה כר"י: ב הטומן את הלוף. מין ממיני הבצלים שרגילים לטומנן בארץ: לא יפחות מסאתים. משום דמיחזי כזורע עד שיטמין מהם סאתים בחפירה אחת על גובה שלשה טפחים שלא יהיו מפוזרים אלא יהיה גובה הכרי והצבור ג' טפחים וטפח עפר על גבי הכרי: וטומנו במקום דריסת האדם. כדי שלא יצמח, והלכה כחכמי': ג לוף שעברה עליו שביעית. ונכנסה עליו שמינית בהוא

כלי תגלעי דחסד דעלכום דילים אלף למד אלף למד

א בנות שוח שביעית שלהן שניה שהן עושות לג' שנים. ר' יהודה אומר הפרסאות שביעית שלהן מוצאי שביעית שהן עושות לב' שנים אמרו לו לא אמרו [א] אלא בנות שוח: ב הטומן את הלוף בשביעית ר"מ אומר לא יפחות מסאתי' עד גובה ג"ט וטפח עפר על גביו. וחכ"א לא יפחות מד' קבין. עד גובה טפח וטפח עפר על גביו. וטומנו במקום דריסת אדם: ג [ב] לוף

[א] אלא בנות שוח. ולא נתפרש הטעם למה יהיה להפרסיות דין יבק דכתר לקיטה כדלעיל במ"ז פ"ב, תוי"ט. ובירושלמי מבמע הטעם דלק במקצת מקומות עושים לג' שנים, ת"ח: [ב] לוף כו'. ומ"ת בירק אזלינן בתר לקיטה כדלעיל בפ"ב מ"ז

פרק ה א בְּנוֹת שׁוּחַ שְׁבִיעִית שֶׁלָּהֶם שְׁנִיָּה וַוייסֶע פֵייגִין קֶען זַייעֶר שְׁבִיעִית אַמָאל זַיין דֶעם צְוֵוייטִין יָאהְר נָאךְ שְׁבִיעִית שֶׁהֵן עוֹשׂוֹת לְשָׁלֹשׁ שָׁנִים ווייל זֵייא וֶוערִין נִיט צֵייטִיג פַאר דְרֵייא יָאהְר, אוּנ אוֹיב זֵייא הָאבִין גִיבְּלִיהְט אוּם שְׁבִיעִית וֶועלִין זֵייא אִיצְט צֵייטִיג וֶוערִין דֶעם צְוֵוייטִין יָאהְר נָאךְ שְׁבִיעִית, אוּנ בַּיי בּוֹימֶער רֶעכֶענְט מֶען אַלֶע דִינִים נָאךְ דֶעם יָאהְר וֶוען זֵייא בְּלִיהֶען זֶענֶען דִיא אַלֶע דִינִים פוּן שְׁבִיעִית בַּיי זֵייא נוֹהֵג אִין צְוֵוייטִין יָאהְר נָאךְ שְׁבִיעִית. רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט הַפַּרְסָאוֹת שְׁבִיעִית שֶׁלָּהֶם מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית שֶׁהֵן עוֹשׂוֹת לִשְׁתֵּי שָׁנִים אַפַּרְסָאוֹת אִיז אַמִין פֵייגִין טָאס וַואקְסִין צְוֵוייא יָאהְר אוֹיב זֵייא הָאבִין גִיבְּלִיהְט אוּם שְׁבִיעִית אִיז זַייעֶר שְׁבִיעִית מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית [דֶעם עֶרְשְׁטִין יָאהְר נָאךְ שְׁבִיעִית] אָמְרוּ לוֹ לֹא אָמְרוּ אֶלָּא בְּנוֹת שׁוּחַ הָאבִין דִי חֲכָמִים גִיזָאגְט צוּא רַבִּי יְהוּדָה מֶען הָאט נִיט מֶעהְר גִיזָאגְט אַז דֶער שְׁבִיעִית זָאל זַיין נָאךְ שְׁבִיעִית נָאר בַּייא בְּנוֹת שׁוּחַ אָבֶער בַּייא פַּרְסָאוֹת הָאט מֶען נִיט גִיזָאגְט אַז זַייעֶר שְׁבִיעִית זָאל זַיין נָאךְ שְׁבִיעִית: ב הַטּוֹמֵן אֶת הַלּוּף בִּשְׁבִיעִית וֶוען אֵיינֶער ווייל בַּאהַאלְטִין לוּף דָאס אִיז אַמִין צִיבֶּעלֶע) אִין דֶער עֶרְד אוּם שְׁבִיעִית, כְּדֵי דָאס זָאל קֶענֶען לַאנְג דוֹיֶערְן, זָאגְט רַבִּי מֵאִיר לֹא יִפְחוֹת מִסָּאתַיִם עַד גֹּבַהּ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. וְטֶפַח עָפָר עַל גַּבָּיו עֶר טָאר נִיט אַריין שִׁיטֶען אִין אֵיין גְרוּב וֵויינִיגֶער וִויא צְוֵוייא סְאָה לוּף, אוּנ עֶר זָאל זֵייא נִיט אוּיס שְׁפְּרֵייטֶען אִין גְרוּב נָאר זֵיי זָאלִין לִיגֶען אֵיינְס אוֹיף דָאס אַנְדֶערֶע בִּיז דְרֵייא טְפָחִים דִיא הֵייךְ (כְּדֵי מֶען זָאל נִיט מֵיינֶען אַז עֶר ווייל זֵייא זֵייעֶן אוּם שְׁבִיעִית), אוּנ עֶרְד גְרָאבּ אַטֶפַח זָאל עֶר אַרוֹיף שִׁיטֶען פוּן אוֹיבִין, אוּנ דִי חֲכָמִים זָאגִין לֹא יִפְחוֹת מֵאַרְבַּע קַבִּים עַד גֹּבַהּ טֶפַח וְטֶפַח עָפָר עַל גַּבָּיו עֶר זָאל נִיט בַּהַאלְטֶען וֵוינִיגֶער וִויא פִיר קַבִּין (דָאס הֵייסְט פִיר קַבִּין אִיז אוֹיךְ גִינוּג, פִיר קַבִּין זֶענֶען צְוֵוייא דְרִיטִיל סְאָה), אוּנ זֵייא זָאלִין לִיגֶען אֵיינְס אוֹיף דָאס אַנְדֶערֶע אַטֶפַח דִי הֵייךְ, אוּנ פוּן אוֹיבִין שִׁיט עֶר אַרוֹיף עֶרְד אַטֶפַח דִיא הֵייךְ וְטוֹמְנוֹ בִּמְקוֹם דְּרִיסַת אָדָם אוּנ עֶר מוּז זֵיי בַּהַאלְטֶען אִין דֶעם אָרְט

התקיים זמן מרובה בארץ כמחובר: אם לקטו העניים את עליו לקטו. דעלי הלוף יש להן ביעור ועיקר אין לו ביעור, כדתנן לקמן בפ"ז, הלכך אם לקטו העניים את עליו בשביעית לקטו ואם לאו ונכנסו לשמינית וגדלו העלין נמלאו גדולי שביעית ושמינית מעורבים יחד: יעשו חשבון. וישער כמה גדל מהן בשביעית ויתן לעניי' דר"א סבר כר"י דאמר לקמן עניים אוכלים אחר ביעור ולא עשירים: רבי יהושע אומר אין לעניים עמו חשבון. דסבר כר' יוסי דאומר לקמן אחד עניים ואחד עשירים אוכלים אחר הביעור, והלכה כר"י: ד לוף של ערב שביעית. שנשלם מערב שביעית ולא הוסיף למחים בשביעית שאם הוסיף למחים בשביעית אסור לעקרן (א) משום הפסד הפרי: הקיצונים. י"מ שנזרעו בקיץ, וי"מ מיוחדות לקיץ שהן יבשות מאד: פואה של עידית. הגדילה בשדה שמינה: פואה. לבע אדום שקורין רוויי"א בלע"ז: במארופות של עץ. במרה שחופרים בו את הקרקע: של עץ. ולא של ברזל שלא יראה כעובד את הארץ: בקרדומות של מתכות. ולא חיישינן דלמא מחזי כעבודה: בפואה של צלעות. כמו סלעות בסמ"ך פואה הגדלה בין הסלעים כיון דאין דרך לזרוע שם לא מיחזי כעובד את הארץ. פ"א צלעו' כמו ולצלע המשכן כלומר לידי השדה שאין דרך לזרוע שם: ה ר"י אומר מיד. ואע"ג דבשאר ירקות מודה ר"י דאסור עד שיעשה

שעברה עליו שביעית רא"א אם לקטו העניים את עליו לקטו ואם לאו יעשה חשבון עם העניים. רבי יהושע אומר אם לקטו העניים את עליו לקטו ואם לאו אין לעניים עליו חשבון: ד לוף של ערב שביעית שנכנס לשביעית וכן בצלים הקיצונים. וכן פואה של עידית בש"א עוקרין אותו במארופות של עץ ובה"א בקרדומות של מתכות ומודים בפואה של צלעות שעוקרין אותה בקרדומות של מתכות: ה מאימתי מותר אדם ליקח לוף במוצאי שביעית רבי יהודה אומר מיד

וא"כ האי לוף דעקרו בשמינית אין עליו תורת שביעית, ותירן דמתניתין איירי שעקרוהו עם עליו ס"ף שביעית ועקרוהו באחרופות כדינו במשנה דלקמן והניחוהו במקומו והוסיף וגדלו עליו בשמינית ולפיכך צריך לעשות חשבון עם העניים, הר"ש: (א) דכשעוקר בשינוי לא יעלה שיפסיד מקלת הפרי, ולפמ"ש לקמן (מ"ו פ"ט) דכל הספיחים אסורים באכילה יש

וואו מענטשן טרעטן, כדי עס זאל ניט וואקסן: ג לוף שעברה עליו שביעית לוף וואס האט געוואקסן פון זיבעטן יאהר אין אכטן. זאגט רבי אליעזר אם לקטו העניים את עליו לקטו אויב די ארעמע לייט האבן אפ געקליבן דיא בלעטער אום שביעית איז גוט ואם לאו יעשה חשבון עם העניים ווען ניט זאל ער מאכן מיט דיא ארעמע לייט א רעכענונג ווי גרויס די בלעטער זענען געוועזן אין סוף זיבעטן יאהר אונ וויא פיל עס איז צו געוואקסן אין דעם אכטן יאהר, דיא שטיקער בלעטער וואס האבן געוואקסן אין זיבעטן יאהר זאל ער געבן דיא ארעמע לייט אונ די שטיקער בלעטער וואס האבן געוואקסן אין אכטן יאהר נעמט דער בעל הבית פאר זיך, ווארום רבי אליעזר האלט אזוי ווי רבי יהודה וואס ער זאגט [אין פרק ט משנה ח] נאך דעם זיבעטן יאהר מעגן נאר ארעמע לייט עסן די פירות פון זיבעטן יאהר אבער רייכע מענטשן טארין זיי ניט עסן, דריבער מוז ער האבן אחשבון מיט די ארעמע לייט וויפיל לוף עס האט געוואקסן אין זיבעטן יאהר. רבי יהושע זאגט אם לקטו העניים את עליו לקטו אויב די ארעמע לייט האבן אפ גיקליבען די בלעטער אום שביעית איז גוט ואם לאו אין לעניים עליו חשבון אונ אויב די ארעמע לייט האבן ניט אפ גיקליבין די בלעטער אום שביעית האבן זייא ניט קיין חשבון מיט דעם בעל הבית, ווארום רבי יהושע האלט ווי רבי יוסי וואס ער זאגט אויב ער האט מפקיר גיוועזן די פירות דעם זיבעטן יאהר אונ זיי זענען גיבליבען אין פעלד ביז דעם סוף פון זיבעטן יאהר, מעג דער בעל הבית אריין נעמען דיא פירות פון פעלד אונ זייא האלטן פאר זיך, דריבער מעג דער בעל הבית עסן די גאנצע לוף [ועיין ת"ח]: ד לוף של ערב שביעית שנכנס לשביעית לוף וואס איז צייטיג גיווארין ערב שביעית אונ איז גיבליבען שטיין אין פעלד ביז אין שביעית וכן בצלים הקיצונים אונ זומער ציבעלע וכן פואה של עידית אונ פואה (דאס איז איין מין פרי צום פארבין) וואס האט געוואקסן אין אפעטע פעלד אויב די בצלים הקיצונים אונ דיא פואה זענען צייטיג גיווארין ערב שביעית אונ זענען געבליבען שטיין אין פעלד אום שביעית בית שמאי זאגין עוקרין אותו במארופות של עץ מען רייסט דאס אויס אום שביעית מיט הילצערנע רידלען (ווארום מיט אייזערנע זעהט אוים וויא ער אקערט) ובית הלל אומרים בקרדומות של מתכות אונ ב"ה זאגין מיט אייזערנע העק מעג מען זייא אויך אויסרייסן ומודים בפואה של צלעות שעוקרין אותה בקרדומות של מתכות אונ דאס זענען אלע מודה די פואה וואס וואקסט ביי דער זייט פון פעלד מעג מען זיי אויסרייסן מיט אייזערנע העק אום שביעית ווארום דארטן איז ניט דער שטייגער צום זייען, וועט מען איהם ניט חושד זיין אז ער מיינט צוא אקערין די פעלד: ה מאימתי מותר אדם ליקח לוף במוצאי שביעית ר"י אומר מיד פון ווען אן מעג אמענטש קויפין לוף אין מוצאי שביעית, דעם ערשטן יאהר נאך שמטה, רבי יהודה זאגט באלד נאך שביעית, וויל לוף טאר מען ניט אויס רייסן פון פעלד אום שביעית ווי מען רייסט זיי אויס אלע יאהר נאר מען מוז אנדערש אויס רייסן דהיינו מיט הילצערנע כלים אדער מיט העק מוז מען דאס אויס רייסן, דריבער רייסט קיין מענטש ניט אויס אזוי פיל לוף אום שביעית אז ער זאל דער פון בהאלטין אויף נאך שביעית דריבער די לוף וואס ווערט פארקויפט נאך שביעית זענען זייא געוויס אויס גערייסן גיווארין פון פעלד פאר

וחכ"א משירבה החדש: ו אלו כלים [ג] שאין האומן רשאי למכרם בשביעית מחרישה וכל כליה. העול והמזרה והדקר. אבל מוכר הוא [ד]מגל יד ומגל קציר ועגלה וכל כליה. זה הכלל כל שמלאכתו מיוחדת לעבירה אסור לאיסור ולהיתר מותר: ז היוצר מוכר חמש כדי שמן וט"ו כדי יין שכן דרכו להביא מן ההפקר. ואם הביא יותר מכאן [ה] מותר [ו] ומוכר לעכו"ם בארץ

ברטנורא

כיולא בו בלוף הואיל וצריך לעקרו לב"ש במארופות של עץ ולב"ה בקרדומות של מתכות ואין דרך לעקרו בשביעית אלא ע"י (ב) שנוי הלכך במוצאי שביעית לא שכיח דאיסורא ומש"ה מותר מיד אבל ירק שלא גזרו שלא לתלשו כי אורחיה שכיח כמי דאיסורא בשמינית לפיכך אסור עד שיעשה כיולא בו: משירבה החדש. בירוש' מפרש דהיינו מן הפסח ואילך (ג), והלכה כחכמים: ו שאין האומן רשאי למוכרן בשביעית. למי שהוא חשוד על השביעית, אבל למי שאינו חשוד שרי דאינו קונה אלא להניע עד אחר שביעית: מזרה. שזורים בו התבואה בגורן (ד): דקר. כמין יתד של ברזל שקורין קולטר"ו בלע"ז והוא עשוי לחפור בו את הקרקע לשון וידקור את שניהם: מגל יד ומגל קציר ועגלה. מותרין שמא הוא רוצה לקצור מן ההפקר להביא בעגלה למאכל ביתו ואין אסור אלא להביא הרבה לעשות אוצר (ה): ז היוצר. אומן העושה כלי חרס: מוכר. אפי' לחשוד על שביעית: חמש כדי שמן וט"ו כדי יין. וליכא למיחש שמא רוצה כלם לשמן או כלם ליין שניכרין הן אותם של יין מאותם של שמן שהעפר שעושין ממנו כדי יין אינו דומה לעפר שעושין ממנו כדי שמן: ואם הביא יותר מכאן מותר. ולא חיישינן שמא מן המשומר דשביעית הביא: מוכר לעכו"ם בארץ. ולא חיישי' שמא יחזור

עיקר תוי"ט

לפרש כשעוקרים ואינו רשאי לאוכלן הוי כאלו שספידן בידים והמשנה אמר לאכלה ולא להפסד, תוי"ט: (ג) ומסיק בירושלמי דבסמון אכן קיימינן ואמרינן דאין דרך לעקור בשינוי של איסור כדי לשומנו עד מוצאי שביעית אבל בשביעית עצמו חיישינן שמא יביא מן האיסור הואיל ועכשיו קונים ממנו עיקר האיסור ויאמר מן שסמון שבאתי, הר"ש: (ג) שיוכל למלוא לוף הרבה כזה נדנים להיתר: [ג] שאין האומן כו'. אמר הכתוב (ויקרא יט) ולפני עור לא תתן מכשול ר"ל למי שסגרה עיניו התאוה ויצה"ר לא תעזור אותו להוסיף בעורונו ותוסיף להרחיקו מן היושר ומפני זה אסור לעזור עוברי עבירה ולא יתקנו להם כלים אבל ראוי לקלקל להם, ל' הר"מ: (ד) כלומר דוקא בגורן דהיינו הרבה אבל בשיורה מעט לא יזרהו במזרה כלל. תוי"ט: (ה) דהא לאכלה כתיב ופי' הר"מ וזה שנאמר את ספיח קצירך לא תקצור שלא יקצור כדרך שקוצר בכל שנה ואם קצר כדרך שקוצרים לוקה כגון שקצר כל השדה והעמיד כלי ודש בבקר או שקצר לעבודת הארץ אלא קוצר מעט מעט וחובט ואוכל והך מגל יד כלומר דקצירה לאו לענין תבואה וקטנית דדרך לקוצרם דהכך אסור לקוצרם כדלעיל מ"ד אלא דתלינן בקצור עשבים שאין זורעים אותם רוב האדם כגון הפיגם דרפ"ט, תוי"ט בשם הר"מ: [ד] מגל יד. הוא חרמש קטן שיקטוף כמלא היד ומגל קציר ידוע, הר"מ. ור"ל שהוא מגל גדם והיינו חרמש: [ה] מותר. למכור לו כלים לפי מה שהביא ולא נחשדוהו כו', פירוש: [ו] ומוכר כו'. תיקון דכלי זאת המשנה

שביעית אבער אנדערע ירק וואס מען מעג אויס רייסן פון פעלד אום שביעית אזוי ווי מען רייסט אויס אלע מאהל. טאר מען ניט קויפן ירק מוצאי שביעית ביז עס וואקסט אויף נייע ירק אום מוצאי שביעית, ווארום עס קען זיין אז די ירק האט געוואקסן אום שביעית וחכמים אומרים משירבה החדש און די חכמים זאגן לויף טאר מען אויך ניט קויפן מוצאי שביעית ביז עס וואקסט אויף נייע ווייל טאמער איז דאס פון שביעית: ו אלו כלים שאין האומן רשאי למכרם בשביעית דאס זענען די כלים וואס אבעל מלאכה [ארער איין אנדער מענטש] טאר ניט פארקויפן אום שביעית צו דעם מענטש וואס איז אין חשד צו ארבייטן זיין פעלד אום שביעית ווייל מען טאר ניט העלפן דעם מענטש צו איין עבירה, אבער צו דעם מענטש וואס איז ניט אין חשד מעג מען פאר קויפן אלע כלים, טייל עס איז געווים אז ער וויל זיי בהאלטן אויף נאך שביעית מחרישה וכל כליה איין אקער מיט אלע כלים וואס געהער צום אקער העול איאך וואס מען טוהט אן דער בהמה אויף דעם האלדז בשעת זיא אקערט והמזרה און אשופלע וואס מען ווארפט מיט איהר דיא תבואה אין שייער דיא פלעווס זאלין ארויס פליהען והדקר און איין אייזערנעם שטעקין צום גראבין די ערד אבל מוכר הוא מגל יד ומגל קציר ועגלה וכל כליה אבער ער מעג פארקויפן אקליינעם שנייד מעסער און אגרויסין שנייד מעסער. און וואגין מיט אלע כלים וואס געהער צום וואגין, ווארום עס קען זיין ער וויל שניידין תבואה פון הפקר און פירין צו זיך אהיים מען זאל דאס עסין, און ניט צום געהאלטין זה הכלל כל שמלאכתו מיוחדת לעבירה אסור דאס איז דער כלל, אזוי אכלי וואס מען ארבייט מיט איהר נאר אזוי אזאך וואס מען טאר ניט טאהן אום שביעית, טאר מען ניט פאר קויפן אום שביעית לאיסור ולהיתר מותר אבער אז מען ארבייט מיט דער כלי אזאך וואס מען טאר ניט טאהן אום שביעית און אזאך וואס מען מעג טאהן אום שביעית מעג מען פאר קויפן די כלי אום שביעית: ז היוצר מוכר חמש כדי שמן וחמשה עשר כדי יין שכן דרכו להביא מן המופקר אטעפער מעג פאר קויפן פינף אייל קריג און פופצעהן וויין קריג, ווייל דער שטייגער איז צו ברייננגען אזוי פיל וויין און אייל פון הפקר קויפט ער דיא קריג ער זאל ברייננגען אין זייא אייל און וויין פון הפקר און דר מענטש וועט מיט דיא קריג קיין עבירה טאן ואם הביא יותר מכאן מותר און אויב ער האט געבראכט מער וויא פינף קריג אייל און מער ווי פופצעהן קריג וויין מעג מען אויך ניצען, און מען האט ניט מורא טאמער האט ער דאס געבראכט פון אזוי איין מענטשין וואס ער האלט די פירות שביעית פאר זיך און האט זייא ניט מפקיר געווען, ווארום עס טרעפט אמאהל אז מען קען ברייננגען פון הפקר מער וויא פינף

יחזור העכו״ם וימכרס לישראל החשוד : ולישראל בח״ל . ולא חיישינן שמא יוליכם בארץ א״כ שמא יכניס לתוכן יין ושמן של שביעית שהביא מא״י דלא התירו חכמים כ״כ : ח שהוא יכול לשחטה . ובכל דהוא דמלינן למתלי תלינן (ו) וב״ש סברי דאין דרך כלל לשחוט פרה העומדת לחרישה : אפילו בשעת הזרע. ולא אמרינן ודאי לזריעה הוא לוקח דתלינן לאכילה הוא רוצה: שיש לו גורן . ולא חיישינן שמא מודד להכנים לאוצרו דאיכא למיתלי דלטחינה

בארץ ולישראל בחוצה לארץ: ח בש״א לא ימכור לו פרה חורשת בשביעית וב״ה מתירין מפני שהוא יכול לשחטה. [ז] מוכר לו פירות (ס״א אפי׳) בשעת הזרע ומשאיל לו סאתו אף ע״פ שהוא יודע שיש לו גורן ופורט לו מעות אע״פ שהוא יודע שיש לו פועלים וכולן בפירוש אסורין : ט משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית [ה] נפה. וכברה. ורחיים. ותנור. אבל לא תבור ולא תטחון עמה. אשת חבר

הוא מודד : ופורט לו מעות. מחליף לו מעות בפרוטות : אע״פ שהוא יודע שיש לו פועלים . וכמלא מסייע ידי עוברי עבירה דאמרינן שמא לשאר צרכיו הוא צריך : וכלן . אם פירש שלדבר איסור (ז) רוצה אותם אסור : ט החשודה על השביעית . לאכול פירות שביעית אחר הביעור בלא ביעור : נפה. שאני אומר לספור בה מעות היא לוקחת : כברה. שאני אומר לכבור בה את החול : רחיים. דשמא לטחון בהן סמנין : תנור. שמא לייבש בה אונין של פשתן :

מוכר לעכו״ם כאלן יותר מכן ולישראל בח״ל : (ו) ולא דמי לכלים דלעיל שאין אדם מוכר דהתם ליכא למיתלי, הר״ש : [ז] מוכר כו׳ . וכהא מודו ב״ש דאין דומה לפרה דאין דרך לשחוט, כמ״ש הר״ב : (ז) אפי׳ בדבר שאין סתמו עומד לכך א״כ ה״ה אין אדם משים עלמו רשע, מ״ח : [ח] נפה וכברה. נפה היא אשר יניפו בה הקמח

קריג איל און מער ווי פופצעהן קריג ויין ומוכר לעכו״ם בארץ און איוד מעג פאר קויפין צו איין עובד כוכבים אין ארץ ישראל כלים ווי פיל מען וויל און וועלכע מען וויל , און מען האט ניט מורא טאמער וועט דער עכו״ם פאר קויפין די כלים צו אישראל וואס ער איז אין חשד אויף שביעית וועט דר ישראל טאהן מיט די כלים אום שביעית אזוי אמלאכה וואס מען טאר ניט טאן אום שביעית וועט דאך דר ישראל דר פארקויפר איהם האבין ניהאלפין צו דער עבירה ולישראל בחוצה לארץ און איוד מעג פארקויפען אלע ערליי כלים וועלכע ער וויל און ווי פיל ער וויל צו אישראל וואס וואהנט אין חוץ לארץ וואס דארטין א״ז ניטא דער דין פון שביעית און מען האט ניט מורא טאמער וועט דער יוד זיי פירין אין ארץ ישראל און ער וועט זיי דארט פאר קויפין צו אישראל וואס ער איז אין חשד אויף שביעית: ח בית שמאי זאגין לא ימכור לו פרה חורשת בשביעית איוד טאר ניט פאר קויפין אום שביעית [צו איוד וואס איז אין חשד עובר צו זיין אויף שביעית] אקוה וואס אקערט, ווארום ער העלפט איהם עובר צו זיין איין עבירה, און בית הלל זענען מתיר מען מעג פאר קויפין מפני שהוא יכול לשוחטה ווארום עס קען זיין אז ער מיינט צו שעכטין די קוה און ניט צו אקערין מיט איהר אום שביעית מוכר לו פירות בשעת הזרע איוד מעג פאר קויפין פירות ווס זענען געוואקסין אום שביעית, צוא דעם יוד וואס איז אין חשד אויף שביעית, אפילו אין דער צייט וואס מען פאר זייעט די פעלדער, און מען האט ניט מורא טאמער קויפט ער דאס צו פאר זייען [און פירות שביעית טאר מען ניט פאר זייען נאר עסין] נאר מען זאגט ער קויפט געוויס די פירות צום עסין ומשאיל לו סאתו אף על פי שהוא יודע שיש לו גורן און ער מעג איהם בארגין אמאס צו מעסטין תבואה, אפילו ער האט אשייער [אשפייכלער]

און מען האט ניט מורא טאמער מעסט ער דיא תבואה אריין צו לייגין אין שייער און וויל זיא ניט מפקיר זיין, נאר מען זאגט ער וויל געבין די תבואה מאלין דריבער מעסט ער זיי ופורט לו מעות אף על פי שהוא יודע שיש לו פועלים און מען מעג אים אפ טאהשין אויף קליין געלט, אפילו מען ווייס ער דארף צאהלין די ארבייטער וואס האבין באיי איהם געארבייט אום שביעית אזוי אמלאכה וואס מען טאר ניט ארבייטין אום שביעית, זאגט מען ניט ער וועט געוויס די קליין געלט געבין די ארבייטער העלפט מען דאך איהם צוא איין עבירה נאר מען זאגט ער דארף דיא געלט אויף אנדערע זאכין אוים צו געבין, און די ארבייטער וועט ער צאהלין מיט אנדערע געלט וכולן בפירוש אסורין און דיא אלע זאכין וואס דא איז גישטאנען אויב ער האט גיזאגט בפירוש אז ער דארף זייא צוא אזוי אזאך וואס מען טאר ניט טאהן אום שביעית, טאר מען דאס איהם ניט געבין : ט משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית איין אשה מעג פרבארגין צוא דיא אנדערע אשה וואס זיא איז אין חשד צוא טאהן אמלאכה אום שביעית און ניט מפקיר צו זיין די תבואה אום שביעית נפה אזיפ פון מעהל און כברה אזיפ פון תבואה, און רחיים אמיהל שטיין און התנור אאויבין צום באקין ווארום מען זאגט טאמער דארף זיא דיא זיפ צוא ציילין אין איהר געלט, און די כברה דארף זיא צוא זיפען זאמד . טאמער האט זיא עפעס פארלוירין אין זאמד, און דעם מיהל שטיין דארף זיא צוא מאהלין אין איהם קרייטעכצער סמנין, און דעם אויבין דארף זיא צוא טריקענען אין איהם פלאקס עס קען זיין די אלע כלים דארף זיא צוא אזעלכע זאכין וואס ביי זייא איז ניט דא דער איסור פון שביעית אבל לא תבור ולא תטחן עמה אבער זיא טאר איר ניט העלפין קלויבין דיא תבואה פון שביעית וואס מען האט זייא ניט

ברטנורא

ולא תשחון עמה. שאסור לסייע ידי עוברי עבירה: ובוררת וטוחנת עמה. ולא אסרו הכא באשת ע"ה החשודה על המעשרות כדאסרו בחשודה על השביעית משום דרוב ע"ה מעשרין הן: אבל משתשיל המים. בעיסה לא תגע עמה לפי שמשנגלגלה הוקבלה לחלה (ח) וקא מיטמא מחמת כלים טמאים שהרי הוכשרה לקבל טומאה וזו מסייעתה לגלגל ואסור לגרום טומאה לחלה: וכולן לא אמרו. לא התירו להשאילן כלים ולסייען בלא שעת עבירה גלמה אלא משום דרכי שלום: מחזיקין ידי עכו"ם. אגב גררא דדרכי שלום תנא ליה הכא, ומפורש לעיל בפ"ד:

משנה

משאלת לאשת ע"ה נפה וכברה [ט] ובוררת וטוחנת [י] ומרקדת עמה. אבל משתשיל את המים לא תגע אצלה. שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה. [כ] וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום ומחזיקין ידי עכו"ם בשביעית. אבל לא ידי ישראל ושואלין בשלומן מפני דרכי שלום:

עיקר תוי"ט

לה"ל"ה ממנה הסוכין וסיא כמו כברה אבל כברה סיא לתבואה וגם היא לקמח, סר"מ: [ט] ובוררת כו'. וסא דלא תני הנוך והכייס מבום דשמעינן לה מכללה דבוררת וטוחנת עמה אי נמי יגיד עליו ליתו, כדאמרי' בפ' לא יחפור, סר"ב. ועיין בתוס' סוף פרק ה' דגיטין, פ"מ: [י] ומרקדת כו'. משום דנפי למיתני אבל משתשיל מים קתני סכא מרקדת אע"ג דכרישא לא קתני לדינא דריקוד, תוי"ט: (ח) וסאמירו משתשיל סמים שאז תתגלגל אע"ג דלא מחייבא בחלה עד שתתגלגל, תוס' גיטין, ועיין בתוי"ט בארוכות: [כ] וכולן כו'. בירושלמי מפרש דלא קאי סך טעמא דד"ש אלא אמתניתין דמשאלת אבל לכלהו דלעיל מינה לא קאי ומשם"כ מפ' הירושלמי וכמ"ש סר"ב דנפס תלינן לספור כו' אלא תלינן שינפה לעתיקה וכן כלם ולדבר של היתר וכסכסו דתנינן במתניתין דלעיל מסך אלא דסכא מיירי בידוע שאין לה היתר ש: היתר למתני כם וסכך תלויות לא היו גמורות כסכסו דלעיל ואי לאו מפני ד"ש לא הוה שרינן לסו ואי לא הוה לן למתני כלל לא היה טעם דד"ש כל כך לסתיר לסייע ידי ע"ע שהוא הכלל לפני עור כו' ודוקא בסני דנפה וכברה מועיל ד"ש עם תליה כל דהו משום דבהו סייך טפי ד"ש (כדאשכחן בכתובות דף עב), סר"ש:

ספקיר גיוועזן אונ ניט העלפין מאהלין דיא תבואה פון שביעית וואס מען האט זיי ניט מפקיר גיוועזן ווארום מען טאר ניט העלפין אמענטשין צוא אעבירה אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ נפה וכברה ובוררת וטוחנת ומרקדת עמה אווייב פון אחבר ואלמדן וואס ער גיט תרומות ומעשרות אונ היט זיך פון אטומאה מעג פארבארגין צו אווייב פון אעם הארץ וואס ער איז חשוד אויף תרומות ומעשרות אזיפ פון מעהל אונ פון תבואה, אונ זיא מעג איהר העלפין קלויבין די תבואה אונ מאהלין אונ זיפען, נוייל דער רוב דאס מערהרסטע עמי הארצים געבין תרומות ומעשרות נעמט מען אן אז פון די תבואה האט מען אויך גיגעבין תרומות ומעשרות איז דאך שוין קיין עבירה אבל משתטיל המים לא תגע אצלה שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה אבער וויא זיא האט אריין גיגאסין וואסער אין די מעהל צום קנעטין איז שוין דיא טייג חייב גיווארין צו געבין פון איהר חלה. אונ די טייג ווערט טמא פון אירע כלים אונ אויב זיא העלפט איר קנעטין העלפט זיא דאך אז דיא חלה פון דער טייג זאל ווערין טמא אונ מען טאר ניט מטמא זיין חלה, העלפט זיא דאך עובר צו זיין אין עבירה וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום אונ די אלע זאכין וואס מען האט מתיר גיוועזן צו בארגין אונ צו העלפין ווען עס איז קיין עבירה האט מען דאס נאר מתיר גיוועזן פון שלום וועגין מען זאל ניט האבין אשנאה איינער אויף דעם אנדערין ומחזיקין ידי נכרי בשביעית אבל לא ידי ישראל ושואלין בשלומן מפני דרכי שלום פון ומחזיקין ביז דעם סוף פרק שטייט שוין דער פשט אין פרק ד' משנה ג':

גמרא ברכות דף לד ע"א

רש"י

הלכה ס' כלה כלי הסילון דחסר דמלכות דכריתה אלף למד

אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן כל הנביאים כלן לא נתנבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם ולעושה פרקמטיא לת"ח ולמהנה תלמידי חכמים מנכסיו אבל ת"ח עצמן עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו וא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעוה"ב עין לא ראתה אלהים

לא נתנבאו. הטובות והנחמות: עין לא ראתה. לא

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן רבי חייא בר אבא האט גיזאגט פון רבי יוחנן'ס וועגין כל הנביאים כלן לא נתנבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם אלע טובות וואס דיא נביאים האבין גיזאגט אין זייערע ספרים האבין זיי נאר גיזאגט וואס גאט וועט געבין צו די מענטשין וואס מאכין חתונה זייערע טעכטער מיט תלמידי חכמים ולעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים אונ צו די מענטשין וואס מאכין אהאנדיל צוא די תלמידי חכמים זייא זאלין האבין פרנסה אונ זאלין קענען לערנען תורה ולמהנה תלמידי חכמים מנכסיו אונ צו די מענטשין וואס זעהן די תלמידי חכמים זאלין הנאה האבין פון זייער פארמעגין אבל תלמידי חכמים עצמן עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו אבער וואס גאט וועט געבין צו תלמידי חכמים אליין דאס האט נאך קיין אויג גיזעהן, נאר גאט אליין ווייסט וואס ער וועט געבין צו די מענטשין וואס האפין צו איהם ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן נאך האט גיזאגט רבי חייא בר אבא פון רבי יוחנן'ס וועגין כל הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח אלע טובות וואס דיא נביאים האבין גיזאגט אין זייערע ספרים דאס וועט גאט געבין אין די צייט וואס משיח וועט קימען אבל לעולם הבא עין לא ראתה

כראית ולא נגלית לשום נביא: רחוק. שהיה רחוק כל ימיו מן העבירה דהיינו צדיק מעיקרו:

אלהים זולתך ופליגא דשמואל דאמר שמואל אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד שנא' כי לא יחדל אביון מקרב הארץ וא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה אבל צדיקים גמורים עין לא ראתה אלהים זולתך ופליגא דר' אבהו דא"ר אבהו מקום שבעלי תשובה עומדים צדיקים גמורים אינם עומדין שנא' שלום שלום לרחוק ולקרוב לרחוק ברישא והדר לקרוב ור' יוחנן אמר לך מאי רחוק שהיה רחוק מדבר עבירה מעיקרא ומאי קרוב שהיה קרוב לדבר עבירה ונתרחק ממנה השתא מאי עין לא ראתה אריב"ל זה יין המשומר בענבים מששת ימי בראשית ר' שמואל בר נחמני אמר זה עדן שלא שלטה בו עין כל בריה שמא תאמר אדם הראשון היכן היה בגן ושמא תאמר הוא גן הוא עדן ת"ל

אלהים זולתך אבער וואס גאט וועט געבין צו עולם הבא דאס האט נאך קיין אויג גיזעהן נאר גאט אליין ווייס וואס ער וועט געבין צו עולם הבא צו די מענטשין וואס ווארטין אויף עולם הבא ופליגא דשמואל אונ רבי יוחנן קריגט אויף שמואל דאמר שמואל ווארום שמואל האט גיזאגט אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד פון דיא צייט וואס איצט איז ביז צו דיא צייט וואס משיח וועט קומען איז נאר אאונטער שייד וועגין דעם גלות, אז משיח וועט קומען וועט קיין גלות זיין שנאמר כי לא יחדל אביון מקרב הארץ ווארום עס שטייט אין פסוק עס וועט ניט אויפהערין צו זיין ארעמע לייט אין לאנד, אפילו משיח וועט קומען אונ יודין וועלין צוריק זיין אין ארץ ישראל, פון דעסט וועגין וועלין זיין ארעמע לייט, זעהן מיר אז די אלע טובות וואס דיא נביאים האבין גיזאגט דאס וועט זיין צו עולם הבא וואס דאס וועט זיין נאך שפעטער וויא די צייט פון משיח] ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן נאך האט גיזאגט רבי חייא בר אבא פון רבי יוחנן'ס וועגין כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה אלע טובות וואס די נביאים האבין גיזאגט, דאס וועט גאט געבין צו דיא מענטשין וואס האבין געזינדיגט אונ האבין גיטאהן תשובה אבל צדיקים גמורים עין לא ראתה אלהים זולתך אבער וואס גאט וועט געבין צו אמתה צדיקים דאס האט נאך קיין אויג גיזעהן, דאס ווייסט גאר גאט אליין ופליגא דרבי אבהו אונ רבי יוחנן קריגט אויף רבי אבהו דאמר רבי אבהו מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדים ווארום רבי אבהו האט גיזאגט אויף דעם ארט וואס בעלי תשובה שטייען אין גן עדן קענען ניט אמתה צדיקים שטיין אין גן עדן. ווארום בעלי תשובה זענען גרעסער פון אמתה צדיקים שנאמר שלום שלום לרחוק ולקרוב ווארום עס שטייט אין פסוק גאט זאגט איך וועל געבין פריידען צו דיא מענטשין וואס זענען גיוועזן ווייט פון מיר [וואס האבין געזינדיגט אונ האבין זיך דערנענטערט צו מיר זיי האבין גיטאהן תשובה]. אונ איך וועל געבין פריידען צו דיא מענטשין וואס זענען נאהנט צו מיר פון אייביג וואס האבין קיין מאהל גיזינדיגט] לרחוק ברישא והדר לקרוב פריער גיט גאט שלום צו די מענטשין וואס זענען גיוועזן ווייט פון איהם וואס האבין געזינדיגט אונ האבין גיטאהן תשובה. נאכדעם גיט גאט שלום צו דיא מענטשין וואס זענען פון אייביג גיוועזן נאהנט צו איהם וואס האבין קיין מאהל גיזינדיגט. זעהן מיר אז בעלי תשובה זענען גרעסער פון אמתה צדיקים ורבי יוחנן אמר לך אונ רבי יוחנן וואס זאגט אז אמתה צדיקים זענען גרעסער פון בעלי תשובה זאגט ער מאי רחוק וואס מיינט דער פסוק רחוק [ווייט] שהיה רחוק מדבר עבירה מעיקרא ער איז גיוועזן ווייט פון עבירות פון אנהייב ער האט קיין מאל געזינדיגט] ומאי קרוב שהיה קרוב לדבר עבירה ונתרחק ממנה השתא אונ וואס מיינט מען קרוב [נאנט], ער איז גיוועזן נאנט צו עבירות ער האט געזינדיגט. נאכדעם האט ער גיטאהן תשובה אונ האט זיך דערווייטערט פון דיא עבירות, פריער גיט גאט שלום צו אמתה צדיקים נאכדעם גיט ער שלום צו בעלי תשובה מאי עין לא ראתה וואס מיינט מען קיין אויג האט גיזעהן וואס גאט וועט געבין צו צדיקים. וואס וועט ער זייא געבין אמר רבי יהושע בן לוי האט רבי יהושע בן לוי גיזאגט זה יין המשומר בענבים מששת ימי בראשית דאס מיינט מען הקב"ה וועט געבין צו די צדיקים ויין וואס זענען נאך אין די וויינטרויבין פון דיא ערשטע זעקס טעג וואס דיא וועלט איז בשאפין גיווארין, דער ערשטער ווינשטאק וואס איז בשאפין גיווארין ווען גאט האט בשאפין דיא וועלט שטייט נאך ביז צו עולם הבא אונ פון דיא וויינטרויבין וועט גאט ארויס נעמען דיא ויין אונ וועט דאס געבין צו די צדיקים צום טרינקען רבי שמואל בר נחמני אמר זה עדן שלא שלטה בו עין כל בריה רבי שמואל בר נחמני זאגט דאס מיינט מען גאט וועט אריין פירען דיא צדיקים אין עדן, דעם עדן האט נאך קיין מענטש גיזעהן שמא תאמר אדם הראשון היכן היה טאמער וועסטו זאגין וואו איז גיוועזן אדם הראשון, ענטפערט רבי שמואל בגן אדם הראשון איז גיוועזן אין גארטין פון עדן, אבער ניט אין עדן ושמא תאמר הוא גן הוא עדן טאמער וועסטו זאגין אז גן איז דאס זעלביגע וואס עדן [דער עדן איז נאר

ת"ל ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן גן לחוד ועדן לחוד:

אנארטין) תלמוד לומר ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן שטייט אין פסוק אטייך גייט ארויס פון עדן אן צו טרינקען דעם גארטין גן לחוד ועדן לחוד זעהן מיר דער גארטין איז בעזונדער אונ דער עדן איז בעזונדער:

זוהר (קרח דף קעו ע"א) ת"ת דאזלות יוד הא ואו הא

ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי וגו'. רבי אבא פתח (תהלים יט) הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונפת צופים. כמה עלאין פתגמי אורייתא כמה יקירין אינון חביבין אינון לעילא תאיבין אינון לכלא בגין דאינון שמא קדישא. וכל מאן דאשתדל באורייתא אשתדל בשמא קדישא ואשתזיב מכלא אשתזיב בעלמא דין ואשתזיב בעלמא דאתי. ת"ח כל מאן דאשתדל באורייתא אחיד באילנא דחיי כיון דאחיד ביה בכלא אחיד. דכתיב (משלי ג) עץ חיים היא למחזיקים בה וגו'. רבי יצחק אמר כל מאן דישתדל באורייתא חירו אית ליה מכלא חירו ממיתה כמה דאמרן בגין דחירו עליה שריא ואחיד ביה. אילו ישראל מתעטרין באורייתא ישתזבו מכלא ולא ישתכחו בגלותא. ודא הוא דכתיב (ס"א אילו ישראל מנטרין אורייתא ישתזבו מכלא ולא ישתכחו בגלותא כתיב) (שמות לב) חרות על הלחות אל תקרי חרות אלא חירות וחירות דא (אוקמוה) באורייתא אשתכח אורייתא איהי אילא דימינא. כד"א (דברים לג) מימינו אש דת למו ובמאלא אתכליל בימינא מאן דעביד ימינא שמאלא ושמאלא ימינא הא איהו כאילו חריב עלמא. ת"ח אהרן ימינא. ליואי שמאלא. קרח בעי למעבד חלופא דימינא לשמאלא בג"כ אתענש ולא עוד אלא דאשתכח ביה ליטנא בישא ואתענש בכלא. רבי יהודה אמר שמאלא אתכליל תדיר בימינא. וקרח בעא לאחלפא תקונא דלעילא ותתא. בגין כך אתאבד מעילא ותתא: ויקח קרח. מאי ויקח נסיב עיטא בישא לגרמיה כל דרדף בתר דלאו דיליה איהו עריק מקמיה ולא עוד אלא מה דאית ליה אתאביד מניה. קרח רדיף בתר דלאו דיליה דידיה אביד ואחרא לא רווח. קרח אזיל במחלוקת מאי מחלוקת פלוגתא. פלוגתא דלעילא ותתא. ומאן דבעי לאפלגא תקונא דעלמא יתאביד מכלהו עלמין. מחלוקת פלוגתא דשלום. ומאן דפליג על שלום פליג על שמא קדישא בגין דשמא קדישא שלום אקרי. ת"ח לית עלמא קאים אלא על שלום. כד ברא קב"ה עלמא לא יכיל לאתקיימא עד דאתא ושרא עלייהו שלום. ומאי הוא שבת דאיהו שלמא דעלאי ותתאי. וכדין אתקיים עלמא. ומאן דפליג עליה יתאביד מעלמא. ללפחד פליג על שבת דהוה מקושש עצים ומאן אינון עצים אינון אילנין אחרנין (קנז א) כדקאמרן ואינון מלין (ס"א אילנין) דחול וחול בקדש לא שריא (מכאן ולהלאה מלי דחול בשבת אסיר ודאי) דפליג על שלמא דעלמא. רבי יוסי אמר כתיב (תהלים קיט) שלום רב לאוהבי תורתך וגו'. אורייתא הוא שלום דכתיב (משלי ג) וכל נתיבותיה שלום:

הלכה פסוקה · יוסף לחק · מוסר

הרמב"ם הלכות תפלה פרק ט.

(א) בערב כל העם יושבין והוא עומד ואומר והוא רחום וגו' ברכו את ה' המבורך וגו' והם עונים ברוך ה' המבורך לעולם ועד. ומתחיל לפרוס על שמע ואומר קדיש ואח"כ הכל עומדין ומתפללין בלחש. וכשמשלימין אומר קדיש והם נפטרין ואינו חוזר להתפלל

מספר חסידים סי' פב פג.

בעודך חי דרוש התשובה ואל תאחר, כי המות בא פתאום. אל תרבה לדבר מבלי זכר הצור כן יקשה הלב והלב הקשה רחוק מהאלהים. ואל תביט בחטאי בני אדם המשמיכין זמן רב בעולם ולומר ככר נשתכחו ונשכחו חטאיהם:

אל תבהל ברוחך לכעוס. איש חסיד צוה לבנו בפטירתו כשם שכבדתני בחיי כך תכבדני לאחר מותי וקיים מצותי ותלין בכעסך לילה אחת ועצור ברוחך שלא תדבר כלל בשעת הכעס:

(א) בערב כל העם יושבין והוא עומד ואומר ביי נאכט צו מעריב דאווענען, אלע מענטשין זיצען אונ דער חזן שטעלט זיך אונ זאגט והוא רחום אונ ברכו את ה' המבורך והם עונים אונ זיי ענטפערין ברוך ה' המבורך לעולם ועד ומתחיל לפרוס על שמע אונ ער הייבט אן זאגין די ברכות וואס פאר קריאת שמע אונ קריאת שמע אונ אמת ואמונה ביז ועל כל מעשיו ואומר קדיש ואחר כך הכל עומדין ומתפללין בלחש אונ ער זאגט קדיש נאכדעם שטעלין זיך אלע אונ דאווענען שמונה עשרה שטיל וכשמשלימין אומר קדיש אונ אז זיי ענדיגין

בעודך חי דרוש התשובה ואל תאחר ווען דוא לעבסט ווען דוא ביזט ביי דיינע כחות זאלסטו טאהן תשובה אונ זאלסט ניט פארשפעטיגען כי המות בא פתאום ווארום דער טויט קען קומען פלוצלונג ואל תרבה לדבר מבלי זכר הצור דוא זאלסט ניט פיל ריידין אן אנערמאנונג פון הקב"ה כן יקשה הלב טאמער וועט דיר דם הארץ הארט ווערין והלב הקשה רחוק מהאלהים אונ די הארץ וואס הארט איז ווייט פון הקדוש ברוך הוא ואל תביט בחטאי בני אדם המשמיכין זמן רב בעולם זאלסט ניט קוקין אויף דיא זינד פון מענטשין זינדיגן אונ די מענטשין ציהן זיך אוועק אלאנגע צייט אויף דער וועלט ולומר

כבר נשתכחו ונשכחו חטאיהם אונ זאלסט ניט זאגין זיי זענען שוין לאנג פאר געסין געווארין אונ זייערע זינד זענען פארגעסין געווארין אל תבהל ברוחך לכעוס זאלסט דיך ניט אײלין ביזצו ווערין איש חסיד צוה לבנו בפטירתו כשם שכבדתני בחיי כך תכבדני לאחר מותי אחסיד האט געזאגט פאר זיין שטארבין צו זיין זוהן אזוי ווי דוא האסט מיר גיגעבין כבוד ווען איך האב גילעבט אזוי זאלסטו מיר געבין כבוד נאך מיין שטארבין וקיים מצותי ותלין כעסך לילה אחת אונ זאלסט האלטין וואס איך וועל דיר זאגין אויב דוא וועסט זיין ביוז אויף אמענטש זאל דער כעס ביי דיר געכטיגען איין נאכט ועצור ברוחך שלא תדבר כלל בשעת הכעס זאלסט דיך איין האלטין דוא זאלסט גאר ניט ריידין ווען דוא וועסט זיין ביוז:

בקול רם ערבית לפי שאין תפלת ערבית חובה לפיכך לא יברך ברכות לבטלה שאין כאן אדם שנתחייב בהם כדי להוציאו ידי חובתו: (ב) בלילי שבתות חוזר ש"צ אחר שמתפלל בלחש עם הצבור ומתפלל בקול רם. אבל אינו מתפלל שבע אלא ברכה אחת מעין שבע כו' ואומר קדיש ונפטרין כל העם: (ג) ולמה תקנו חכמים זה מפני שרוב העם באין להתפלל ערבית בלילי שבתות ויהיה שם מי שנתאחר לבא ולא השלים תפלתו וישאר לבדו בבהכ"נ ויבא לידי סכנה. לפיכך חוזר ש"ץ ומתפלל כדי שיתעכבו כל העם עד שישלים המתאחר ויצא עמהם: (ד) לפיכך יו"ט שחל להיות בשבת או יום הכפורים או ראש חדש אין ש"צ היורד ערבית לפני התיבה מזכיר ענין היום בברכה זו, אבל חותם בה מקדש השבת לבד לפי שלא נתחייב היום בברכה זו:

שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה זָאגְט דֶער חַזָן קַדִּישׁ וְהֵם נִפְטָרִין אוּנ אַלֶע גֵייֶען אַהֵיים וְאֵינוֹ חוֹזֵר לְהִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם עַרְבִית צוּ מַעֲרִיב זָאגְט נִיט דֶער חַזָן נָאךְ אַמָאהל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה [אַזוֹי ווִי צוּ מִנְחָה] לְפִי שֶׁאֵין תְּפִלַּת עַרְבִית חוֹבָה ווַייל דִי שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה פוּן מַעֲרִיב אִיז נִיט גֶעגֵייט צוּ דַאוְונֶען לְפִיכָךְ לֹא יְבָרֵךְ בְּרָכוֹת לְבַטָּלָה דְרִיבֶּער זָאל נִיט זָאגִין דֶער חַזָן אוּמְזִיסְטֶע בְּרָכוֹת שֶׁאֵין כַּאן אָדָם שֶׁנִּתְחַייֵּב בָּהֶם כְּדֵי לְהוֹצִיאוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ ווַייל דָא אִיז נִיטָא אֵיין מֶענְטְשׁ וָואס עֶר זָאל מוּזִין דַאוְונֶען דִי שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, וָואס דֶער חַזָן זָאל דַארְפִין דַאוְונֶען פוּן זַיינֶעטְוֶועגִין עֶר זָאל אִיהם מוֹצִיא זַיין: (ב) בְּלֵילֵי שַׁבָּתוֹת שַׁבָּת בַּייא נַאכְט חוֹזֵר שְׁלִיחַ צִבּוּר אַחַר שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּלַחַשׁ עִם הַצִּבּוּר וּמִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם נָאכְדֶעם ווִי אַלֶע מֶענְטְשִׁין אוּנ דֶער חַזָן הָאבִּין שׁוֹין אָפְּגֶעדַאוְונְט שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אִין דֶערְשְׁטִיל, זָאל דֶער חַזָן זָאגִין מִיט אַהוֹיכֶע שְׁטִימֶע אַתְּפִלָּה אֲבָל אֵינוֹ מִתְפַּלֵּל שֶׁבַע עֶר דַארְף נִיט זָאגִין דִיא זִיבֶּען בְּרָכוֹת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אֶלָּא בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שֶׁבַע נָאר עֶר זָאגְט אֵיין בְּרָכָה וָואס אִין אִיר אִיז גֶעשְׁמוֹעֶסְט פוּן אַלֶע זִיבִּין בְּרָכוֹת [דָאס אִיז מָגֵן אָבוֹת] אוֹמֵר קַדִּישׁ וְנִפְטָרִין כָּל הָעָם דֶער חַזָן זָאגְט קַדִּישׁ נָאכְדֶעם גֵייֶען אַלֶע אַהֵיים: (ג) וְלָמָּה תִּקְנוּ חֲכָמִים זֶה פַאר וָואס הָאבִּין דִי חֲכָמִים גֶעהֵייסִין זָאגִין מָגֵן אָבוֹת מִפְּנֵי שֶׁרוֹב הָעָם בָּאִין לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית בְּלֵילֵי שַׁבָּתוֹת ווַייל שַׁבָּת בַּיי נַאכְט קוּמֶען דָאס מֶערְסְטֶע מֶענְטְשִׁין אִין שׁוּהל דַאוְונֶען מַעֲרִיב וְיִהְיֶה שָׁם מִי שֶׁנִּתְאַחֵר לָבוֹא טָאמֶער וֶועט זַיין אִין שׁוּהל אֵיין מֶענְטְשׁ וָואס אִיז שְׁפֶּעט גֶעקוּמֶען וְלֹא הִשְׁלִים תְּפִלָּתוֹ אוּנ עֶר הָאט נִיט גֶעעֶנְדִיגְט זַיין דַאוְונֶען, אוּנ אַלֶע מֶענְטְשִׁין וֶועלִין שׁוֹין הָאבִּין אָפְּגֶעדַאוִונְט אוּנ וֶועלִין אַוֶועק גֵיין וְיִשָּׁאֵר לְבַדּוֹ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְיָבוֹא לִידֵי סַכָּנָה אוּנ עֶר וֶועט בְּלֵייבִּין אַלֵיין אִין שׁוּל בִּיז עֶר וֶועט עֶנְדִיגִין זַיין דַאוְונֶען קֶען עֶר קוּמֶען צוּ אַסַכָּנָה [ווַייל זַייעֶרֶע שׁוּהלֶען זֶענֶען גִיוֶוען אוֹיסֶער דִי שְׁטָאט אִין פֶעלְד] לְפִיכָךְ חוֹזֵר שְׁלִיחַ צִבּוּר וּמִתְפַּלֵּל דְרִיבֶּער זָאל דֶער חַזָן זָאגִין מָגֵן אָבוֹת כְּדֵי שֶׁיִּתְעַכְּבוּ כָּל הָעָם עַד שֶׁיַּשְׁלִים הַמִּתְאַחֵר וְיֵצֵא עִמָּהֶם וֶועלִין אַלֶע מֶענְטְשִׁין נָאךְ פֶערְבְּלֵייבִּין אִין שׁוּהל, דֶערְוַוייל וֶועט דֶער אֵיינֶער וָואס הָאט פַארְשְׁפֶּעטִיגְט אָפְּדַאוְונֶען אוּנ וֶועט אַרוֹיס גֵיין פוּן שׁוּהל מִיט אַלֶע מֶענְטְשִׁין צוּזַאמֶען: (ד) לְפִיכָךְ יוֹם טוֹב שֶׁחַל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת אוֹ יוֹם הַכִּפּוּרִים אוֹ רֹאשׁ חוֹדֶשׁ דְרִיבֶּער אַז עֶס גֶעפַאלְט יוֹם טוֹב אוּם שַׁבָּת, אָדֶער יוֹם כִּפּוּר גֶעפַאלְט אוּם שַׁבָּת, אָדֶער רֹאשׁ חוֹדֶשׁ גֶעפַאלְט אוּם שַׁבָּת אֵין שְׁלִיחַ צִבּוּר הַיּוֹרֵד עַרְבִית לִפְנֵי הַתֵּיבָה מַזְכִּיר עִנְיַן הַיּוֹם בִּבְרָכָה זוֹ דֶער חַזָן וָואס דַאוְונְט מַעֲרִיב אוּנ זָאגְט מָגֵן אָבוֹת זָאל נִיט דֶערְמָאנֶען אִין דֶעם מָגֵן אָבוֹת נִיט יוֹם טוֹב נִיט יוֹם כִּפּוּר נִיט רֹאשׁ חוֹדֶשׁ אֲבָל חוֹתֵם בָּהּ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת לְבַד עֶר זָאגְט נָאר מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת לְפִי שֶׁלֹּא נִתְחַייֵּב הַיּוֹם בִּבְרָכָה זוֹ ווַייל דֶער טָאג אִיז דָאךְ נִיט מְחוּיָּב גִיוָוארִין דִי בְּרָכָה, עֶס אִיז נָאר אַתַּקָּנָה פַאר דֶעם וָואס וֶועט קוּמֶען שְׁפֶּעט אִין שׁוּהל דְרִיבֶּער אִיז גֶענוּג מֶען זָאל נָאר דֶערְמָאנֶען שַׁבָּת אַלֵיין:

אונקלוס קרח יום ב תורה

להמשיך מת"ת דז"א יהוה נפש י יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יחידה ד דמלוי יו"ד אל שם ב"ן שבעשית בניקוד חולם:

ז וְהָבוּ בְהוֹן אֶשָּׁתָא וְשַׁוִּיאוּ עֲלֵיהוֹן קְטֹרֶת בּוּסְמִין קֳדָם יְיָ מְחַר וִיהֵי גַבְרָא דְיִתְרְעֵי יְיָ הוּא

ז וּתְנוּ בָהֵן ׀ אֵשׁ וְשִׂימוּ עֲלֵיהֶן ׀ קְטֹרֶת לִפְנֵי יְהוָה מָחָר וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה הוּא הַקָּדוֹשׁ רַב־

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ז) והיה האיש אשר יבחר ה'. וכי אינם יודעים זה אלא כך אמר מתרה אני בכם שלא תתחייבו עצמכם כי תדעו שהקטרת הביא לפני הקב"ה יותר מכל הקרבנות וגו נתון סם המות שבו נבלעו נדב ואביהוא וכל מי שיבחר הקב"ה מכם הוא הקדוש

פירוש לתורת אלהים

(ז) וּתְנוּ בָהֵן אֵשׁ אוּנ גִיט אִין זֵייא פַייעֶר וְשִׂימוּ עֲלֵיהֶם קְטֹרֶת אוּנ טוּהְט אוֹיף זֵייא קְטוֹרֶת לִפְנֵי יְיָ פַאר גָאט מָחָר מָארְגִין וְהָיָה אוּנ עֶס וֶועט זַיין הָאִישׁ דֶער מֶענְטְשׁ וָואס גָאט וֶועט אִיהם אוֹיס דֶער ווַיילֶען

הוא

לָכֶם בְּנֵי לֵוִי: ח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קֹרַח שִׁמְעוּ־נָא בְּנֵי לֵוִי: ט הַמְעַט

אונקלוס

קַדִּישׁ סַגִּי לְכוֹן בְּנֵי לֵוִי: ח וַאֲמַר מֹשֶׁה לְקֹרַח שְׁמַעוּ כְעַן בְּנֵי לֵוִי: ט הַזְעֵיר לְכוֹן אֲרֵי אַפְרֵשׁ

שפתי חכמים

ת ר"ל מאמר שלא קראו הכ' חוטא בנפשו א"כ בודאי היה לו איזה טעם שסמך עליו: א ור"ל דהכא פרש"י שהוא חולק כמשפט ותסר סדבר המתואר ומלא רב הראשון פי' לאותו הרבה שפי' שם ולא תוסר מפני שגם היה קרח שחולק על ריבוי הגעלות שלקחו לעצמם לכן פירשו מענין לבוי וכאן תמיכת משה לא היתה רק על גודל מזות פניסם נחלוק על הקב"ה לכן פי' מלת רב דהכא מענין גודל וכלי תוספת נטלתם אין מוכן מאמר רב לכם ואמר בעצמכם ולא לעצמכם כדלעיל מפני שהפעות שסיא הדבר הגדול שנטלו היא דבוק' בעצמם ולא לקוח' מן ההון לכך פי' לכם בעצמכ'

רש"י

(ז) רב לכם בני לוי. דבר גדול אמרתי לכם, ולא טפשים היו שכך התרה בהם וקבלו עליהם לקרב, הם חטאו על נפשותם שנא' את מחתות החטאים האלה בנפשותם. וקרח שפקח היה מה ראה לשטות זה ת עינו הטעתו ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו שמואל ששקול כנגד משה ואהרן אמר בשבילו אני נמלט וכ"ד משמרות עומדות לבני בניו כולם מתנבאים ברה"ק, שנא' (ד"ה א כה) כל אלה בנים להימן, אמר אפשר כל הגדולה הזאת עתידה לעמוד ממני ואני אדוס לכך נשתתף לבא לאותה חזקה ששמע מפי משה שכלם אובדים וא' נמלט, אשר יבחר ה' הוא הקדוש, טעה ותלה בעצמו ולא ראה יפה לפי שבניו עשו תשובה ומשה הי' רואה (תנחומא): רב לכם. דבר גדול נטלתם בעצמכם א לחלוק על הקב"ה: (ח) ויאמר משה אל קרח שמעו נא בני לוי. התחיל לדבר עמו דברים רכים כיון שראהו קשה

משלי חכמים

(ח) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל קֹרַח הַמְעַט מִכֶּם וגו'. עס איז אמשל

איינער איז אמאהל אריין געקומען אין א טוך האנדיל קויפען טוך פאר זיך אויף א מלבוש, עס איז געוועזען שפעט פארין נאכט עס האט שוין אנגעהויבען טונקיל ווערין האט דער סוחר אנגעצונדען א לאמפ עס זאל ווערין ליכטיג אין קראם מען זאל זעהן וועלכע סחורה מען זאל איהם געבין, אונ וועלכע סחורה דער קויפער וועט אויסקלייבען פאר זיך צו קויפין, האט דער סוחר גיזאגט צום קויפער וועלכע סחורה זאל איך ווייזען פון טייערע אדער פון וואלוועלע, שווארצע טוך אדער איין אנדער קאליער, האט דער קויפער געענטפערט ביי מיר איז אלץ גלייך, וואלוויל אדער טייער, אלע שטיקר טוך האבין ביי מיר איין ווערט, טוך איז טוך, אלע קאליערין זענען ביי מיר גלייך, טוך איז טוך, ווייא דער סוחר האט גיהערט די ווערטער האט ער אויסגעלאשין דעם לאמפ אונ זענען געבליבען אין דער פינסטער, האט דער קויפער גיזאגט צום סוחר פאר וואס האסטו אויסגעלאשין דעם לאמפ, האט דער סוחר גיזאגט צום קויפער איך האב אנגעצונדען דעם לאמפ דו זאלסט זעהן וועלכע סחורה צו קויפין וועלכע קאליער דו זאלסט זעהן א אונטערשייד פון א טייערע סחורה צו א וואלוועלע סחורה, אבער אז דו זאגסט ביי דיר זענען אלע סחורה גלייך צו וואס דארף מען דעם לאמפ, איך וועל ארויס נעמען א שטיק סחורה אונ וועל דיר געבין זאל זיין וועלכע עס איז, דאס זעלביגע האט משה גיזאגט צוא קרח, הקב"ה האט בשאפין די מענטשין מיט פיל פארשידענע חכמה, וואס איין מענטש איז קלינער פאר דעם אנדערין, איין מענטש איז בעסר אונ הייליגער פאר דעם אנדערין. דריבער האט הקב"ה צוא טיילט די יודין אין דריי טהייל, ישראלים, לוים. כהנים, לוים זענען הייליגער פון ישראלים, כהנים זענען הייליגער פון לוים אונ ביי כהנים זענען אויך נים אלע כהנים גלייך, נאר עס איז דא א כהן גדול, אונ דיא דינים פון דיא תורה זענען אויך נים ביי אלע יודין גלייך, לוים האבין מער דינים וויא ישראלים, כהנים האבין מער דינים פון לוים, א כהן גדול האט נאך מער

פירוש לתורת אלהים

הוא הקדוש ער איז דער הייליגער וואס ער איז פון פריער אין זיין קדושה. רש"י שרייבט משה האט צו זייא אזוי גיזאגט מיר האבין ניט מעהר נאר איין גאט אונ איין ארון אונ איין תורה אונ איין מזבח אונ איין כהן גדול אונ איהר זענט צוויי הונדערט מיט פופציג מענטשין אונ איהר ווילט אלע זאלין זיין כהנים גדולים אונ איך בין אויך דער צו מרוצה נעמט אייך דיא עבודה פון קטורת וואס זיא איז ביי הקב"ה גליבט מעהר פון אלע עבודות אונ זייט מקריב פאר גאט אונ אין די קטורת איז פאר האנדין סם המות וואס דורך דעם איז פאר ברענט גיווארין נדב מיט אביהוא דרום האט זייא משה גיזאגט איהר זאלט וויסען אז איהר וועט אלע מקריב זיין דיא קטורת דער מענטש וואס גאט וועט איהם אויס דער וויילין דער וועט בלייבען לעבען איהר אלע וועט פארלארין ווערין רב לכם בני לוי גינוג צו אייך איהר קינדער פון לוי כלומר איר האט א גרויסע זאך אויף זיך גינומען צו קריגען אויף הקב"ה אדער אזוי איז דער פשט רב לכם בני לוי איך האב אייך דא גיזאגט א גרויסע זאך אונ איהר זאלט דאס ניט האלטען פאר גרינג. רש"י שרייבט ולא טפשים היו זענען זייא דען ניט גיוועזען נארנים ער האט זייא אזוי מתרה גיוועזען אונ זייא האבין אויף זיך מקבל גיוועזען ווארום זייא האבין אליין זייער נפש מפקיר גיוועזען אונ קרח איז דאך אבער א קלוגער מענטש גיוועזען ווי פאלט ער אויף דאס נארישקייט צו טאהן איז דער תירוץ סחמת ער האט גיוואוסט אז עס וועט פון איהם ארויס קומען שמואל הנביא האט ער זיך גיטראכט דאס וואס משה זאגט אז אלע וועלין פארלארין ווערין נאר איינער וועט בלייבין וועט ער זיין דער איינער אבער ער האט זיך טועה גיוועזען ער האט ניט גיוואוסט אז זיינע קינדער וועלין תשובה טאן אונ וועלין בלייבין לעבען אונ פון זייא וועט ארויס קומען שמואל הנביא אבער משה האט דאס גיזעהן: (ח) ויאמר האט משה גיזאגט צו קרח משה האט אן גיהויבין ריידין צו קרח ווייכע רייד אז ער

אלהא דישראל יתכון מכנשתא דישראל לקרבא יתכון לקדמוהי למפלח ית פולחן משכנא דיי ולמיקם קדם כנשתא לשמשותהון: י וקריב יתך וית כל אחך בני לוי עמך ובען אתון בען אף כהונתא רבתא:

מכם כי־הבדיל אלהי ישראל אתכם מעדת ישראל להקריב אתכם אליו לעבד את־עבדת משכן יהוה ולעמד לפני העדה לשרתם: ויקרב אתך ואת־כל־אחיך בני־לוי אתך ובקשתם גם־כהנה:

בעל הטורים

(י) ובקשתם. ג', ובקשתם גם כהונה, ובקשתם משם את ה' אלהיך, ובקשתם אותי וגו' בירמיה על הגלות. כשתבקשו אותי בגלות בתשובה ותגאלו אז ובקשתם גם כהונה שהיא בטלה עכשיו כ"ז שאתם בגלות:

רש"י

עורף אמר עד שלא ישתתפו שאר השבטים ויאבדו עמו אדבר גם אל כולם התחיל לורז בהם שמעו נא בני לוי: (ט) ולעמוד לפני העדה. לשיר על הדוכן: (י) ויקרב אתך. לאותו שירות שהרחיק ממנו שאר ב עדת ישראל:

שפתי חכמים

ולפיל הוא לקיים כי הסברה שלקחו היה מן התוך, לכן פי' נכס למלמכם: ב לא ויקרב אותך הליו שבכר אמר להקריב אתכם אליו:

דעת זקנים מבעלי התוספות

כלומר ילא חי וכלכם אובדים ואפי' הכי קבלו עליהם התראה והקריבו. וש"ה המעטים האלה בנפשותם שבכר התרה בהם. ומ"ת קרח שפקח היה מה ראה לעשות שטות זה, אלא עינו הטעתו שראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו כדפרש"י ז"ל כו'. ועוד דרש אני בן יצהר, כד"א תירושך ויצהרך, תירוש זה היין, יצהר זה השמן. וכלל המספקין כשמתן בהם שמן השמן עולה למעלה, וא"כ די להיות למעלה מכלם. ולא עוד אלא שנאמר ואלה בני היצהר וכי יש בנים לשמן אלא אלו אהרן ומשה שנמשחו בשמן המשחה אהרן נטל כהונה ודוד נטל מלכות ומה אלו בלא נמשחו אלא כשמן בלבד נטלו כהונה ומלכות אני שאני בן השמן איני דין שאהיה כהן גדול או מלך מיד חלק על משה:

פירוש לתורת אלהים

האט גיזעהן עס העלפט ניט האט משה מורא גיהאט טאמער וועט דער גאנצער שבט זיך בהעפטין מיט איהם אונ וועלין אויך קריגען האט אים באנק גיטאן זיי זאלין אלע פארלארין וועהרין האט ער אן גיהויבין צו ריידין צום גאנצין שבט אונ האט גיזאגט שמעו נא הערט צו איהר קינדער פון לוי: (ט) המעט מכם איז דען דאס ווייניג פאר אייך דעם כבוד וואס איהר האט וואס גאט האט אייך צו גטיילט כי הבדיל אז דער גאט פון ישראל האט אייך אפ גישייד פון דער עדה פון ישראל להקריב אתכם צו גינעהענען אייך אליו צו זעך לעבוד צו דינען את עבודת דיא בעדינונג פון דעם משכן פון גאט ולעמוד אונ איהר זאלט שטיין פאר דער עדה לשרתם צו בדינען זייא כלומר איהר זאלט זינגען דעם שיר פאר גאט: (י) ויקרב אותך אונ ער האט גימאכט גינעהענען דיך קרח ואת כל אחיך אונ אלע דייגע ברידער בני לוי די קינדער פון לוי אתך מיט דיר די גאנצע עדה האט גאט דער ווייטערט פון דער בעדינונג נאר דיך מיט דייגע ברידער האט ער גינעהנט דער צו ובקשתם ווילט איהר נאך האבין דיא כהונה אז איהר זאלט זיין כהנים:

משלי חכמים

דינים אונ ער איז דער היליגסטער פון אלע יודין, דריבער האב איך געמיינט אז דוא ווילסט זיין אכהן גדול ווייל דוא ווילסט זיין היליגער פון אלע יודין. איצט אז איך האב גיהערט פון דיר דו זאגסט כי כל העדה כלם קדושים, אז אלע יודין זענען גלייך היליג, עס איז ביא דיר קיין אונטערשייד וועלכער יוד עס איז, צו וואס ווילסטו זיין אכהן אדער אפילו אכהן גדול, אז אכהן גדול איז נים היליגער פון אלע אנדערע יודין, דו זאגסט המעט מכם וגו' ויקרב אותך וגו' ובקשתם גם כהונה, אז דיר איז ווייניג וואס דוא מיט דיין שבט זענען נאר לוים נאר איהר ווילט זיין כהנים, וואס איז דען דער אונטערשייד צווישען כהנים לוים ישראלים, אז איר אליין זאגט עס איז גיטא קיין אפטיילונג אין די היליגקייט נאר אלע יודין האבין אנלייכע היליגקייט וואס איז דער אונטערשייד וואס איהר זענט כהנים אדער לוים אדער ישראלים:

תרגום — נביאים שמואל א יב

להמשיך מנ"ה דז"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יהוה חיה יחידה דנצח יהוה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א ואמר להון סהיד מימרא א ויאמר אליהם עד יהוה בכם ועד משיחו היום הזה

רש"י

א ויאמר. עד. בת קול יוצאת ואומרת עד:

מצודת דוד

(א) עד ה'. ה' יהיה לעד וגם משיחו יהיה לעד אשר לא מצאתם

כִּי לֹא מְצָאתֶם בְּיָדִי מְאוּמָה וַיֹּאמֶר עֵד: ב וַיֹּאמֶר
שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־
אַהֲרֹן וַאֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:
ג וְעַתָּה הִתְיַצְּבוּ וְאִשָּׁפְטָה אִתְּכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֵת
כָּל־צִדְקוֹת יְהוָה אֲשֶׁר־עָשָׂה אִתְּכֶם וְאֶת־אֲבוֹתֵיכֶם:
ד כַּאֲשֶׁר־בָּא יַעֲקֹב מִצְרָיִם וַיִּזְעֲקוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֶל־
יְהוָה וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַיּוֹצִיאוּ
אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַיֹּשִׁבוּם בַּמָּקוֹם הַזֶּה:

דַיְיָ בְּכוֹן וְסָהִיד מְשִׁיחֵיהּ
יוֹמָא הָדֵין אֲרֵי לָא אַשְׁכַּחְתּוּן
בִּידִי מִדַּעַם וַאֲמַרוּ סָהִיד:
ב וַאֲמַר שְׁמוּאֵל לְעַמָּא יְיָ
דַעֲבַד גְּבוּרָן עַל יְדֵי מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן וּדְאַסִּיק יַת אֲבָהַתְכוֹן
מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם: ג וּכְעַן
אִתְעַתַּדוּ וְאִתְוַכַּח עִמְּכוֹן
קֳדָם יְיָ יַת כָּל זָכְוָתָא דַיְיָ
דַעֲבַד עִמְּכוֹן וְעִם אֲבָהַתְכוֹן:
ד כַּד עַל יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם
וּזְעִיקוּ אֲבָהַתְכוֹן קֳדָם יְיָ
וּשְׁלַח יְיָ יַת מֹשֶׁה וְיַת אַהֲרֹן וְאַפִּיקוּ יַת אֲבָהַתְכוֹן מִמִּצְרַיִם וְאוֹתִיבִינוּן בְּאַתְרָא הָדֵין:

מצודת דוד

בידי שום דבר שאינו הגון: ויאמר עד. ר"ל כ"א אמר כן הדבר ה' יהיה עד וכן משיחו יהיה עד, או שאול לבד אמר אני אהיה עד: (ב) ויאמר שמואל. אמר שאמרו שלא מצאו בידו מאומה אזל לדבר דבריו לתוכחה: ה' אשר עשה. ר"ל הנה כלכם ידעתם מעשה ה' אשר עשה עם משה ועם אהרן ר"ל הנפלאות שעשה ע"י ועמהם: ואשר העלה וגו'. ע"י הנפלאות ההם העלה ממצרים: (ג) ועתה. ר"ל הואיל וידעתם עמדו ואתוכח עמכם על כל צדקות ה' וגו' ר"ל נבחון הויכוח יהיה עם הצדקות: (ד) כאשר בא. ר"ל וזה הויכוח שעם הצדקות שהנה כאשר בא יעקב למצרים היה סוף הדבר שזעקו אבותיכם אל ה' מקושי השעבוד ושלח את משה כו' ולא היה להם אז מלך ללחום מלחמתם:

רש"י

(ב) עשה את משה ואת אהרן. להיות נכונים לשליחותו: (ג) ואשפטה אתכם. אתוכח עמכם:

כתובים תהלים סב

להמשיך מיסוד ומלכות דז"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אר
אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יְהֹוָה חית יחידה דמלכות
אל שם ב"ן שבעשיה:

א יוֹמָם ׀ יְצַוֶּה יְהוָה ׀ חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירֹה עִמִּי תְּפִלָּה לְאֵל
חַיָּי: ב אוֹמְרָה ׀ לְאֵל סַלְעִי לָמָה שְׁכַחְתָּנִי לָמָּה־קֹדֵר אֵלֵךְ
בְּלַחַץ אוֹיֵב: ג בְּרֶצַח ׀ בְּעַצְמוֹתַי חֵרְפוּנִי צוֹרְרָי בְּאָמְרָם אֵלַי
כָּל־הַיּוֹם אַיֵּה אֱלֹהֶיךָ: ד מַה־תִּשְׁתּוֹחֲחִי ׀ נַפְשִׁי וּמַה־תֶּהֱמִי
עָלָי הוֹחִילִי לֵאלֹהִים כִּי־עוֹד אוֹדֶנּוּ יְשׁוּעֹת פָּנַי וֵאלֹהָי:

א יְמָם יִפְקוֹד יְיָ טוּבֵהּ
וּבְלֵילְיָא תּוּשְׁבַּחְתֵּיהּ עִמִּי
צְלוֹתָא לְאֵל דִּי נְטִיר חַיָּי:
ב אֵמַר לֶאֱלָהָא רוּחְצָנִי לְמָא
אַשְׁלֵיתַנִי לְמָא בְּקַבְלָא אֵזִיל
בִּדְחוּק בְּעֵיל דְּבָבָא:
ג בִּדְקַטְלִין נַרְמִי בִּזְמַן
דִּמְחָרְפִין יָתִי מְעִיקַי כַּד אָמְרִין לִי כָּל יוֹמָא אָן הוּא אֱלָהָךְ: ד מָה תִּתְמַכְּכִין נַפְשִׁי וּמָה תִּרְגְּשִׁי עָלַי
אוֹרִיכִי לֶאֱלָהָא אֲרוּם אֲשַׁבְּחִינֵהּ בְּפוּרְקָנֵיהּ דְּמִן קֳדָמוֹי דִּי הוּא אֱלָהִי:

רש"י

(א) יומם. באור הגאולה: יצוה ה' חסדו. עלינו: ובלילה. בחשך הגלות והצרה: שירה עמי. תהא חנייתו בתוכנו: (ב) קודר. שחורה מחמת לחץ אויב: (ג) ברצח. נדמה לי כאלו הורגים אותי: (ד) פני ואלהי. הקב"ה שהוא אור פני ואלהי עדיין יש לי בו תקוה ולמה תהמה נפשי עלי:

מצודת דוד

(א) יומם יצוה. בימים הראשונים כאשר הלכתי אל בית ה' הנה ביום לוה ה' חסדו עלי והלכתי בטח: ובלילה. במלון היה עמי שירה ותפלה לה' השומר חיי: (ב) אומרה. זאת בזכרי אומרה לאל חזקי למה עתה שכחתני ולמה אלך בחשך בעבור לחץ העכו"ם: (ג) ברצח וגו'. ר"ל מה שחרפוני צוררי באמרם איה אלהיך דומה בעיני כאלו בחרב דקרו בעצמותי: (ד) מה תשתוחחי. כאלו מאר לנפש שוב את נפשו ואומר לה מה תשתוחחי וגו': כי עוד אודנו. בעבור התשועה אשר יבא אלי כי הנה סוף מעולם: ישועות פני ואלהי. וגם מעולם הזה יושיעני:

פירוש עברי טייטש

(א) יוֹמָם יְצַוֶּה יְיָ חַסְדּוֹ בַּיי טָאג זָאל גָאט שַׁאפִין זַיין
חֶסֶד דָאס הֵייסְט אַגַאנְצִין טָאג בִּין אִיךְ
פַארְטְרַאגִין אִין מַיין פַּרְנָסָה אוּנ וַוארְט אוֹיף דֶעם
חֶסֶד פוּן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אִיךְ זָאל פֶערְדִינֶען אוּנ זָאל
קֶענֶען מְפַרְנֵס זַיין מַיין בְּנֵי בַּיִת וּבַלַּיְלָה שִׁירֹה עִמִּי
אָבֶער בַּיי נַאכְט הָאבּ אִיךְ צַייט נֶעם אִיךְ מִיר צוּ
גִיזַאנְג תְּפִלָּה לְאֵל חַיָּי אוּנ מִיט דֶעם גִיזַאנְג בֶּעט אִיךְ
צוּ מַיין לֶעבֶּעדִיגֶען בַּשֶׁעפֶער: (ב) אוֹמְרָה לְאֵל סַלְעִי
וָואס זָאג אִיךְ צוּ מַיין גָאט דֶעם שְׁטַארְקִין לָמָּה
שְׁכַחְתָּנִי וָוארוּם הָאסְטוּ מִיךְ פַארְגֶעסִין לָמָּה קוֹדֵר
אֵלֵךְ בְּלַחַץ אוֹיֵב וָוארוּם זָאל אִיךְ גֵיין אַזוֹי פַארְ־
שְׁווַארְצְט אִין דִי צְווַאנְג נַאיְינְגְשַׁאפְט) פוּן מַיין
פַיינְט: (ג) בְּרֶצַח בְּעַצְמוֹתַי חֵרְפוּנִי צוֹרְרָי דֶער מִיט וָואס
מַיינֶע בַּאלַיידִיגֶער לֶעסְטֶערִין מִיךְ אִיז בַּיי מִיר
גְלַייךְ וִוי זַיי טוֹהֶען רְצִיחָה אִין אַלֶע מַיינֶע גְלִידֶער
מִיט וָואס בַּאלַיידִיגֶען זַיי מִיךְ בְּאָמְרָם אֵלַי כָּל הַיּוֹם
אַיֵּה אֱלֹהֶיךָ וָואס זַיי זָאגִין צוּ מִיר אַלֶע טָאג וְוא אִיז

[א] עד חצות. אבל מחצות ולמעלה איכא איסורא: (א) כדאמר דאף בזמן הזה קאמרינן והס"מ כהב הטעם מסירך דמחצות שחיטת הפסח אינו בדין שתהא עסוק במלאכה וקרבנו קרב ותמיד שאני דרחמנא אמר ואפשר דגנך והאידנא מע"ג דבטל הפסח לא בטל הגזירה ולכך שאני מערב חג הסכות דטליד ג"כ בסוכתו ול"נ דשאני לרכי מלה מטיית סוכה דרגילין לסקדים כו' מגולאי יוה"כ אבל מלה נסוג כ"ע שלא לאסותה קודם שעה שמות בזמן שחיטה: (ב) דעלום לטרוח מבעוד יום כדי לגסכ מסר כדאמר בפרק ע"פ ומוספין מלה בלילי פסחים בשביל תינוקות שלא ישנו רש"י: [ב] חייב. היינו לר"י ושלא אסור לשנות מפני המחלוקת ועד כאן כו' ומיהו אי מדאורייתא חייב לבער מפני מחלוקת לא יעבור על

כי אמלעי דגבורה דמלכות דיליכם אלהים

מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים [א] עד חצות עושין. מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין. ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין או ממקום שאין עושין למקום שעושין נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם, ואל ישנה אדם מפני המחלוקת: ב ביוצא בו המוליך פירות שביעית ממקום שכלו למקום שלא כלו, או ממקום שלא כלו למקום שכלו [ב] חייב לבער. רבי יהודה אומר אומרים

מקום שנהגו. עד חצות. עד הלי היום: שלא לעשות. כדי שלא יהא טרוד במלאכה וישכח ביעור חמץ (א) ושחיטת הפסח ותיקון מלה של מלוה (ב): ואל ישנה אדם. ה"ק ההולך ממקום שאין עושין למקום שעושין נותנין עליו חומרי מקום שילא משם ולא יעשה דהא דקי"ל אל ישנה אדם ממנהג העיר אינו אלא מפני המחלוקת וכאן אין מחלוקת דמאי קא אמרת הרואה אותו בטל אומר זה שבטל חושב שהמלאכה אסורה וחולק על כלנו לא יאמר הכי אלא יאמר אין לו מלאכה שהרי כמה בטלנים איכא בשוקא כל ימות השנה והא דתנן נותנין עליו חומרי מקום שילא משם אינו אלא בזמן שדעתו להזור למקומו אבל אין דעתו לחזור למקומו נוהג כמנהג אנשי מקום שהלך לשם בין לקולא בין לחומרא: ב המוליך פירות שביעית ממקום שכלו. לחיה מן השדה וחייבין עליו בני מקומו לבערו מן הבית והוליכו זה למקום שלא כלו ובני אותו מקום עדיין אוכלין הן מן המכונסין לבית: חייב לבער. משום חומרי המקום שילא משם: ר"י אומר אומרים לו צא והבא

פרק ד א מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּעֶרֶב פֶּסַח עַד חֲצוֹת
אין די שטאט וואס דער מנהג איז
מען זאל טאהן ערב פסח אמלאכה ביז האלבין
טאג עושין ארבעט מען אלע ארבעט ביז האלבין
טאג מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת וואו דער מנהג איז מען
זאל ערב פסח נאר ניט טאהן אמלאכה אֵין עוֹשִׂין
טאר מען ניט טאהן אמלאכה הַהוֹלֵךְ מִמָּקוֹם שֶׁעוֹשִׂין
לְמָקוֹם שֶׁאֵין עוֹשִׂין אז איינער גייט פון דעם ארט וואס
מען ארבעט ערב פסח אונ ער קומט אין דעם ארט
וואס מען ארבעט ניט ערב פסח אוֹ מִמָּקוֹם שֶׁאֵין
עוֹשִׂין לְמָקוֹם שֶׁעוֹשִׂין אדער ער גייט פון דעם ארט
וואס מען ארבעט ניט ערב פסח אונ ער קומט אין
דעם ארט וואס מען ארבעט ערב פסח נוֹתְנִין עָלָיו
גיט מען אויף איהם חוּמְרֵי מָקוֹם שֶׁיָּצָא מִשָּׁם דיא
שווערקייט פון דעם ארט וואס ער איז פון דארט
ארויס גיגאנגען וְחוּמְרֵי מָקוֹם שֶׁהָלַךְ לְשָׁם אונ דיא
שווערקייט פון דעם ארט וואס ער איז אהין גע־
קומען, אויב ער גייט פון אארט וואס מען ארבעט
ניט אין אארט וואס מען ארבעט יא טאר ער ניט
ארבעטין, אונ אויב ער גייט פון אארט וואס מען
ארבעט יא אין אארט וואס דארט ארבעט מען
ניט, טאר ער אויך ניט ארבעטין וְאַל יְשַׁנֶּה אָדָם מִפְּנֵי
הַמַּחֲלוֹקֶת ווארום דאס וואס אמענטש טאר ניט
ענדערין זיין פירונג פון דעם ארט וואס ער איז
דארט, דאס איז נאר עס זאל ניט זיין אמחלוקת
אבער ביא ניט ארבעטין וועט ניט זיין אמחלוקת
אפילו אלע ארבעטין. ווארום מען וועט מיינען
ער האט ניט וואס צו ארבעטין: ב כַּיּוֹצֵא בוֹ נאך
אזין גלייך צו דעם הַמּוֹלִיךְ פֵּירוֹת שְׁבִיעִית איינער
פירט פירות וואס האבין געוואקסין דעם זיבעטין
יאהר (שמטה) מִמָּקוֹם שֶׁכָּלוּ פון אזוי אארט וואס די
פירות זענען שוין ניטא אין פעלד, די חיות האבין
שוין ניט אין פעלד פון די פירות, דארף מען די
פירות וואס דער בעל הבית האט אין שטוב,
ארויס טראגין אין פעלד אונ מפקיר זיין די חיות
זאלין קענען דער פון עסין, אונ ער פירט זייא
לְמָקוֹם שֶׁלֹּא כָּלוּ צו אזוי אארט וואס דארט איז נאך
דא פון דיא פירות אין פעלד צו דיא חיות, דארף
מען זייא דארט נאך ניט מפקיר זיין אוֹ מִמָּקוֹם שֶׁלֹּא
כָּלוּ אדער ער פירט די פירות פון אזוי אארט וואס
דארט איז נאך דא אין פעלד פון די פירות צו די
חיות, דארף מען זייא אין דעם ארט ניט מפקיר
זיין לְמָקוֹם שֶׁכָּלוּ צו אזוי אארט וואס דארט איז שוין
ניטא אין פעלד פון די פירות צו די חיות, דארף
מען זיי דארט מפקיר זיין, איז דער דין חַיָּיב לְבַעֵר
דער מענטש מוז אויס ראמען די פירות פון שטוב
אין פעלד אריין מפקיר זיין צו דיא חיות. ווארום
מען גייט נאך די שווערקייט פון דעם ארט וואס
ער גייט פון איהם, אונ נאך דיא שווערקייט פון
דעם ארט וואס ער קומט אהין, רַבִּי יְהוּדָה זאגט

פירוש עברי טייטש

דיין גאט וואס דוא פארזיכערסט זיך אין איהם
לאז ער דיר העלפין: (ד) מַה תִּשְׁתּוֹחֲחִי נַפְשִׁי אבער
סיין גייסט וואס דוא גייסט איינגעבויגען וּמַה תֶּהֱמִי
עָלַי אונ וואס דוא ברומסט איבער מיר אז דיר איז
ערגער פון אלע וועט דיר נאר ניט ארויס קומען
הוֹחִילִי לֵאלֹהִים האף בעסער צו גאט כִּי עוֹד אוֹדֶנּוּ עס
וועט נאך קומען אצייט וואס איך וועל איהם נאך
לויבין יְשׁוּעוֹת פָּנַי וֵאלֹהָי אויף די אלע הילף וואס עס
וועט קומען אויף מיר אונ אלע וועלין זעהן אז
מיין גאט העלפט מיר, ניט קיינער:

לו צא והבא לך אף אתה: ג מקום שנהגו למכור בהמה דקה לכותי מוכרין. מקום שנהגו שלא למכור אין מוכרין. ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה עגלים וסייחים שלימים ושבורין. רבי יהודה מתיר בשבורה. בן בתירא מתיר בסוס: ד מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים אוכלין. מקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלין. מקום שנהגו להדליק את הנר בלילי יוה"כ מדליקין. מקום

לך אף אתה. פלוגתא דר"י ות"ק בכובש ג' מיני ירק בחומץ או בציר להתקיים ושנים מהם כלו לחיה מן השדה והשלישי לא כלה תנא קמא סבר אוכל מאותן שכלו על סמך אותו שלא כלה הואיל והן בחבית א' (ג). והכי משתמע למילתיה ממקום שלא כלו למקום שכלו לגמרי חייבין לבער אבל לא כלו כולן אלא מקצתן אוכל אף ממין הכלה כ"ז שלא כלו כולן דאוכלין על סמך האחרון, ור"י אומר אומרים לו לא והבא לך אף אתה מאותו המין שכלה כמו שהביא זה האיש ולא תמלא (ד) הלכך אינו אוכל אלא מהמין שלא כלה דאין אוכלין מהמינין שכלו על סמך המין שלא כלה וחייב לבער המינין שכלו, והלכה כר' יהודה דקאי בשטתיה דר"ג שהלכה כמותו במסכת שביעית פרק הפיגם: ג מקום שנהגו שלא למכור. דהחמירו על עצמן דלמא אתי למכור גסה: ובכ"מ אין מוכרים להם בהמה גסה. דגזרו רבנן שמא ישאיל או ישכיר (ה) בהמתו לכותי ואדם מצווה על שביתת בהמתו א"כ פעמים שמוכרה לו ע"ש עם חשכה ונועק לה הישראל כדי שתלך לפני הקונה והיא מכרת קולו והולכת מחמתו ונמצא מחמר אחר בהמתו (ו) בשבת: עגלים וסייחים. קטנים אע"ג דלאו בני מלאכה נינהו מחלפי במכירת גדולים ושבורים מחלפי במכירת שלימים: ר"י מתיר בשבורה. דאינה בת מלאכה לעולם (ז), אבל בעגלים וסייחים מודה כיון דלכי גדלי הוו בני מלאכה, ואין הלכה כר"י: בן בתירא מתיר בסוס. הואיל ולרכיבה עומד (ח) והחי נושא א"ע, ואין הלכה כבן בתירא. וע"י סרסור שרי למכור בהמה לכותי בזמן שאין הבעלים מצוין שם בעת המכירה דליכא למיחש שמא ישאילנה וישכירנה שהרי אינו שלו ושמא תלך מחמת קולו ונמצא מחמר להא נמי ליכא למיחש שאינה מכרת את קולו: ד מקום שנהגו שלא לאכול. שנראה כאוכל פסחים בח"ל (ט): שנהגו להדליק את הנר ביוה"כ. מפני שיוה"כ אסור בתשה"מ וכ"ז שהנר דולק

ד"ה ועוד אור"י דלא שייך מחלוקת בפירות דלמרינן ממקום שכלו כאו, תוס': (ג) כלומר דהא דשרי ת"ק משום שהמין שכלה בלוע מטעם אין שלא כלה כדמסקא בשביעית וקא"ל ר"י דאין להתיר משום כך שסרי אם יאמרו לאדם אחר שיביא גם הוא מזה המין שהביא זה האיש לא יוכל למלוא כו': (ד) ומין זה שבלוע ממין שאינו כלה כמו שהביא זה האיש נ"כ לא ימלא דמלאת דלא שכיחא היא שימלא כבוש כיולא בזה והואיל וה"ה נמלוא אין להתיר שלא נבער. ועיין תוי"ט: (ה) ויפסק העכו"ם מלאכה בשבת לשון הר"ב ס"ק דע"ז מ"ו ופ"ה עיד מ"ם: (ו) כ"ל דבשמתו נ"ד דמחמר אסור אפי' באיכס שלו והכא כ"ל שמחמר אחר המכירה כדי שלא ילכם העכו"ם לחזור בו ולהכי אף שמחמר אינו חייב אלא בתשובה מיסת כ"ש לא נקט משום שביתת בהמתו, וכ"מ בכ"מ, ועיין תוי"ט: (ז) והלכך מסהמא לשחיטה זבנה ולא משהו לה ולא חזי לה ישראל ביד עכו"ם דתיפוק חורבה מינים לזבוני שלימה, לש"י: (ח) לש"י, ובפ"ק דע"ז פי' הר"ב דברכיבה ל"פ דשרי כ"ם במיוחד לעופות דכ"ב ס"ל דכל בפ"ח נושא א"ע, וכתב סכרי דוקא אדם, ועתוי"ט: (ט) ל' לש"י כאוכל פסח בחוץ

אומרים לו צא והבא לך אף אתה מען זאגט צו איהם גיי ברייגג דוא אויך. רבי יהודה מיט דעם ערשטין תנא קריגין ווען איינער האט איין גילייגט אין אפאס עסיג דריי ערליי מינים ירק צו זאמען אונ צוויא פון דיא מינים איז שוין ניטא אין פעלד, נאר פון דריטין מין איז נאך דא אין פעלד, האלט דער ערשטער תנא וויל דיא דרייא מינים געבין אטעם איינם אין דאס אנדערע, מעג ער עסין פון די צווייא מינים וואס זענען שוין ניטא אין פעלד וויל פון דריטין מין איז נאך דא אין פעלד. אונ רבי יהודה זאגט מען זאגט צו איהם גיי ברייגגען די צווייא מינים פון פעלד אזוי ווי דוא בריינגסט פון דריטין מין, געפינסטו גיט, וויל דו געפינסט ניט, מוזטו אוים ראמען די צוויי מינים פון שטוב אין פעלד אריין: ג מקום שנהגו למכור בהמה דקה לנכרי אויף דעם ארט וואו דער מנהג איז מען פאר קויפט יונגע בהמות (שעפסין) צו אגוי מוכרין מעג מען פאר קויפין מקום שנהגו שלא למכור וואו מען איז זיך נוהג מען פאר קויפט ניט יונגע בהמות צוא אגוי אין מוכרין טאר מען ניט פאר קויפין ובכל מקום אונ אין אלע ערטער אין מוכרין להן טאר מען ניט פארקויפין צו גוים בהמה גסה גרויסע בהמות (אקסין קיהו) עגלים קעלבער וסייחין יונגע איזלין שלמין גאנצע ושבורין אונ צו בראכענע ווארום אז דער יוד וועט האנדלען מיט דעם גוי מיט בהמות קען אמאהל זיין דער יוד וועט פארבארגין אדער פאר דינגען זיין בהמה צו אגוי, אונ דער גוי וועט מיט די בהמה טאהן אמלאכה אום שבת, טוהט דאך דעם יודינס בהמה אמלאכה אום שבת אונ נאט האט געבאטין דעם יודינס בהמה זאל רוהען שבת אונ אפילו קעלבער אונ יונגע איזלין וואס זייא טוהען נאך קיין ארבעט טאר מען אויך ניט, ווארום עס קען זיין זייא וועלין פארבלייבין בייא דעם גוי אזוי לאנג ביז זיי וועלין גרויס ווערין אונ ער וועט מיט זייא טאהן אמלאכה שבת רבי יהודה מתיר בשבורה רבי יהודה זאגט מען מעג פארקויפין צו אגוי צו בראכענע בהמות (אז זיא האט אצוי בראכענע פוס) בן בתירה מתיר בסוס בן בתירה זאגט אפערד מעג מען פארקויפין צו אגוי (אונ דער דין איז ניט אזוי אפערד טאר מען אויך ניט פארקויפין צו אגוי) אונ דורך אמעקלער מעג מען אלע בהמות פארקויפין צו אגוי: ד מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים וואו דער מנהג איז צו עסין גיבראטענע פלייש די ערשטע נעכט פסח אוכלין מעג מען עסין מקום שנהגו שלא לאכול וואו דער מנהג איז מען זאל ניט עסין גיבראטענע פלייש דיא ערשטע נעכט פסח אין אוכלין טאר מען ניט עסין מקום שנהגו להדליק את הנר בלילי יום הכפורים וואו דער מנהג איז מען ברענט אליכט יום כפור בייא נאכט אין דעם חדר

שנהגו שלא להדליק אין מדליקין. ומדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות האפלים וע"ג החולים: ה מקום שנהגו לעשות מלאכה בט' באב עושין. מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אין עושין. ובכל מקום תלמידי חכמים בטלים. ר"ש ב"ג אומר לעולם יעשה אדם עצמו ת"ח. וחכ"א ביהודה היו עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות. ובגליל לא היו עושין כל עיקר. ובלילה ב"ש אוסרין, וב"ה מתירין עד הנץ החמה: ו ר"מ אומר כל מלאכה שהתחיל בה קודם לי"ד גומרה [ג] בי"ד, אבל לא יתחיל בה בתחלה בי"ד אע"פ שיכול לגומרה, וחכ"א ג' אומניות עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות. ואלו הן. החייטים, והספרים, והכובסין. רבי (ס"א יוסי בר) יהודה אומר אף הרצענים: ז מושיבין שובכין לתרנגולי'

לא ישמש, שאסור לאדם לשמש מטתו לאור הנר: שנהגו שלא לו דליק. שמא יראה אשתו ותגא חן בעיניו ויש...: מדליקין בבתי כנסיות. ובכל מקום שאין איש ואשתו מתייחדים שם: ה ת"ח בטלים. ממלאכתם כל אותו היום כדי שלא יסיחו דעתם מאבילות: לעולם יעשה אדם עצמו כת"ח. ולא מיחזי כיוהרא שהרואה אותו בטל אומר אין לו מלאכה לעשות ולא מפני שנוהג בו איסור (י): וחכ"א ביהודה כו'. הכמים סבירא להו לעשיית מלאכה בערבי פסחים לאו במנהגא תליא מלתא אלא ביהודה היו מתירים ובגליל אוסרים איסור גמור ולא מכח מנהג: והלילה. ליל י"ד לאנשי גליל שאוסרים לעשות מלאכה בערבי פסחים: ב"ש אוסרים. להם ככל שאר ימים טובים שאסורים בעשיית מלאכה שהלילה הולך אחר היום: וב"ה מתירים. מידי דהוי אתענית שהיום אסור באכילה והלילה מותר (יח): ו כל מלאכה. שהוא לצורך המועד והתחיל בה קודם י"ד: גומרה בי"ד. ואפילו במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אבל מלאכה שאינו לצורך המועד במקום שנהגו לעשות מלאכה עושין ומקום שנהגו שלא לעשות אפילו התחיל בה קודם י"ד אינו גומרה: חייטים. שרי בי"ד בכ"מ שכן מצינו בהן בחש"מ קולא יותר משאר אומניות שהדיוט שאינו אומן בכך תופר כדרכו הלכך בי"ד דקיל מחה"מ אפי' אומן נמי שרי: והספרים והכובסים שכן הבא ממדינת הים והיוצא מבית האסורי' מספרי' ומכבסים בחול המועד וכיון דאשכחן בהן צד היתר בחה"מ בי"ד דקיל שרי לכ"ע: אף הרצענים. שכן עולי רגלים מתקנין מנעליהן בחה"מ, וחכמים סברי אין למדין תחלת מלאכה רלענים שעושין מנעלים חדשים תחלה מסיף מלאכה תיקון מנעלים של עולי רגלים, והל' כחכמים: (ז) מושיבין שובכים.

דהא אכי מ ...פסים בכל סעיר ולא בכל הארץ: (י) והא דבספ"ב דב...כות לענין חתן איפכא משמעין ליה מחכן בגמרא דרבנן שבקי הכא כיון דכ"ע עבדי מלאכה והוא לא עביד מחזי כיוהרא אבל התם כיון דכ"ע קרו ואיהו נמי קרי לא וכשב"ג סבר התם דבעי' כונה ואכן ססדי דלא מלי כווני דעתיה מחזי כיוהרא אבל הכא לא דאמרינן מלאכה הוא דלית ליה פוק חזי כמה בטלני איכא בשוקא ואיכא שנויא אחרינא דמוהלפת השיטה: (יא) ולכאורה הכלא דכ"ע עדיפא וכ"ל דהטעם דהאיסור הוא משום שחיטת הפסח וקאמרי ב"ה דכיון דמשום שחיטת הפסח הוא כו' הרי הקרבן והתענית שוין הם דנכפרה בא"ם כו' ולפיכך ילפינן מתענית: [ג] בי"ד. דהיינו עד חצות דוקא דאין לך לצורך המועד יותר מלספר ומלכבס ולכך הסתירו חכמי' והפי'

וואו מאן און ווייב שלאפין מדליקין דארף מען ברענגען אליכט מקום שנהגו שלא להדליק וואו דער מנהג איז מען זאל ניט ברענגען אליכט יום כפור ביי נאכט אין דעם חדר וואו מאן און ווייב שלאפין אין מדליקין ברענגט מען ניט ומדליקין בבתי כנסיות מען צינדט אן ליכט אויף יום כפור ביא נאכט אין די שוהלען ובבתי מדרשות און אין דיא בית המדרשין ובמבואות האפלים און אין דיא פינסטערע גאסין ועל גבי החולים און ביא דיא קראנקע: ה מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב וואו דער מנהג איז מען טוהט אמלאכה אום תשעה באב עושין מעג מען טוהן מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה און וואו דער מנהג איז מען זאל ניט טאן אמלאכה תשעה באב אין עושין טאר מען ניט טאהן ובכל מקום תלמידי חכמים בטלים און תלמידי חכמים מוזין זיין ליידיג אין אלע ערטער ניט צו טאהן אמלאכה תשעה באב, רבן שמעון בן גמליאל זאגט לעולם יעשה אדם עצמו תלמיד חכם יעדער מענטש זאל זיך האלטין פאר אתלמיד חכם ניט צו טאהן אמלאכה אום תשעה באב וחכמים אומרים און די חכמים זאגין ביהודה היו עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות אין די מדינה יהודה ארבעט מען ערב פסח ביז האלבין טאג ובגליל לא היו עושין כל עיקר און אין דיא מדינה גליל ארבעט מען גאר ניט ערב פסח והלילה און די נאכט וואס פאר ערב פסח אין גליל בית שמאי אוסרין בית שמאי זאגין זיי טארין ניט טאהן אמלאכה ובית הלל מתירין עד הנץ החמה און בית הלל זאגין מען מעג טאהן אמלאכה דיא גאנצע נאכט צו ערב פסח ביז דיא זוהן גייט אויף אין דער פריא ערב פסח: ו רבי מאיר זאגט כל מלאכה שהתחיל בה קודם לארבעה עשר אלע מלאכות וואס ער האט אנגיהויבין צו טאהן פאר דעם פערצענטין טאג (פאר ערב פסח) און מען דארף די מלאכה אויף יום טוב גומרה בארבעת עשר מעג ער די מלאכה ענדיגין דעם פערצענטין טאג (ערב פסח) ביז האלבין טאג. אפילו אין דעם ארט וואס דער מנהג איז ניט צו טאהן אמלאכה אגאנצין טאג ערב פסח מעג מען אויך די מלאכה ענדיגין אבל לא יתחיל בה בתחלה בארבעה עשר אבער ער טאר ניט אנהייבין אמלאכה דעם פערצענטין טאג (ערב פסח) אף על פי שיכול לגומרה אפילו ער וועט איהר קענען ענדיגין ערב פסח ביז האלבין טאג וחכמים אומרים און די חכמים זאגין שלש אומניות דריי ערליי בעלי מלאכות עושין מלאכה בערב פסח עד חצות מעגין טאן אמלאכה ערב פסח ביז האלבין טאג ואלו הן און דאס זענען די דריי ערליי בעלי מלאכות שניידער והספרים שערער והכובסין וועשער. רבי יוסי ברבי יהודה זאגט אף הרצענים שוסטער [פרטי הדינים עיין בש"ע] מושיבין שובכין ותרנגולים בארבעת עשר מען מעג דעם פערצענטין טאג (ערב פסח) זעצין טויבן

[ד] בי"ד והרנגולת שברחה מחזירין אותה למקומ' ואם מתה מושיבין אחרת תחתיה. גורפין מתחת רגלי בהמה בי"ד ובמועד מסלקין לצדדין. מוליכין ומביאין כלים מבית האומן אע"פ שאינם לצורך המועד: ח ו' דברי' עשו אנשי יריחו על שלשה מיחו בידם ועל שלשה לא מיחו בידם. ואלו הן שלא מיחו בידם מרכיבין דקלים כל היום וכורכין את שמע [ה] וקוצרין וגודשין [ו] לפני העומר ולא מיחו בידם. ואלו שמיחו בידם מתירין גמזיות של הקדש ואוכלין מתחת הנשרין בשבת ונותנין פאה

שובכי יונים שהיו יושבים לגדל אפרוחים מושיבין אותם לכתחלה בארבעה עשר: ותרנגולת שברחה. בהש"ס דאלו בארבעה עשר השתא אותובי שובכין לכתחלה אמרת דשרי אהדורי מיבעיא אלא אתרנגולת שברחה בחש"מ קאמר דמחזירין והוא שישבה על הבצים ג' ימים קודם שברחה דשוב אין הבצים ראוים לאכילה ודבר האבד הוא הלכך אם מתה מושיב אחרת תחתיה משום הפסד דביצים (יב): גורפין. מוליכין לחוץ: ובמועד. שחמור יותר אין מוליכין לחוץ אלא מסלקים לצדדין: מוליכין ומביאין כלים מבית האומן. בי"ד ואף על פי שאינו לצורך המועד: ח עשו אנשי יריחו. היו נוהגין לעשות אנשי יריחו: מרכיבים דקלים. ענף רך של דקל זכר מרכיבו בדקל נקבה שהזכר עושה פירות והנקבה אינה עושה פירות: כל היום. כלומר בי"ד: וכורכין את שמע. שלא היו אומרים (יג) ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בקריאת שמע. פ"א שלא היו מפסיקין בין אחד לואהבת שצריך להאריך באחד ולהפסיק בין מלכות שמים לדברים אחרים: וקוצרין וגודשין. עושין גדיש מן החדש לפני העומר ולא חיישינן דלמא אתי למיכל מיניה: ולא מיחו בידם. כל השתה דברים שעשו כלם שלא ברצון חכמים היו עושין אלא שעל אלו הג' לא מיחו ועל ג' האחרונים מיחו: מתירין לאכול גמזיות של הקדש. גידולים שגדלו באילן של הקדש דסברי אין אסור אלא הפרי עצמו שהוקדש, ואית ספרים דגרסי מהזירין כלומר חותכים וכורתים ענפי אילנות של הקדש שלאחו אחר שהקדישו האילן ליהנות מהם: ואוכלין. בשבת וי"ט פירות שנפלאו תחת האילן ולא נודע אם נשרו מאתמול והם מותרים או נשרו היום ואסורים: ונותנין פאה

שסתי"ל ואפ"ה לא התירו אלא עד חלות, הרא"ש: [ד] בי"ד. וקיפא דמוליכין כלים כו' מסקי הסגיד והב"י דהיינו כל היום דלאו מלאכה הוא ולא אסרו במועד אלא שמא יאמרי במועד תקנן, ומהר"מ נשמע דהני נמי לאו מלאכות הן אלא טרחא, ומסטול נשמע דס"ל דאינך לא מחסרי אלא עד חלות: (יב) פתח בחזרה ומסיים מתה והכי סנ"ל הפי' אם מתה מושיב כו' דמש"ם רבותא הנא לא דאע"ג דליכא טרחא יתירא להושיבה שאינה יושבת על בצים שהוהמו מאתמול אלא בקושי. ועתוי"ט: (יג) הכן ב' פי' דתנאי נינהו ולפי' הב' ג"כ לא היו אומר ברוך כו'. וברוקא משמע שגירסת הירושלמי היא שלא היו מפסיקין בין אחד לברוך: [ה] וקוצרין כו'. בגמ' פריך עלה כו' ואו על ג' תנן והני ד' הוי אלא שתי מכאן קלירה: [ו] לפני שעומר. להך הנוי דתניא בירושלמי ריש חלה לפני הפסח שהא נמי ה"ל למיתני הכא לפני הפסח:

אונ הינער אויף אייער זיי זאלען אוים זיצן יונגע טייבעלאך אונ הינדלאך ותרנגולת שברחה אונ אהון וואס איז אנטלאפען [חול המועד] פון דיא אייער וואס זיא איז אויף זיי געזעסען שוין דריי טאג מחזירין אותה למקומה קערט מען איר אום צוריק אויף איר ארט מען זעצט זי צוריק אויף די אייער וום זי איז אויף זיי גיזעסען ואם מתה אונ אויב דיא הון איז געפייגערט מושיבין אחרת תחתיה זעצט מען איין אנדער הון אויף די אייער גורפין מתחת רגלי הבהמה בארבעה עשר קען מען מעג דעם פערצענטין טאג [ערב פסח] ארוים ווארפען דיא מיסט פון אשטאל וואס די בהמות טרעטין דארויף ובמועד אונ אום חול המועד מסלקין לצדדין מעג ער נאר אוועק שארען דיא מיסט אין שטאל ביי אזייט. אבער ארוים ווארפען די מיסט פון שטאל טאר מען ניט מוליכין ומביאין כלים מבית האומן מען מעג טראגען כלים צום בעל מלאכה אונ ברייגען כלים פון אבעל מלאכה אום ערב פסח אף על פי שאינם לצורך המועד אפילו ער דארף זייא ניט אויף יום טוב: ח ששה דברים עשו אנשי יריחו זעקס זאכען פלעגין טאהן די מענטשין פון די שטאט יריחו על שלשה מיחו בידם אויף דריי זאכען האבען דיא חכמים זיי גישטערט זיי זאלען דאס ניט טאהן ועל שלשה לא מיחו בידם אונ אויף דריי זאכען האבען די חכמים זייא ניט גישטערט ואלו הן שלא מיחו בידם אונ דאס זענען די דריי זאכען וואס דיא חכמים האבען זייא ניט גישטערט מרכיבין דקלים כל היום זייא פלעגין זאגען אז דעם גאנצען טאג [ערב פסח] מעג מען איין זעצען בוימער [דאס הייסט מען נעמט איונגען צווייג פון אבוים וואס איז אזכר אונ מען זעצט אים אריין אין אבוים וואס איז אנקבה פון דעם צווייג זאל ארוים וואקסען אבוים] וכורכין את שמע זיי פלעגין זאגען דעם פסוק שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד צו זאגען מיט ואהבת. אונ ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד פלעגין זייא ניט זאגען וקוצרין וגודשין לפני העומר אונ זייא פלעגין שניידען נייע תבואה אונ מאבען פון זייא שייערין [אויף ליינען בערג צום טריקענען] איידער מען האט מקריב גיוועזן דעם עומר ולא מיחו בידם אונ די חכמים האבען זיי ניט גישטערט ואלו שמיחו בידם אונ אויף די דריי זאכען האט מען זייא גישטערט מתירין גמזיות של הקדש זיי האבען מתיר גיוועזן צו עסין די פירות וואס האבען געוואקסען אויף דעם בוים נאכדעם ווי מען האט אים מקדיש גיוועזן. זיי האבען געזאגט נאר דיא פירות וואס מען הט מקדיש גיוועזן טאר מען ניט עסין אבער די פירות וואס וואקסען אויף דעם בוים נאכדעם וויא מען האט איהם מקדיש גיוועזן מעג מען עסין [גמזיות איז טייטש דאס וואקסונג] ואוכלין מתחת הנשרים בשבת זיי פלעגין עסין אום שבת די פירות וואס זיי פלעגין געפינען אראפ געפאלען פון בוים [און מען ווייס ניט אויב זיי זענען אראפ גיפאלען ערב שבת מעג מען זיי עסין אום שבת. אונ אויב

זייא

לירק, ומיחו בידם חכמים: ט ששה דברים עשה חזקיהו המלך, על ג' הודו לו, ועל ג' לא הודו לו. [ז] גירר עצמות אביו על מטה של חבלים והודו לו. כתת נחש הנחושת והודו לו. גנז ספר רפואו' והודו לו. ועל ג' לא הודו לו, קצץ דלתות של היכל ושגרן למלך אשור [ח] ולא הודו לו. סתם מי [ט] גיחון העליון ולא הודו לו. עיבר ניסן

לירק. ואנן קי"ל כל דבר דאין אדם מכניסו לקיום אינו חייב בפאה וירק דבר שאין מכניסו לקיום הוא (יד) ומיחו בידם חכמים משום דקא מפקעי לה מן המעשר והעניים אוכלים אותה בטבלה כסבורין שהיא פאה ופאה פטורה מן המעשר משום דהפקר הוא: ט גירר עצמות אביו. משום כפרה ולא קברו לפי כבודו על מטה נאה כדי שיתגנה על רשעו ויוסרו הרשעים: כתת נחש הנחושה. כדכתיב בדברי הימים לפי שהיו טועין אחריו: וגנז ספר הרפואות. לפי שלא היה לבם נכנע על חליים אלא מתרפאים מיד (טו) והרמב"ם פירש ספר רפואות ספר מודיע מעניני צורת הכוכבים והטלמיסאות שצורה פלונית העשויה בזמן ועת ידוע מרפאת מחולי פלוני (טז) וזה היה קרוב להטעות הבריות אחר ע"ג ולכך גנזו: עיבר ניסן בניסן. לאחר שנכנס ניסן נמלך ועשה אדר שני והכתוב אומר החדש הזה לכם זה ניסן ואין אחר ניסן ולא עיבר

(יד) ואמרינן בגמ' דאינהו נמי ס"ל להך כללא כדתנן במ"ד פ"ק דפאה וכלא בעלי הלפת שמכניסין אותם לקיום ע"י אחמכות עסקי' מ"ם מכניסו לקיום ע"י ד"א שמי' קיום ומ"ם לא שמי' קיום: [ז] גירר כו'. דכתי' ויקבר אתו ויקבר בעיר ירושלים כי לא הביאו לקברי מלכי ישראל ומדתנן גירר עלמות יה"ל נעיתני כשמת אביו גררו ס"מ שהיה זה אחרי שיכול הבשר כי כן היה מנהגם לקבר מתחלה ואחר זמן כשנתעכל הבשר מלקטין העלמות וקוברן אבל לפי הטעם דגררו כדי שיתגנה לא יתכן לומר דלקוש בלבד גררו ומתחלה בקברו הוליאו בכבוד אלא נ"ל שלא היה כאן כ"א קבורה א' אלא שלמלכים מתניטין אותן וע"י החניטה יותכו העור והבשר עד שישארו העלמות בלבד, תוי"ט ועי"ע: (טו) והקשה הר"מ דא"כ כשירעב האדם וילך אל הלחם ויאכל ממנו בלי ספק שיבריא מאותו חולי הרעב א"כ כבר נוהג ולא יבטן באלהיו נאמר להם הוי שוטים כאשר נודה לבם בעת האכילה שהמליא לי מה שיבריע אותי ויסור רעבתנותי ואחיה ואתקיים כן אודה לו שהמליא לי רפואה ירפא חליי כשאתרפא ממנו, ומפני כן פי' כמ"ש הר"ב במנו: (טז) ולא עשאה המחבר כדי לעשות מעשה הלא על דרך החכמה בטבע המליאות שאדז"ל לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות, הרמב"ן: [ח] ולא הודו כו. שהיה לו נכסות בהקב"ה: [ט] גיחון. לאו היינו גיחון דבפרשת בראשית

זיי זענען שבת אראפ געפאלען טאר מען זיי ניט עסין אום שבת. און די מענטשין פון ירחו פלעגן עסין די פירות [אום שבת] ונותנין פאה לירק זייא פלעגין געבין פאה פון אלע גרינווארג פון גערטנער און פעלדער [פאה פרק א] ומיחו בידם חכמים און דיא חכמים האבין זיי גישטערט מען זאל ניט געבין פון ירקות פאה. ווייל זיי טוהען אשארין דעם כהן און דעם לוי, די ארעמע לייט מיינען אז דאס איז טאקי ריכטיגע פאה. און פון פאה דארף מען ניט געבין תרומה און ניט מעשר. און אין אמת דארף מען ניט געבין פאה פון ירקות אבער תרומה און מעשר פון ירקות דארף מען יא געבין: ט ששה דברים עשה חזקיה המלך זעקס זאכען האט געטאהן דער מלך חזקיה על שלשה הודו לו אויף דריי זאכען האבען די חכמים מודה גיוועזן צו חזקיה אז ער האט גוט געטאהן ועל שלשה לא הודו לו און אויף דריי זאכען האבען די חכמים ניט מודה גיוועזן צו חזקיה גירר עצמות אביו על מטה של חבלים ער האט גישלעפט די ביינער פון זיין פאטער אויף אבעט געפלאכטען פון שטריק צו מבזה זיין אים ער זאל האבען אכפרה אויף זיינע עבירות והודו לו האבען די חכמים מודה גיוועזן צוא איהם ער האט גוט געטאהן כיתת נחש הנחשת ער האט צו שטויסען [צו בראכען] דעם קיפערנעם שלאנג וואס משה רבינו האט געמאכט אין דער מדבר [וויא עס שטייט אין דיא סדרה חקת]. ווייל מען האט צו איהם געדינט פאר עבודה זרה והודו לו האבען די חכמים מודה גיוועזן צו איהם ער האט גוט געטאהן [גנז ספר רפואות] עס איז גיוועזן אספר וואס אין איהם זענען גיוועזן פאר שריבען

אלע שטערין און מזלות. און אז מען וועט מאכען די צורה פון דעם שטערין אין די שעה וועט מען געהיילט ווערען פון די קראנקהייט. און אזוי איז גיוועזן פאר שריבען פיל צורות פון שטערין און קראנקייטען. און מען האט די שטערין גע־האלטען פאר עבודות זרות. דריבער האט חזקיה המלך דעם בוך בעהאלטען, נאר ווער עס איז קראנק זאל בעטין ביי גאט ער זאל אים היילען והודו לו האבען די חכמים מודה גיוועזן צו איהם אז ער האט גוט געטאהן ועל שלשה לא הודו לו און אויף דריי זאכען האבען די חכמים ניט מודה גיוועזן צו איהם קצץ דלתות של היכל ער האט צוא האקט די טירען פון בית המקדש ושיגרן למלך אשור און ער האט זיי אוועק געשיקט אמתנה צום מלך פון אשור ער זאל ניט קומען מלחמה האלטען מיט איהם ולא הודו לו האבען דיא חכמים ניט מודה גיוועזן צו אים. ווייל ער האט זיך באַ־דארפט פערזיכערין אויף גאט און ניט מורא האבען פאר דעם מלך אשור און ניט פר שעמען דעם בית המקדש צו האקין די טירען און זייא שיקען אמתנה צום מלך אשור סתם מי גיחון העליון ער האט פאר מאכט דעם אויבערשטין קוואל וואסער וואס הייסט גיחון [דער חיל פון אשור זאלען ניט האבען וואסער צו טרינקען] ולא הודו לו האבען די חכמים ניט מודה גיוועזן צוא איהם. ווייל ער האט בדארפט זיין פערזיכערט נאר אויף גאט עיבר ניסן בניסן אז עס איז שוין גיוועזן דער דרייסיגסטער טאג פון אדר וואס דער טאג האט בדארפט זיין ראש חודש ניסן, האט חזקיה געהייסען דאס זאל זיין ראש חדש אדר

בניסן ולא הודו לו:

הזקיני לאחר שנכנס ניסן ממש אלא יום ל' של אדר עיבר את השנה והלכך קי"ל אין מעברין את השנה בשלשים של אדר הואיל וראוי לקבעו ניסן:

אלא מעין היה בירושלים שנקרא כן, לש"י:

שני. אונ דער יאהר זאל זיין אעיבור ולא הודו לו אונ די חכמים האבען ניט מודה געוועזן צו אים, ווייל דער דרייסיגסטער טאג פון אדר דארף זיין ניסן טאר מען אים ניט מאכען פאר אדר שני:

גמרא פסחים דף נ

הלכה ה' כלה כלי הסילון דגבורה דמלכות דבריאה אבדטם

ערבי פסחים. מאי אריא ערבי פסחים אפי' ערבי שבתות וערבי ימים טובים נמי דתניא העושה מלאכה בערבי שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה לעולם. התם מן המנחה ולמעלה הוא דאסור סמוך למנחה לא הכא מחצות א"נ התם סימן ברכה הוא דלא חזי אבל שמותי לא משמתינן ליה הכא שמותי נמי משמתינן ליה. גופא העושה מלאכה בערבי שבתות ובערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה ובמוצאי שבת ובמוצאי יו"ט ובמוצאי יוה"כ ובכל מקום שיש שם נדנוד עבירה לאתויי ת"צ אינו רואה סימן ברכה לעולם. רבא רמי כתיב כי גדול עד שמים חסדך וכתיב כי גדול מעל שמים חסדך הא כיצד כאן בעושין לשמה וכאן בעושין שלא לשמה וכדרב יהודה א"ר דא"ר יהודה א"ר לעולם יעסוק

רש"י

מאי אריא ערבי פסחים. דקתני עד חלות במנהגא מכלל דמחלות ולהלן אסור ול"ל למיתני הלו' לאשמעי' הך דיוקא הא כל ערבי ימים טובים אסירי מן המנחה: מן המנחה. תשע שעות ומחלה: סמוך למנחה. קודם לכן: במ"ש. משום כבוד שבת שמוסיפין מחול על הקדש: נדנוד עבירה. רמז עבירה: ת"צ. אסור במלאכה כשהיו מתענין על הגשמים אבל שאר ת"צ לא כדאמר שמואל אין חומר ת"צ בבבל: עושין לשמה. מעל שמים ושלא לשמה עד לשמים דמלוה מיהא קא

ערבי פסחים ערב פסח טאר מען ניט טאן אמלאכה נאך האלבין טאג, פרעגט דיא גמרא מאי איריא ערבי פסחים פאר וואס זאגט דיא משנה ערב פסח טאר מען ניט טאהן אמלאכה נאך האלבין טאג אפילו ערבי שבתות וערבי ימים טובים נמי אלע ערב שבת אונ אלע ערב יום טוב טאר מען דאך אויך ניט טאן אמלאכה נאך האלבין טאג דתניא ווארום מיר האבין גילערינט העושה מלאכה בערבי שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה לעולם דער מענטש וואס טוהט אמלאכה ערב שבת אונ ערב יום טוב פון נאך מנחה אונ שפעטער וועט ער קיין מאהל ניט האבין אברכה פון די ארבעט, ענטפערט די גמרא התם מן המנחה ולמעלה הוא דאסור אלע ערב שבת אונ ערב יום טוב טאר מען ניט טאהן אמלאכה פון לעצטין פערטיל טאג [צוא דער טאג איז גרוים צו ער איז קליין] סמוך למנחה לא אבער נאנט צו מנחה איז ניט אסור, מעג מען טאהן אמלאכה הכא מחצות אבער ערב פסח טאר מען ניט טאהן אמלאכה פון האלבין טאג אונ ווייטער אי נמי נאך אאונטערשייד איז התם סימן ברכה הוא דלא חזי ביי אלע ערב שבת אונ ערב יום טוב אז ער טוהט אין זיי אמלאכה נאך מנחה וועט ער ניט זעהן אברכה פון דיא ארבעט אבל שמותי לא משמתינן ליה אבער אז ער וויל ארבעטין אפילו ער וועט פון די ארבעט קיין ברכה האבין לאזט מען אים ארבעטין אונ ער איז ניט וועגין די ארבעט אין חרם הכא שמותי משמתינן ליה אבער ערב פסח אז ער וויל טאהן ארבעט נאך האלבין טאג איז ער אין חרם גופא העושה מלאכה בערבי שבתות ובערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה מיר האבי גילערינט דער מענטש וואס טוהט אמלאכה ערב שבת אדער ערב יום טוב פון מנחה אונ ווייטער [פון לעצטין פערטיל טאג, סיי דער טאג איז גרוים אונ סיי ער איז קליין] ובמוצאי שבת ובמוצאי יום טוב ובמוצאי יום הכפורים ובכל מקום שיש שם נדנוד עבירה לאתויי תענית צבור אינו רואה סימן ברכה לעולם אדער ער טוהט אמלאכה מוצאי שבת אדער מוצאי יום טוב אדער מוצאי יום כפור אדער ער טוהט אמלאכה אין אנדערע צייטין וואס מען דארף ניט טאהן אין זיי אמלאכה, דהיינו ווען אלע יודין פאסטין [אויף רעגין ווי מען פאסט אין ארץ ישראל] וועט ער ניט זעהן אברכה פון דיא ארבעט רבא רמי כתיב כי גדול עד שמים חסדך וכתיב כי גדול מעל שמים חסדך רבא האט גיפרעגט אקשיא אמאהל שטייט אין פסוק דוד המלך האט גיזאגט צו גאט דיינע חסדים זענען גרוים ביז צום הימיל אונ אמאל האט דוד גיזאגט צו גאט דיינע חסדים זענען גרוים ביז איבער דעם הימעל הא כיצד וויא אזוי איז דאס כאן בעושין לשמה וכאן בעושין שלא לשמה די מענטשין וואס טוהען מצות אונ לערנען תורה ניט ווייל גאט האט גיבאטין, נאר פון זייער הנאה וועגין אויף דיא וועלט, טוהט גאט מיט זיי חסד אויף דיא וועלט, דאס מיינט מען דער חסד איז נאר ביז צום הימעל אויף די וועלט, אבער דער מענטש וואס לערינט תורה אונ טוהט מצות ווייל גאט האט גיבאטין ניט וועגין די וועלט וועט גאט מיט איהם טאהן חסד אויך ניט אויף דיא וועלט נאר איבער דעם הימעל וכדרב יהודה ווי רב יהודה זאגט אפילו ווען טוהט מצות אונ מען לערינט

יעסוק אדם בתורה ובמצות אע"פ שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה. ת"ר תגרי סימטא ומגדלי בהמה דקה וקוצצי אילנות טובו' ונותנין עיניהם בחלק יפה, אינם רואי' סי' ברכה לעולם, מ"ט דתהו ביה אינשי. ת"ר ד' פרוטות אין בהם סימן ברכה לעולם שכר כותבין שכר מתורגמנין ומעות יתומים ומעות הבאות ממדינת הים. בשלמא שכר מתורגמנין משום דמחזי כשכר שבת, ומעות יתומים נמי לאו בני מחילה נינהו. מעות הבאות ממדינת הים משום דלאו כל יומא מתרחיש ניסא אלא שכר סופרין מ"ט א"ר יהושע בן לוי כ"ד תעניות ישבו אנשי כנסת הגדולה על כותבי ספרים תפילין ומזוזות שלא

פביד כדרב יהודה: תגרי סימטא. יושבי' ומוכרי' בשוק ועין רעה שולטת בהן: ומגדלי בהמה דקה. הכל לווחין עליהן: וקוצצי אילנו' טובו'. למכרן לעצים הכל תמהין ומלעיזין עליהם ומתוך כך עין רעה שולטת בהן מלעקת בני אדם: ונותנין עיניהם בחלק יפה. כשחולקים עם אחרים תמיד מקפידים ליטול חלק יפה: מתורגמנין. שעומדין לפני החכם בשבתות וי"ט ושומעין מפיו ומשמיעין לרבים: מעות יתומים. למחלית שכר: ממדינת הים. משלח ספינותיו תמיד למקום סכנה:

תורה ניט ווייל גאט האט געבאטן, באצאהלט אויך הקב"ה שכר דאמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אף על פי שלא לשמה ווארום רב יהודה האט געזאגט פון רב'ס וועגן אייביג זאל א מענטש לערנען תורה און טאהן מצות אפילו ער מיינט ניט פון גאטס וועגן ווייל גאט האט געבאטן, ער מיינט נאר פון זיין הנאה וועגן שמתוך שלא לשמה בא לשמה ווארום אז דער מענטש ווערט איינגעוואהנט צו טאהן מצות און צו לערנען תורה, וועט זיין דער סוף ער וועט אלץ טאהן ווייל גאט האט געבאטן תנו רבנן די רבנן האבן געלערנט תגרי סימטא די מענטשן וואס האנדלען אין גאס האבן ניט א ברכה אין זייער האנדיל, ווייל פיל מענטשן קוקען אויף זיי, גיט מען זיי אעין הרע ומגדלי בהמה דקה און די מענטשן וואס האדעווען יונגע בהמות שעפסין ציגען האבן אויך קיין הצלחה, ווייל זיי טוהען שאדינם שרייט מען אויף זיי, קומט אויך אין זיי אעין הרע וקוצצי אילנות טובות דער מענטש וואס האקט אפ גוטע בוימער און פארקויפט זיי פאר האלץ וואנדערין זיך אלע אויף איהם און זענען בייז אויף איהם גיט מען איהם אעין הרע האט ער קיין הצלחה אין דעם געלט ונותנין עיניהם בחלק יפה און דיא מענטשין וואס קוקין נאר צו נעמען דעם בעסטין חלק [ווען זיי טיילין זיך מיט אנדערע מענטשין] אינו רואה סימן ברכה לעולם זייא וועלין ניט זעהן א ברכה אין דיא אלע זאכין וואס זייא טוהען מאי טעמא פאר וואס וועלין זייא ניט זעהן א ברכה, ענטפערט די גמרא דתהו ביה אינשי ווייל מענטשין וואנדערין זיך אויף די זאכין גיט מען אעין הרע איז שוין קיין ברכה דא אין דער זאך תנו רבנן די רבנן האבין גילערנט ד' פרוטות אין להם סימן ברכה לעולם פיר ערלייא פארדינסטען זענען דא וואס מען האט פון זיי קיין מאהל קיין ברכה שכר כותבין דאס געלט וואס פארדינען דיא מענטשין וואס שרייבין ספרים תפלין מזוזות האבין קיין ברכה שכר מתורגמנין דאס געלט וואס די מתורגמנין נעמען

האבין קיין ברכה ופארצייטין איז גיוועזן דער מנהג דער דרשן האט גיזאגט זיין דרשה אויף לשון קודש, און ווייל די מענטשין האבין ניט פארשטאנען לשון קודש איז געשטאנען נעבין דעם דרשן איינער וואס ער האט גיגעבין צוא פארשטיין דעם פאלק וואס דער דרשן האט אים גיזאגט אויף זייער שפראכע וואס זייא האבין פארשטאנען דעם מענטש האט מען גערופין מתורגמן] ומעות יתומים אז איינער נעמט געלט פון יתומים ער זאל מיט דעם געלט האנדלען אויף העלפט פארדינסט, וועט ער קיין ברכה האבין פון דעם האנדיל ומעות הבאות ממדינת הים און דער מענטש וואס האנדילט מיט שיפען אין די ווייטע מדינות אויף דעם ים, וועט ער קיין ברכה האבין פון דעם פארדינסט, זאגט די גמרא בשלמא שכר מתורגמן פון דעם פארדינסט וואס דער מתורגמן נעמט איז קיין ברכה משום דמחזי כשכר שבת ווייל עס זעהט אויס ער פרדינט די געלט פון שבתדיגע ארבעט [ווארום די דרשה פלעגט גיזאגט ווערין אום שבת] ומעות יתומים נמי און דער וואס האנדילט מיט יתומים'ס געלט וועט אויך קיין ברכה האבין לאו בני מחילה נינהו ווייל טאמער וועט אמאהל בלייבין פון די יתומים'ס חלק ביי איהם וועט דאס זיין גזלה, ווארום די יתומים קענען ניט מוחל זיין ומעות הבאות ממדינת הים דאס געלט פון דיא האנדלען וואס מען האנדילט אין די מדינות פון ים וועט אויך קיין ברכה זיין לאו כל יומא מתרחיש ניסא ווייל ניט יעדער טאג טרעפט אנס אז די שיף זאל גליקליך אריבער דעם ים, איין מאהל א שיף וועט דערטרונקען ווערין האט ער שוין זיין גאנץ פארמעגין פארלארין אלא שכר כותבין מאי טעמא נאר דיא מענטשין וואס שרייבין ספרים תפלין מזוזות פאר וואס וועלין זיי ניט זעהן א ברכה פון זייער פארדינסט אמר רבי יהושע בן לוי כ"ד תעניות ישבו אנשי כנסת הגדולה רבי יהושע בן לוי זאגט די מענטשין פון כנסת הגדולה האבין געפאסט פיר און צוואנציג תעניתים על כותבי ספרים תפלין ומזוזות שלא יתעשרו אז

שלא יהעשרו שאלמלי מתעשרין אין כותבין:

די מענטשין וואס שרייבין ספרים תפלין מזוזות ניט געשריבען, וואלט גיפעלט ספרים תפלין מזוזות:
זאלין ניט רייך ווערין שאלמלא מתעשרין אין כותבין
ווארום אז זיי וואלטין רייך גיווארין וואלטין זייא

זוהר קרח דף קעו ע"א ת"ת דאלילות יוד הא ואו הא

ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה וגו'. רבי חייא פתח (משלי טז) חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה. כמה אית להו לבני נשא לאסתמרא מחובייהו ולנטרא עובדייהו דהא בכמה זמנין עלמא אתדן ובכל יומא ויומא עובדין במתקלא סלקין ומשגיחין עלייהו לעילא ואכתיבו קמיה וכד עובדייהו דבני נשא לא מתכשרן קמי מלכא סליק רוגזא ודינא אתער הה"ד חמת מלך מלאכי מות. וע"ד בכל יומא ויומא בעי בר נש לאזדהרא מחובוי. ואיש חכם יכפרנה. בשעתא דמאריהון דדינין קיימין על עלמא ורוגזא תלי אי אשתכח בדרא זכאה דרשים לעילא קב"ה אשגח ביה ואשתכך רוגזא. למלכא דאתרגז על עבדוי והוה תבע על סנטירא למעבד ביה דינא אדהכי עאל רחימא דמלכא זקם קמיה כיון דחמא ליה מלכא אתנהירו אנפוי שארי ההוא רחימא דמלכא לאשתעי בהדיה ומלכא חדי לבתר כד אתא סנטירא חזא אנפוי דמלכא הדאן אסתלק ואזיל ליה ולא עביד דינא וכדין ההוא רחימא בעי למלכא על עבדוי ומכפר להו. ובג"כ ואיש חכם יכפרנה. אוף הכא כד חמא משה דרוגזא הוה תלי. מיד ויאמר משה אל אהרן בגין דאיהו שושבינא דמטרוניתא וקטרת לא סלקא אלא בידוי דאיהו אסגי שלמא בעלמא וקשיר קשרא דמהימנותא קטרת הא אוקמוה חדותא דלעילא ותתא קשורא דמהימנותא סליקו דרוגזא. הה"ד (משלי כז) שמן וקטרת ישמח לב. וכדין ואיש חכם יכפרנה יכקי ודכי דההוא רוגזא ורחמין מתערין: רבי אלעזר (נ"א רבי אבא) אמר. **אל** תכריתו את שבט משפחות הקהתי מתוך הלוים בגין דאינון גזעא ושרשא דליואי. וזאת עשו להם וחיו ולא ימותו דבעי כהנא לאתקנא להו דאע"ג דקריבין אינון לקודשא לא ייעלון אלא בתקונא דכהנא דהוא ידע סימנא דימטון לגביה ולא יתיר וכד מכסיא למאני קודשא כדין כסויא אחרא שרי ואסיר לון לקרבא למחמי דהא מלה בחשאי לא אית לגבייהו אלא לכהני (וע"ד) דמלה דלהון ועובדא דלהון ברזא ובחשאי. בג"כ כהני בחשאי וברזא. וע"ד אסיר לון חמרא דחמרא לארמא קלא ולגלאה רזין איהו בג"כ ליואי אתמסרו לארמא קלא דהא בדינא אתאחד דינא באתגלייא איהו ולפרסמא מלה קמי כלא אבל כהנא כל מלוי ברזא ובחשאי ולאו באתגלייא (סימנא דכלא שמאל תהא דוחה וימין מקרבת):

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תפלה פ"ט.

(א) בשבתות וימים טובים כשגומר ש"צ תפלת שחרית בקול רם אומר קדיש ואח"כ תהלה לדוד כו' ואומר קדיש ומתפלל מוסף בלחש ואח"כ מתפלל מוסף בקול רם כדרך שעשה בשחרית ואומר קדיש אחר תפלת מוסף והעם נפטרין ואין אומרים קדושה ותחנונים אחר תפלת שחרית כשאר הימים אלא אומר אותה קודם תפלת המנחה, כיצד קורא תהלה לדוד ואומר סדר היום ודברי תחנונים ואומר קדיש ומתפללין מנחה וחוזר

יוסף לחק

מוסר

מספר חסידים סימן פ"ד פ"ה.

אל תשמח לבך אם יכבדוך כי לפי הכבוד והנאה שיש לו לאדם בעה"ז על מעשיו מנכין מזכיותיו בעה"ב וא"ת והלא תקן רשב"ג שיעמדו לכבוד שמים עשה לפי שיקבלו שכר על שקיבלו מורא נשיאותו עליהם. אטום אזנך לנבל וחסר לב וקוה לאל. **אל**

(א) בשבתות וימים טובים כשגומר שליח צבור תפלת שחרית בקול רם שבת אונ יום טוב ווען דער חזן זאגט אפ דיא הויכע שמונה עשרה פון שחרית אומר קדיש זאגט ער קדיש ואחר כך תהלה לדוד נאכדעם זאגט ער אשרי ואומר קדיש אונ זאגט נאך אמאהל קדיש נאך אשרי ומתפלל מוסף בלחש. אונ ער דאווינט מוסף אין דער שטיל ואח"כ מתפלל מוסף בקול רם נאכדעם זאגט ער נאך אמאהל די שמונה עשרה פון מוסף מיט אהויכע שטימע כדרך שעשה בשחרית אזוי וויא ער האט געטאהן צו שחרית ואומר קדיש אחר תפלת מוסף אונ נאך דיא הויכע שמונה עשרה פון מוסף זאגט ער קדיש והעם נפטרין אונ דיא מענטשין פון שוהל גייען אהיים ואין אומרים קדושה ותחנונים אחר תפלת שחרית כשאר הימים אונ מען זאגט ניט תחנון אונ מען זאגט ניט ובא לציון נאך שמונה עשרה פון שחרית אזוי וויא מען זאגט אגאנצע וואך אלא אומר אותה קודם תפלת המנחה נאר פאר מנחה זאגט מען ובא לציון כיצד ווי דאווינט מען מנחה קורא תהלה לדוד ואומר סדר היום ודברי

אל תשמח לבך אם יכבדוך דיין הארץ זאל זיך ניט פרייען מיט דעם כבוד וואס מען גיט דיר כי לפי הכבוד וההנאה שיש לו לאדם בעולם הזה על מעשיו מנכין לו מזכיותיו בעולם הבא ווארום פאר דעם כבוד אונ פערגעניגען וואס דער מענטש האט אויף דיא וועלט פון זיינע מעשים טובים אונ תורה אונ מצות, רעכונט מען איהם אפ אויף עולם הבא ואם תאמר הלא תקן רבן שמעון בן גמליאל שיעמדו טאמער וועסטו פרעגין רבן שמעון בן גמליאל האט דאך גיבאטין די יודין זיי זאלין שטיין פאר איהם, פאר וואס האט רבן שמעון בן גמליאל גענומען פאר זיך אזוי פיל כבוד, דער תירוץ איז רבן שמעון האט ניט געמיינט פון זיין כבוד וועגין אונ האט קיין הנאה געהאט פון דעם כבוד לכבוד שמים עשה ער האט דאס גיטאהן פון נאט'ס וועגין לפי שיקבלו שכר על שקיבלו מורא נשיאותו עליהם ווייל ער האט גיוואלט די יודין זאלין האבין שכר ווייל זייא נעמען אויף זיך די מורא פון זיינע נשיאות אטום אזנך לנבל וחסר לב וקוה לאל אויב אשלעכטער מענטש

אדער

תלעיג לטעות זולתך פי' אם חבירך יטעה כי אינך מושל בדברי פיך סוף שתדום ויאמרו דבר של גנאי עליך משתדבר ותקרא עובר ומתעבר לכל מה שידבר בך ואם הוא איש זקן חשוב אותו כיונק ואל תענה אותו כסכלו אז יחבק ידיו ויחנק: אל תגלה לאוהבך שום דבר שתסתיר משונאיך אם לא בחנת: פעמים רבות לאוהב נאמן פן יהפך להיות שונאך ויגלה סודך וסוד אחר אל תגלה לשום אדם אם לא ברשותו:

ומשמיע תפלת מנחה בקול רם ואומר קדיש: (ב) בראשי חדשים ובחולו של מועד אומר סדר קדושה קודם תפלת מוסף. במ"ש אומרים סדר היום גם אחר תפלת הערב ואומרים קדיש ואח"כ מבדיל:

אדער אנאר וועט צו דיר ריידין שלעכטע רייד זאלסטו פארשטאפין דיינע אויערין אונ זאלסט זיי ניט וועלין הערין אונ דוא זאלסט האבין דיין האפענונג צו גאט ער וועט דיך רעטטין פון אלץ אל תלעיג לטעות זולתך זאלסט ניט לאכין פון דעם חבר'ס טעות פירוש אם חברך יטעה אויב דיין חבר וועט האבין אטעות זאלסטו ניט לאכין פון איהם כי אינך מושל בדברי פיך ווארום ווען דו וועסט לאכין וועסטו ניט קענען גיוועלטיגען אויף די רייד פון דיין מויל, טאמער וועסטו דאמאלס ארויס ריידין שלעכטע רייד אויף דיין חבר טוב שתדום ויאמרו דבר של גנאי עליך משתדבר והקרא עובר ומתעבר לכל מה שידבר בך עס איז בעסער דוא זאלסט שווייגין אונ מען זאל אויף דיר ריידין שענדליכע רייד. איידער די

תחנונים ואומר קדיש ומתפללין מנחה מען זאגט אשרי תהלה לדוד ובא לציון ואני תפלתי קדיש ומען לייענט אין די ספר תורה] מען דאווינט שמונה עשרה פון מנחה וחוזר ומשמיע תפלת מנחה בקול רם ואומר קדיש נאכדעם זאגט דער חזן נאך אמאהל שמונה עשרה מיט אהויכע שטימע אונ ער זאגט קדיש: (ב) בראשי חדשים ובחולו של מועד אומר סדר קדושה קודם תפלת מוסף ראש חודש אונ חול המועד זאגט מען ובא לציון פאר דיא שמונה עשרה פון מוסף במוצ"ש אומרים סדר היום גם אחר תפלת הערב מוצאי שבת נאך שמונה עשרה פון מעריב זאגט מען ויהי נועם ואתה קדוש ואומרים קדיש ואחר כך מבדיל אונ מען זאגט קדיש אונ נאכדעם זאגט מען הבדלה:

זאלסט ריידין אונ מען זאל אויף דיר זאגין אז דוא צערינסט אויף אלע מענטשין וואס ריידין אויף דיר ואם הוא איש זקן אויב דער מענטש וואס רעט אויף דיר איז אאלטער מאן חשוב אותו כיונק זאלסטו איהם רעכענען גלייך ווי ער איז אקינד ואל תענה אותו כסכלו אונ זאלסט איהם ניט ענטפערין וויא זיינע נארישקייט אז יחבק ידיו ויחנק אז דוא וועסט איהם ניט ענטפערין וועט ער זיך ארום נעמען מיט זיינע הענט אונ וועט זיך דערשטיקען אל תגלה לאוהבך שום דבר שתסתיר משונאיך דיא סודות וואס דוא וועסט ניט זאגין פאר דיינע פיינד זאלסטו ניט זאגין פאר דיינע פריינד פן יהפך להיות שונאך ויגלה סודך טאמער וועט ער אמאהל צוריק ווערין דיין פיינד וועט ער אויס זאגין דיינע סודות אם לא בחנתו פעמים רבות לאוהב נאמן סיידין דוא האסט איהם אויס גיפרובט פיל מאהל אונ ווייסט געוויס אז ער איז דיינער אאמתער גוטער פריינד וסוד אחר אל תגלה לשום אדם אם לא ברשותו אויב איינער האט דיר גיזאגט אסוד זאלסטו דעם סוד פאר קיינעם זאגין סיידין דער מענטש הייסט דיר זאגין:

אונקלוס — קרח יום ג תורה

לחשיך מת"ת דז"א יהוה נפש י יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יתידה ה דמלוי הה אל שם ב"ן שבעשית בניקוד חולם:

יא לכן אתה וכל־עדתך הנעדים על־יהוה ואהרן מה־הוא כי תלונו עליו: יב וישלח משה לקרא לדתן

יא בכן את וכל כנשתך דאזדמנתון על יי ואהרן מה הוא ארי אתרעמתון עלוהי: יב ושלח משה למקרי לדתן ולאבירם

ת"א וישלח משה לקרא לדתן ולאבירם בני אליאב. מ"ק יד:

בעל הטורים — °תלינו קרי — רשב"ם

(יא) תלינו עליו. תלונו כתיב, וי לאם שסרסרו על רכס: (יא) לכן אתה וכל עדתך. הם אותם הנועדים על ה':

רש"י

(יא) לכן. בשביל כך ג אתה וכל עדתך הנועדים אתך על ה' כי בשליחותו עשיתי לתת כהונה לאהרן ולא לנו הוא

שפתי חכמים

ג פי' אין הלמ"ד שורש כמו הפל"ף שבמלת הכן שהיא מלה נורכבת מאך וכן והכ"ף מבדלתה לכ"ף ממלת אך ולכ"ף שמלת

פירוש לתורת אלהים

(יא) לכן דרום אתה דוא וכל עדתך אונ גאר דיין עדה הנועדים וואס זיי האבין זיך איין גזאמילט מיט דיר צו קריגען על יי דאס קריגט איהר אויף גאט אונ ניט אויף אונז ווארום מיט גאטס שליחות האב איך דאס גיטאן וואס איך האב גיגעבין די כהונה

וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה׃ יג הַמְעַט כִּי הֶעֱלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ לַהֲמִיתֵנוּ בַּמִּדְבָּר כִּי־תִשְׂתָּרֵר עָלֵינוּ גַּם־הִשְׂתָּרֵר׃
שני יד אַף לֹא אֶל־אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ הֲבִיאֹתָנוּ וַתִּתֶּן־לָנוּ נַחֲלַת שָׂדֶה וָכָרֶם הַעֵינֵי הָאֲנָשִׁים הָהֵם

אונקלוס

בְּנֵי אֱלִיאָב וַאֲמַרוּ לָא נִסַּק׃ יג הַזְעֵיר אֲרֵי אַסֵּיקְתָּנָא מֵאַרְעָא עָבְדָא חֲלַב וּדְבַשׁ לְקַטָּלוּתָנָא בְּמַדְבְּרָא אֲרֵי אִתְרַבְרַבְתְּ עֲלַנָא אַף אִתְרַבְרְבָא׃ יד בְּרַם לָא לְאַרְעָא עָבְדָא חֲלַב וּדְבַשׁ אַעֵלְתָּנָא וִיהַבְתְּ לַנָא אַחְסָנַת חַקְלִין וְכַרְמִין הַעֵינֵי גֻבְרַיָּא הָאִינוּן תְּשַׁלַּח לְעַוָּרָא לָא

ת״א העיני האנשים ההם תנקר. שם:

רשב״ם

(יב) ויאמרו לא נעלה. אליך למשפט, לשון עלייה רגיל לומר אצל הליכה אל השופטים. ועלתה יבמתו השערה, ויעלו אליה בני ישראל למשפט, ובעז עלה השער: (יג) גם השתרר. גמין שבתורה הפוכין כי גם תשתרר עלינו גם השתרר, וכן וברכתם גם אותי, גם תברכו אותי, וכן; ויאהב גם את רחל, וגם אהב את רחל, גם אותך הרגתי, גם הרגתי אותך: (יד) העיני האנשים ההם תנקר. כסבור אתה שאלו האנשים אשר מתרעמים עליך אין להם עינים לראות המכשול הזה. שמארץ מצרים ארץ טובה העליתנו למות במדבר כי לא

בעל הטורים

(יד) העיני. ב׳ במס׳, העיני האנשים ההם, ואידך העיני כשר לך. מלמד שדתן ואבירם השיחו דברים כלפי מעלה אלא שכינה הכ׳ עליהם. ולפי הפשט העיני האנשים ההם תנקר, שאתה רוצה לעשות אותנו עורים ועינים לנו שכבר אמרת להביא אותנו

שפתי חכמים

כן אבל למ״ד של מלם לכן הוא שימוש כ.מ״ד אמרי לי אמי בשבילי אף כאן לכן בשביל כן: ד כלומר ולולא שנדר להם להביאם לא אמרו לו זה כי לא היה מחויב להביאם וספך המקרא להורות שהי׳ המקרא ראוי להיות המעט כי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש ולא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאותנו להמיתנו כדי שתשתרר שלפי ה לא תאסרך למלת אף ולכן השמיטה אבל לפי סדר הכ׳ צ״ל לא די שעשיתם לנו הרעה למות במדבר אלא אף הטובה שנדרת לנו לא עשית שאלו עשית לנו הטובה גם הרעה היינו מקבלים, שאם נפרש כן היה קשה מה הוא שהתרעמו על הטובה כיון שימותו מה להם לארץ זבת חלב ודבש, לכן מהפך רש״י הכתוב כי לפי פירושו יהיה שני דברים ולא עוד אלא שנגזרת עלינו מיתה, ודו״ק: ה דקבה הביטא שאם ינקר עיניהם שלא אם לא נעלה אליך ה לא נעלה: האנשים ההם. כאדם

רש״י

המחלוקת הזה: (יב) וישלח משה וגו׳. (סנהדרין קי) מכאן שאין מחזיקין במחלוקת שהיה משה מחזר אחריהם להשלימם בדברי שלום: לא נעלה. פיהם הכשילם שאין להם אלא ירידה: (יד) ותתן לנו. הדבר מוסב על לא האמור למעלה כלומר לא הביאותנו ולא נתת לנו נחלת שדה וכרם אמרת לנו (שמות ג) אעלה אתכם מעני מצרים ד אל ארץ וגו׳ משם הוצאתנו ולא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאותנו אלא גזרת עלינו להמיתנו במדבר שאמרת לנו (במדבר יד) במדבר הזה יפלו פגריכם: העיני האנשים ההם תנקר לא נעלה. אפי׳ אתה שולח לנקר את עינינו התולה

ליקוטים על התורה

(יב) לֹא נַעֲלֶה וגו׳ כִּי תִשְׂתָּרֵר וגו׳. דָתָן אוּנ אֲבִירָם הָאבִּין גֶעזָאגְט צוּ דִי שְׁלוּחִים פוּן מֹשֶׁה וֶוענִין וָואס שִׁיקְט מֹשֶׁה אוּנְז רוּפִין גֶעווים ווִיל עֶר אוּנְז חַנְפֶענֶען אוּנ אוּנְז גֶעבִּין עֶפֶּעס אַגְרוֹיסֶקַייט מִיר זָאלִין נִיט בּוּנְטֶעוֶועןֹ דִי יוּדִין אוֹיף אִים מִיר, ווִילֶען נִיט אוֹיפְגֵיין מִיר ווִילֶען נִיט הֶעכֶער וֶוערִין פוּן ווִי מִיר זֶענֶען, וָוארוּם מִיר וַויסִין וָואס עֶר ווִיל אוּנְז גְרוֹס מַאכִין אִיז נָאר דִי קְרִיג זָאל אוֹיפְהֶערִין וֶועט עֶר ווַייטֶער פִירֶען אוֹיף אוּנְז זַיין גְרוֹיסְקַייט, אוּנ אֲפִילוּ מִיר וֶועלִין שׁוֹין שְׁוַוייגִין וֶועסְטוּ דֶען קֶענֶען אוֹיסְשְׁטֶעכִין אוּנ פַאר בְּלֶענְדִין דִי אוֹיגֶען פוּן אַלֶע מֶענְטְשִׁין זַייא זָאלִין נִיט זֶעהן דַיינֶע פְּרַאכְטוּנְג וואס דוּא טְרַאכְטְסְט אוֹיף זַייא (כלי יקר):

פירוש לתורת אלהים

צוּ אַהֲרן וְאַהֲרן מַה הוּא אוּנ אַהֲרן וָואס אִיז עֶר כְּלוֹמַר וָואס אִיז עֶר שוּלְדִיג כִּי תַלִּינוּ עָלָיו וָואס אִיהר קְרִיגְט אוֹיף אִיהם: (יב) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה הָאט מֹשֶׁה גְשִׁיקְט לִקְרוֹא לְדָתָן וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב רוּפִין דָתָן וַאֲבִירָם דִי קִינְדֶער פוּן אֱלִיאָב אוּנ דְרוּם הָאט עֶר נָאךְ זַייא גִישִׁיקְט עֶר הָאט גִיוָואלְט מִיט זַייא שָׁלוֹם מַאכִין אוּנ פוּן דַאנֶען לֶערְנֶען מִיר אַז מֶען גִיהֶער נִיט הַאלְטִין בַּייא אַקְרִיג וַיֹּאמְרוּ הָאבִּין זַייא גִיזָאגְט לֹא נַעֲלֶה מִיר וֶועלִין נִיט אוֹיף גֵיין כְּלוֹמַר מִיר וֶועלִין נִיט גֵיין צוּ מֹשֶׁה אוּנ פַאר וָואס שְׁטֵייט דָאס לָשׁוֹן לֹא נַעֲלֶה

וָוארוּם דָאס מוֹיל הָאט זֵיי גִישְׁטְרוֹבִּילְט כְּלוֹמַר זֵיי וֶועלִין נִיט אַרוֹיף גֵיין נָאר אַרָאפּ גֵיין אוּנ הָאבִּין צוּ אִיהם אַזוֹי גִיזָאגְט: (יג) הַמְעַט אִיז דֶען דָאס וֶוייניג וָואס דוּא הָאסְט גִיטָאן כִּי הֶעֱלִיתָנוּ וָואס דוּא הָאסְט אוּנְז אוֹיף גִיבְּרַאכְט מֵאֶרֶץ פוּן אַזוֹי אַלַאנְד וָואס טוּהט רִינֶען מִילְךְ אוּנ הָאנִיג לַהֲמִיתֵנוּ בַּמִּדְבָּר צוּ טֵייטִין אוּנְז אִין דֶער מִדְבָּר כִּי תִשְׂתָּרֵר עָלֵינוּ הֶערְשִׁין אִיבֶּער אוּנְז גַם הִשְׂתָּרֵר ווִילְסְט דוּ הֶערְשִׁין: (יד) אַף אוֹיךְ לֹא אֶל אֶרֶץ זָבַת וכו׳ דוּא הָאסְט אוּנְז נִיט גִיבְּרַאכְט צוּ אַלַאנְד וָואס טוּהט רִינֶען הָאנִיג אוּנ

נסק: טו וּתְקֵיף לְמֹשֶׁה
לַחֲדָא וַאֲמַר קֳדָם יְיָ
לָא תְקַבֵּל בְּרַעֲוָא
קֻרְבָּנְהוֹן לָא חֲמָרָא
דְחַד מִנְּהוֹן שַׁחֲרִית וְלָא
אַבְאֵישִׁית יָת חַד מִנְּהוֹן:

תַנְקֹר לֹא נַעֲלֶה: טו וַיִּחַר לְמֹשֶׁה
מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל־יְהוָה אַל־תֵּפֶן אֶל־
מִנְחָתָם לֹא חֲמוֹר אֶחָד מֵהֶם
נָשָׂאתִי וְלֹא הֲרֵעֹתִי אֶת־אַחַד מֵהֶם:

בעל הטורים

אל ארץ זבת חלב ודבש ועתה אתה אומר להמיתנו במדבר: (טו) אל תפן. ג' במס', אל תפן אל מנחתם, אל תפן אל קשי העם הזה, אל תפן אל און. פי' הם קשי עם ודבריהם דברי און לפיכך אל תפן אל מנחתם: אחד מהם. ד' במס', ולא הרעתי את אחד מהם, ואיך כי ישבו אחים יחדיו ומת אחד מהם, יהי דברך כדבר אחד מהם לטובה, אם לא כעת מחר אשים את נפשך כנפש אחד מהם באליהו. פי' שמשה פייסו לקרח שידבר טובה ויחזור בו, וכיון שלא רצה רמז לו שימות כעת מחר:

רשב"ם

השלמת תנאי שלך להביאנו אל ארץ זבת חלב ודבש אבל באלו ארבעים שנה ימותו במדבר: לא נעלה. לפיכך לא נעלה אליך. כלל ופרט וחזר וכלל לא נעלה אמר תחלה ואח"כ פירש למה וחזר וכלל לפיכך לא נעלה: (טו) אל תפן, אל תפנה: לא חמור אחד מהם נשאתי, אפילו חמור אחד לא נשאתי מהם כשאר משתררים על העם, וא"כ למה מפשיעים אותי בשררה. ואם היה נקוד לא חמור אחד מהם פתרונו היה חמור של אחד מהם, כמו אחד העם, וכמו את אחד מהם:

רש"י

התולה קללתו בחבירו: (טו) ויחר למשה מאד. נצטער עד למאוד: אל מנחתם. לפי פשוטו הקטורת ו שהם מקריבין לפניך מחר אל תפן אליהם, והמדרש אומר יודע אני שיש להם חלק בתמידין ז גבור אף חלקם לא יקובל לפניך לרצון תניחנו האש ולא תאכלנו: לא חמור א' מהם נשאתי. לא חמורו של א' מהם נטלתי ח אפי' (תנחומא) כשהלכתי ממדין למצרים והרכבתי את אשתי ואת בני על החמור והיה לי ליטול אותו החמור ט משלהם לא נטלתי אלא משלי.
ות"א שחרית ל' ארמי כך נקראת אנגריא של מלך שחוור:

שפתי חכמים

יוכלו לעלות: ו ה"ם אפי' הפשן אל תעלה לפניך: ז דקשה לו דבקרא כתיב מנחה וקטרת איכה נקראת מנחה ופי' על התמידים שמקריב ג"כ מנחה עם תמיד: ח פי' לא שיהא מלא אחד שולל לחמור ויהיה פי' חמור אחד מהם שהם ישראל שעבדתי לו וקורא לישראל חמורים חלילה שיאמר כאלה רק חמור סמוך לא' פי' חמור של אחד מהם ואמר נטלתי במקום נשאתי שלא תחשוב שנשאתי הוא ל' הרימותי: ט שהוליכתי לחמור מ"מ לא לקחתי, דאם לא כן במאי משתבח דלמא משום שלא היה צריך משום הכי לא נקח ואילו היה צריך היה לוקח:

פירוש לתורת אלהים

מילך אונ דוא האסט אונז ניט גיגעבין פעלדער אונ ווייגגערטנער נאר דו האסט נור גיוועז אויף אונז מיר זאלין שטארבין אין דער מדבר האסט אונז גיזאגט בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִפְּלוּ פִגְרֵיכֶם. הַעֵינֵי אויב דיא אויגין הָאֲנָשִׁים פון די מענטשין וועסטו אוים שטעכין לא נַעֲלֶה וועלין מיר פארט ניט אויף גיין: (טו) וַיִּחַר לְמֹשֶׁה אונ משה האט זיך זייער מצער גיוועז וַיֹּאמֶר אֶל יְיָ אונ האט גיזאגט צו גאט אַל תֵּפֶן דוא זאלסט דיך ניט קערען צו זייער מִנְחָה כְּלוֹמַר די קְטוֹרֶת וואס זיי וועלין מארגין מקריב זיין פאר דיר זאלסטו דיך ניט קערען צו זיי. דער מדרש שרייבט אזוי האט משה גיזאגט איך ווייס אז זייא האבין אחלק אין די תמידים פון אלע טאג בעט איך דיך אז זייער חלק זאל ניט אן גינומען ווערין פאר דיר לְרָצוֹן לא חֲמוֹר איך האב אפילו איין אייזיל ניט גנומען פון זיי אפילו ווען איך בין גיגאנגין פון מדין צו מצרים בין איך דאך גיגאנגין פון זייערט וועגין האב איך נאר גינומען מיין אייזיל וְלֹא הֲרֵעוֹתִי אונ איך האב ניט שלעכטס גיטאן אֶת אַחַד מֵהֶם אפילו איינעם פון זיי:

תרגום | נביאים שמואל א יב

להמשיב מנ"ה דו"א צבאות גפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יְהֹוָה חיה יחידה דנצח יְהֹוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א וְאִתְנְשִׁיאוּ יָת פֻּולְחָנָא דַייָ
אֱלָהֲהוֹן וּמְסַר יָתְהוֹן בְּיַד
סִיסְרָא רַב חֵילָא דְחָצוֹר
וּבִידָא דִפְלִשְׁתָּאֵי וּבִידָא
מַלְכָּא דְמוֹאָב וַאֲגִיחוּ קְרָבָא
בְּהוֹן: ב וּזְעִיקוּ קֳדָם יְיָ
וַאֲמָרוּ חַבְנָא אֲרֵי שְׁבַקְנָא יָת

א וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּמְכֹּר אֹתָם בְּיַד
סִיסְרָא שַׂר־צְבָא חָצוֹר וּבְיַד פְּלִשְׁתִּים וּבְיַד מֶלֶךְ
מוֹאָב וַיִּלָּחֲמוּ בָּם: ב וַיִּזְעֲקוּ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמְרוּ°
חָטָאנוּ כִּי עָזַבְנוּ אֶת־יְהוָה וַנַּעֲבֹד אֶת־הַבְּעָלִים
וְאֶת־הָעַשְׁתָּרוֹת וְעַתָּה הַצִּילֵנוּ מִיַּד אֹיְבֵינוּ וְנַעַבְדֶךָּ:

° ויאמרו קרי

מצודת דוד

(א) וישכחו. בכואם לארץ שכחו את ה' ומסרם ביד הגוים: וילחמו בם. ר"ל כי מתחלה לחמו בישראל ולאח"ז מסרם ה' בידם: (ב) ויזעקו. התפללו לה' אבל לא שאלו להם מלך ללחום מלחמתם:

ג וישלח יהוה את־ירבעל ואת־בדן ואת־יפתח ואת־
שמואל ויצל אתכם מיד איביכם מסביב ותשבו
בטח: ד ותראו כי נחש מלך בני־עמון בא עליכם
ותאמרו לי לא כי־מלך ימלך עלינו ויהוה אלהיכם
מלככם: ה ועתה הנה המלך אשר בחרתם
אשר שאלתם והנה נתן יהוה עליכם מלך:

פולחנא דיי ופלחנא ית בעליא וית עשתרתא וכען שיזבנא מיד בעלי דבבנא ונפלח קדמך: ג ושלח יי ית גדעון וית שמשון וית יפתח וית שמואל ושיזיב יתכון מיד בעלי דבביכון מסחור סחור ויתבתון לרוחצן: ד וחזיתון ארי נחש מלכא דבני עמון אתא עליכון ואמרתון לי לא אלהין מלכא ימלוך עלנא ויי אלהכון מלככון: ה וכען הא מלכא דאתרעיתון די שאלתון והא מני יי עליכון מלכא:

מצודת דוד

(ג) וישלח ה' את ירובעל וגו'. עם כי לא היו מלכים בישראל הציל ה' אתכם על ידיהם מיד אויביכם היושבים מסביב: (ד) ותראו. ר"ל אבל אתם כאשר ראיתם שבא עליכם מלחמה אמרתם לי לא נהיו כאבותינו אשר היה השופט יוצא לפניהם במלחמה כ"א מלך ימלוך עלינו והוא ילחום מלחמתינו: וה' וגו'. אבל ה' הוא מלככם והוא הלוחם מלחמותיכם עם השופט אשר יהיה וא"כ הסכלתם עשו בשאלת המלך כי הלא אמרתם שלא מלאתם בידי מאומה והלא ראיתם שאין מעצור לה' מהושיע ביד השופט ומבלי מלך: (ה) ועתה הנה המלך. אבל עתה מה שעבר אין כי הלא המלך הנה הוא מלך ועומד: אשר בחרתם. ר"ל הלא זהו המלך אשר בעבור התשועה שעשה בחרתם בו אחר אשר שאלתם על המלך והקב"ה הסכים על ידכם והמליכו מוכחם ובחרתם בו בעצמיכם וא"כ אחר כ"ז טוב אין להסיב ומלך ימלוך:

רש"י

(ג) ירובעל. זה גדעון: בדן. זה שמשון שבא משבט דן:

דעם פירוש עברי טייטש געפינט מען בייא דער הפטורה פון דער וואך.

כתובים תהלים עג

להמשיך מיסוד ומלכות דז"א שין דלת יוד נפש שין שין דלה שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יהוה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשית:

א ואמרו איכה ידע־אל ויש דעה בעליון: ב הנה־אלה
רשעים ושלוי עולם השגו־חיל: ג אך־ריק זכיתי לבבי
וארחץ בנקיון כפי: ד ואהי נגוע כל־היום ותוכחתי לבקרים:
ה אם־אמרתי אספרה כמו הנה דור בניך בגדתי:

א ויימרון היכדין ידע אלהא ואית מנדעא בעלאה: ב הא אלין רשיעיא דיתבין בשלוהא בעלמא הדין ארביקו נכסין קנו חילא: ג ברם לסריקותא זכית לבבי ושיזבית בברירו ידי: ד והויתי כתיש כל יומא ומכסנותי לצפריי: ה אין אמרית אשתעית דמכמתיהון הא על דר בנייך ארשעית:

מצודת דוד

(א) איכה ידע אל. מעשה בני אדם: ויש דעה. לדעת הכל, וכפל הדבר במ"ש: (ב) הנה אלה. רשעים הם והמה בשלוה מעולם וגדלו עושר רב: (ג) אך ריק. לריק ובחנם הייתי זך הלבב מבלי הרהור עון ובחנם רחצתי כפי מלהיות מנוקים מגזל ושאר עבירות: (ד) ואהי. והנה מעשה הטוב הועילו להיות נגוע בכל עת ולבא עלי תוכחת יסורים בכל בקר כי הלא לרשעים אין מחסור ולצדיק מוכה ומעונה: (ה) אספרה כמו. לספר הדבר כמו שהוא ר"ל כל מה שיש להרהר: הנה דור. הנה הספור יהיה באף בני הדור ההוא שהמה בניך ר"ל מאמינים בך הנה בשמעם מה שיש להרהר יעשה אותם לבוגדים ולזה לא ארבה עוד לדבר:

רש"י

(ב) הנה אלה רשעים. הם והרי הם שלוים בעולם: השגו. הגדילו: (ג) אך ריק. הוא מה שזכיתי לבבי ועל הגם אנו שומרים מצותיו והרי אנו נגועים כל היום: (ד) ותוכחתי. כראית מבוקר לבוקר: (ה) אם אמרתי אספרה כמו. שהוא על זאת: הנה דור בניך בגדתי. כלומר אשים אותם בוגדים ורשעים:

פירוש ע"ט

(א) ואמרו איכה ידע אל און זיי זאגען ווי קענען מיר זאגען אז גאט האט געוואוסט און ווייסט וואס דיא מענטשין וועלען טאהן ויש דעה בעליון און עס איז דא אויבען אדעה צו מישען זיך וואס עס טוהט זיך אונטען ביי מענטשין: (ב) הנה אלה רשעים אז מיר זעהן אז דיא מענטשין זענען רשעים ושלוי עולם השגו חיל און זיי זענען צו פרידען אויף דער וועלט און זייא וואקסען מיט קרעפטען דאס מיינט מען מיט גליק אויך מיט עשירות: (ג) אך ריק זכיתי לבבי דאס וואס איך לייטער מיין הארץ צו דיענען גאט און טאהן מצות איז דאס גאר לעהר און אומזיסט וארחץ בנקיון כפי און דאס וואס איך וואש אפ מיינע הענט אז עס זאל זיך אין זייא קיין גזילה ניט געפינען איז דאס גאר אומזיסט: (ד) ואהי נגוע כל היום איך ווער גאר געפלאגט ביי דיא רשעים אגאנצען טאג ותוכחתי לבקרים און מיין שטראף זעה איך אלע פריה מארגען. איך האף אז מארגען וועלען די רשעים דיא מפלה זייערע קריגען און צום סוף ווער איך פון זייא געפייניגט אויף מארגען אויך קען דאס

זיין

(א) כלומר דהא לסכי תנן לה הכא בגיטין ואע"פ שאין ענינו מענין גיטין אלא משום דתני בהדקין דלעיל מילי דתקון העולם: (ב) שנות לו לאדם לגבות מיטב מקרקע עידית ולא סרבה מזבורית, רש"י: [א] בעידית. את כל נאות יעקב, תרגום ית כל עידית בית יעקב. נאות אלהים תרגום עידית, ערוך:

(ג) גמרא, ופי' הר"ן שאע"פ שהזבורית שוה כנגד החוב לא קפין עליה זבינא: (ד) וק' דלמ"ד כתובה דאורייתא דינא לא מכמוהר סבתולות כו' מדאורייתא דינה בעידית ואמאי הפקיעו חכמים דינה מס"ע ורבי מאיר נמי דאמר בבינונית קסבר כתובה דאורי' בר"ס אף על פי, וי"ל דהפקיעו חכמים דינה כדאמרי' בגמרא גבי בע"ח שלא יראה אדם שדה נאה ואמר אקפון ואגונו ה"נ תנו חכמים כאשה שמא תקניטנו כדי שיגרשנה ותגבה כתובתה וטעמא דיותר משהאיש כו' לא הוי אלא משום דלא תימא כמו שבע"ח בבינונית משום נעילת דלת אשה נמי משום חינא שיהו האנשים נושאים חן בעיני הנשים ויתאו להן תפסא בבינונית, תוס': [ב] בזיבורית. הפחות והרע ולא נודע לי מאיזה ל' הוא, הר"ס: (ה) ומשיב תיקון העולם דאלת"ה היה גובה ממשעבדי בבינונית משום נעילת דלת ע"כ, ומ"ש נקט הר"ב בע"ח וה"ה לנזקין: [ג] יתומי' מפרש טעמא בגמ' משום דלא מסיק אדעתיה דמלוה דמית לוה ונפלו נכסי קמי יתמי דה"ל נועל דלת ומלכך אפי' יתומים גדולים ובנזקין אע"ג דמדאורייתא בעידית היינו דניזק וגבי יתמי אוקמוה אדאורייתא, ומתוי"ט: (ו) ול' לאכיל' פירו' לא דייקא דלפירות בלחוד ס"ל למהני, והר"ס מפרש כשגזל לאוכן קרקע משמעון והיתה מלאה פירות ואכל ראובן הפירות והפסיד הקרקע כו' כשיבא שמעון לגבות מראובן הפירו'

כלי אמלעי דת"ח דמלכות דיליכם צבאות

א הנזקין שמין להן [א] בעידית ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה [ב] בזבורית. ר"מ אומר אף כתובת אשה בבינונית: **ב** אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין ואפילו הן זבורית. אין נפרעין מנכסי [ג] יתומים אלא מן הזבוריה: **ג** אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח

הניזקין שמין להם בעידית. אע"ג דמדאורייתא הוא (א) דכתיב מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם האי תנא סבר דמיטב שדהו דניזק קאמר קרא ומפני תקון העולם (ב) אמרו חכמים שישלם המזיק מעידית שבנכסיו אע"פ שהם טובים מעידית של ניזק כדי שיהיו נזהרים מלהזיק: ובע"ח בבינונית. דמדאורייתא לא גבי אלא מזבורית דכתיב והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה ואין דרכו של אדם להוציא אלא הפחות שבכליו ומפני תקון העולם אמרו בעל חוב בבינונית כדי שלא תנעול דלת בפני לוין (ג): וכתובת אשה בזבורית. דליכא למיחש בה לנעילת דלת דיותר ממה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא (ד): ר"מ אומר כו'. ואין הלכה כר"מ: **ב** אין נפרעין מנכסים משועבדים. כגון לוה שמכר בינונית שלו שהיא משועבדת לב"ח אין הב"ה יכול לטרוף אותה מן הלוקח אם נשאר אצל הלוה נכסים בני חורין ואע"פ שאינן אלא זבורית (ה): **ג** אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות. הגוזל שדה ומכרה לאחר וזרעה ולמהה ועשתה פירות ובא נגזל וגבאה עם פירותיה מן הלוקח אינו משלם ללוקח כ"א היציאה והוזר הלוקח על המוכר וגובה דמי הקרקע מנכסים משועבדים שהרי מכר לו באחריות וכתב לו שטר מכירה והרי היא מלוה בשטר (ו) ואת הפירות מנכסים בני חורין ולא

פרק ה **א** הַנְּזָקִין שָׁמִין לָהֶם בְּעִדִית אַז אֵיינֶער טוּהט דֶעם אַנְדֶערֶען אַשָׁאדִין, אוּנ עֶר צָאהְלְט נִיט מִיט גֶעלְט, נָאר מִיט פֶעלְד, מוּז עֶר אִיהם גֶעבִּין אַשְׁטִיקֶעל פֶעלְד פוּן זַיינֶע בֶּעסְטֶע פֶעלְדֶער וְוִיפִיל דֶער שָׁאדִין אִיז וּבַעַל חוֹב בְּבֵינוֹנִית אוּנ אַז עֶר צָאלְט אַחוֹב [וָואס עֶר הָאט גִיבָּארְגְט גֶעלְט] מִיט פֶעלְד, קֶען עֶר צָאהְלִין מִיט זַיינֶע מִיטְעלֶע פֶעלְדֶער [נִיט דִיא בֶּעסְטֶע אוּנ נִיט דִיא עֶרְגְסְטֶע] וּכְתוּבַּת אִשָּׁה אַז עֶר דַארְף צָאהְלִין אַאִשָּׁה דִי כְּתוּבָּה בְּזִבּוּרִית קֶען עֶר אִיהר גֶעבִּין דִי עֶרְגְסְטֶע פוּן דִיא פֶעלְדֶער, עֶס זָאל נָאר וֶוערְט זַיין וִויפִיל אִיהר כְּתוּבָּה אִיז, רַבִּי מֵאִיר זָאגְט אַף כְּתוּבַּת אִשָּׁה בְּבֵינוֹנִית אֲפִילוּ דִי אִשָּׁה פַאר אִיהר כְּתוּבָּה מוּז עֶר אוֹיךְ גֶעבִּין פוּן דִי מִיטְעלֶע פֶעלְדֶער נִיט פוּן דִי שְׁלֶעכְטֶע: **ב** אֵין נִפְרָעִין מִנְּכָסִים מְשׁוּעְבָּדִים מֶען וֶוערְט נִיט גִיצָאלְט פוּן דִיא פֶעלְדֶער וָואס גִיהֶערִין צוּ אֵיין אַנְדֶערִין, דְהַיְינוּ רְאוּבֵן אִיז שׁוּלְדִיג גֶעלְט צוּ שִׁמְעוֹן אוּנ רְאוּבֵן הָאט פַאר קוֹיפְט מִיטְעלֶע פֶעלְדֶער צוּ לֵוִי, קֶען נִיט גֵיין שִׁמְעוֹן צוּ נֶעמֶען דִי פֶעלְד פוּן לֵוִי בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ נְכָסִים בְּנֵי חוֹרִין אוֹיבּ עֶס אִיז דָא פְרַייֶע פֶעלְדֶער [נִיט פַאר קוֹיפְטֶע] בַּייא רְאוּבֵן וַאֲפִילוּ הֵן זִבּוּרִית אֲפִילוּ דִיא פֶעלְדֶער וָואס זֶענֶען גִיבְּלִיבֶּען בַּייא רְאוּבֵן זֶענֶען שְׁלֶעכְטֶע, מוּז עֶר נֶעמֶען דִיא שְׁלֶעכְטֶע פֶעלְדֶער אֵין נִפְרָעִין מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים מֶען וֶוערְט נִיט גִיצָאלְט פוּן יְתוֹמִים, אוֹיבּ רְאוּבֵן אִיז גִישְׁטָארְבִּין אוּנ שִׁמְעוֹן קוּמְט נֶעמֶען זַיין חוֹב פוּן רְאוּבֵן'ס יְתוֹמִים, מָאר עֶר נִיט נֶעמֶען פוּן אַנְדֶערֶע פֶעלְדֶער אֶלָּא מִן הַזִּבּוּרִית נָאר פוּן דִיא עֶרְגְסְטֶע: **ג** אֵין מוֹצִיאִין לַאֲכִילַת פֵּירוֹת וּלְשֶׁבַח קַרְקָעוֹת אוֹיבּ רְאוּבֵן הָאט גִיגַזְלְט אַפֶעלְד פוּן שִׁמְעוֹן אוּנ הָאט זִיא פַאר קוֹיפְט צוּ לֵוִי, אוּנ לֵוִי הָאט דִיא פֶעלְד פַארְבֶּעסֶערְט אוּנ הָאט פַאר זַייעט דִי פֶעלְד אוּנ עֶס הָאט גִיוָואקְסִין פֵּירוֹת, נָאכְדֶעם קוּמְט שִׁמְעוֹן אוּנ נֶעמְט אַוֶועק פוּן לֵוִי זַיין פֶעלְד מִיט דִיא פֵּירוֹת עֶר גִיט אִיהם נָאר צוּרִיק דִיא הוֹצָאוֹת וָואס עֶר הָאט אוֹיס גִיגֶעבִּין אוֹיף דִיא פֵּירוֹת אוּנ וָואס עֶר הָאט אוֹיסְגִיגֶעבִּין צוּ פַאר בֶּעסֶערִין דִיא פֶעלְד, אוּנ לֵוִי קוּמְט מָאנִין בַּייא רְאוּבֵן עֶר זָאל

פירוש ע"ט

זַיין אַז גָאט זֶעהְט דָאס אַלִין צוּ אוּנ שְׁווייגְט אִיז דָאךְ אַסִימָן אַז עֶר מִישְׁט זִיךְ גָאר נִיט וָואס אֵיינֶער וִויל דָאס טוּהט עֶר: (ה) אִם אָמַרְתִּי אֲסַפְּרָה כְּמוֹ אוֹיבּ אִיךְ וֶועל אוֹיךְ אַזוֹי טְרַאכְטֶען. אָדֶער אוֹיךְ אַזוֹי דֶער צֵיילֶען וִויא דִיא מֶענְטְשִׁין וָואס זַייעֶן אַרָאפּ גֶעגַאנְגֶען פוּן גְלַייבִּין וֶועג אוּנ זֶענֶען מְקַנֵּא דִיא רְשָׁעִים הִנֵּה דוֹר בָּנֶיךָ בָגַדְתִּי וֶועל אִיךְ אוֹיךְ הָאבֶּען גִיפֶעלְשְׁט אִין דִיר אַזוֹי וִויא דֶער דוֹר וָואס זֶענֶען גִירֶעכֶענְט פַאר דַיינֶע קִינְדֶער הָאבֶּען גִיפֶעלְשְׁט אִין דִיר:

קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדי' מפני תקון העולם. המוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם: ד יתומים שסמכו אצל בעה"ב או שמינה להן [ד] אביהן אפוטרופוס חייב [ה] לעשר פירותיהם. אפוטרופוס [ו] שמינהו אבי יתומים ישבע, מנוהו ב"ד לא ישבע. אבא שאול אומר חלוף הדברים. המטמא והמדמע והמנסך בשוגג

ממשועבדים (ז) וכן לשבח קרקעות אם השביחה הלוקח בנטיעת האילנות או בזבל וכיוצא בזה: ולמזון האשה והבנות. דתנאי כתובה הוא ואת תהא יתבא בביתי ומתזנא מנכסי ובנן נוקבין דיהווין ליכי מנאי יהווין יתבין בביתי ומתזנין מנכסאי וכו' כשבאות לגבות מזונותיהן אין גובין אלא מנכסים בני חורין ולא ממשועבדים: מפני תקון העולם. שהם דברים שאין להם קצבה ולא ידע כמה הם ולא מאי מוזהר: והמוצא מציאה. והחזירה והבעלים אומרים שלא החזיר כולה: לא ישבע מפני תקון העולם. שאם אתה אומר ישבע אין לך אדם שמטפל במציאה להחזיר': ד יתומים שסמכו אצל בעל הבית. לעשות מעשיהם על פיו ולא נתמנה עליהם אפוטרופוס אפ"ה כאפוטרופוס הוי, אפוטרופוס בל' רומי קורין לאב פאט"ר ולקטנים פוטו"ס ופי' אפוטרופוס אביהן של קטנים: שמינהו אבי יתומים ישבע. דאי לאו דאית ליה הנאה מיניה לא ה"ל אפוטרופוס ומשום שבועה לא אתי לאמנועי: מנוהו ב"ד לא ישבע. דטובת חנם היא שזה עושה לב"ד לקבל דבריהם ולטרוח חנם ואי רמית עליה שבועה אתי לאמנועי: אבא שאול אומר חלוף הדברים. מינוהו ב"ד ישבע דבההיא הנאה דקא נפיק עליה קלא דאינש מהימנא הוא דהא סמכיה עליה בי דינא משום שבועה לא אתי לאמנועי מינהו אבי יתומים לא ישבע דטובת חנם עושה לו לטרוח עם בניו ואי רמית עליה שבועה אתי לאמנועי, והלכה כאבא שאול: המטמא. טהרותיו של חברו: והמדמע מערב תרומה בחולין של חברו ומפסידו שצריך למוכרן לכהנים בזול: והמנסך. שמערב (ח) יין נסך ביין

שהכל כו'. וכ' הפירושים בגמ' ב"מ (דף יד), ופי' הר"ב נדחה: (ז) אבל דמי פירות הוי כמלוה ע"פ דאע"פ דכתב אוכל ללוקח אלא איקום ואשפי אינון ומעליהון ושבחיהון אפ"ה אין קול יוצא אלא על הקרקע לא על השבח כיון שעדיין אינו בעולם, רש"י ור"ן: [ד] אביהן. וה"ה שממונה מבי"ד שהוא אלים כ"ד: [ה] לעשר. קורין כל שמתקום בהם מעשר בלבד ובגמ' רמינן דתנן (בריש תרומות) והתורם את שאינו שלו אין תרומתו תרומה ומשנינן ל"ק כאן להאכיל כאן להניח. פרש"י להאכיל יתומים לאלתר הייב לעשר להניח התבואה באוצר עד שיגדילו: נ"ל עישור ולכשיגדילו יפרישו הם: [ו] שמינהו. ומי שסמכו אצלו שכבר' מלדון בו ויש בזה מחלוקת הפוסקים למי דמי יותר: (ח) ואע"ג דהיינו מדמע מערב גמי אצטריך למתני בהדיא משום דקנסא מקנסא לא ילפינן דהא לאו דינא הוא והיכא דקיים קיים והיכא דלא

איהם צוריק געבין זיין געלט, איז דער דין דיא געלט וואס לוי האט גיגעבין צו ראובן פאר דיא פעלד, קען לוי אפ נעמען אפילו פון דיא פאר קויפטע פעלדער וואס ראובן האט פאר קויפט צו אנדערע מענטשין נאכדעם וויא ער האט פאר קויפט צו לוי דיא גגזלה פעלד, נאר וואס לוי מאנט פון ראובן ער זאל איהם בצאלין די פירות וואס מען האט פון איהם אוועק גינומען, ודאס הייסט לאבילת פירות], אונ וואס לוי האט פאר בעסערט דיא פעלד, מאנט ער מען זאל איהם בצאלין וואס דיא פעלד איז איצט מעהר ווערט וויא פריער [דאס הייסט לשבח קרקעות] פאר די זאכין קען לוי ניט נעמען פון פארקויפטע פעלדער וואס ראובן האט פאר קויפט, נאר אז ער גפינט באיי ראובן פרייע פעלדער קען ער זיי צו נעמען ולמזון האשה והבנות אז איינער איז נישטארבין אונ האט גילאזין אאלמנה מיט טעכטער קען מען ניט נעמען מנכסים משעבדים פון פארקויפטע פעלדער זיי צו געבין עסין, נאר אז דער מאן האט גילאזין פרייע פעלדער גיט פארקויפטע פון די פעלדער גיט מען מזונות די אלמנה מיט די טעכטער מפני תקון העולם עס זאל זיין אתקנה פאר די וועלט, אז מען וועט קענען אוועק נעמען פאר די זאכין פון די פארקויפטע פעלדער וועט קיינער ניט קויפען אפעלד והמוצא מציאה לא ישבע אז איינער האט עפעס גפונען אונ האט אוועק גיגעבין צום בעל הבית אונ דער בעל הבית זאגט עס איז מעהר גיוועזין, דער וואס האט גיפונען דארף ניט שווערין מפני תקון העולם עס זאל זיין אתקנה פאר די וועלט, אז ער וועט דארפין שווערין וועט קיינער ניט אפ געבין וואס ער וועט גפינען, טאמער וועט מען זאגין עס איז מעהר גיוועזין אונ ער וועט דארפין שווערין: ד יתומים שסמכו אצל בעל הבית יתומים וואס האלטין זיך אויף בייא אבעל הבית פאלגין איהם וואס ער הייסט זיי טאן או שמינה להן אביהן אפטרופוס אדער דער פאטער איידער ער איז גישטארבין האט ער אויף זייא גימאכט איינעם פאר אבעל הבית חייב לעשר פירותיהן איז זייער בעל הבית מחויב צו מעשרין פון זייערטוועגין די פירות פון זייערע פעלדער אפטרופוס שמינהו אבי יתומים דער אפטרופוס וואס דער פאטער פון די יתומים האט איהם גימאכט פאר אפטרופוס [אפטרופוס איז צווייא ווערטער אפאטער פון יתומים רופוס איז טייטש יתומים אויף רומישע שפראכע] ישבע דארף ער שווערין אויב ער האט ניט גינומען עפיס פון די יתומים פארמעגין מינוהו בית דין לא ישבע אויב בית דין האבין איהם גימאכט פאר אפטרופוס דארף ער ניט שווערין, אבא שאול זאגט חלוף הדברים אומגיביטען די רייד, דער אפטרופוס וואס דער פאטער פון דיא יתומים האט איהם גימאכט פאר אפטרופוס דארף ניט שווערין, אונ דער אפטרופוס וואס בית דין האבין איהם גימאכט פאר אפטרופוס דארף שווערין המטמא אז איינער האט מטמא גיוועזין דעם חבר'ס תרומה והמדמע אדער ער האט אריין גמישט תרומה אין זיין חבר'ס חולין והמנסך אדער ער האט אריין גיגאסין יין נסך אין זיין חבר'ס וויין בשוגג אויב ער האט דאס גיטאן

פטור, במזיד חייב. הכהנים שפגלו במקדש מזידין חייבין: ה העיד ר' יוחנן בן גודגדה על [ז] החרשת שהשיאה אביה שהיא יוצאה בגט. ועל [ח] קטנה בת ישראל שנשאת לכהן שאוכלת בתרומה. ואם מתה בעלה [ט] יורשה. ועל המריש הגזול שבנאו בבירה שיטול את דמיו מפני תקנת השבים. ועל חטאת הגזולה [י] שלא נודעה [כ] לרבים שהיא [ל] מכפרת מפני תקון המזבח: ו לא הי' סיקריקון [מ] ביהודה בהרוגי המלחמה. מהרוגי מלחמה

כשר ואוסרו בהנאה: במזיד חייב. ובדין הוא שיהא פטור דהיזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק הוא (ט) אלא מפני תקון העולם שלא יהא כל א' וא' הולך ומטמא טהרותיו של חבירו ואומר פטור אני: הכהני' שפגלו. קרבנות ששחטום וזרקו דמם (י) במחשבה לאכול מהם חוץ לזמנו ולא הורגו לבעלים: מזידים. שידעו שפסולין בכך: חייבים. לשלם דמיהן לבעלי' שהרי צריכין להביא אחרים ואי נמי נדבה היא שאינו חייב בתשלומין מ"מ קשה בעיניו שלא הקריב קרבנו שהרי להביא דורון היה מבקש: ה על החרשה שהשיא' אביה. ואע"ג דהוית א"א גמור' שהרי קבל אביה קידושיה כשהיא קטנה אפ"ה יוצאה בגט ומקבלת את גטה כשהיא חרשת ואע"ג דלית בה דעתא דאשה מתגרשת בע"כ הלכך לא בעינן דעתה: ועל קטנה בת ישראל שנשאת לכהן. והיא יתומה דלא הוי נשואיה אלא מדרבנן: שאוכלת בתרומה. בתרומה דרבנן (יא) ולא גזרי' תרומה דרבנן אטו תרומה דאוריית': מריש. קורה: בירה. בית גדול: מפני תקנת השבים. שאם אתה מצריכו לקעקע בירתו ולהחזיר המריש עצמו ימנע מלעשות תשובה: שלא נודעה לרבים. שהיא גזולה: שהיא מכפרת. וא"צ להביא אחרת: מפני תקון המזבח. שלא יהיו כהנים עצבים שאכלו חולין ששחטו בעזרה ונמצא מזבח בטל שנמנעים מלעבוד עבודה: ו לא היה סיקריקון. עכו"ם רוצח כלומר לא דנו דין סיקריקון לומר שהקונה קרקע של ישראל מיד עכו"ם רוצח יהי' חייב לדון עם הבעלים: בשעת הרוגי מלחמה. בשעה שהיתה הגזרה קשה על ישראל ליהרג במלחמה שהלוקח ממנו באותה שעה היה מקחו קיים ולא היה צריך לדון עם

קנים לא קנים, גמרא: (ס) ול"ל דמזיק שעבודו של חבירו דתנן בפרק דלעיל מ"ד דלרשב"ג דקיימא לן כוותיה מחייבינן ליה דחשיב היזק ניכר לגבי הנך דהכא. תוס' ותוי"ט: (י) וה"ה לעבודת כילון וקיבול: [ז] החרשת. משום תקנתי בפריצתא דמשום תקנה גינהו תנא ליה הכא. רש"י: [ח] קטנה כו'. אבל חרשת דאיירי בה ושנקט ש"מ דלא אכלה וטעמא בגמ' גזירה שמא חרש שנשא פיקחת יאכילנה וגזרה משום תלותם דאורייתא: (יא) וא"ת ולוקמא אפי' בדאורייתא דקטן אוכל נבילות הוא דאין מצווין לספויהו, וי"ל דבגמרא משמע דאפילו מאכילה בידים ועוד משמע דאפי' לכי גדלה אוכלת מכח זה אע"פ שעדיין לא בעל, תוס'. ועי' תוי"ט: [ט] יורשה. דהפקר ב"ד הפקר כדילפינן לה בגמרא מקראי: [י] שלא נודעה. דאי נודעה לרבים מלתא דלא שכיחא הוא שיבלנה הגזלן ולא תקנו במלתא דלא שכיחא: [כ] לרבים. אמרינן בירושלמי דרבים היינו ג', ועי' תוי"ט: [ל] מכפרת. ואי קשיא היאך סמנו ב"ד לעקור דבר מה"ת ולפטור את זה מחטאת שהוא חייב בה אמרינן ביבמות (דף צ) שב ואל תעשה שאני דלאו מיעקר הוא, רש"י. וקשה דעדיין אינו מיושב היאך הכהנים אוכלים חולין בעזרה ולהמסקנא מתכן דרבנן אוקמיה ביד הגזלן שיהא שלו ושיוכל לסקדישו ופרש"י דהפקר ב"ד הפקר א"כ הוי שלו נמי לענין כפרה ומיושב הכל, ת"ח: [מ] ביהודה. מלחמת טיטוס שהיתה בירושלים וביהודה, רש"י. ובירושלמי בתשובה גזרו גזרה על יהודה לפי שמסורת בידם מאבותם שיהודה הרג עשו דכתיב ידך בעורף

אומנערין, ער האט ניט גוואוסט אז דאס איז טמא אדער ער האט ניט גוואוסט אז דאס איז תרומה אדער ער האט ניט גוואוסט אז דאס איז יין נסך פטור דארף ער ניט בצאלין במזיד אויב ער האט גוואוסט וואס דאס איז און ער האט דאס גיטאן דעם חבר שאדין צו מאכין חייב דארף ער בצאלין הכהנים שפגלו במקדש אכהן האט גישאכטין אקרבן און האט גיטראכט צו עסין דיא פלייש פון קרבן לייגער וויא דיא תורה האט גהייסען, איז דער קרבן פסול גיווארין מזידין אויב ער האט דאס גיטאהן שאדין צו מאכין דעם קרבן פון זיין חבר חייבין דארף דער כהן בצאלין פאר דעם קרבן:

ה העיד רבי יוחנן בן גודגדה האט עדות גיזאגט על החרשת אויף אטויבע שהשיאה אביה וואס איהר פאטער האט איהר חתונה גימאכט און האט צו גינומען פון אירעטוועגין די קדושין שהיא יוצאה בגט זיא קען ארויס גיין פון מאן אז זיא נעמט ביא איהם אגט ועל קטנה בת ישראל און אקליינע טאכטער פון אישראל איתומה שנשאת לכהן אז זיא איז גינומען גיווארין צו אכהן שאוכלת בתרומה מעג זיא עסין תרומה אזעלכע תרומה וואס איז נאר מדרבנן ואם מתה און אויב די קטנה איז גישטארבין בעלה יורשת ירשת איהר דער מאן ועל המריש הגזול שבנאו בבירה און אז איינער האט גיגזלת אבאלקען און האט איהם איינגיבויט אין זיין שטוב, און איצט וויל ער תשובה טאהן, דארף ער ניט צו ווארפין די שטוב און אפ געבין דעם באלקען, נאר שיטול את דמיו יענער דארף נעמען געלט וויפיל דער באלקען איז ווערט גיוועזן מפני תקנת השבים כדי מען זאל וועלין תשובה טאהן. ווארום אז מען וועט זאגין ער מוז צו ווארפין די שטוב און אפ געבין דעם באלקין וועט ער ניט וועלין תשובה טאן ועל חטאת הגזולה און אז איינער האט גיגזלת אחטאת און האט גיבראכט אין בית המקדש און מען האט איהם שוין מקריב גיוועזן שלא נודעת לרבים וואס קיינער ווייסט ניט אז דער חטאת איז גיגזלת שהיא מכפרת איז דער חטאת מכפר פאר דעם גזלן מפני תקון המזבח דאס איז אתקנה פאר דעם מזבח, די כהנים זאלין ניט זארגין אויף יעדר קרבן טאמר איז דר קרבן גיגזלת וועלין זיי ניט וועלין מקריב זיין קרבנות אויף דעם מזבח, דריבער האט מען גיזאגט אז אלע קרבנות וואס מען האט מקריב גיוועזן אויף דעם מזבח זענען כשר:

ו לא היה סיקריקון ביהודה בהרוגי מלחמה דער דין איז אז ארוצח נעמט אוועק אפעלד פון איינעם [דהיינו פון ראובן] און פאר קויפט די פעלד צו שמעון, קען ראובן האבין אדין תורה מיט שמעון אויף דיא פעלד ער זאל זיא איהם אוועק געבין אן געלט. זאגט די משנה דער סיקריקון [רוצח] וואס האט

דישראל בעל הקרקע משום דאגב אונסיה דישראל הוי גמר (יב) ומקני לסיקריקון וקי"ל תלוהו וזבין זביניה זביני אבל מהרוגי המלחמה ואילך שלא היתה הגזרה ליהרג דנו דין סיקריקון לומר שהקונה ממנו יעשה דין עם הבעלי' כמו שמפורש במשנה: מקחו בטל. דאמרי' מירתא עבד: לקח מן האיש. קרקע המיוחד לכתובת אשתו(יג): מקחו בטל. דאמרה נחת רוח עשיתי לבעלי: נותן לבעלים רביע. ששיערו דסיקריקון מתוך שנכנס בא לידו מוזיל גביה רבעא: ז רומז ונרמז. מה שהוא רומז או שאחרים רומזים לו ונתרצה הכל קיים.(יד)רמיזה

ואילך יש בה סיקריקון. כיצד לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבה"ב מקחו בטל. מבה"ב וחזר ולקח מסיקריקון מקחו קיים. לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל. מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים, זו משנה ראשונה. ב"ד של אחריהם אמרו הלוקח מסיקריקון נותן לבעלים [נ] רביע. [ס] אימתי בזמן שאין בידן ליקח, אבל יש בידן ליקח הן קודמין לכל אדם. רבי הושיב ב"ד ונמנו שאם שהתה [ע] בפני סיקריקון י"ב חדש כל הקודם ליקח זוכה אבל נותן לבעלים רביע: ז חרש רומז ונרמז, בן בתירא אומר קופץ

אויבן, תוס': (יב) ד' מסירם הוא דישראל אגב אונסיה כו': (יג) או שכתוב בכתובה או שהכניסה לו שום בכתובתה וכ"ש שאר נכסים דאי לא עבדה ליה א"ל מיניך נחת בנידונין ובמיתה, רש"י ופתוי"ט: [נ] רביע. כגון שלקח מסיקריקון שדה בל' דינרין הוא נותן לבעה"ב י' דינרין לפי שאנו אומדין דמי הקרקע מ' דינרין ויותר והרוב שהסיקריקון פוסק ממנו זהו אף על פי שהיאם אללו בלא דמים הוא זה השיעור והוא ענין מ"ש רביע בקרקע שהוא שליש במעות, הר"מ: [ס] אימתי כו'. מל' אימתי משמע דקאי אדסמיך ליה נותן לבעלים רביע אימתי כו' וכלומר שזה שהקרקע נשאר אצל הלוקח אלא שנותן רביע לבעלים הוא בזמן שאין ביד הבעלים ליקח דאלו יש בידן ליקח צריך שיחזיר להם כל הקרקע בדמים שנתקדם ומדלא מסיים אבל יש בידן ליקח יחזיר הקרקע לבעלים ומכיים הן קודמין משמע דמיירי כשבאים ליקח הלוקח והבעלים שהמלוה על הלוקח שלא ליקח ונתת הרביע אלא יניח לבעליו שיקח (אבל אי קדם הלוקח וקנאה זכה), ומהר"ם משמע כדדייקינן מהסיפא, והטור כתב כדדייקינן מהרישא כו' ובמשרי' (בל"א ח"ה) דייק מסיכו' שאם ידו משגת בשעה שלקחה לוקח בעלים מסלקין ללוקח כו' שירצו והשתא אתי שפיר לישנא דקודמין דמלתא בטעמא קאמר שהרי היו קודמים אלא שלאיהם הכס נמנעו באותו שעה ליקח לא מפני זה אבדו זכותם, ואף דברי הר"ם יוכל לפרש כן, תוי"ט ופ"ע: [ע] בפני כו'. פי' ברשותו, הר"ן: (יד) ואע"פ שזה נסלם

אוועק גינומען אפעלד פון איינעם אין דיא צייט ווען מען האט גיהרגת יודין אין דער מלחמה אונ דער רוצח האט די פעלד פאר קויפט צו איוד קען ניט דער בעל הבית פון פעלד האבין אדין תורה מיט דעם וואס האט די פעלד גיקויפט, ווארום ווייל דער יוד האט מורא גיהאט פאר דעם רוצח ער זאל איהם ניט הרגנן [אונ עס איז גיוועז אגזרה מען זאל די יודין הרגנן] דריבער האט ער איהם אין אמת די פעלד גישיינקט, גיהער די פעלד צו דם רוצח, הט איוד גימעגט קויפין פעלדר פון רוצח מהרוגי מלחמה ואילך פון דער צייט וואס מען האט איף גיהערט צו הרגנן יודין אין דער מלחמה אונ וויטער אז אסיקריקון [רוצח] האט אוועק גינומען אפעלד פון איוד אונ האט זיא פאר קויפט צו איין אנדערין יוד יש בה סיקריקון איז דא דער דין פון סיקריקון, דער בעל הבית פון פעלד קען האבין אדין תורה מיט דעם וואס האט די פעלד גיקויפט כיצד ווי איז די דין הורה לקח מסיקריקון ער האט גיקויפט די פעלד פון סיקריקון וחזר ולקח מבעל הבית דער נאך האט ער זיא גיקויפט פון בעל הבית מקחו בטל איז דאס קויפונג גאר ניט, קען דער בעל הבית חרטה האבין, ווארום דער בעל הבית קען זאגין ווייל ער האט מורא גיהאט פאר דעם סיקריקון דריבער האט ער זיא פאר קויפט מבעל הבית אויב פריער האט ער גיקויפט די פעלד פון בעה"ב וחזר ולקח מסיקריקון דר נאך הט ער זיא גיקויפט פון סיקריקון מקחו קיים איז זיין קויפונג גוט האט שוין דער בעל הבית קיין טענה צו די פעלד לקח מן האיש איינער האט גיקויפט אפעלד פון אמאן [די פעלד ווס גיהער צו זיין ווייבס כתובה] וחזר ולקח מן האשה דער נאך האט ער דיא פעלד

גיקויפט פון די ווייב מקחו בטל איז זיין קויפין גאר ניט, ווייל די אשה קען זאגין זיא האט זיך ניט גיוואלט קריגען מיט איהר מאן דריבער האט זיא אויך פאר קויפט מן האשה אבער אז פריער האט ער גיקויפט דיא פעלד פון די אשה וחזר ולקח מן האיש דער נאך האט ער גיקויפט די פעלד פון מאן מקחו קיים איז זיין קויפונג גוט אונ דיא אשה האט שוין קיין טענה צו די פעלד זו משנה ראשונה אזויא איז פריער גילערינט גיווארין בית דין של אחריהם אמרו דער בית דין וואס נאך זיי [נאך די תנאים] האבין גיזאגט הלוקח מסיקריקון אז איינער קויפט אפעלד פון ארוצח נותן לבעלים רביע דארף ער געבן דעם בעל הבית פון דיא פעלד אפערטיל פון דעם געלט וואס ער האט געגעבן דעם סיקריקון, למשל ער האט גיקויפט דיא פעלד פון סיקריקון פאר דרייסיג גילדין דארף ער געבין דעם בעל הבית פון די פעלדער צעהן גילדן, ווארום דר סיקריקון וויל ער האט די פעלד אומזיסט הט ער זי גיווים פארקויפט מיט אפערטיל וועלוועלער אימתי בזמן שאין בידן ליקח ווען איז דאס אז דער בעל הבית האט קיין געלט אוים צו לייזין די פעלד אבל יש בידן ליקח אבער אז דער בעל הבית האט געלט אוים צו קויפין די פעלד הן קודמין לכל אדם איז דער בעל הבית פריער צו די פעלד ווי אלע מענטשין רבי הושיב בית דין רבי האט גיזעצט בית דין ונמנו אונ זיי האבין גיציילט די דעות, אונ עס איז ביי זיי געבליבען שאם שהתה בפני סיקריקון י"ב חודש אויב די פעלד איז גיוועזן ביא דעם סיקריקון צוועלף חדשים כל הקודם ליקח זוכה ווער עס קומט פריער קויפען דיא פעלד מעג זיא קויפען אבל נותן לבעלים רביע נאר ער דארף געבין דעם בעל הבית אפער־טיל

ונקפץ [פ] במטלטלים הפעוטות מקחן [צ] מקח וממכרן ממכר במטלטלים: ח ואלו דברים אמרו מפני דרכי שלום. כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל מפני דרכי שלום. מערבין בבית ישן מפני דרכי שלום. בור שהוא קרוב לאמה מתמלא ראשון מפני דרכי שלום. מצודות חיה ועופות ודגים יש בהן משום גזל מפני דרכי שלום. רבי יוסי אומר גזל גמור. מציאת [ק] חרש שוטה

בידו ובראשו. קפילה עקימת שפתים שנאמר קפלה פיה ואינו סימן ניכר כמו רמיזה: במטלטלין. אם מכר מטלטלין, ואין הלכה כבן בתירה: הפעוטות. הקטנים כבן ז' כבן ח' (טו) אם הוא חריף (טז) ויודע בטיב משא ומתן או כבן ט' וכן י' אם אינו חריף כ"כ: מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין. ומתנתן מתנה א' מתנות בריא וא' מתנות שכיב מרע א' מתנה מרובה וא' מתנה מועטת: ח כהן קורא ראשון וכו'. כשהן שוין בחכמה אבל אם הישראל גדול בחכמה קודם לכהן ולוי דממזר ת"ח קודם לכה"ג ע"ה הדין הוא דינא דגמרא, והאידנא נהוג שכהן אפי' ע"ה קודם לחכם גדול שבישראל מפני דרכי שלום דמדאורייתא יכול הכהן לתת רשות (יז) למי שירצה שיקרא בתורה לפניו ומפני דרכי שלום אמרו שיקרא הוא ראשון ולא יתן רשות לאחר שיקרא דלא ליתי לאנצויי ולומר מפני מה הרשה לזה ולא לאחר ול"ש בשבת ויו"ט דשכיחי רבים ול"ש בשני ובחמישי בזמן הזה (יח) לעולם כהן קורא ראשון ואין יכול לתת רשות לישראל שיקרא לפניו כי היכי דלא ליתי לאנצויי ואם אין שם כהן נתפרדה החבילה ולא יקרא לוי שני אלא כפי חשיבותו, ואית דאמרי לא יקרא לוי בתורה כלל (יט) וכן המנהג: מערבין בבית ישן. בני החצר שרגילים ליתן עירובן בכל שבת בבית א' אין משנין את מקומן ליתן עירובן בבית אחר: מפני דרכי שלום. שבני אדם שהיו רגילין לראות העירוב באותו בית עכשיו שאין רואין אותו יאמרו שמטלטלים בלא עירוב ואיכא חשדא (כ): בור שהוא קרוב. למולא אמת המים הבא מן הנהר: מתמלא ראשון. (כא) ואחריו יתמלאו התחתונים: מצודות חיה. שאין להם תוך דליקני. ליה כליו: יש בהן גזל מפני דרכי שלום. ולא נפיק בדייני': רבי יוסי אומר גזל גמור. מדבריהם ונפיק בדיינים(כב)

צ"כ הוא ברמיזה יא"כ שיינו רומז ל"ק דס"א כי נרמז מאחרים מה שנתגלה ברמיזה לא לפני דדומא טעה במה שנרמז לו קמ"ל דאפי' נתגלה לא קאי אלא אנרמז דאלו ברומז מאי בעי טפי ומה דלא שייך: [פ] במטלטלים אבל בגיטין ד"ה ברמיזה ידחנן ברפ"ד דיבמות ואיכא דאמרי כמחלוקת במטלטלי' כך מחלוקת בגיטין ואימא אף במטלטלין גמרא. ומיהו הא דגיטין כשר"א כשוטה חרש כדתנן התם כשם שכנס ברמיזה כו': (טו) שכי גרס הרי"ף בדרך כהנא: (טז) וזה הטיון תלוי בדיין, הר"מ: [צ] מקח. וטעמא משום כדי חייו, גמרא. דאי לאו זכייה זכיני לא מזבני ליה מזוני ולא מזבני מיניה, רש"י: (יז) לפי שדברי תורה הוא מה שכהן קורא ראשון ומקראי יליף לה ואיכא דמילף מוקדשתו: (יח) דשכיחי נמי רבים, תוס': (יט) ופירש נתפרדה החבילה נפסק הקשר איבד הלוי את כבודו בשביל חבילתו שנפרדה ואינו קורא כלל, רש"י. (כ) פ"ל שאם ישפדו יבואו ע"י כך לידי מחלוקת, רש"י. ור"ת מפרש חשדא שלא יאמרו מפני החשד שחושדים אותם לגנוב פת של עירוב אין מניחין אותו: (כא) וכשהוא ממלאו סוכר את האמה עד שיתמלאו, רש"י: (כב) וטעמא דר"י בכלהו דקסבר עשו מפני ד"ש את שאינו זוכה לקנות קנין גמור כזוכה, רש"י: [ק] חרש שוטה וקטן. דמדאורייתא לא זכה לפי שאין לו יד לזכות כמה שאינו שלו ואין

טיל: ז חֵרֵשׁ רוֹמֵז וְנִרְמָז אַטויב-שְׁטוּמֶער וָואס עֶר טוּהְט אַלֶץ אויפִין וְואנְק עֶר וִוינְקְט צוּ אַנְדֶערֶע אונ אַנְדֶערֶע וִוינְקֶען צוּ אִיהם, אִיז אַלֶץ גוּט אונ עֶס בְּלַייבְּט אַזוֹי וְרוֹמֵז הֵייסְט וִוינְקֶען מִיט דִיא הֶענְט אונ מִיט דֶעם קָאפּ׀ בֶּן בְּתֵירָא זָאגְט קוֹפֵּץ וְנִקְפָּץ בְּמִטַּלְטְלִין אַז עֶר ווינְקְט דוּרְךְ דֶעם וָואס עֶר מַאכְט מִיט דֶעם מויל, אָדֶער מֶען וִוינְקְט צוּ אִים אַז מֶען מַאכְט מִיט דֶעם מויל, דָס אִיז נָאר גוּט אַז עֶר קויפְט אָדֶער פַאר קויפְט זַאכִין [מְטַלְטְלִין] וָואס מֶען קֶען זַייא טְרָאגִין פוּן אֵיין אָרְט צוּם אַנְדֶערִין אָבֶּער נִיט בַּיי אַנְדֶערֶע זַאכִין הַפְּעוּטוֹת קְלוּגֶע קִינְדֶער וָואס זֶענֶען אַלְט זִיבֶּען אָדֶער אַכְט יָאהר אונ קִינְדֶער וָואס זֶענֶען נִיט שְׁטַארְק קְלוּג אונ זַייא זֶענֶען אַלְט נַיין אָדֶער צֶעהן יָאהר מִקָּחָן מֶקַח וָואס זַייא הָאבִּין גִיקויפְט אִיז גִיקויפְט וּמִמְכָּרָן מִמְכָּר אונ וָואס זַייא הָאבִּין פַארְקויפְט אִיז פַאר־קויפְט, אונ וָוס זַיי הָאבִּין גִישֵׁיינְקְט אִיז גִישֵׁיינְקְט בְּמִטַּלְטְלִין דָאס אִיז נָאר בַּייא זַאכִין וָואס מֶען טְרָאגְט זַיי פוּן אַיין אָרְט צוּם אַנְדֶערִין אָרְט: ח וְאֵלּוּ דְּבָרִים אָמְרוּ מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם אונ דִיא זַאכִין הָאבִּין דִיא חֲכָמִים גֶעזָאגְט מֶען זָאל אַזוֹי טָאהן כְּדֵי עֶס זָאל זַיין שָׁלוֹם כֹּהֵן קוֹרֵא רִאשׁוֹן צוּ עֶרְשְׁט זָאל מֶען רוּפִין צוּ דִי סֵפֶר תּוֹרָה אַכֹּהֵן וְאַחֲרָיו לֵוִי נָאךְ אִים זָאל מֶען רוּפִין אַלֵוִי וְאַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל נָאךְ אִים זָאל מֶען רוּפִין אַיִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם פוּן וֶועגִין עֶס זָאל זַיין שָׁלוֹם, מֶען זָאל זִיךְ נִיט קְרִיגֶען, יֶעדֶער וֶועט זָאגִין אִיהם זָאל מֶען רוּפִין דֶער עֶרְשְׁטֶער צוּ דִי סֵפֶר תּוֹרָה מְעָרְבִין בְּבַיִת יָשָׁן מֶען לֵייגְט דֶעם עֵירוּבֵי חֲצֵרוֹת אִין דִי אַלְטֶע שְׁטוּב, דָאס הֵייסְט וְואוּ עֶר לֵייגְט אַלֶע מָאהל מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם פוּן וֶועגִין עֶס זָאל זַיין שָׁלוֹם, מֶען זָאל זִיךְ נִיט קְרִיגֶען, יֶעדֶער פוּן הויף וֶועט זָאגִין בַּייא מִיר זָאל לִיגֶען דֶער עֵירוּב [ועיין בהרע"ב ותוי"ט] בּוֹר שֶׁהוּא קָרוֹב לָאַמָּה דֶער בְּרוּנֶען וָואס אִיז גֶענְטֶער צוּם קְוַאל וַואסֶער מִתְמַלֵּא רִאשׁוֹן וֶוערְט פְרִיעֶר דֶער פִילְט מִיט וַואסֶער פוּן דֶם קְוַאל מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם פוּן וֶועגִין עֶס זָאל זַיין שָׁלוֹם מְצוּדוֹת חַיּוֹת וְעוֹפוֹת וְדָגִים אַז אַיינֶער הָאט גֶע־שְׁטֶעלְט אַנֶעץ אונ אִין דִיא נֶעץ אִיז גֶעפַאנְגֶען גֶעוָוארֶען אַחַיָּה אָדֶער אַפוֹיגֶעל אָדֶער פִישׁ, אונ אַפְרֶעמְדֶער נֶעמְט זַייא אַרוֹיס פוּן נֶעץ יֵשׁ בָּהֶם מִשּׁוּם גָּזֵל הֵייסְט דָאס אַגְזֵילָה מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם פוּן וֶועגֶען עֶס זָאל זַיין שָׁלוֹם, פוּן דֶעסְטְוֶועגִין אַז דֶער אֵיינֶער וָואס הָאט זַייא גֶענוּמֶען פוּן דִיא נֶעץ ווִיל נִיט צוּרִיק גֶעבִּין קֶען אִים בֵּית דִין נִיט נַייטֶען עֶר זָאל צוּרִיק גֶעבִּין. רַבִּי יוֹסֵי זָאגְט גָּזֵל גָּמוּר דָאס אִיז אַאֱמֶתֶע גְזֵלָה אונ בֵּית דִין קֶען אִים נַייטֶען עֶר זָאל צוּרִיק אָפּ גֶעבִּין מְצִיאַת חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן אַז אַטויב שְׁטוּמֶער אָדֶער אַמְשׁוּגָּעגֶער אָדֶער אַקִינְד הָאבֶּען

ומיהו מודה רבי יוסי דלא הוי גזל דאורייתא לעבור עליו בלאו, ואין הלכה כר"י: המנקף. חובט (כג), כמו ונקף סבכי היער: ט החשודה על השביעית. לשמור פירות שביעית להצניעם מן הביעור ואוכלן: לא תבור ולא תטחן עמה. לסייע מפני שאסור לסייע בידים ידי עוברי עבירה בשעת העבירה: לאשת עם הארץ. שחשודה על המעשרות: ובוררת וטוחנת. לפי שרוב עם הארץ מעשרין הן: אבל משתטיל המים. בעיסה: לא תגע עמה. לפי שמגלגלה הוטבלה לחלה וקא מיטמאה מחמת כלים טמאים שהרי הוכשרה לקבל טומאה וזו מסייעתה לגלגל ואסור לגרום טומאה לחלה: וכולן לא אמרו וכו'. לא התירו להשאיל כלים ולסייעם בלא שעת עבירה עצמה אלא משום דרכי שלום: ומחזיקי' ידי עכו"ם. לומר להם תחזקנה ידיכם: ושואלין בשלומן. כל הימים ואפי' ביום חגם ואע"פ שמזכיר שם שמים על העכו"ם ששלום אחד משמותיו של הקב"ה:

וקטן יש בהן משום גזל מפני דרכי שלום. ר' יוסי אומר גזל גמור. עני המנקף בראש הזית, מה שתחתיו גזל מפני דרכי שלום. ר' יוסי אומר גזל גמור. אין ממחין ביד עניי נכרים בלקט שכחה ופאה מפני דרכי שלום: ט משאלת אשה לחברת' החשודה על השביעית. נפה וכברה וריחים ותנור, אבל לא תבור ולא תטחן עמה. אשת חבר משאלת לאשת ע"ה נפה וכברה ובוררת וטוחנת ומרקדת עמה אבל משתטיל המים לא תגע אצלה (כ"א עמה) לפי שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה. וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום. ומחזיקין ידי עכו"ם בשביעית, אבל לא ידי ישראל. ושואלין בשלומן מפני דרכי שלום:

דעת אחרת מקנה לו, ב"י; (כג) ומיירי שכשהופך הפי' אינו אוחז לפרי בידו והייל' דתנא כנגבה אם ליקט יגתן ביד הרי זה גזל גמור. וז"ל התוס' נראה דאצטריך לאשמעינן בתולשן בידו ומבילן אע"ס שלא נתפכנו בידו ולא. אחז כהן אלא לספינן:

עפעס געפונען אז מען נעמט ביי זיי אוועק יש בהן משום גזל הייסט דאס אגזלה מפני דרכי שלום פון וועגן עס זאל זיין שלום דיא פאטערס זאלען זיך ניט קריגען, פון דעסטוועגן אז דער וואס האט ביי זיי צו גענומען דיא מציאה וויל ניט צוריק געבין קען אים בית דין ניט נייטען ער זאל צוריק געבין, רבי יוסי זאגט אז אקינד האט עפעס געפונען און מען נעמט דאס ביי אים אוועק גזל גמור דאס איז אאמתה גזלה און בית דין קען אים נייטען ער זאל צוריק געבען עני המנקף בראש הזית אארעם מאן וואס שנייד אפ דיא אייבערן פון שפיץ אייבער בוים, און דיא אייבירען פאלען אראפ אויף דיא ערד מה שתחתיו ווען איינר נעמט צו די אייבערין וואס אונטער דעם בוים גזל איז דאס אגזלה מפני דרכי שלום פון וועגן עס זאל זיין שלום, פון דעסטוועגין אז דער וואס האט גענומען די אייבערין וויל דיא ניט צוריק געבין קען אים בית דין ניט נייטען, רבי יוסי זאגט דער וואס נעמט דיא אייבערין גזל גמור דאס איז אאמתה גזלה און בית דין קען אים נייטען ער זאל צוריק געבין אין ממחין ביד עניי עכו"ם בלקט שכחה ופאה מען בארף ניט שטערין די ארעמע לייט פון די אומות צו קלויבען די זאנגען וואס פאלען אראפ אויף דיא ערד ווען מען שנייט דיא תבואה און זייא פערגין געסען די תבואה וואס ווערט פאר געסען אין פעלד און די תבואה וואס דער בעל הבית פון פעלד לאזט איבער אין עק פעלד פאר די ארעמע לייט מפני דרכי שלום פון וועגן עס זאל זיין שלום צווישען אומות און יודען: ט משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית איין אשה מעג פאר בארגען צו די אנדערע אשה וואס איז אין חשד אויף שביעית ווי זאל ניט מפקיר זיין די פירות ווס טאקסען אין זיבעטין יאהר דאס איז שמטה נאר זי בהאלט זיי פאר זיך] נפה אדינגע זיפ וכברה אגראבע זיפ ורחים מיל שטיינער ותנור אאויבען אבל לא תבור ותטחן עמה אבער זיא טאר איר ניט העלפען זיפען און ניט מאלען ווייל זיא העלפט איהר טאן איין עבירה אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ דיא ווייב פון אלמדן מעג פאר בארגען צו דיא ווייב פון איין עם הארץ וואס זי איז אין חשד אז דיא תבואה איז ניט גמעשרט געווארען] נפה אדינגע זיפ וכברה און איין גראבע זיפ ובוררת און זיא קלויבט דיא תבואה וטוחנת און מאלט ומרקדת און זיפט עמה מיט איר, ווייל דאס מערסטע עמי הארצים מעשרן זייערע תבואה, מסתמא איז דיא תבואה אויך גימעשרט אבל משתטיל המים אבער אז דאס ווייב פון עם הארץ גיסט אריין די וואסער אין די מעל לא תגע עמה זאל דיא ווייב פון למדן ניט אן רירען די טייג צוא העלפען איר קנעטען לפי שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה ווייל מען טאר ניט שטארקען דיא הענט פון דיא מענטשין וואס טוהען עבירות מען זאל זייא העלפען טאהן דיא עבירה. ווייל די טייג ווערט טמא פון דיא כלים פון עם הארץ, אז מען וועט נעמען חלה פון דיא טייג וועט דיא חלה טמא זיין, און מען טאר ניט העלפען חלה זאל טמא ווערין וכולם און די אלע זאכען וואס מען האט מתיר גיווען צו בארגען און צו העלפען לא אמרו האט מען ניט געזאגט אז עס איז מותר אלא נאר מפני דרכי שלום עס זאל זיין שלום דריבער וואו מען ווייס אז מען וועט ניט העלפען וועט אויך קיין קריג זיין זאל מען ניט העלפען ומחזיקין ידי עובדי כוכבים בשביעית מען מעג זאגען צו איין עכו"ם וואס ארבייט אין שביעית דיינע הענט זאלען גע־שטארקט ווערין צו דיא ארבייט אבל לא ידי ישראל אבער צו איודען וואס ארבייט אין שביעית טאר מען ניט. זאגען דיינע הענט זאלען געשטארקט ווערין. ווייל דער יוד טוהט איין עבירה ושואלין בשלומן מען מעג זאגען צו אעכו"ם שלום אפילו אין דעם טאג פון זיין יום טוב מפני דרכי שלום עס זאל זיין שלום:

ויתנה אל הכהנים בני לוי. שיקראו בה כהנים והדר בני לוי: לפתוח ראשון. בכל דבר כבוד, בין בתורה, בין בישיבה הוא ידבר בראש: ולברך ראשון. בסעודה: וליטול מנה יפה ראשון. אם בא לחלוק עם ישראל בכל דבר לאחר שיחלקו בשוה אומר לו ברור וטול איזה שתרצה: א"ל דאורייתא היא. ותורה אמרה כן מפני דרכי שלום: אלא אמר אביי. דרכי שלום דקתני מתני': לכדמר אתא. רבה בר נחמני שהיה רבו: אין מסתינין. אין צריכין להמתין: הבוצע. כגון בעל הבית

סלכה ה' כלה כלי הסילון דס"ה דמלכות דכריאס השתפא

כהן קורא ראשון וכו'. מנה"מ אמר רב מתנה דא"ק ויכתוב משה את השירה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי אטו אנא לא ידענא דכהנים בני לוי נינהו אלא כהן ברישא והדר לוי. ר' יצחק נפחא אמר מהכא ויגשו הכהנים בני לוי אטו אנן לא ידעינן דכהנים בני לוי נינהו אלא כהן ברישא והדר לוי. רב אשי אמר מהכא ובני עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים. רבי חייא בר אבא אמר מהכא וקדשתו לכל דבר שבקדושה. תני דבי רבי ישמעאל וקדשתו לכל דבר שבקדושה, לפתוח ראשון, ולברך ראשון, וליטול מנה יפה ראשון. א"ל אביי לרב יוסף מפני דרכי שלום דאורייתא היא. א"ל דאורייתא ומפני דרכי שלום. כל התורה כולה נמי מפני דרכי שלום היא דכתיב דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום. אלא אמר אביי לכדמר דתניא שנים ממתינין זה לזה בקערה ג' אין ממתינין. הבוצע הוא

כהן קורא ראשון דעם כהן רופט מען דער ערשטער צו די ספר תורה, נאכדעם רופט מען דעם לוי, נאכדעם רופט מען אישראל, זאגט די גמרא מנא הני מילי פון וואנען ווייסען מיר דעם דין אמר רב מתנה דאמר קרא ויכתוב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי רב מתנה זאגט ווארום עס שטייט אין פסוק משה האט געשריבען דיא תורה אונ ער האט זיא גיגעבין צו דיא כהנים דיא קינדער פון לוי אטו אנא לא ידענא דכהנים בני לוי נינהו ווייסין מיר דען נים אז דיא כהנים זענען פון שבט לוי אלא כהן ברישא והדר לוי נאר אזויא האט משה געטאהן פריער האט ער גיגעבין דיא תורה צו דיא כהנים נאכדעם האט ער גיגעבין דיא תורה צו דיא לוים רבי יצחק נפחא אמר מהכא רבי יצחק נפחא זאגט דאס ווייסין מיר פון דעם פסוק ויגשו הכהנים בני לוי עס האבין גינענט דיא כהנים דיא קינדער פון לוי אטו אנן לא ידעינן דכהנים בני לוי נינהו ווייסין מיר דען נים אז דיא כהנים זענען פון שבט לוי אלא כהן ברישא והדר לוי פריער זאל גינענען (צו דיא תורה) דער כהן נאכדעם דער לוי רב אשי אמר מהכא רב אשי זאגט דאס ווייסין מיר פון דעם פסוק ובני עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים דיא קינדער פון עמרם זענען גיוועזן אהרן אונ משה אהרן איז אפגעשיידט גיווארין צו הייליגען איהם ער זאל זיין הייליגער פון אלע הייליגע, איז פריער אהרן וואס ער איז אכהן נאכדעם משה וואס ער איז אלוי רבי חייא בר אבא אמר מהכא וקדשתו לכל דבר שבקדושה רבי חייא בר אבא זאגט פון דעם פסוק גאט האט גיזאגט צו דיא יודין מען זאל הייליגען דעם כהן, צו יעדער הייליגע זאך איז דער כהן דער ערשטער תני דבי רבי ישמעאל דיא תלמידים פון רבי ישמעאל האבין גילערינט וקדשתו לכל דבר שבקדושה צו אלע הייליגע זאכין זאלסטו הייליגען דעם כהן לפתוח ראשון ער זאל זיין דער ערשטער צום ביידין אין די תורה ולברך ראשון ער זאל זיין דער ערשטער צום בענטשין

וליטול מנה יפה ראשון אויב אכהן מיט אלוי אדער מיט אישראל טיילין זיך מיט אזאך זאל מען לאזין דעם כהן ער זאל פריער נעמען וועלכין חלק ער וויל אמר ליה אביי לרב יוסף אביי האט גיזאגט צו רב יוסף מפני דרכי שלום דו זאגסט אז דער כהן איז דער ערשטער צו דיא ספר תורה פון שלום וועגין, מען זאל נים קומען צו אקריג דאורייתא היא דאס שטייט דאך אין דער תורה אז דער כהן בארף זיין דער ערשטער צו אלע זאכין אמר ליה האט רב יוסף גיזאגט צו אביי דאורייתא ומפני דרכי שלום די תורה האט טאקי גיזאגט דער כהן זאל זיין דער ערשטער צו יעדער זאך, פאר וואס האט דאס די תורה גיזאגט אז דער כהן זאל זיין דער ערשטער, מען זאל נים קומען צו אקריג, אזוי וועט יעדער זאגין איך וויל זיין דער ערשטער וועט מען זיך קריגען, דריבער האט דיא תורה גיזאגט דער כהן זאל זיין דער ערשטער צו יעדער זאך, האט אביי גיזאגט צו רב יוסף כל התורה כולה נמי מפני דרכי שלום היא אלע דינים פון דיא תורה זענען דאך גיגעבין גיווארין פון שלום וועגין דכתיב דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום ווארום עס שטייט אין פסוק דיא וועגין פון דיא תורה זענען זיסע וועגין אונ אירע אלע וועגין זענען נאר עס זאל זיין פרידען אלא אמר אביי לכדמר האט אביי גיזאגט דאס איז ווי מיין רבי רבה האט גיזאגט דתניא ווארום מיר האבין גילערינט שנים ממתינין זה לזה בקערה אויב צוויא מענטשין עסין פון איין שיסול זאל איינער ווארטין אויף דעם אנדערין, זייא זאלין ביידע גלייך אריין שטעקין די לעפלען אין דיא שיסול צום עסין שלשה אין ממתינין אויב דריי עסין פון איין שיסול דארפין נים צווייא ווארטין אויף דעם דריטען הבוצע הוא פושט ידו תחלה דער וואס מאכט אמוציא ער ציהט אוים זיין האנט פריער צו די שיסול איינצוטונקען איינווייניג דיא שטיקול ברויט פון אמוציא (פאר צייטין איז גיוועזן דער מנהג ביי אסעודה דער בעל הבית

פון

הוא פושט ידו תחלה ואם בא לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו הרשות בידו. ואמר מר עלה לא שנו אלא בסעודה אבל בבהכ"נ לא דאתי לאינצויי. אמר רב מתנה הא דאמרת בבהכ"נ לא לא אמרן אלא בשבתות וימים טובים דשכיחי רבים אבל בב' וה' לא. איני והא רב הונא קרי בכהנא בשבתות וימים טובים, שאני רב הונא דאפי' רבי אמי ורבי אסי כהני חשיבי דא"י מיכף הוו כייפי ליה. אמר אביי נקטינן אין שם כהן נתפרדה חבילה. ואמר אביי נקטינן אין שם לוי קורא כהן. איני והאמר ר' יוחנן כהן אחר כהן לא יקרא משום פגמו של ראשון לוי אחר לוי לא קורא כהן.

שהוא מברך המוציא ואפי' הוא קטן: הוא פושט ידו. בקערה תחלה לאפת בו את פרוסת המוציא: ל"ש. דחול כבוד לרבו: אלא בסעודה. כדאמרן: אבל. לענין לקרות בתורה בבית הכנסת אין כהן חולק כבוד ללוי ולוי לישראל דלא ליתי שארא לאנצויי ולמימר אנא נמי קריא ברישא והיינו דקתני מתני' כהן קורא ראשון וכו' כמו שכ' בת"רה ואינו רשאי לחלוק כבוד בדבר ולשנותו מפני דרכי שלום וכדפרישית: רב הונא. ישראל הוה: נקטינן. מסורת מאבותינו: נתפרדה חבילה. נפסק הקשר ואבד הלוי את כבודו בשביל חבילתו הנפרדת ואינו קורא כלל כך אמר מורי הזקן ומורי ר' יצחק בן יהודה וכן סידר רב עמרם, אבל מתלמידי מורי ר' יצחק הלוי שמעתי משמו שאין סדר לדבר להקדים לוי לישראל ומי שירצה יקדים: במקום לוי: מפני פגמו של ראשון. שלא יאמר הראשון אינו כהן ולקמיה פריך והא קאזו דסליק

פון די סעודה האט גיזאגט די ברכה המוציא און אלע האבן גיענטפערט אמן און האבן גיגעסן אן אברכה] ואם בא לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו הרשות בידו אויב דער בעל הבית וויל געבן כבוד זיין רבי אדער ער וויל געבן כבוד צו איין אנדער מענטש וואס איז גרעסער פון איהם, מעג ער איהם געבן כבוד ער זאל פריער איין טונקען זיין המוציא ואמר מר עלה לא שנו אלא בסעודה האט דער רבי גיזאגט דאס איז נאר ביי א סעודה מעג דער בעל הבית געבן כבוד צו וועמען ער וויל אבל בבית הכנסת לא אבער אין שוהל צו די ספר תורה לייענען טאר מען ניט געבן כבוד צו איינעם, נאר דער כהן מוז זיין דער ערשטער, ווארום אז מען וועט נאר מעגין מכבד זיין דאתי לאנצויי וועט מען קומען צו קריג, יעדער וועט זיין ברוגז פאר וואס האט מען איהם ניט מכבד גיוועזן וועט אזוי זיין דער פשט אין די גמרא די תורה האט גיזאגט מען זאל געבן כבוד דעם כהן און איהם זאל מען רופין צו ערשט צו די ספר תורה, און די חכמים האבן גיזאגט דער כהן טאר ניט מוחל זיין דעם כבוד צו איין אנדערן, עס זאל זיין שלום. ווארום אז דער כהן וועט געבן דעם כבוד צו איין אנדערן, וועלין פיל מענטשין ברוגז ווערן אויף דעם כהן פאר וואס ער האט זיי ניט גיגעבן דעם כבוד וועט זיין אקריג אמר רב מתנה הא דאמרת בבית הכנסת לא רב מתנה האט גיזאגט וואס דוא זאגסט אז אין שוהל טאר ניט דער כהן מכבד זיין צו איינעם די ערשטע עליה זייגע לא אמרן אלא בשבתות וימים טובים דאס איז נאר שבת אדער יום טוב דשכיחי רבים וואס אין שוהל זענען דא פיל מענטשין, וועט מען קומען צו אקריג אבל בב' וה' לא אבער מאנטאג און דאנערשטאג, מעג דער כהן געבן זיין עליה צו וועמען ער וויל, ווייל עס איז דא ווייניג מענטשין, ערשטינס איז ניטא וועמען מכבד צו זיין, און עס איז ניטא פאר וועמען מען זאל ווייזין דעם כבוד און עס איז ניטא פאר וועמען מען זאל פאר שעמט ווערין אז מען האט איהם דעם כבוד ניט גיגעבן, פרעגט די גמרא איני עס איז דאך ניט אזוי והא רב הונא קרי בכהנא בשבתות וימים טובים רב הונא איז גיוועזן אישראל און אז אכהן האט איהם מכבד גיוועזן מיט זיין עליה אפילו שבת אדער יום טוב איז ער גיוועזן די ערשטע עליה און רב הונא האט גאר ניט מורא געהאט טאמער וועט מען קומען צו אקריג, ענטפערט די גמרא שאני רב הונא רב הונא איז אנדערש, ווער וועט דען קומען קריגען און זאגין אז מען האט איהם גערופט געבין די עליה, רב הונא איז דאך גיוועזן דער גרעסטער תלמיד חכם אין שוהל דאפילו רבי אמי ורבי אסי כהני חשיבי דארץ ישראל מיכף הוו כייפי ליה ווארום אפילו רבי אמי און רבי אסי וואס זיי זענען גיוועזן די גרעסטע כהנים אין ארץ ישראל פון דעסטוועגין זענען זייא ביי זיך גיוועזן נידעריגער פון רב הונא אמר אביי נקטינן אין שם כהן נתפרדה חבילה אביי זאגט מיר האבין גילערנט אויב אין שוהל איז ניטא איין כהן איז שוין בטל גיווארין דער סדר, מעג מען געבין די ערשטע עליה צו אישראל, און אפילו עס איז דא אלוי אויב מען וויל ניט מען איהם קיין עליה נאר ניט ואמר אביי נקטינן אין שם לוי קורא כהן אביי זאגט מיר האבין גילערינט אויב עס איז ניטא אלוי אין שוהל רופט מען דעם כהן במקום לוי, לייענט מען די אנדערע עליה אויך צו אכהן, פרעגט די גמרא איני עס איז דאך ניט אזוי והאמר רבי יוחנן כהן אחר כהן לא יקרא משום פגמו של ראשון רבי יוחנן האט דאך גיזאגט מען זאל ניט רופין איין כהן נאך דעם אנדערין כהן, צו די ערשטע עליה אכהן און צו די אנדערע עליה איין אנדער כהן ווארום מען וועט זאגין ווייל מען האט זיך דערמאנט אז דער ערשטער כהן איז פסול דריבער האט מען גערופין דעם אנדערין כהן, וועט מען דאך פאר שעמען דעם ערשטין כהן לוי אחר לוי לא יקרא משום

ממניינא: משום פגם שניהם. לא ידעי אינשי פגמא בהי מינייהו ויאמרו ראשון אינו לוי לפיכך חוזר וקרא לוי א"כ שני אינו לוי אלא ישראל, ולקמיה פריך גבי כהן נמי אמאי ליכא נמי פגם שניהם דאתי למימר שני לאו כהן הוא אלא לוי: באותו כהן. עצמו יהזור ויקרא במקום לוי:

יקרא משום פגם שניהם, כי קאמרינן באותו כהן:

פגם שניהם מען זאל ניט רופין איין לוי נאך דעם אנדערין לוי, צו די אנדערע עליה וועט מען רופין אלוי אונ צו דיא דריטע עליה וועט מען רופין איין אנדער לוי. ווייל מען וועט פארשעמען ביידע לוים. אנדערע מענטשין וועלין זאגין דער ערשטער לוי איז פסול דריבער האט מען גערופען איין אנדער לוי. אנדערע מענטשין וועלין זאגין דר אנדערר לוי איז פסול דריבער האט מען איהם גערופין צו די דריטע עליה פאר אישראל. ענטפערט דיא גמרא כי קאמרינן באותו כהן מען מיינט דער זעלביגער כהן וואס האט געהאט דיא ערשטע עליה זאל מען איהם רופין צו דיא אנדערע עליה במקום לוי:

זוהר קרח דף קעו ע"ב. ת"ס דאלילות יוד הא ואו הא

רבי יהודה פתח (איוב לד) שמעו חכמים מלי ויודעים האזינו לי. האי קרא אליהוא אמרו. ת"ח מה כתיב (שם לב) ובשלשת רעיו חרה אפו על אשר לא מצאו מענה וגו'. דהא איגון הוו אמרו מלין. ואיוב לא הוה אתנהים עלייהו. מהכא אוליפנא מאן דעאל לנחמא לאבל בעי ליסדר מלין בקדמיתא. דהא חברייא דאיוב הוו אמרו מלי קשוט אבל לנחמא ליה לאו בגין דבעי מלין דאיהו יודי עלייהו (בחרה קשוט) וכדין יקבל עליה דינא ויודי למלכא קדישא עליה מה כתיב (איוב לב) ואליהוא הכה את איוב בדברים וגו' דאודי לבתר לקב"ה וקביל עליה דינא דשמיא. ת"ח כתיב (שם לד) לכן אנשי לבב שמעו לי חלילה לאל מרשע ושדי מעול. לכן אנשי לבב שמעו לי שלימין בכלא לאתבהנא מלין. הלילה לאל מרשע הה"ד (תהלים ז) ואל זועם בכל יום. ושדי מעול דא סמיך לקבלא דא (והא אוקמוה) אל שדי. (איוב שם) כי פועל אדם ישלם לו. הא ב"נ אזיל בהאי עלמא ועביד עבידתוי והטי קמי מאריה ההוא עובדא תליא עליה לשלמא ליה דינא הה"ד כי פועל אדם ישלם לו ההוא עובדא ישלם לו. ועם כל דא אם ישים אליו לבו כיון דב"נ שוי לביה ורעותיה לאתבא קמי מאריה כדין אל אלהי הרוחות רוחו ונשמתו אליו יאסוף לאתגררא בגרירא דהיי ולא שביק לנפשיה לבר לאתדנא בדינא אחרא:

יוסף לחק

מוסר

מספר חסידים סימן פז פח.

כללה של חכמה שתיקה מלה בסלע שתיקותא בתרין כשאני מדבר אני מתחרט וכשאיני מדבר איני מתחרט. עד שלא דברתי אני שליט ומושל על דברי אבל כשיצא הדבור מפי או הדבור מושל בי:

ונתן לך רחמים ורחמך. המרחם על הבריות מן השמים ירחמו עליו. אם אין אדם רחמן מה בינו לבין בהמה שאינה מקפדת ואוכלת בלעד הנכתם:

הלכה פסוקה

הר"מ הלכות תפלה פ"ט.

(א) מי שהתפלל ולא כוון את לבו יחזור ויתפלל בכונה ואם כוון את לבו בברכה ראשונה, שוב אינו צריך, מי שטעה באחת משלש ברכות הראשונות חוזר לראש. ואם טעה באחת משלש ברכות אחרונות יחזור לעבודה, ואם טעה באחת מן האמצעיות חוזר

כללה של חכמה שתיקה דער כלל פון חכמה איז שווייגין מלה בסלע שתיקותא בתרין אויב דאס ריידין איז ווערט אטאלער, איז דאס שווייגין ווערט צוויי טאלער כשאני מדבר אני מתחרט אז איך רייד קען זיין איך זאל האבין חרטה וכשאיני מדבר איני מתחרט אבער אז איך רייד ניט וועל איך געוויס ניט האבין חרטה עד שלא דברתי אני שליט ומושל על דברי איידער איך האב גירעט גיוועלטיג איך אויף מיינע רייד אבל כשיצא הדבור מפי אבער אז דיא ווערטער זענען שוין ארויס גיגאנגען פון מיין מויל או הדבור מושל בי דאמאלם גיוועלטיגט שוין יעדער ווארט אויף מיר, עס שטייט אין פסוק משה רבינו האט גיזאגט צו די יודין ונתן לך רחמים ורחמך גאט וועט דיר געבין רחמנות אונ ער וועט אויף דיר רחמנות האבין המרחם על הבריות מן השמים ירחמו עליו דער מענטש וואס האט רחמנות אויף די באשעפענעש וואס הקב"ה האט באשאפין וועט מען פון הימעל אויף אים אויך רחמנות האבין אם אין אדם רחמן דער מענטש וואס האט קיין רחמנות מה בינו לבין בהמה

(א) מי שהתפלל ולא כוון את לבו יחזור ויתפלל בכונה אויב איינער האט גידאווינט שמונה עשרה אונ זיין הארץ האט געטראכט פון אנדערע זאכין אונ זיינע אויערין האבין גאר ניט גיהערט וואס זיין מויל האט גירעט זאל ער דאווענען נאך אמאהל שמונה עשרה מיט כונה ואם כוון את לבו בברכה ראשונה שוב אינו צריך אויב ער האט גיזאגט דיא ערשטע ברכה פון שמונה עשרה מיט כונה, אונ די גאנצע שמונה עשרה האט ער גידאווינט אן כונה, דארף ער ניט דאווענען נאך אמאהל שמונה עשרה מי שטעה באחת משלש ברכות הראשונות חוזר לראש דר מענטש ווס הט געהאט אטעות אין איין ברכה פון דיא דרייא ערשטע ברכות זאל ער אנהייבין נאך אמאהל פון אנהייב שמונה עשרה ואם טעה באחת משלש ברכות אחרונות יחזור לעבודה אונ אויב ער האט געהאט אטעות אין דיא לעצטע דרייא ברכות זאל ער אנהייבין נאך אמאהל פון רצה אם טעה באחת מן האמצעיות אונ אויב ער האט גע־האט אטעות אין איין ברכה פון דיא מיטעלסטע

לתחלת ברכה שטעה בה ומשלים תפלתו על הסדר. וכן שליח צבור שטעה כשהוא מתפלל בקול רם על דרך זו הוא חוזר: (ב) אבל אם טעה ש"צ כשהוא מתפלל בלחש אני אומר שאינו חוזר ומתפלל פעם שניה מפני טורח צבור אלא סומך על התפלה שמתפלל בקול רם. והוא שלא טעה בג' ראשונות שאם טעה בהם לעולם חוזר כמו שהיחיד חוזר:

אמר החכם מי שזורע את השנאה יקצור את החרטה. אחרית קטטה חרטה. המתן מעט ולא תתחרט. הליצנות מעביר המורא והוא שניה לערוה. וכל המתלוצץ נופל בגיהנם ואינו זוכה להקביל פני שכינה, כמו שדרשו רז"ל מן המקראות. כמה יתנקם אדם משונאו יוסיף מעלה יתירה בעצמו. המתקן בינו לבין חבורא יתקן הבורא בינו לבין בני אדם:

ברכות חוזר לתחלת ברכה שטעה בה זאל ער אנהייבן נאך אמאהל די ברכה וואס ער האט אין איהר געהאט אטעות, דהיינו ער האט געהאט אטעות אין די ברכה ברך עלינו, זאל ער אנהייבן נאך אמאהל ברך עלינו ומשלים תפלתו על הסדר אונ ער דאווינט ווייטער די שמונה עשרה ביז בשלום וכן שליח צבור שטעה כשהוא מתפלל בקול רם אונ אויב דער חזן האט געהאט אטעות אין די הויכע שמונה עשרה על דרך זו הוא חוזר זאל ער אויך אזוי טאהן וויא אלע טוהען ווען זיי האבין אטעות אין די שטילע שמונה עשרה: (ב) אבל טעה שליח צבור כשהוא מתפלל בלחש אבער אז דער חזן האט געהאט אטעות ווען ער האט געדאווינט פאר דעם עמוד די שטילע שמונה עשרה אני אומר שאינו חוזר ומתפלל פעם שניה זאגט דער רמב"ם איך זאג דער חזן זאל ניט דאווענען נאך אמאהל וואס ער האט שוין גע־דאווינט מפני טורח צבור ווייל עס איז שווער פאר דיא מענטשין צו ווארטין ביז דער חזן וועט אפ באווענען צווייא מאהל דיא שטילע שמונה עשרה אלא סומך על התפלה שמתפלל בקול רם נאר ער פארלאזט זיך אויף די הויכע שמונה עשרה וואס ער וועט באלד דאווענען והוא שלא טעה בשלשה הראשונות דאס איז נאר אז דער טעות איז ניט געווען אין דיא ערשטע דרייא ברכות, נאר אין אברכה פון דיא ווייטערדיגע ברכות שאם טעה בהם לעולם חוזר כמו שהיחיד חוזר אונ אויב דער חזן האט געהאט אטעות אין די שטילע שמונה עשרה אין איינע פון די ערשטע דרייא ברכות זאל ער אנהייבן נאך אמאהל פון אנהייב שמונה עשרה אזוי וויא אלע אנדערע מענטשין טוהען:

שאינה מקפדת ותושש בצער חברתה וואס איז דער אונטערשייד צווישען אים אונ אבהמה, די בהמות ווייסין אויך נאר זייער צער אבער דעם צער פון די אנדערע בהמה ווייס זיא ניט אונ זארגט ניט פאר איר אמר החכם מי שזורע את השנאה יקצור את החרטה דער חכם זאגט דער מענטש וואס פארזייט ביא זיך אין הארצין אפיינדשאפט אויף זיין חבר, אדער ער פארזייט ביי זיין חבר אין הארצין אפיינדשאפט זיין חבר זאל אים פיינט האבין, וועט ער נאכדעם חרטה האבין אחרית קטטה חרטה דער סוף פון אקריג איז חרטה, ביידע האבין חרטה המתן מעט ולא תתחרט ווארט אביסיל אונ געטראכט ווער עס איז גירעכט וועסטו דיך ניט קריגען אונ וועסט ניט האבין חרטה הליצנות מעביר המורא והוא שניה לערוה דער מענטש וואס לאכט פון יודישע מנהגים ווארפט ער אראפ פון זיך די מורא פון הקב"ה, אונ ער וועט קומען צו זנות וכל המתלוצץ נופל בגיהנם דער וואס לאכט פון יודישע מנהגים וועט ער פאלין אין גיהנם ואינו זוכה להקביל פני שכינה אונ ער וועט ניט זוכה זיין צו זעהן די שכינה כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה מן המקראות ווי די רבנן האבין דאס אפגילער־נט פון פסוקים כמה יתנקם אדם משונאו מיט וואס זאל אמענטש נעמען אנקמה פון זיין שונא יוסיף מעלה יתרה בעצמו ער זאל פארגרעסערין זיינע מעלות המתקן בינו לבין הבורא דער מענטש וואס פארבעסערט זיינע מעשים צווישען זיך אונ הקב"ה יתקן הבורא בינו לבין בני אדם וועט הקב"ה פארבעסערין ואונ מאכין שלום צווישען אים מיט אנדערע מענטשין:

קרח יום ד תורה

אונקלוס

לתמשיך מת"ת דו"א יהוה נפש י יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יחידה ו דמלוי וו אל שם ב"ן שבעשית בניקוד חולם:

טז ויאמר משה אל־קרח אתה וכל־עדתך היו לפני יהוה אתה והם

טז ואמר משה לקרח את וכל כנשתך הוו זמינין לקדם יי את ואינון

ת"א ויאמר משה אל קרח מ"ק יז:

פירוש לתורת אלהים

(טז) ויאמר האט משה גיזאגט צו קרח היו זייט לפני יי פאר גאט אתה דוא והם אונ זיי דיין עדה ואהרן מחר אונ אהרן זאלט איהר זיין מארגין פאר גאט:

וְאַהֲרֹן מָחָר: יז וּקְחוּ | אִישׁ מַחְתָּתוֹ
וּנְתַתֶּם עֲלֵיהֶם קְטֹרֶת וְהִקְרַבְתֶּם
לִפְנֵי יְהוָה אִישׁ מַחְתָּתוֹ חֲמִשִּׁים
וּמָאתַיִם מַחְתֹּת וְאַתָּה וְאַהֲרֹן אִישׁ
מַחְתָּתוֹ: יח וַיִּקְחוּ אִישׁ מַחְתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ
עֲלֵיהֶם אֵשׁ וַיָּשִׂימוּ עֲלֵיהֶם קְטֹרֶת
וַיַּעַמְדוּ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּמֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן: יט וַיַּקְהֵל עֲלֵיהֶם קֹרַח אֶת־
כָּל־הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד

וְאַהֲרֹן מְחַר: יז וְסַבוּ
גְבַר מַחְתִּיתֵיהּ וְתִתְּנוּן
עֲלֵיהוֹן קְטוֹרֶת בּוּסְמִין
וּתְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ גְבַר
מַחְתִּיתֵיהּ מָאתַן וְחַמְשִׁין
מַחְתְּיָן וְאַתְּ וְאַהֲרֹן גְבַר
מַחְתִּיתֵיהּ: יח וּנְסִיבוּ
גְבַר מַחְתִּיתֵיהּ וִיהַבוּ
עֲלֵיהוֹן אֶשָּׁתָא וְשַׁוִּיאוּ
עֲלֵיהוֹן קְטוֹרֶת בּוּסְמִין
וְקָמוּ בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא
וּמשֶׁה וְאַהֲרֹן: יט וְאַכְנֵשׁ
עֲלֵיהוֹן קֹרַח יָת כָּל
כְּנִשְׁתָּא לִתְרַע מַשְׁכַּן
זִמְנָא וְאִתְגְּלֵי יְקָרָא דַיְיָ

בעל הטורים

(יט) ויקהל עליהם קרח. כמו שנאמר לאהרן כשנכנס ואת כל העדה

שפתי חכמים

י וא"ת והלא כתיב באותו פסוק אתה וכל עדתך. וי"ל לפי שקרח היה סבור שמשה ילך מאהם ואמר קרח אליו לא תלך ממנו כי אין בלבנו עליך אלא על אהרן אחיך ואז השיב משה ואמר לו אתה ואהרן והם מחר כו', עלאתי. והרא"ם פי' שלא נחשוב שעלת הם מורה על אנשים אחרים חוץ מהנזכרים לעיל דהם ר"ן איש דומיא דאהרן שהוא חוץ מהנזכרים שהרי כתיב אחריו וחמשים ומאתים מחתות ואתה וגו' שהם הנזכרים לעיל: כ דאל"כ אין הקהיל עליהם כל ישראל אל פתח אהל מועד והלא לא היו במחלוקת רק קרח ודתן ואבירם ור"ן איש דאילו הו מתחלה במחלוקת היו נקהלים גם הם על משה ועל אהרן

רש"י

(טז) והם. ועדתך: (יז) והקרבתם וגו' איש מחתתו. החמשים ומאתים איש שבכם: (יט) ויקהל עליהם קרח. (תנחומא) בדברי ליצנות כל הלילה ההוא הלך אצל השבטים ופתה אותם כסבורין אתם שעלי לבדי אני מקפיד איני מקפיד אלא בשביל כלכם אלו באין ונוטלין כל הגדולות לו המלכות ולאחיו הכהונה עד שנתפתו

ליקוטים על התורה

(יח) וַיִּקְחוּ אִישׁ מַחְתָּתוֹ וגו'. די תּוֹרָה דֶערְצֵיילְט אוּנְז דִיא הֶעזֶע פוּן דִיא צְוֵויי הוּנְדֶערְט פוּנְפְצִיג מֶענְטְשֶׁן זֵיי הָאבִּין גֶענוּמֶען זֵייעֶרֶע קְטֹרֶת אוּנ הָאבִּין זִיךְ גִישְׁטֶעלְט אִין דִיא טִיר פוּן אֹהֶל מוֹעֵד נָאךְ פְרִיעֶר אֵיידֶער משֶׁה מִיט אַהֲרֹן וֶועגֶן גֶעקוּמֶען צוּם אֹהֶל מוֹעֵד, וְוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק זֵייא הָאבִּין זִיךְ גִישְׁטֶעלְט אִין דִיא טִיר פוּן אֹהֶל מוֹעֵד אוּנ משֶׁה מִיט אַהֲרֹן זֶענֶען אוֹיךְ גֶעקוּמֶען צוּא דִיא טִיר פוּן אֹהֶל מוֹעֵד, נָאר שְׁפֶּעטֶער וְוי זֵייא זֶענֶען גֶעקוּמֶען הָאבִּין דִי צְוֵויי הוּנְדֶערְט פוּנְפְצִיג מֶענְטְשִׁין גֶעוִויזֶען אַז זֵיי מֶעגִין קוּמֶען צוּם אֹהֶל מוֹעֵד אַזוֹי גוּט וְוִיא משֶׁה מִיט אַהֲרֹן, אוּנ משֶׁה מִיט אַהֲרֹן זֶענֶען נִיט הֵיילִיגֶער פוּן זֵייא:

(יט) וַיַּקְהֵל עֲלֵיהֶם קֹרַח אֶת כָּל הָעֵדָה וגו'. קֹרַח הָאט פַארְזַאמֶעלְט אַלֶע יוּדִין אוֹיף משֶׁה מִיט אַהֲרֹן. דִיא בְּכוֹרִים הָאבִּין גֶעהַאט אַטֶענָה פַאר וָואס משֶׁה הָאט זֵייא דֶערְנִייטֶערְט פוּן מִשְׁכָּן, דִיא לְוִיִּם הָאבִּין גֶעהַאט אַטֶענָה פַאר וָואס משֶׁה הָאט גִיזָאגְט זֵייא זָאלִין בַּאדִינֶען אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע קִינְדֶער, דִיא נְשִׂיאִים זֶענֶען גֶעקוּמֶען מִיט אַטֶענָה פַאר וָואס הָאט משֶׁה גֶעזָאגְט נַחְשׁוֹן בֶּן עַמִּינָדָב זָאל זַיין דֶער עֶרְשְׁטֶער פוּן דֶעם בֶּעגַייהוּנְג פוּן מִזְבֵּחַ, פַאר וָואס אִיז נִיט גִיוֶועזֶן דִיא נְשִׂיאִים כְּסֵדֶר דֶער נָשִׂיא פוּן רְאוּבֵן אוּנ דֶער נָשִׂיא פוּן שִׁמְעוֹן אוּנ אַזוֹי אַלֶע נְשִׂיאִים, גֶעוִויס הָאט משֶׁה גִיגֶעבִּין דֶעם כָּבוֹד צוּא נַחְשׁוֹן וַוייל עֶר אִיז דֶער שְׁוָואגֶער פוּן אַהֲרֹן:

פירוש לתורת אלהים

(יז) וּקְחוּ אוּנ גֶעמְט אִישׁ אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ מַחְתָּתוֹ זַיין פַייעֶר פַאן וּנְתַתֶּם אוּנ אִיהר זָאלְט גֶעבִּין אוֹיף דִיא פַייעֶר פַאנֶען דָאס קְטֹרֶת וְהִקְרַבְתֶּם אוּנ אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ פוּן אַייךְ זָאל גִינֶעהֶנְין זַיין פַייעֶר פַאן פַאר גָאט חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם צְוֵויי הוּנְדֶערְט מִיט פוּפְצִיג פַייעֶר פַאנֶען וְאַתָּה אוּנ דוּא קֹרַח אוּנ אַהֲרֹן זָאלְט אוֹיךְ גִינֶעהֶנֶען אִישׁ מַחְתָּתוֹ אִיטְלִיכֶער מַאן זָאל נֶעמֶען זַיין פַייעֶר פַאן: (יח) וַיִּקְחוּ אוּנ זֵיי הָאבִּין גִינוּמֶען אִישׁ מַחְתָּתוֹ אִיטְלִיכֶער מַאן זַיין פַייעֶר פַאן וַיִּתְּנוּ אוּנ הָאבִּין גִיגֶעבִּין אוֹיף זֵיי פַייעֶר וַיָּשִׂימוּ אוּנ הָאבִּין גִיטָאהן אוֹיף זֵייא קְטֹרֶת וַיַּעַמְדוּ אוּנ הָאבִּין זִיךְ גִישְׁטֶעלְט בֵּיי דֶער טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד וּמשֶׁה וְאַהֲרֹן אוּנ משֶׁה מִיט אַהֲרֹן הָאבִּין זִיךְ אוֹיךְ גִישְׁטֶעלְט בַּייא דֶער טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד: (יט) וַיַּקְהֵל הָאט קֹרַח גִימַאכְט אַיין זַאמְלֶען אוֹיף זֵיי גָאר דִיא עֵדָה צוּ דֶער טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד. רש"י שְׁרַייבְּט קֹרַח אִיז אַגַאנְצֶע נַאכְט אַרוּם גֶעגַאנְגֶען צוּ דִי שְׁבָטִים אוּנ הָאט זֵיי גֶעזָאגְט אִיר מֵיינְט דֶען אַז אִיךְ קְרִיג מִיךְ פוּן מֵיינֶעט וֶועגִין אַלֵיין אִיךְ קְרִיג מִיךְ פוּן אַייךְ אַלֶע וֶועגִין דִיא דָאזִיגֶע קוּמֶען נֶעמֶען צוּ אַלֶע גְדוֹלוֹת, משֶׁה הָאט

וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעֵדָה׃
שלישי כ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־
אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ כא הִבָּדְלוּ מִתּוֹךְ
הָעֵדָה הַזֹּאת וַאֲכַלֶּה אֹתָם כְּרָגַע׃

לְכָל כְּנִשְׁתָּא׃ כ וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמֵימַר׃ כא אִתְפְּרַשׁוּ מִגּוֹ כְּנִשְׁתָּא הָדָא וַאֱשֵׁיצֵי יָתְהוֹן כְּשָׁעָה׃

ת"א הבדלו מתוך. ברכות כא מגילה כג סנהדרין עד:

בעל הטורים

העדה הקהילו: (כא) כרגע ב' במס', בהאי פרשה, ואידך איך היו לשמה כרגע. רמז למ"ד עדת קרח אין להם חלק לעה"ב היינו דכתיב לשמה כרגע ההו המו ההו בעה"ז המו לעה"כ:

שפתי חכמים

קשה על כרחך בדברי ליצנות שהם אותם בלילה ההוא לבד: י' דקשה ליה הלא כבוד ה' תמיד שוכן במשכן. וכרא"ם פי' לא שהשרה עליהם שכינה שהרי אמר הבדלו מתוך העדה וגו':

רש"י

כלם: וירא כבוד ה'. בא בעמוד ענן:

פירוש לתורת אלהים

זיך גענומען דאס מלכות אונ זיין ברודער אהרן האט ער גיגעבין די כהונה אונ אזוי האט קרח אנאנצע נאכט גירעט ביז ער האט זייא איבער גירעט זייא זאלין אלע קריגען אונ האט זייא איין גיזאמעלט צו דער טיר פון דעם אוהל מועד: (כ) וידבר יי האט גאט גירעט צו משה אונ צו אהרן אזויא צו זאגין הבדלו שיידט אייך אפ מתוך העדה פון דער דאזיגער עדה ואכלה אונ איך וועל זייא פאר לענדרין אזוי ווי איין אויגין בליק:

נביאים שמואל א יב

תרגום

לחמשיך מנ"ת ודיא צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יהוה חיה
יחידה דנצח יהוה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א אִם־תִּירְאוּ אֶת־יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֹתוֹ וּשְׁמַעְתֶּם
בְּקֹלוֹ וְלֹא תַמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה וִהְיִתֶם גַּם־אַתֶּם
וְגַם־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־מָלַךְ עֲלֵיכֶם אַחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃
ב וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה וּמְרִיתֶם אֶת־פִּי יְהוָה
וְהָיְתָה יַד־יְהוָה בָּכֶם וּבַאֲבֹתֵיכֶם׃ ג גַּם־עַתָּה
הִתְיַצְּבוּ וּרְאוּ אֶת־הַדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אֲשֶׁר יְהוָה
עֹשֶׂה לְעֵינֵיכֶם׃ ד הֲלוֹא קְצִיר־חִטִּים הַיּוֹם אֶקְרָא
אֶל־יְהוָה וְיִתֵּן קֹלוֹת וּמָטָר וּדְעוּ וּרְאוּ כִּי־רָעַתְכֶם
רַבָּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם בְּעֵינֵי יְהוָה לִשְׁאוֹל לָכֶם מֶלֶךְ׃
ה וַיִּקְרָא שְׁמוּאֵל אֶל־יְהוָה וַיִּתֵּן יְהוָה קֹלֹת וּמָטָר

א אִם תִּדַחֲלוּן קֳדָם יְיָ וְתִפְלְחוּן קֳדָמוֹהִי וּתְקַבְּלוּן לְמֵימְרֵיהּ וְלָא תְסָרְבוּן עַל מֵימְרָא דַיְיָ וּתְהוֹן אַף אַתּוּן וְאַף מַלְכָּא דִמְלַךְ עֲלֵיכוֹן בָּתַר פּוּלְחָנָא דַיְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ ב וְאִם לָא תְקַבְּלוּן לְמֵימְרָא יְיָ וּתְסָרְבוּן עַל מֵימְרָא דַיְיָ וּתְהֵי מַחְתָא דַיְיָ בְּכוֹן כְּמָא דַהֲוַת בַּאֲבָהַתְכוֹן׃ ג אַף כְּעַן אִתְעַתְּדוּ וַחֲזוֹ יָת פִּתְגָמָא רַבָּא הָדֵין דַּיְיָ עָבֵיד לְעֵינֵיכוֹן׃ ד הֲלָא חֲצַד חִטִּין יוֹמָא דֵין אֱצַלֵּי קֳדָם יְיָ וְיִתֵּן קָלִין וּבְמִטְרָא וּדְעוּ וַחֲזוֹ אֲרֵי בִישַׁתְכוֹן סַגִּיאָה דַעֲבַדְתּוּן קֳדָם יְיָ לְמִשְׁאַל לְכוֹן מַלְכָּא׃ ה וּקְרָא שְׁמוּאֵל קֳדָם יְיָ וִיהַב

וי

מצודת דוד

(א) תיראו. ר"ל אך אם תיראו את ה' וגו' אז כלכם תהיו אחר ה' כי הוא ילך לפניכם למלחמה ואתם הלכו אחריו: (ב) יד ה'. מכת יד ה': ובאבותיכם. ובמלכיכם כי כל שר ומושל נקרא בל' אב וכן (ברא"שית מה) וישימני לאב לפרעה: (ג) גם עתה. ר"ל ואם תשיבו לומר אם שאלת המלך רעה היתה בעיני ה' למה הסכים על ידינו ע"ז אשיב לכם גם עתה אמר שהסכים שהלכו וראו וגו' ומזה תשכילו לדעת דרכי ה' אשר ימלא שאלת השואל אף אם היא רעה בעיני ה' וגם אם נשאלה לא לטובה יהשב:

רש"י

(א) והייתם גם אתם. ותתקיימו גם אתם גם המלך: (ב) והיתה יד ה' בכם. כמו שהיה באבותיכם: (ג) וראו את הדבר וגו'. וכשם שע"י תפלה אני יכול לשנות את העתים כך אם פגעה בכם מלחמה היה כח בתפלתי לעמוד על האויב ולא הייתם צריכים לשאול מלך ולזלזל בי:

(ד) הלא קציר חטים היום. וא"כ עתה המטר לקללה תחשב ואף רעה היא בעיני ה' להביא הקללה בעולם על לא דבר: אקרא וגו'. ועכ"ז כאשר אקרא אל ה' על המטר ישמע קולי ויתן קולות לעתים ומעתר כי כן ימלא שאלת המבקש הטובה היא אם רעה: ודעו. ובזה דעו שרבה רעתכם וכאשר אמרתי ואף שהסכים המקום עמכם כי כן מעשה ה' הבל השאלה הוא בעשיתם הרע לעצמכם וגם רעה הוא בעיני ה': (ה) ויקרא שמואל. על העתר כאשר אמר:

בְּיוֹם הַהוּא וַיִּירָא כָל־הָעָם מְאֹד אֶת־יְהוָה וְאֶת־
שְׁמוּאֵל: ו וַיֹּאמְרוּ כָל־הָעָם אֶל־שְׁמוּאֵל הִתְפַּלֵּל
בְּעַד־עֲבָדֶיךָ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאַל־נָמוּת כִּי־
יָסַפְנוּ עַל־כָּל־חַטֹּאתֵינוּ רָעָה לִשְׁאֹל לָנוּ מֶלֶךְ:

יְיָ קָלִין וּמִטְרָא בְּיוֹמָא הַהוּא
וּדְחֵל כָּל עַמָּא לַחֲדָא מִן קֳדָם
יְיָ וּמִפִּתְגָמֵי שְׁמוּאֵל: ו וַאֲמַרוּ
כָּל עַמָּא לִשְׁמוּאֵל צַלִּי עַל
עַבְדָּךְ קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ וְלָא
נְמוּת אֲרֵי אוֹסֵפְנָא עַל כָּל
חוֹבָנָא בִּישְׁתָּא לְמִשְׁאַל לָנָא מַלְכָּא:

כתובים תהלים צ

להמשיך מיסוד ומלכות דז"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד
אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יְהוָה חיה יחידה דמלכות
אל שם ב"ן שבעשיה:

א שׁוּבָה יְהוָה עַד־מָתָי וְהִנָּחֵם עַל־עֲבָדֶיךָ: ב שַׂבְּעֵנוּ בַבֹּקֶר
חַסְדֶּךָ וּנְרַנְּנָה וְנִשְׂמְחָה בְּכָל־יָמֵינוּ: ג שַׂמְּחֵנוּ כִּימוֹת עִנִּיתָנוּ
שְׁנוֹת רָאִינוּ רָעָה: ד יֵרָאֶה אֶל־עֲבָדֶיךָ פָעֳלֶךָ וַהֲדָרְךָ עַל־
בְּנֵיהֶם: ה וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ
כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ: ו יֹשֵׁב בְּסֵתֶר עֶלְיוֹן בְּצֵל
שַׁדַּי יִתְלוֹנָן:

א תּוּב יְיָ עַד אֵימָתַי
תְּסַגְּפִינָנָא וְתוּב מִן בִּישְׁתָא
דִי מַלֵּילְתָּא לְמֶעְבַּד לְעַבְדָּךְ:
ב שַׂבַּע יָתָנָא לְעָלְמִין
דְּמִתִיל לְצַפְרָא טוּבָךְ וּנְרַנֵּן
וְנֶחְדֵי בְּכוּלְהוֹן יוֹמָנָא: ג שַׂמַּח
יָתָנָא הֵיךְ יוֹמִין דְּסַגִּיפְתָּנָא
הֵיךְ שְׁנַיָּא דַחֲמֵינָא בִּישְׁתָא:
ד יִתְחַמֵּי לְעַבְדָּךְ עוֹבָדֵי נִסָּךְ וְשִׁבְהוֹרָךְ עַל בְּנֵיהוֹן: ה וִיהִי בְּסִימוּתָא דְגַן עֵדֶן מִן קֳדָם יְיָ עֲלָנָא וְעוֹבָדֵי
יְדָנָא מִנֵּיהּ יִתְקְנָן: ו דְּאַשְׁרֵי שְׁכִנְתֵּיהּ בְּרָזָא עִלָּאָה בְּטַלַּל עֲנָנֵי יְקָרָא דְשַׁדַּי יְבִית:

רש"י

(א) שובה ה'. מחרון אפך: והנחם. חשוב מחשבה טובה על עבדיך: (ב) בבקר. ביום הגאולה: בכל ימינו. בכל הצרות שעברו עלינו: (ג) שמחנו. לימות משיחנו כמנין ימות שעניתנו בגלות, וכמנין שנות אשר ראינו רעה: (ה) נועם ה'. שכינתו: כוננהו. כונן אותו: (ו) יושב בסתר עליון. מי שהוא חוסה בסתר כנפי השכינה הוא יתלונן בצלו שהקב"ה הגין עליו:

מצודת דוד

(א) שובה ה'. שוב מחרון אפך: עד מתי. תחרה עוד: והנחם. חשוב על עבדיך מחשבה אחרת להיות מרוצה להם: (ב) בבקר. בכל בקר: ונרננה. בהודאה והלל: ונשמחה וגו'. כי תטיב להטיב לנו בעבור רוב ההודאה והלל וכן יהיה הולך וחוזר חלילה כל הימים: (ג) כימות. כמנין הימים אשר עינית אותנו וכפי השנים אשר ראינו רעה, וכפל הדבר במ"ש: (ד) יראה. פועל ידיך יהיו נראים אל עבדיך וגם על בניהם אחריהם תהיה ההדר מעמך: (ה) ויהי נועם. נעימות ה' יהיה עלינו: כוננה עלינו. הכן עלינו להיות מתוקן בידנו ולא יארע לנו תקלה בעת נעשה את המעשה: כוננהו. הכן את המעשה שהיא שלא יארע בה תקלה והפסד מה: (ו) יושב. אמר בל' קריאה אל מי היושב בסתר עליון ר"ל המתבודד בעבודת ה' ובעיון סתרי תורתו בצל כו' אהה כתלונן כו' וכפל הדבר במ"ב:

פירוש עברי טייטש

(א) שׁוּבָה יְיָ עַד מָתַי קער זיך נאט צו אונז מיט דיין הילף ביז וואנען וועלין מיר זיך אזוי מאטערן וְהִנָּחֵם עַל עֲבָדֶיךָ אונ בעראטה זיך וועגין דיינע קנעכט, דאס הייסט אז זייא וועלין צייט האבין אויף די עלטער אונ זיי וועלין זיין געזונד, וועלין זייא שוין אנוראי זעהן תשובה טאהן אונ נאט דינען מיט מצות אויך מיט מעשים טובים: (ב) שַׂבְּעֵנוּ בַבֹּקֶר חַסְדֶּךָ מאך אונז זאט מיט דיין חסד ווען עס איז נאך פריה מארגין דאס הייסט ווען מיר לעבין נאך וּנְרַנְּנָה וְנִשְׂמְחָה בְּכָל יָמֵינוּ וועלין מיר דיך לויבען אונ מיר וועלין זיך פרייען מיט אלע אונזערע טעג וואס מיר עקסעסטירען אויף דער וועלט ווארום אין דער יוגענד האבין מיר געארבייט פאר קינדער וועגין אונ אויף דער עלטער האבין מיר געארבייט פאר זיך אז מיר זאלין קומען דיין אויף יענער וועלט: (ג) שַׂמְּחֵנוּ כִּימוֹת עִנִּיתָנוּ דערפרייא אונז אויף דער עלטער אזוי וויא דיא יונגע טעג וואס מיר זענען גיפייניגט געווארין שְׁנוֹת רָאִינוּ רָעָה דיא יאהרין וואס מיר האבין נאר גיזעהן שלעכטס דא מיט פרנסה דא מיט קינדער: (ד) יֵרָאֶה אֶל עֲבָדֶיךָ פָּעֳלֶךָ זאל שוין גיזעהן ווערין צו דיינע קנעכט דיינע וואונדער, אז זיי זאלין שוין קענין בעטראכטין אויף זייערע עלטער דיינע מעשים וַהֲדָרְךָ עַל בְּנֵיהֶם אונ דיין שיינקייט זאלין זיי שוין קענען ערקלערין זייערע קינדער: (ה) וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ דענסטמאהל וועט זיין דאס זיסקייט פון גאט אונזער גאט אויף אונז וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ אונ אלע אונזערע האנט ארבייט וועט זיין אנגיבריים פאר אונז דאס הייסט מיר וועלין זעהן אז מיר האבין קיין שום זאך ניט פאר־דארבין אויף דער וועלט וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ אונ דו וועסט נאך פארבריטען אונזערע ארבייט נאך אונזער זיין אויף דער וועלט אונ מען וועט אונז דער מאנען צו גוטען: (ו) יֹשֵׁב בְּסֵתֶר עֶלְיוֹן מען וועט זאגין

בן סורר ומורה. משיביא שתי שערות. והוא בן י"ג שנה ויום א' דמקמי הכי אין השערות סי' אלא שומא: **עד שיקיף זקן התחתון.** אלא זקן דאמרי רבנן התחתון אמרו שיקיף השער סביבות הגיד: **ולא העליון. וזקן ממש: שנאמר בן ולא איש.** משהקיף זקן התחתון איש הוא ואע"ג דמקטנותו הוא קרוי בן לא מצינו לאיוקמי מקמי שיביא שתי שערות דקטן פטור שלא בא לכלל מצות הלכך איוביה בתר הכי הוא וה"ק קרא כי יהי' לאיש בן בן הסמוך לגבורתו של איש בתחלת אישותו הייביה קרא (א) ומשהקיף זקן התחתון איש גמור הוא: **ב תרטימר.** חצי מנה והוא שיהיה הבשר בשיל ולא בשיל כדרך שהלסטים אוכלים: **מן היין האיטלקי.** שהוא משובח וממשיך בתריה והוא דשתי ליה מזיג ולא מזיג: **רבי יוסי אומר וכו'.** ואין הלכה כרבי יוסי: **אכל בחבורת מצוה.** בסעודה של מצוה: **אכל בעיבור החדש.** ואע"ג דאין עולין לאותה סעודה אלא בפת וקטנית בלבד ואיהו אסיק בשר ויין הואיל ובמצוה קא עסיק לא ממשיך: **אבל מעשר שני בירושלים.** כיון דבדרך מצותו הוא דכתיב במעשר שני בבקר ובצאן וביין ושכר לא ממשיך: **נבלות וטרפות שקצים ורמשים.** דכתיב איננו שומע בקולנו ולא זה שאפי'

כלי אמצעי דנלא דמלכות דיליכם א אל

בן סורר ומורה. מאימתי נעשה בן סורר ומורה, משיביא שתי שערות, ועד שיקיף זקן. התחתון ולא העליון, אלא שדברו חכמים בלשון נקיה. שנאמר כי יהיה לאיש בן, בן ולא בת, בן ולא איש. קטן פטור שלא בא לכלל מצות: ב מאימתי חייב משיאכל תרטימר בשר וישתה חצי לוג יין האיטלקי. רבי יוסי אומר מנה בשר ולוג יין. אכל בחבורת מצוה. אכל בעבור החודש. אכל מעשר שני בירושלים. אכל נבלות וטרפות שקצים ורמשים (ירושלמי ל"ג [א] **אכל טבל ומעשר ראשון שלא**

(א) ודלמא שנים שלפני גדלות כדאמרינן במופלא הסמוך לאיש ומפרש ר"מ דהכי דייק לאיש דמשמע גבור כדכתיב וחזקת והיית לאיש (מסא"כ כנגדים דאיש מרוחק מיפליא). ועתוי"ט: [א] אכל טבל. ירושלמי ל"ג, וכן הר"ם לא העתיקו בחבורו ופשוט הוא דהא אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיאכל בשר וישתה יין ונשתכשו הס' ממס' דברכות שכת עירובין

פרק ח. **א** בן סורר ומורה אין דיא תורה שטייט אז איינער האט אקינד וואס ער איז אסורר ומורה זאל מען איהם פאר שטיינען, פרעגט דיא משנה מאימתי נעשה בן סורר ומורה פון וועלכער צייט ווערט ער אסורר ומורה משיביא שתי שערות אז ער ברייננט צווייא האר וואס עס איז אויף גיוואקסין אונטען אויף די ערוה, דאס איז אז ער ווערט אלט דרייצעהן יאהר מיט אטאג, אבער פאר דרייצעהן יאהר מיט אטאג אז ער איז אסורר ומורה, הרגת מען איהם ניט ועד שיקיף זקן פון דרייצעהן יאהר מיט אטאג ביז דיא האר וואקסט ארום וויא אבארד, אז ער איז אסורר ומורה הרגת מען איהם, אבער אז דיא האר איז שוין ארומגיוואקסין ווי אבארד אונ ער איז אסורר ומורה, הרגת מען איהם ניט התחתון מען מיינט אונטען [illegible] אויף גיוואקסין האר וויא אבארד ולא העליון אונ מען מיינט ניט דיא אויבערשטע בארד אויף דעם פנים אלא שדברו חכמים בלשון נקיה נאר פאר וואס רופט מען דאס בארד, ווייל די חכמים רעדין מיט אשיינעם לשון שנאמר ווארום עס שטייט אין דיא תורה כי יהיה לאיש בן אז אמענטש וועט האבין אזוהן, אונ ער וועט זיין אסורר ומורה זאל מען איהם הרגנן בן ולא בת נאר אזוהן הרגת מען אז ער איז אסורר ומורה, אבער אז אטאכטער איז אסורר ומורה הרגת מען זיא ניט בן ולא איש אזוהן הרגת מען צו ער איז אסורר ומורה, אבער אז ער ווערט גירופין איש, אמענטש, אונ ער איז אסורר ומורה הרגת מען איהם נישט הקטן פטור אז ער איז קליין, ער איז ניט אלט דרייצעהן יאהר מיט אטאג, אונ ער איז אסורר ומורה הרגת מען איהם ניט שלא בא לכלל מצות ווייל דיא תורה האט איהם נאך ניט מחייב גיוועזן צו טאהן מצות: **ב** מאימתי חייב ווען דארף מען הרגנן אבן סורר ומורה משיאכל תרטימר בשר אז ער עסט אהאלב פונט פלייש, אונ דיא פלייש איז נאר האלב גיקאכט וישתה חצי לוג מן האיטלקי אונ ער טרינקט אהאלבע קווארט איטליענער וויין, רבי יוסי זאגט מנה בשר ולוג יין אז ער עסט אפונט פלייש אונ טרינקט אקווארט וויין אכל בחבורת מצוה אז ער האט גיגעסין אהאלב פונט פלייש אונ גיטרונקען אהאלבע קווארט וויין אויף אסעודה וואס ווערט געמאכט אויף אמצוה, אויף אברית מילה אדער אויף אחתונה אכל בעבור החודש ווען די דיינים זיצען אונ קלערין אויב מען זאל מאכין דעם יאהר צווייא מאהל אדר, מאכט מען פאר זיי אסעודה אונ די סעודה ווערט אויך געמאכט וועגין אמצוה, אונ ער איז גיוועזן בייא די סעודה אונ האט גיגעסין אהאלב פונט פלייש אונ גיטרונקען אהאלבע קווארט וויין הייסט ער ניט אסורר ומורה אכל מעשר שני בירושלים אדער ער האט גיגעסין אהאלב פונט פלייש אונ גיטרונקען אהאלבע קווארט וויין אין ירושלים אונ דאס האט ער גיקויפט פון מעשר שני געלט הייסט ער ניט אסורר ומורה אכל נבלות וטרפות שקצים ורמשים אדער דיא פלייש וואס ער האט גיגעסין איז גיוועזן פון

פירוש עברי טייטש

זאגין ער זיצט אין דיא פאר בארגענעם פון דעם אויבערשטען נאט וגן עדן בצל שדי יתלונן ער געבעטינט שוין אין דעם שאטען פון דעם אלמעכטיגען גאט:

בקולו של המקום ב"ה אינו שומע : דבר שהוא מצוה. דרבנן לאתויי תנחומי אבלים דאי מרישא הוי אמינא חבורת מצוה היינו כהנים שאוכלים קדשים או אכילת פסחים : ודבר שהוא עבירה. לאתויי תענית צבור שאסור מדברי סופרים : ג גנב משל אביו ואכל ברשות אביו. אע"ג דשכיח ליה לגנוב משל אביו הואיל ואכל ברשות אביו מתפחד ומתבעת מאביו שמא יראנו ולא ממשיך : גנב משל אחרים. לא שכיח ליה שיוכל בכל עת לגנוב משל אחרים ולא ממשיך : עד שיגנוב משל אביו. דשכיח ליה לגנוב בכל עת : ויאכל ברשות אחרים. שאינו מתבעת שם מאביו דבה"ג ודאי ממשיך : ומשל אמו. מנכסים שיש לה שאין לאביו רשות בהן כגון שנתן לה אחר נכסים במתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בהן, ואין הלכה כר"י ברבי יהודה : ד ראויה לאביו. שוה ודומה לאביו בקול במראה וקומה דכתיב איננו שומע בקולנו מדלא כתיב בקולותינו (ב) ש"מ קול א' לשניהם ומדקול בעינן שוים מראה וקומה כמי בעינן שוים (ג), ואין

שלא נטלה תרומתו, ומעשר שני והקדש שלא נפדו), אכל דבר שהוא מצוה. דבר שהוא עבירה. [ב] אכל כל מאכל ולא אכל בשר. שתה כל משקה ולא שתה יין, אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיאכל בשר וישתה יין, שנאמר זולל וסובא. ואף ע"פ [ג] שאין ראיה לדבר זכר לדבר, שנאמר אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו : ג גנב משל אביו ואכל ברשות אביו. משל אחרים ואכל ברשות אחרים. משל אחרים ואכל ברשות אביו, אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיגנוב משל אביו ויאכל ברשות אחרים. ר"י ברבי יהודה אומר עד שיגנוב משל אביו ומשל אמו : ד היה אביו רוצה ואמו אינו רוצה. אביו אינו רוצה ואמו רוצה, אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיהיו [ד] שניהם רוצים. ר"י אומר אם לא היתה אמו ראויה לאביו

פסחים : [ב] אכל כו'. לאתויי דבילה קעילית כל משקה לאתויי דבש וחלב דתניא אכל דבילה קעילית ושתה דבש וחלב ונכנס למקדש חייב (משום יין ושכר אל תשת וכהנן עסקינן), גמ' : [ג] שאין כו'. דדלמא מאכל אחרינא נמי קרי ליה זולל ומיהו שלמה אתא אזהריה דממשיך ספי זכר לדבר דבבשר מקרי זולל וביין מקרי סובא, רש"י : [ד] שניהם כו'. שנאמר ותפשו בו אביו ואמו, פר"ם : (ב) או בקולינו רש"י : גמ', וכ"ל לפי שכן אמה מולא בשנים ששוים אופן סל' בדברים והצריכם נ"כ שיהו שוים במראה וקומה וסן ב' שפירי יו"כ, ועתוי"ט :

אַנְבֵלָה אָדֶער פון אַטְרֵפָה, אָדֶער פון אַנְדֶערֶע מִיאוּסֶע זַאכִין וָואס דִיא תּוֹרָה הָאט נִיט גִיהֵייסֶען עֶסִין דִיא פְלֵייש [אויף דיא ווערטער „אָכַל טֶבֶל וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְּלָה תְּרוּמָתוֹ וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ" זיין תוי"ט ותי"ו] אָכַל דָּבָר שֶׁהוּא מִצְוָה אַז עֶר הָאט גִיגֶעסִין אַהַאלְבּ פוּנְט פְלֵייש אוּנ גִיטְרוּנְקֶען אַהַאלְבֶּע קְוָוארְט וויין אויף אַסְעוּדָה, וָואס זִיא וָוערְט גֶעמַאכְט אויף אַמִּצְוָה פון דִיא רַבָּנָן וְדָבָר שֶׁהוּא עֲבֵירָה אָדֶער עֶר הָאט גִיגֶעסִין אַהַאלְבּ פוּנְט פְלֵייש אוּנ גִיטְרוּנְקֶען אַהַאלְבֶּע קְוָוארְט וויין וָוען עֶס אִיז אַעֲבֵירָה צוּ עֶסִין, דְהַיְינוּ אִין אַתַּעֲנִית וָואס דִי רַבָּנָן הָאבִין גִיבָּאטִין מֶען זָאל דֶעם טָאג פַאסְטִין אָכַל כָּל מַאֲכָל וְלֹא אָכַל בָּשָׂר אָדֶער עֶר הָאט גִיגֶעסִין אַלֶע עֶרְלֵייא מַאֲכָלִים, נָאר פְלֵייש הָאט עֶר נִיט גִיגֶעסִין שָׁתָה כָּל מַשְׁקֶה וְלֹא שָׁתָה יַיִן עֶר הָאט גִיטְרוּנְקֶען אַלֶע עֶרְלֵייא מַשְׁקָה, נָאר וויין הָאט עֶר נִיט גִיטְרוּנְקֶען אֵינוֹ נַעֲשֶׂה בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אִיז עֶר נִיט גִיוָוארִין אַבֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה מֶען זָאל אִיהְם דַארְפִין הַרְגֶנֶן עַד שֶׁיֹּאכַל בָּשָׂר וְיִשְׁתֶּה יַיִן סַיידִין עֶר עֶקְט פְלֵייש אוּנ טְרִינְקְט וויין שֶׁנֶּאֱמַר וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָסוּק זוֹלֵל וְסוֹבֵא עֶר פְרֶעסְט אוּנ טְרִינְקְט וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר אֲפִילוּ עֶס אִיז נִיטָא אַבֶּעוַוייזוּנְג צוּ דִיא זַאךְ, אַז זוֹלֵל וְסוֹבֵא מֵיינְט מֶען עֶר פְרֶעסְט פְלֵייש אוּנ טְרִינְקְט וויין, טָאמֶער מֵיינְט מֶען אַנְדֶערֶע עֶסִין אוּנ טְרִינְקֶען זֵכֶר לַדָּבָר אַדֶערְמָאנוּנְג צוּ דִי זַאךְ אִיז דָא שֶׁנֶּאֱמַר וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָסוּק אַל תְּהִי בְּסוֹבְאֵי יָיִן דוּא זָאלְסְט נִיט זַיין צְוִוישֶׁען דִי מֶענְטְשִׁין וָואס זוֹיפִין וויין בְּזוֹלְלֵי בָשָׂר לָמוֹ אוּנ צְוִוישֶׁען דִי מֶענְטְשִׁין וָואס פְרֶעסִין פְלֵייש, זֶעהְן מִיר דָאךְ אַז זוֹלֵל וְסוֹבֵא מֵיינְט מֶען פְלֵייש אוּנ וויין : ג גָּנַב מִשֶּׁל אָבִיו וְאָכַל בִּרְשׁוּת אָבִיו אַז עֶר הָאט גִיגַנְבֶעט גֶעלְט בַּיי זַיין פָאטֶער אוּנ הָאט גִיקוֹיפְט פְלֵייש מִיט וויין, אוּנ הָאט גִיגֶעסִין אוּנ גִיטְרוּנְקֶען בַּייא זַיין פָאטֶער אִין שְׁטוּבּ מִשֶּׁל אֲחֵרִים וְאָכַל בִּרְשׁוּת אֲחֵרִים אָדֶער עֶר הָאט גִיגַנְבֶעט גֶעלְט בַּיי פְרֶעמְדֶע מֶענְטְשִׁין אוּנ הָאט גִיקוֹיפְט פְלֵייש מִיט וויין, אוּנ הָאט גִיגֶעסִן אוּנ גִיטְרוּנְקֶען בַּיי פְרֶעמְדֶע מֶענְטְשִׁין, אִין דִי שְׁטוּבּ וואוּ עֶר הָאט גִיגַנְבֶעט אָדֶער אִין אַיין אַנְדֶער שְׁטוּבּ מִשֶּׁל אֲחֵרִים וְאָכַל בִּרְשׁוּת אָבִיו אָדֶער עֶר הָאט גִיגַנְבֶעט גֶעלְט בַּיי פְרֶעמְדֶע מֶענְטְשִׁין, אוּנ הָאט גִיקוֹיפְט פְלֵייש מִיט וויין, אוּנ הָאט גִיגֶעסִין אוּנ גִיטְרוּנְקֶען בַּיי זַיין פָאטֶער אִין שְׁטוּבּ בַּיי דִי אַלֶע דְרֵייא זַאכִין אֵינוֹ נַעֲשֶׂה בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה וָוערְט עֶר נִיט אַבֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה מֶען זָאל אִים הַרְגֶנֶן עַד שֶׁיִּגְנוֹב מִשֶּׁל אָבִיו סַיידִין דָאס גֶעלְט זָאל עֶר גַנְבֶענֶן בַּיי זַיין פָאטֶער, אוּנ קוֹיפִין פַאר דֶעם גֶעלְט פְלֵייש מִיט וויין וְיֹאכַל בִּרְשׁוּת אֲחֵרִים אוּנ עֶסִין זָאל עֶר אִין אַפְרֶעמְדֶע שְׁטוּבּ, רַבִּי יוֹסִי בַּר רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט עַד שֶׁיִּגְנוֹב מִשֶּׁל אָבִיו וּמִשֶּׁל אִמּוֹ סַיידִין עֶר זָאל גַנְבֶענֶן פוּן פָאטֶערְס גֶעלְט אוּנ פוּן דִי מוּטֶערְס גֶעלְט [אוֹיבּ דִי מוּטֶער הָאט גֶעלְט וָואס זַייא גִיהֶערִין נִיט צוּם פָאטֶער] : ד הָיָה אָבִיו רוֹצֶה וְאִמּוֹ אֵינָהּ רוֹצָה אוֹיבּ דֶער פָאטֶער וִויל בְּרֵיינְגֶען דֶעם זוּהְן צוּ בֵּית דִין, אוּנ דִי מוּטֶער וִויל נִיט אָבִיו אֵינוֹ רוֹצֶה וְאִמּוֹ רוֹצָה אָדֶער דֶער פָאטֶער וִויל נִיט אוּנ דִי מוּטֶער וִויל אֵינוֹ נַעֲשֶׂה בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה וָוערְט עֶר נִיט אַבֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה מֶען זָאל אִים הַרְגֶנֶן עַד שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶם רוֹצִים סַיידִין דֶער פָאטֶער אוּנ דִי מוּטֶער בְּרֵיינְגֶען אִים צוּ בֵּית דִין מִיט זֵייעֶר ווִילֶען, רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט אִם לֹא הָיְתָה אִמּוֹ רְאוּיָה לְאָבִיו אוֹיבּ דִי מוּטֶער אִיז נִיט גְלַייךְ צוּם פָאטֶער מִיט דִי דְרַיי זַאכִין [אִין קוֹל, זַייא הָאבִין נִיט בֵּיידֶע אַיין

אינו נעשה בן סורר ומורה. היה אחד מהם גידם, או חיגר, או אלם, או סומא, או חרש. אינו נעשה בן סורר ומורה. שנאמר ותפשו בו אביו ואמו ולא גדמין. והוציאו אותו, ולא חגרין. ואמרו, ולא אלמין. בננו זה, ולא סומין. איננו שומע בקולנו, ולא חרשין. מתרין בו בפני שלשה ומלקין אותו. חזר וקלקל נידון בכ"ג, ואינו נסקל עד שיהיו שם ג' הראשונים, שנא' בנינו זה זהו שלקה בפניכם. ברח עד שלא נגמר דינו ואח"כ הקיף זקן התחתון פטור. ואם משנגמר דינו ברח ואח"כ הקיף זקן התחתון חייב: ה בן סורר ומורה נידון על שם סופו. אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב,

הלכה כר' יהודה: גידם. ידו קטועה: בנינו זה. משמע שמראין אותו: חרשים. אם אומר להם איני מקבל מכם אינם שומעים אותו והע"פ שרואים אח"כ שאינו מקיים מלותן מ"מ התורה אמרה איננו שומע בקולנו דמשמע בשמעת הקול קאמרי (ד) דלא שמע שמעוהו שאמר איני מקבל מכם: ומתרין בו בפני ג'. ה"ק ומתרין בו בפני שנים (ה) שלא ירגיל ואם לא שמע מלקין אותו בב"ד של ג' כדתנן בפ"ק דמכות בגמרא דויסרו אותו האמור בבן סורר ומורה מלקות הוא כתיב הכא בן סורר ומורה וכתיב התם והיה אם בן הכות הרשע: זה הוא שלקה בפניכם. ואע"ג דמבעי ליה זה ולא סומין אם איתא דלהך מלתא לחודא אתא לזה הוא שלקה בפניכם נכתוב בננו הוא מאי בננו זה שמעת מינה תרתי (ו): ואח"כ הקיף זקן התחתון פטור. דכיון דאלו עביד השתא לאו בר קטלא הוא: ואם משנגמר דינו ברח. הוי כגברא קטילא וחייב אפי' לאחר כמה שנים: ה נידון ע"ש סופו. סוף שמכלה ממון אביו ומבקש מה שהורגל בו ואינו מולא ויושב בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות

(ד) וז"ל רש"י ואיכא להפוכי לזכותא ולמדרש דבשמעת הקול כו': (ה) דבעינן עדים שהיכיתו ועבר שאין אביו ואמו נאמנים להורגו דכתיב ע"פ ב' עדים יומת המת, רש"י. וכ' עוד מתרין בו כאן שהתראה גמורה הוא כו' אלא מוכיחין אותו, וע' תוי"ט: (ו) ומשמע הוא שלקה בפניכם, רש"י. ונ"ק דלמאי לסומין לחוד אתא דלעולם נמי מפקינן קרא ממשמעותיה דמשמע שמעידין אותו בפני ב"ד ואומרין שזהו שלקה כו': סנהס

שטימע, אונ זיי זעהן ניט אוים ביידע גלייך, (דהיינו איינער איז שווארץ אונ איינער איז בלאנד אדער געל), אונ זיי זענען ניט ביידע איין הייך, (איינער איז העכער ווי דער אנדערער) אינו נעשה בן סורר ומורה ווערט ער ניט אבן סורר ומורה מען זאל אים הרגנן היה אחד מהם גידם אויב איינער פון זיי האט א אפגיהאקטע האנט או חגר אדער ער איז לאם (הינקעדיג) או אלם אדער שטום או סומא אדער בלינד או חרש אדער טויב אינו נעשה בן סורר ומורה ווערט ער ניט אבן סורר ומורה שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק ותפשו בו אביו ואמו דער פאטער אונ די מוטער זאלין איהם אן נעמען ולא גדמין אבער אז זיי האבין ניט אלע פיר הענט (נאר איינעמס אהאנט איז אפגיהאקט) קענען זיי דאך איהם ניט אן נעמען, ווערט ער ניט אבן סורר ומורה והוציאו אותו זיי זאלין איהם פירען ולא חגרין אבער אז זיי האבין ניט אלע פיר פים נאר איינער איז לאם והינקעדיג) ווערט ער ניט אבן סורר ומורה ואמרו זייא זאלין זאגין ולא אלמין אבער אז איינער איז שטום אונ קען ניט זאגין ווערט ער ניט אבן סורר ומורה בננו זה דער זון אונזערער זיי נוייזין אויף איהם ולא סומין אבער אז איינער איז בלינד אונ קען ניט ווייזין אויף איהם, ווערט ער ניט אבן סורר ומורה איננו שומע בקולנו מיר האבין גירעט צו איהם מוסר אונ ער האט גיזאגט ער וועט ניט פאלגין ולא חרשין אבער אז איינער איז טויב אונ הערט ניט ווי ער זאגט ער וועט ניט פאלגין, ווערט ער ניט אבן סורר ומורה מתרין בו בפני שלשה דער פאטער אונ דיא מוטער זאגין צו איהם פאר צווייא מענטשין ער זאל דאס וויטער ניט טאהן, אונ אויב ער פאלגט ניט ברייגגט מען איהם צו בית דין פון דריי דיינים ומלקין אותו אונ מען שלאגט איהם מלקות חזר וקלקל אז ער האט נאך אמאהל גיזינדיגט, דיא זעלביגע עבירה נדון בכ"ג ווערט ער געמשפט ביי דריי אונ צוואנציג דיינים ואינו נסקל אונ ער ווערט אנגערש ניט פאר שטיינגט עד שיהיו שם שלשה הראשונים ביידין דארטין זאלין זיין דיא ערשטע דריי דיינים וואס האבין איהם גישלאגין מלקות שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק בננו זה דער זוהן אונזערער זהו שלקה בפניכם דאס איז דער זוהן וואס איהר האט גיזעהן וויא מען האט איהם גישלאגין מלקות ברח עד שלא נגמר דינו אויב ער איז אנטלאפין איידער מען האט גיפסקנת דעם דין ואחר כך הקיף זקן התחתון דער נאך איז ער בעוואקסין גיווארין מיט האר ארום דיא ערוה אזוי וויא אבארד, דער נאך האט מען איהם געחאפט פטור הרגנת מען איהם ניט ואם משנגמר דינו ברח אונ אויב ער איז אנטלאפין נאכדעם וויא מען האט שוין גיפסקנת דעם דין מען זאל איהם הרגנן ואחר כך הקיף זקן התחתון נאכדעם איז ער בעוואקסען גיווארין מיט האר ארום די ערוה אזוי ווי אבארד נאכדעם האט מען אים גיחאפט חייב דארף מען איהם הרגנן: ה בן סורר ומורה נדון על שם סופו דעם בן סורר ומורה הרגנת מען ווייל מען זעהט דער סוף פון אים וועט זיין שלעכט ער וועט זיין גיוואהנט גוט צו עסין אונ גוט צו טרינקען, אז ער וועט ניט האבין כשר געלט, וועט ער ווערין אגזלן ארוצח, האט דיא תורה גיזאגט ימות זכאי ואל ימות חייב ער זאל בעסער שטארבין ווען ער איז נאך קיין רשע, איידער ער זאל שטארבין ווען ער

וועט

חייב: הנאה להם. שאינן מוסיפין לחטוא: והנאה לעולם. שקטה כל הארץ: רע להם. שהיו מוסיפים זכיות: ורע לעולם. שהיו מגינים על דורן ומוכיחין את הדור: יין ושינה לרשעים. כ"ז ששותים וישנים אין חוטאים ואין מריעים לבריות: ולצדיקים רע להם. שאינם עוסקים בתורה: ורע לעולם. שכשהן מתבטלים פורעניות באה לעולם: פיזור. שהן נפרדים זה מזה ואין יכולין להועץ ולסייע זה את זה: ו הבא במחתרת. שאמרה תורה יהרג: ע"ש סופו. שסופו להרוג את הבעל הבית אם יעמוד (ז) כנגדו להציל את שלו: אם יש לו דמים חייב. כגון האב הבא במחתרת על הבן בידוע שרחמי האב על הבן לפיכך אין הבן רשאי להרגו. ואם שבר האב החבית חייב לשלם:

שמיתתן של רשעים הנאה להם והנאה לעולם, ולצדיקים רע להם ורע לעולם. יין ושינה לרשעים הנאה להם והנאה לעולם. ולצדיקים רע להם ורע לעולם. פיזור לרשעים הנאה להם והנאה לעולם. ולצדיקים רע להם ורע לעולם. כינוס לרשעים רע להם ורע לעולם. ולצדיקים הנאה להם והנאה לעולם. שקט לרשעים רע להם ורע לעולם. ולצדיקים [ה] הנאה להם והנאה לעולם: ו הבא במחתרת נידון על שם סופו. היה בא במחתרת ושבר את החבית, אם [ו] יש לו דמים

[ס] הכאס כו'. שיש להם פנאי לעסוק בתורה ובמצות, רש"י. כלומר ולא שיהו שקטים גם מטרדת חורש ומלוה: (ז) דחזקה אין אדם מעמיד על ממונו ואמר אם יעמוד כו' ופהוי"ט: [ו] יש לו כו'. כהי סוף תשובכליתה הוא אם יסרגנו

וועט שוין זיין ארשע שמיתתן של רשעים ווארום די רשעים וואס שטארבין יונג הנאה להן דאס איז גוט פאר זייא, זיי האבין ווייניג עבירות והנאה לעולם און עס איז גוט פאר דיא וועלט, דיא וועלט האט קיין שלעכץ פון זיי ולצדיקים און אז צדיקים שטארבין יונג רע להן דאס איז שלעכט פאר זייא זיי האבין ווייניג מצות, אז זייא וואלטין נאך גילעבט וואלטין זיי נאך מצות גיהאט ורע לעולם און עס איז שלעכט פאר דיא וועלט, זיין זכות האט בשיצט אויף די וועלט און ער האט זייא געפירט אין גוטען וועג יין ושינה לרשעים אז רשעים טרינקען ווין און זיי ווערין אנשלאפין הנאה להם איז גוט פאר זיי, אז זיי שלאפין זינדיגען זיי ניט והנאה לעולם און עס איז גוט פאר די וועלט, אז זיי שלאפין טוהען זייא קיין שלעכץ צו מענטשין ולצדיקים אבער אז צדיקים טרינקען וויין און ווערין אנשלאפין רע להן איז שלעכט פאר זיי זיי לערנען ניט ורע לעולם און עס איז שלעכט פאר די וועלט אז די צדיקים לערנען ניט קומט צרות אויף דיא וועלט פיזור לרשעים אז רשעים זענען פאר שפרייט איינער פון אנדערין קענען זייא ניט האבין שלעכטע עצות און קענען ניט העלפין איינער דעם אנדערין צו שלעכץ טאהן הנאה להן איז דאס גוט פאר זיי, זיי זינדיגען ניט והנאה לעולם און עס איז גוט פאר דיא וועלט. דיא וועלט האט קיין שלעכץ פון זיי ולצדיקים אבער אז צדיקים זענען פאר שפרייט און ווייט איינער פון אנדערין רע להן איז שלעכט פאר זיי. אז איינעם איז אספק אין אדין האט ער ניט ווער עס זאל אים לערנען דעם פשט ורע לעולם און עס איז שלעכט פאר דיא וועלט. ווייל זיי האלטין ניט אעצה צו זאמען ווי אזוי זיי זאלין פירען דיא וועלט כנוס לרשעים אז רשעים זענען צו זאמען האלטין זיי שלעכטע עצות און העלפין איינער דעם אנדערין שלעכץ צו טאהן רע להן איז שלעכט פאר זיי. זיי זינדיגין פיל ורע לעולם און עס איז שלעכט פאר די וועלט זייא גנבענען און גזלנען ולצדיקים און אז צדיקים זענען צו זאמען הנאה להן איז גוט פאר זיי איינער דער קלערט דעם אנדערין וואס איהם איז אספק אין לערנען. און שמועסין מיט עצות אין יראת ה' והנאה לעולם און דיא וועלט האט אויך הנאה פון זיי. די צדיקים שמועסין עצות ווי אזוי זיי זאלין פירען דיא וועלט עס זאל זיין שיין פאר גאט און גוט פאר דיא מענטשין שקט לרשעים אז רשעים זענען רוהיג עס גייט זיי גוט און בגליקין רע להן איז שלעכט פאר זיי. זיי זינדיגען מעהר ורע לעולם און עס איז שלעכט פאר דיא וועלט. זיי קלערין נאר ווי אזוי מען זאל גנבענען און גזלנען ולצדיקים און אז צדיקים זענען רוהיג הנאה להם איז גוט פאר זיי זיי האבין צייט צו לערנען תורה והנאה לעולם און עס איז גוט פאר די וועלט, אז די צדיקים לערנען פיל תורה און טוהען מצות, אין זייער זכות לעבט די וועלט: ו הבא במחתרת אז א גנב קומט אריין ביי נאכט אין אשטוב, מעג דער בעל הבית איהם הרגנען נדון על שם סופו ווארום ער ווערט געמשפט אויף דעם סוף, ווייל דער סוף וואלט גיוועז אז דער בעל הבית וואלט איהם ניט גילאזט נעמען זיין פאר מעגין, וואלט ער גיהרגת דעם בעל הבית, דריבער מעג דער בעל הבית איהם פריער הרגנען היה בא במחתרת אויב דער גנב האט אונטער גיגראבין אשטוב ביי נאכט און איז אריין גיקומען גנבענען ושבר את החבית און ער האט צו בראכין אפאס אם יש לו דמים אויב דער גנב האט בלוט מען טאר איהם ניט הרגנען, ווארום עס איז געוויס אז ער וואלט אויך ניט גיהרגת, דהיינו אפאטער איז גיקומען גנבענען בייא אזוהן, אפאטער וועט ניט הרגנען זיין זוהן, דריבער טאר ניט דער זוהן הרגנען דעם פאטער, אויב דער פאטער האט צו בראכין אפאס אדער איין אנדער שאדין דארף ער

בצאהלין

חייב אם אין לו דמים פטור: ז ואלו הן שמצילין אותם [ז] בנפשן הרודף אחר חברו להרגו ואחר הזכר ואחר הנערה המאורסה. אבל הרודף אחר בהמה והמחלל את השבת והעובד ע"ז אין מצילין אותם בנפשם:

ברטנורא

אם אין לו דמים פטור. ושאר כל אדם הבא במחתרת שאם הרגו בעל הבית אין לו דמים אם שבר את החבית פטור מלשלם שכיון שהוא מתחייב בנפשו פטור מן התשלומין (ח) שאין אדם מת ומשלם: ז **ואלו הן שמצילים אותם בנפשם.** שמצילין אותן מן העבירה בנפשם שניתן רשות לכל אדם להרגן כדי להצילן מן העבירה: **הרודף אחר חברו להרגו.** דכתיב אצל נערה המאורסה כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה מקיש רוצח לנערה מאורסה מה נערה מאורסה ניתן להצילה בנפשו אף רוצח ניתן להצילו בנפשו ונערה מאורסה נפקא לן מקרא דכתיב צעקה הנערה המאורסה ואין מושיע לה הא אם יש מושיע לה חייב להושיעה בכל דבר שיכול להצילה: **ואחר הזכר.** נפקא לן דאמר קרא ולנערה לא תעשה דבר נער כתיב חסר ה"א זה זכר (ט) וה"ה לכל חייבי כריתות ומיתות ב"ד שבעריות (י) שמצילין אותן בנפשן דכתיב חטא מות חטא אלו חייבי כריתות מות אלו חייבי מיתות ב"ד (יא): **אבל הרודף אחר בהמה.** אע"פ שדומה לעריות: **והמחלל את השבת והעובד ע"ג.** אע"פ ששניהם כופרין בעיקר: **אין מצילין אותם בנפשם.** וכ"ש שאר חייבי כריתות ומיתות ב"ד שאינן של עריות שאינן מצילין בנפשם ואין מותר להרגו כלל עד שיעברו עבירה בעדים ויהיו חייבים מיתה בב"ד:

עיקר תוי"ט

בעה"ב, רש"י: (ח) ואע"פ שגזול פטור מן התשלומין דקי"ל חייבי מיתות שוגגין כגון שלא התרו בהן אין משלמין ממון טעם שמיתתם אע"פ שאין נהרגין, רש"י ומתוי"ט: [ז] בנפשן. דומיא דמתניתין דלעיל דניתן רשות להרוג הבא במחתרת שהוא כדי להציל שבידוע שלהרגו בא: (ט) ונדרש מקרא ומסורה, רש"י ומתוי"ט: (י) דלא ניתן להציל בנפשו אלא מדבר שהוא גנות ויש בה קלון ופגם לנרדף, רש"י. דומיא דנערה המאורסה: (יא) ואי כתב רחמנא חטא ה"א אפי' חייבי לאוין כתב רחמנא מות כו' ולכתוב חטא מות ולא לכתוב נער נערה (שהרי הן בכלל) אלא ע"כ ונער נערה חד למעוטי עכו"ם וחד למעוטי בהמה, גמרא:

בצאהלין אם אין לו דמים אויב דער גנב האט קיין בלוט, מען מעג איהם הרגנן, נדער גנב מיט דעם בעל הבית זענען פרעמדע) פטור דארף ער ניט בצאהלין אויב ער האט געטאהן אשאדין: ז ואלו הן שמצילין אותן בנפשן די מענטשין מעג מען הרגנן אונ מען לאזט זייא ניט טאהן אעבירה הרודף אחר חברו להרגו אז ראובן יאגט נאך שמעון ער וויל איהם הרגנן, מעג מען הרגנן ראובן מציל צו זיין שמעון ער זאל ניט גיהרגת ווערין אחר הזכר אויב ראובן יאגט נאך שמעון ער זאל מיט איהם מזנה זיין, מעג מען הרגנן ראובן מציל צו זיין שמעון פון די עבירה ואחר הנערה המאורסה אויב ראובן יאגט נאך אמיידיל וואס איינער האט איהר שוין מקדש גיוועין, אונ ער וויל מיט איהר מזנה זיין, מעג מען הרגנן ראובן, ער זאל ניט טאהן די עבירה מיט די נערה אבל הרודף אחר בהמה אבער אז ראובן יאגט נאך אבהמה ער זאל מיט איהר מזנה זיין והמחלל את השבת אדער ער טוהט אמלאכה שבת והעובד כוכבים אדער ער דינט עבודת כוכבים אין מצילין אותן בנפשן זיי הרגנה מען ניט ווענין זיי זאלין ניט טאן דיא עבירה:

גמרא סנהדרין דף ע ע"א

הלכה ה' כלה כלי החיצון דגלא דמלכות דכתיבא בם

תרטימר בשר. א"ר זירא הרטימר זה איני יודע מהו אלא מתוך שכפל רבי יוסי ביין נמצא כופל אף בבשר ונמצא הרטימר חצי מנה. א"ר חנן בר מולדא אמר רב הונא אינו חייב עד שיקח בשר בזול ויאכל יין בזול וישתה דכתי' זולל

רש"י

מתוך שכפל רבי יוסי ביין. דקאמר ת"ק חצי לוג והוא אמר לוג: כופל נמי בבשר. והוא מנה דקאמר ב' תרטימר: יין בזול. אבל ביוקר לא שכיחי ליה מעות לגנוב כולי האי ולא ממשיך:

הרטימר בשר אבן סורר ומורה ווערט אנדערש ניט געהרגת סיידין נאר אז ער האט גינעסין אתרטימר פלייש אמר רבי זירא תרטימר זה איני יודע מהו רבי זירא זאגט איך וויים ניט וויפיל איז אתרטימר אלא מתוך שכפל רבי יוסי ביין נאר ווייל רבי יוסי זאגט בייא ווין צוויי מאהל אזוי פיל וויא דער ערשטער תנא זאגט, דער ערשטער תנא זאגט אז דער קינד טרינקט אהאלבע קווארט ווין הייסט ער אבן סורר ומורה, אונ רבי יוסי זאגט ער איז אנדערש ניט אבן סורר ומורה סיידין ער האט אויסגעטרונקען אגאנצע קווארט ווין נמצא כופל אף בבשר געווים בייא פלייש זאגט אויך רבי יוסי צוויי מאהל אזוי פיל ווי דער ערשטער תנא זאגט, דער ערשטער תנא זאגט אז דאס קינד האט אויפגיגעסין אתרטימר פלייש איז ער אבן סורר ומורה, אונ רבי יוסי האלט אז דאס קינד איז אנדערש ניט אבן סורר ומורה סיידין ער האט אויפגיגעסין אפונט פלייש נמצא תרטימר חצי מנה ווייסין מיר אז תרטימר איז אהאלב פונט אמר רבי חנן בר מולדא אמר רב הונא אינו חייב עד שיקח בשר בזול ויאכל יין בזול וישתה רבי חנן בר מולדא זאגט פון רב הונא'ס וועגין דער בן סורר ומורה איז אנדערש ניט חייב (פערשולדיגט) מען זאל איהם הרגנן סיידין ער האט געקויפט פלייש פאר וואלוויל (פאר ווייניג געלט) אונ ער האט געקויפט ווין אויך פאר וואלוויל (פאר ווייניג געלט), מען מיינט ער הט גע־ געקויפט

וסובא. ואמר רב חנן בר מולדא אמר רב הונא אינו חייב עד שיאכל בשר חי וישתה יין חי. איני והא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו אכל בשר חי ושתה יין חי אינו נעשה בן סורר ומורה. אמר רבינא יין חי מזוג ולא מזיג בשר חי בשיל ולא בשיל כבשר כיבא דאכלי גנבי. רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו אכל בשר מליח ושתה יין מגתו אין נעשה בן סורר ומורה. תנן התם ערב ט' באב לא יאכל אדם שני תבשילין ולא יאכל בשר ולא ישתה יין ותנא אבל אוכל הוא בשר מליח ושותה יין מגתו. בשר מליח עד כמה א"ר חנינא בר כהנא כ"ז שהוא כשלמים. ויין מגתו עד כמה כ"ז שהוא תוסס. ותניא יין תוסס אין בו משום גילוי

ז"לל. לשון זול ולאסמכתא למילתיה הוא: מולדא. שם אביו: בשר חי. כדמפרש לקמן בשיל ולא בשיל דזו היא מדת גנב למהר אכל בשיל שפיר לא ממשיך למעבד כה"ג לפי שמתוך שהוא גנב ועושה בסתר אין לו שהות: יין חי. ממשיך מפני שמשובח הוא ולקמן מוקי לה במזיג ולא מזיג אבל בתר יין מזיג לא ממשיך: אמר רבינא יין חי. דקאמר רב הונא מזוג ולא מזוג לאפוקי היכא דנתן בו מים הרבה ואע"פ שרוב בני אדם שותין כן: בשר כיבא דאכלי גנבי. כוויה בגחלים וכוותה בעירובין ומככי' ויכול ובזבחים לאפוקי כבבא דלא: בשר מליח ויין מגתו. לא הסיבי ולא ממשיך: כל זמן שהוא כשלמים. שלא עבר עליו זמן אכילת שלמים ב' ימים ולילה א' ועדיין בלהלחותו הוא לא אקרי מליח ומשמח את הלב דכתיב וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת הלכא בר שמחה הוא אבל בתר הכי הוי מליח ונחלף טעמו במלה: כל זמן שהוא תוסס.

חי מזוג ולא מזוג. כענין זה מפר"ח (ברכות דף נא) עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה וחד מנייהו חי ומקשינן הא אמרינן שכל מודים בכוס של ברכה שאין מברכין עליו. ומפרש ר"ח דהי סוף מזוג ולא מזוג:

קויפט וואלוועלע פלייש און וואלוועלע וויין דכתיב נוארום עס שטייט אין פסוק זולל וסובא זול איז דער טייטש וואלוויל, ער האט געטרונקען וואלוועלע וויין ואמר רבי חנן בר מולדא אמר רב הונא נאך אדין האט רבי חנן בר מולדא גיזאגט פון רב הונא'ס וועגין אינו חייב עד שיאכל בשר חי וישתה יין חי דער בן סורר ומורה איז אנדערש ניט חייב (פערשולדיגט) מען זאל איהם הרגנן סיידין ער האט גיגעסין רויע פלייש און ער האט געטרונקען רויע וויין ניט גע־מישט מיט וואסער ופארציטיגע וויין זענען גיוועזן שטארקע אויף איין קוואטיריל וויין האט מען גע־דארפט ארויף גיסען דריי קוואטירליך וואסער), פרעגט דיא גמרא איני עס איז דאך ניט אזוי והא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו ווארום רבה און רב יוסף האבין ביידע גיזאגט אכל בשר חי ושתה יין חי אינו נעשה בן סורר ומורה אויב דער קינד האט גיגעסין רויע פלייש און ער האט געטרונקען רויע וויין ווערט ער ניט אבן סורר ומורה אמר רבינא האט רבינא גיענטפערט יין חי מזוג ולא מזוג בשר חי בשיל ולא בשיל כבשר כיבא דאכלי גנבי רויע וויין מיינט מען עס איז אין די וויין אריין גיגאסין אביסעל וואסער נאר ניט פיל, רויע פלייש מיינט מען דיא פלייש איז גיוועזן געקאכט און ניט געקאכט, אביסעל צו גיבראטין אויף קוילין און עס איז האלב רויע וויא די גנבים עסין. אויב דער קינד האט געטרונקען אזעלכע וויין און האט גיגעסין אזעלכע פלייש ווערט ער אבן סורר ומורה, אבער אז ער האט גיגעסין פלייש גאר רויע אדער גאר פערטיג גיקאכטע, און ער האט גיטרונקען וויין וואס איג־נוייגינ איז גאר קיין וואסער גיוועזן אדער עס איז גיוועזן אין דעם וויין אריין געמישט וואסער אזוי פיל ווי אלע מענטשין טרינקען אים, ווערט ער גיט אבן סורר ומורה רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו רבה און רב יוסף זאגין ביידע אכל בשר מליח ושותה יין מגתו אין נעשה בן סורר ומורה אויב דער קינד האט גיגעסין רויע פלייש וואס איז גילעגין איינגיפרעסט אין זאלץ, אדער ער האט גיטרונקען וויין פון דיא וויין וואס זענען אין דיא גרוב (קעלטער) וואס מען טרעט דארטין דיא טרויבין, ווערט ער גיט אבן סורר ומורה תנן התם מיר האבין גילערנט אין א משנה ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין ערב תשעה באב (נאך האלבין טאג און צו די סעודה המפסקת) זאל מען ניט עסין צווייא ערלייא גיקאכטע עסין ולא יאכל בשר ולא ישתה יין און ער זאל ניט עסין פלייש און זאל ניט טרינקען וויין ותנא אבל אוכל הוא בשר מליח ושותה יין מגתו און מיר האבין גילערנט אבער רויע פלייש איין גיפרעסט אין זאלץ מעג ער עסין ערב תשעה באב און פרישע וויין פון קעלטער מעג ער טרינקען ערב תשעה באב בשר מליח עד כמה ביז ווי לאנג זאל די פלייש ליגען אין זאלץ וואס עס זאל הייסין געזאלצענע פלייש אמר רבי חנינא בר כהנא כל זמן שהוא כשלמים רבי חנינא בר כהנא זאגט אזוי לאנג וויא מען מעג עסין שלמים הייסט דאס ניט געזאלצענע פלייש (דאס מיינט מען אויב מען האט איין געזאלצין פלייש למשל זונטאג ביז דינסטאג פאר טאג הייסט דאס נאך ניט געזאלצענע פלייש. ווארום בייא שלמים איז אויך אזוי דער דין אויב מען האט גישאכטין שלמים זונטאג מעג מען עסין דיא פלייש ביז דינסטאג פאר טאג, אבער ווי די צייט פון שלמים איז אריבער, עס איז אויפגעגאנגען דער מארגענ־שטערין פון דינסטאג, ווערט דאס שוין גערופין גיזאלצענע פלייש) ויין מגתו עד כמה וויא לאנג זאל זיין דער וויין אין דעם קעלטער און עס זאל נאך אלץ ניט גירעכינט ווערין פאר וויין כל זמן שהוא תוסס אזוי לאנג וויא ער האט נאך אין זיך אשארפקייט ער זייערט והניא יין תוסס אין בו משום גילוי און מיר

וכמה הסיסתו שלשה ימים. הכא מאי התם משום שמחה הוא כ"ז שהוא כשלמים נמי אית ביה שמחה הכא משום אימשוכי הוא בכל שהוא לא ממשיך. ויין עד מ' יום. א"ר חנן לא נברא יין בעולם אלא לנחם אבלים ולשלם שכר לרשעים, שנאמר תנו שכר לאובד ויין למרי נפש. א"ר יצחק מ"ד אל תרא יין כי יתאדם אל תרא יין שמאדים פניהם של רשעים בעוה"ז ומלבין פניהם לעוה"ב. רבא אמר אל תרא יין כי יתאדם אל תרא יין שאחריתו דם. רב כהנא רמי כתיב תירש

שהוא נוסך בגרון מחמת שהוא מחמיץ: הכא. בבן סורר ומורה מאי עד כמה לא קרינן מליה למפטר בן סורר ומורה: ובכל שהוא. לא ממשיך משעבר לילה א' מפיג טעמו ולא חשיב: לשלם שכר לרשעים. שמתענגין בו בעוה"ז ומקבלין בו שכר מצות בעוה"ז: לאובד. היינו רשע שנטרד והולך לו: למרי נפש. אבלים לפכוחי לצערייהו: אל תרא יין. כלומר אל תתן עיניך למשוך אחריו: שאחריתו דם. סופו יהרג עליו: כתיב יין ישמח. לבב אנוש בסי"ן דמשמע שומם שמשממהו ונוטל חכמת

האבין גילערנט אויב מען האט אנגישעפט אין אבלי אביסעל פון דעם וויין וואס ער זייערט אין קעלטער אונ מען האט גילאזט שטיין דיא כלי אגאנצע נאכט אויפגידעקט, מעג מען אין דער פריה טרינקען דעם וויין, ווייל דאס איז נאך קיין וויין האבין דיא שלאנגען פון דעם, ווין ניט גע־טרונקען וכמה הסיסתו וויא לאנג זייערט דער וויין אין דעם קעלטער שלשה ימים דרייא טעג, אבער נאך דרייא טעג איז דאס שוין וויין הכא מאי דא בייא דעם דין פון אבן סורר ומורה, וויא איז דער דין התם משום שמחה הוא וואס ער טאר ניט עסין פלייש ערב תשעה באב איז ווייל פלייש מאכט פריילך דעם מענטש כל זמן שהוא כשלמים נמי אית ביה שמחה דריבער אויב די פלייש ליגט אין זאלץ ביז די צייט וואס מען מעג עסין שלמים [וויא עס שטייט פריער] האט נאך דיא פלייש אטעם פון פלייש אונ ווער עס עסט די פלייש, מאכט איהם די פלייש פריילך, דריבער טאר ער ניט עסין די פלייש ערב תשעה באב, אבער אז דיא פלייש ליגט אין זאלץ לייננער וויא די צייט פון שלמים איז שוין ארוים פון די פלייש דער טעם פון פלייש די פלייש מאכט שוין ניט פריילך דעם מענטש, דריבער מעג מען אזעלכע פלייש עסין ערב תשעה באב הכא משום אמשוכי הוא אבער דא בייא דעם סורר ומורה איז דער טעם פאר וואס מען זאל איהם הרגנן, ווייל ער וועט האבין הנאה פון פלייש עסין וועט ער זוכין ער זאל שטענדיג האבין פלייש צו עסין וועט ער גנבנן גזלנן מענטשין הרגנן] דאס איז נאר אז ער האט הנאה געהאט פון דעם פלייש וואס ער האט גיגעסין, דריבער קען זיין בכל שהוא וויפיל דיא פלייש איז גילעגין אין זאלץ אפילו נאר איין טאג האט שוין ארוים געצויגין דעם טעם פון פלייש אונ ער האט שוין פון דעם פלייש קיין הנאה געהאט לא ממשיך אונ ער וועט זיך ניט נאכציען נאך דעם פלייש, דריבער הייסט ער ניט אבן סורר ומורה ויין עד ארבעים יום אונ דיא וויין וואס אין קעלטער הייסט ניט וויין ביז פערציג טאג וואס די וויין איז ארוים פון די טרויבין, דריבער אויב דאס קינד האט גע־

טרונקען די וויין וואס איז נאך ניט אלט פערציג טעג, הייסט ער ניט אסורר ומורה, ווייל דאס האט נאך ניט דעם געשמאק פון וויין ער זאל זיך נאך ציהען צום וויין טרינקען אמר רבי חנן לא נברא יין בעולם אלא לנחם אבלים ולשלם שכר לרשעים רבי חנן זאגט וואס גאט האט בשאפין וויין אויף דער וועלט איז נאר מען זאל געבין אבלים וויין צו טרינקען וועלין זייא פרייליכער ווערין, אונ רשעים וועלין טרינקען וויין וועלין זייא פריילך זיין אונ וועלין האבין פערגעניגען וועלין זיי שוין אפנעמען אויף די וועלט דעם שכר פון זייער ביסעל מצות וואס זיי האבין גיטאהן, וועלין זיי שוין צו יענע וועלט קיין עולם הבא האבין שנאמר וואריום עס שטייט אין פסוק תנו שכר לאובד ויין למרי נפש איהר זאלט געבין שטארקין וויין צוא דעם רשע וואס ער איז פאר לארין פון עולם הבא, אונ וויין זאלט איהר געבין צו דעם מענטש וואס זיין הארץ איז פאר ביטערט פון טרויערקייט וואס ער טרויערט אויף דעם פריינד זיינעם וואס ער איז גישטארבין אמר רבי יצחק מאי דכתיב אל תרא יין כי יתאדם רבי יצחק זאגט עס שטייט אין פסוק שלמה המלך האט גיזאגט זאלסט ניט זעהן דעם וויין ווארום ער וועט ווערין רויט, דאס מיינט מען אל תרא יין דאס וויין טרינקען זאל דיר ניט גיפעלין זאלסט דיך ניט ציהען צום טרינקען וויין שמאדים פניהם של רשעים בעולם הזה ומלבין פניהם לעולם הבא ווארום ער מאכט רויט דעם פנים פון די רשעים אויף דיא וועלט, ער וועט אבער וויים מאכין זייער פנים צו עולם הבא רבא אמר אל תרא יין כי יתאדם רבא זאגט וואס שלמה המלך האט גיזאגט דוא זאלסט ניט זעהן דאס וויין ווארום יתאדם, האט ער אזוי געמיינט אל תרא יין דאס וויין טרינקען זאל דיר ניט גיפעלין שאחריתו דם ווארום דער סוף פון וויין טריינקען קומט מען צו בלוט, מען טרינקט פיל וויין ווערט מען שכור שלאגט אייגער דעם אנדערין אונ מאכט איהם בלוט אדער ער הרגנט איהם, איז דער טייטש יתאדם, עס וועט ווערין בלוט רב כהנא רמי כתיב תירש וקרינן תירוש רב כהנא האט גיפרעגט עס שטייט אין פסוק

חכמת לבו: וקרינן ישמח. לשון שמחה: זכה. כלומר אם זכה וידע להזהר בעצמו מלהתות יותר מדאי משמחו שמפקח את הלב: פקחין. עשאוני פקח:

וקרינן תירוש זכה נעשה ראש לא זכה נעשה רש. רבא רמי כתיב ישמח וקרינן ישמח, זכה משמחו לא זכה משממו, והיינו דאמר רבא חמרא וריחני פקחין:

פסוק תירש (וויין) אונ מען לייענט תירוש זכה נעשה ראש דער מענטש וואס איז זוכה צו עשירות אונ איז פרום אונ טרינקט וויין מיט אמאס, וועט ער ווערין א גרויסער מאן, וואורום וויין מאכט קלוג דעם מענטש לא זכה נעשה רש אבער אז ער איז ניט זוכה אונ טרינקט וויין אן אמאס אונ ווערט שכור וועט ער ארעם ווערין רבא רמי כתיב ישמח וקרינן ישמח רבא האט גיפרעגט עס שטייט אין פסוק ויין ישמח לבב אנוש אונ מיר לייענען ישמח זכה משמחו אויב ער איז זוכה צו טרינקען וויין מיט אמאס, וועט דאס וויין פריילך מאכין זיין הארץ לא זכה משממו אבער אז ער איז ניט זוכה אונ ער טרינקט וויין ביז צו שכור ווערין וועט דאס וויין איהם פארוויסטען והיינו דאמר רבא חמרא וריחני פקחין דאס איז וואס רבא האט גיזאגט מיין ווין טרינקען אונ די גוטע ריחות וואס איך האב גישמעקט זייא האבין מיך קלוג געמאכט:

זוהר (קרח דף קעח ע"א) ת"ת דאצילות יוד הא ואו הא

ת"ח (קהלת ט) כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה. דא הוא דבעי בר נש לאכללא שמאלא בימינא וכל מה דהוא עביד מבעי לי' דלא יהון אלא כלילן בימינא. כל אשר תמצא ידך. דא שמאלא. לעשות בכחך. דא הוא ימינא. כד"א (שמות טו) ימינך יי' נאדרי בכח. וכיון דבר נש יזדהר דכל עובדוי יהון לסטרא דימינא ויכליל שמאלא בימינא כדין קב"ה שארי בגוויה בהאי עלמא ויכנים ליה לנביה לההוא עלמא דאתי ולא יימא בר נש בשעתא דאתינא לההוא עלמא כדין אתבע מן מלכא רחמי ואיתוב קמיה אלא כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בתר דיסתלק בר נש מהאי עלמא אלא אי בעי בר נש דמלכא קדישא יזהיר ליה לההוא עלמא ויתן ליה חולקא לעלמא דאתי ישתדל בהאי עלמא לאכללא עובדוי בימינא. וכל עובדוי יהון לשמא דקב"ה דהא לבתר כד יתכנים מהאי עלמא לאתדנא בדינא תקיפא בדינא דגיהנם לית תמן עיטא וחכמה וסכלתנו לאשתזבא מן דינא. ד"א כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול. בגיהנם אית ביה מדורין על מדורין. מדורא תתאה מניה אבדון ודא סמיך לדא. מאן דנחית לשאול ידוכון ליה ומתמן יעפפן ועולה. הה"ד (שמואל א ב) מוריד שאול ויעל. ומאן דנחית לאבדון תו לא סליק לעלמין. מאן דאית ביה עובדי טבא או דאיהו (ס"א אי טבא איהו) מאריך דתושבתא הא אוקמוה דבכל ליליא ולילא עד לא ישכב ועד לא נאים בעי ב"נ למעבד חושבנא מעובדוי דעבד כל ההוא יומא ויתוב מנייהו ויבעי עלייהו רחמי. מ"ט בההיא שעתא בגין דההיא שעתא אילנא דמותא שארי בעלמא וכל בני עלמא טעמין טעמא דמיתא וכעי בההיא שעתא למעבד חושבנא מעובדוי ויודי עלייהו בגין דאיהי שעתא דמותא ואלין אקרון מארי דחושבנא. וכן מאן דאשתדל בדעת ובחכמה למנדע למאריה כד יעברון ליה לאסתכלא ולאסתכלא באינון חייבין דאתטרידו בגיהנם ובדרגא דשאול וכלהו צווחין מאינון דרגין הוא לא ישתאר תמן ולא ישתכח בינייהו. וע"ד אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול ולא ישתכח אלא נעילא לעילא באתר דכמה נהורין ובוצינין וכמה כסופין שארן ביה וקב"ה אתי (ביה) (ס"א ותאיב ליה) לאשתעשעא עם שאר צדיקייא די בגן עדן. זכאה חולקהון דצדיקייא בהאי עלמא ובעלמא דאתי. עלייהו כתיב (תהלים קמ) אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך:

מוסר יוסף לחק הלכה פסוקה

מספר חסידים סימן פט צ צא.

פרישות מן העולם פנאי ללב ומנוחה לגוף ואהבת עולם טרדת הלב ויגיעת הגוף אם ישבחוך בני אדם במה שאין בך דאג. אל תהי להוט אחר הדברים ואחר הדוקים כי אלה

פרישות מן העולם פנאי ללב ומנוחה לגוף דער מענטש וואס איז אפגעשיידט פון דער וועלט ער זוכט ניט פערגעניגען צו האבין פון דער וועלט איז זיין הארץ לידיג אונ האט צייט צו דינען גאט אונ זיין גוף לעבט רוהיג ואהבת עולם אונ די ליבשאפט פון דער וועלט. דער מענטש וואס זוכט צו האבין פערגעניגען פון דער וועלט טרדת הלב ויגיעת הגוף דאס מאכט אונרוהיג דאס הארץ פון מענטש אונ עס מאטערט אפ דעם קערפער פון דעם מענטש אם ישבחוך בני אדם במה שאין בך דאג אויב מענטשין וועלין דיך לויבין מיט מעלות אונ דוא ווייסט ביי זיך אז דוא האסט ניט די מעלות

רמב"ם הלכות תפלה פ"י.

(א) ש"צ שטעה ונבהל ולא ידע מהיכן יתחיל ושהה שעה יעמוד אחר תחתיו. ואם טעה בברכת האפיקורסין אין ממתינין לו אלא מיד יעמוד אחר

(א) שליח צבור שטעה ונבהל ולא ידע מהיכן יתחיל ושהה שעה אויב דער חזן איז אין מיטען דיא הויכע שמונה עשרה דער שראקין גיווארין אונ האט געהאט אטעות אונ ער וויס ניט ווא ער זאל אנהייבין אונ ער איז געשטאנען אלאנגע צייט אונ געקלערט ווא ער זאל אנהייבין אונ קען זיך ניט דערמאנען יעמוד אחר תחתיו זאל איין אנדער מענטש זיך שטעלין אויף זיין ארט בייא דעם עמוד ואם טעה בברכת האפיקורסין אין ממתינין לו אונ אויב דער חזן האט געהאט אטעות אין דיא ברכה ולמלשינים זאל מען גאר ניט ווארטין אלא מיד יעמוד אחר תחתיו נאר באלד זאל איין אנדערער

תחתיו שמא אפיקורסות נזרקה בו, והוא שלא התחיל בה אבל אם התחיל בה מכתינין לו שעה. ולא יהא השני סרבן באותה שעה: (ב) ומהיכן הוא מתחיל מתחלת ברכה שטעה בה ראשון, אם טעה באחת מן האמצעית אבל אם טעה באחת מן השלש ראשונות מתחיל השני מן הראש, ואם טעה באחת מן האחרונו' יתחיל השני מן העבודה:

מסירים לב האדם מן התורה. שובו שהאים כי התשובה מקובלת והשיבו מעלליכם בעוד היכולת על נפשותינו טרם יבא הדין עלינו כי הוא ה' שופטינו אשר עיניו פקוחות על כל דרכי בני אדם לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו, וזכין לאדם שלא בפניו: מעשה באיש אחד שהיה תמיד מעיין בטליתות של בית הכנסת לראות אם נקרעו או נתקלקלו חוטי הציצית והיה מציצם כהלכתן והיה מודיע לבעל הטלית: יראי ה' יכבד בשיוה מכין כגון שהיה לו לכבד אב ואם יקום מפניהם ויכבדם. ולאחר קומו יחזור וישב אפי' הי' בדעתו ללכת שאם ילך לו א: לא יראה שקם לכבודם:

זיך שטעלין אויף זיין ארט ביי דעם עמוד, ווייל מיר האבין מורא שמא אפיקורסות נזרקה בו טאמער איז ער איין אפיקורוס דריבער וויל ער ניט זאגין די ברכה ולמלשינים והוא שלא התחיל בה דאס איז נאר אז ער האט נאך גאר ניט אנגיהויבין צו זאגין דיא ברכה ולמלשינים, האבין מיר מורא טאמער איז ער אאפיקורוס אבל אם התחיל בה אבער אז ער האט שוין אנגעהויבין זאגין דיא ברכה ולמלשינים אונ דער טעות איז גיווארין אין מיטען די ברכה מכתינין לו שעה ווארט מען איהם אויך אשעה אויב ער הייבט ניט אן ווייטער זאגין גייט צום עמוד איין אנדערער ולא יהא השני סרבן באותה שעה דאמאלס זאל דער אנדערער זיך ניט לאזין בעטין, נאר ווען מען וועט היסין גיין צום עמוד זאל ער באלד גיין: (ב) מהיכן הוא מתחיל פון וואנען זאל דער אנדערער אנהייבען מתחלת ברכה שטעה בה הראשון פון אנהייב ברכה וואס דער ערשטער האט אין איהר געהאט אטעות אם טעה באחת מן האמצעיות אויב דער ערשטער האט זיך טו נה גיוועזין אין איינע פון די מיטעלסטע ברכות אבל אם טעה באחת מן השלש ראשונות אבער אז דער ערשטער חזן האט געהאט אטעות אין אברכה פון דיא ערשטע דרייא ברכות מתחיל השני מן הראשונה זאל דער אנדערער חזן אנהייבין פון דיא ערשטע ברכה, פון אנהייב שמונה עשרה ואם טעה באחת מן האחרונות אונ אויב דער ערשטער חזן האט געהאט אטעות אין אברכה פון די לעצטע דריי ברכות יתחיל השני מן העבודה זאל דער אנדער־ער חזן אנהייבין פון רצה אונ זאל באוועגן ביז סוף שמונה עשרה:

זאלסטו זארגין וועגין דעם אל תהי להוט אחר הדברים ואחר חדושים דוא זאלסט ניט זיין נייגיריג אלץ צו וויסען, אונ זאלסט ניט וועלין וויסען אלע נייס כי אלה מסירים לב האדם מן התורה ווארום דיא זאכין פארנעמען דאס הארץ פון מענטש אונ דורך דעם קען ער ניט לערנען תורה שובו שהאים איהר נארען קערט אייך צוריק צו הקב"ה כי התשובה מקובלת ווארום תשובה ווערט אנגענומען ביים הקב"ה והשיבו מעלליכם בעוד היכולת על נפשותינו אונ פאר־בעסערט אייערע מעשים אין די צייט וואס מען קען זייא נאך פארבעסערין טרם יבא הדין עלינו איידער דער משפט וועט אויף אונז קומען כי ה' הוא שופטנו ווארום הקב"ה אליין וועט אונז משפטין אשר עיניו פקוחות על כל דרכי בני אדם לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו וואס זיינע אויגין זענען אפין צו קוקען אויף אלע וועגין פון דיא מענטשין ער זאל געבין צו יעדער מענטש וויא זיינע וועגין זענען אונ וויא די פרוכט פון זיינע מעשים זענען וזכין לאדם שלא בפניו אונ מען דארף טאהן אטובה צו אמענטש אפילו דער מענטש וויים ניט פון די טובה מעשה באיש אחד שהיה תמיד מעיין בטליתות של בית הכנסת לראות אם נקרעו או נתקלקלו חוטי הציצית והיה מציצן כהלכתן עס איז אמאהל גיוועזן אמענטש וואס ער איז אלע טאג גענאנגען אין שוהל אונ האט בעזעהן אלע טליתים פון פרעמדע מענטשין אונ האט גיזעהן וועלכער טלית איז צוריסען האט ער איהם צו־געניים אדער די ציצית זענען פסול גיווארין האט ער אין זייא געמאכט נייע ציצית והיה מודיע לבעל הטלית אונ אויב ער האט דעם טלית ניט געקענט פאריכטען האט ער גיזאגט דעם בעל הבית פון טלית ער זאל אליין דעם טלית פאריכטען יראי ה' יכבד באיזה ענין ער זאל געבין כבוד דיא מענטשין וואס האבין מורא פאר גאט מיט וואס ער וועט קענען זייא געבין כבוד כגון שהיה לו לכבד אב ואם יקום מפניהם ויכבדם אויב ער דארף געבין כבוד זיין פאטער אונ מוטער זאל ער אויפשטיין פאר זייא אונ זאל זייא געבין כבוד ולאחר קומו יחזור וישב אונ נאך דעם אויפשטיין זאל ער זיך צוריק זעצין ואפילו היה בדעתו ללכת אפילו ער וויל ערגעץ גיין, פון דעסטוועגין זאל ער פריער זיצען אביסעל נאכדעם וועט ער גיין שאם ילך לו ווארום אז ער וועט באלד אוועק גיין אז לא יראה שקם לכבודם וועט מען דאך ניט זעהן אז ער איז אויפגעשטאנען פון זייער כבוד וועגין, נאר מען וועט זאגין ער האט זיך אויף גישטעלט ווייל ער דארף ערגעץ גיין:

להמשיך מה"ת דו"א יהוה נפש י יה יהו יהוה. רוח יוד הא ואו הא. נשמה יהוה חיה יחידה ה דמילוי הה אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד הולם :

כב וּנְפַלוּ עַל אַפֵּיהוֹן וַאֲמַרוּ אֵל אֱלָהָא רוּחַיָא לְכָל בִּשְׂרָא גַּבְרָא חַד יְחוּב וְעַל כָּל כְּנִשְׁתָּא יְהֵא רוּגְזָא : כג וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר : כד מַלֵּיל עִם כְּנִשְׁתָּא לְמֵימַר אִסְתַּלָּקוּ מִסְחוֹר סְחוֹר לְמַשְׁכְּנָא דְקֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם : כה וְקָם מֹשֶׁה וַאֲזַל לְוָת דָּתָן וַאֲבִירָם וַאֲזַלוּ בַּתְרוֹהִי סָבֵי יִשְׂרָאֵל : כו וּמַלִּיל עִם כְּנִשְׁתָּא לְמֵימַר

ויקם משה וילך אל. סנהדרין קי :
סורו נא מעל. שבועות לט :

כב וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֵל אֱלֹהֵי
הָרוּחֹת לְכָל־בָּשָׂר הָאִישׁ אֶחָד
יֶחֱטָא וְעַל כָּל־הָעֵדָה תִּקְצֹף : ס
כג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר :
כד דַּבֵּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר הֵעָלוּ
מִסָּבִיב לְמִשְׁכַּן־קֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם :
כה וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל־דָּתָן וַאֲבִירָם
וַיֵּלְכוּ אַחֲרָיו זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל :
כו וַיְדַבֵּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ

רשב"ם

(כב) אלהי הרוחות. אתה מכיר רוחות ולבות שאר העם שלא פשעו : (כה) וילך אל דתן ואבירם. אולי יחזרו בתשובה :

רש"י

(כב) אל אלהי הרוחות. יודע מחשבות ם אין מדתך כמדת בשר ודם מלך בשר ודם שסרחה עליו מקצת מדינה אינו יודע מי החוטא לפיכך כשהוא כועס נפרע מכולם אבל אתה לפניך גלויות כל המחשבות ויודע אתה מי החוטא: האיש אחד. הוא החוטא נ ואתה על כל העדה תקצוף. אמר הקדוש ברוך הוא יפה אמרתם אני יודע ומודיע מי חטא ומי לא חטא: (כד) העלו מסביב וגו'. כתרגומו אסתלקו ם מסביבות משכן קרח: (כה) ויקם משה. (מדרש רבה) כסבור שישאו לו פנים ולא עשו :

שפתי חכמים

ם לא אלהי הנשמות כמובן מהרוחות שמה ענין זה לכאן ועם פעם לשאול אחד יחטא הכא אחריו אבל פירושו אתה היודע מחשבות ותוכל לדעת מי החוטא וכו' : נ מפני שאין כוונתו על מי שיחטא להבא רק על זה שמחלוקת שכבר היה קרח חוטא אבל מלת תקצוף הוא כמשמעו שהרי עדיין לא קצף רק רצה לקצוף: ס והעלו כמו ינועי עלה. ולמ"ד למשכן נוסף ולכן כתב מסביבות במקום סביב כדי שיסמוך למלת המשכן מפני שסביב אינו נסמך:

פירוש לתורת אלהים

(כב) וַיִּפְּלוּ משה און אַהֲרֹן זֶענִין גִיפַאלִין עַל פְּנֵיהֶם אויף זֵייעֶר פְּנִים וַיֹּאמְרוּ און זֵייא הָאבִּין גִיזָאגְט אֵל גָאט אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת דֶער גָאט וָואס ווַייסְט אַלֶע מַחֲשָׁבוֹת פון דִיא מֶענְטְשִׁין און דו בִּיסְט נִיט אַזוי וִויא אַמֶלֶךְ וָואס אַז אַטֵייל פון זַיין מְדִינָה הָאבִּין אַקֶעגִין אִיהם גֶעזִינְדִיגְט שְׁטְרָאפְט עֶר דִיא גַאנְצֶע מְדִינָה וָוארוּם עֶר ווַייסְט נִיט ווֶעלְכֶער עֶס הָאט גֶעזִינְדִיגְט און וָועלְכֶער עֶס הָאט נִיט גֶעזִינְדִיגְט, אָבֶער דו ווַייסְט דָאךְ וואל אַלֶע מַחֲשָׁבוֹת און דוּא ווַייסְט ווֶער עֶס הָאט קֶענִין דִיר גֶעזִינְדִיגְט שִׁיקְט זִיךְ דָאס הָאִישׁ אֶחָד יֶחֱטָא אַז אֵיין מֶענְטְשׁ הָט גֶעזִינְדִיגְט וְעַל כָּל הָעֵדָה און אויף גָאר דֶער עֵדָה וָואלְסְטוּ צֶערְנֶען : (כג) וַיְדַבֵּר יְיָ הָאט גָאט גִירֶעט צוּ משֶׁה אַזוי צוּ זָאגִין : (כד) דַּבֵּר רֵייד צוּ דֶער עֵדָה און זָאלְסְט זֵיי אַזוי זָאגִין הֵעָלוּ טוּהט אֵייךְ אָפּ מִסָּבִיב פון אַרוּם דֶעם רוּאוּנג פון קֹרַח און דָתָן וַאֲבִירָם : (כה) וַיָּקָם איז משֶׁה אויף גֶעשְׁטַאנֶען וַיֵּלֶךְ און איז גֶעגַאנְגֶען צוּ דָתָן וַאֲבִירָם וָוארוּם עֶר הָאט גִיטְרַאכְט טָאמֶער וֶועלִין זֵייא אִיהם נִיט קֶענֶען מֵעִיז זַיין און ווֶעלִין אויף הֶערִין צוּ קְרִיגֶען אָבֶער זֵייא הָאבִּין דְרוֹיף נִיט גִיפָּ֑עגְט וַיֵּלְכוּ זֶענֶען אִיהם נָאךְ גִיגַאנְגֶען דִיא עֶלְצְטֶע פון דִיא יִשְׂרָאֵל : (כו) וַיְדַבֵּר הָאט משֶׁה גִירֶעט צוּ דער

ליקוטים על התורה

(כו) סוּרוּ נָא מֵעַל אָהֳלֵי הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים הָאֵלֶּה. דָאס וָוארְט נָא אִיז דֶער טַייטְשׁ בֶּעטִין, נָאט הָאט גִיזָאגְט צוּא משֶׁה זָאג צוּ דִיא יוּדִין אִיךְ בֶּעט אַייךְ פון אַייעֶר טוֹבָה וֶועגִין אִיהר זָאלְט אַייךְ אָפְּרוּקֶען און אַבִּיסִיל דֶערְוַוייטֶערִין פון דִיא שְׁטוּבִּין פון דִי מֶענְטְשִׁין. אִיר זָאלְט נִיט מֵיינֶען אַז קֹרַח מִיט זַיינֶע מֶענְטְשִׁין זֶעגֶען גִירֶעכְט נָאר אִיר זָאלְט וִויסֶען זֵיי זֶענֶען רְשָׁעִים און זֵיי וֶועלִין בַּאלְד פַארְלֶענְד וֶוערִין, זָאלְט אִיר זֶעהֶן אִיהר זָאלְט נִיט פַארְלֶענְד וֶוערִין מִיט זֵייא צוּא זַאמֶען. וָוארוּם אַז עֶס וֶוערְט גִינֶעבִין רְשׁוּת צוּם מַשְׁחִית עֶר זָאל פַארְלֶענְדִין, פַארְלֶענְדְט אַלֶע מֶענְטְשִׁין וֶועסֶען עֶר טְרֶעפְט צַדִּיקִים און רְשָׁעִים :

נָא מֵעַל אָהֳלֵי הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים
הָאֵלֶּה וְאַל־תִּגְּעוּ בְּכָל־אֲשֶׁר
לָהֶם פֶּן־תִּסָּפוּ בְּכָל־חַטֹּאתָם׃

זוּרוּ כְעַן מֵעִלָּוֵי מַשְׁכְּנֵי
גֻבְרַיָּא חַיָּבַיָּא הָאִלֵּין
וְלָא תִקְרְבוּן בְּכָל
דִּי לְהוֹן דִּלְמָא
תִלְקוּן בְּכָל חוֹבֵיהוֹן׃

בעל הטורים

(כו) תספו. ב׳ במסורה פן תספו בכל חטאתם ואם הרע תרעו גם אתם גם מלככם תספו שאמר להם שאם לא יסורו מהם שימותו הם וקרח גדולם:

פירוש להורת אלהים

דער עדה אונ האט צו זייא אזוי געזאגט סורו נא
קערט אייך אפ מעל פון די געצעלטן פון די
דאזיגע רשעים ואל תגעו אונ איר זאלט ניט אן רירן
אין אלץ וואס צו זיי געהער ווארום פן תספו טאמער
וועט איר פארלענד ווערין איבר אלע זייערע זינד:

נביאים שמואל א יב — תרגום

להמשיך מנ״ה דז״א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יְהֹוָה חיה
יחידה דנצח יְהֹוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב״ן שבעשיה:

א וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם אַל־תִּירָאוּ אַתֶּם עֲשִׂיתֶם
אֵת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת אַךְ אַל־תָּסוּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה
וַעֲבַדְתֶּם אֶת־יְהוָה בְּכָל־לְבַבְכֶם׃ ב וְלֹא תָּסוּרוּ כִּי ׀
אַחֲרֵי הַתֹּהוּ אֲשֶׁר לֹא־יוֹעִילוּ וְלֹא יַצִּילוּ כִּי־תֹהוּ
הֵמָּה׃ ג כִּי לֹא־יִטֹּשׁ יְהוָה אֶת־עַמּוֹ בַּעֲבוּר שְׁמוֹ
הַגָּדוֹל כִּי הוֹאִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לוֹ לְעָם׃
ד גַּם אָנֹכִי חָלִילָה לִּי מֵחֲטֹא לַיהוָה מֵחֲדֹל לְהִתְפַּלֵּל
בַּעַדְכֶם וְהוֹרֵיתִי אֶתְכֶם בְּדֶרֶךְ הַטּוֹבָה וְהַיְשָׁרָה׃
ה אַךְ ׀ יְראוּ אֶת־יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֹתוֹ בֶּאֱמֶת בְּכָל־
לְבַבְכֶם כִּי רְאוּ אֵת אֲשֶׁר־הִגְדִּל עִמָּכֶם׃

א וַאֲמַר שְׁמוּאֵל לְעַמָּא לָא
תִדְחֲלוּן אַתּוּן גְּרַמְתּוּן יָת כָּל
בִּישְׁתָא הָדָא בְּרַם לָא תִסְטוּן
מִבָּתַר פּוּלְחָנָא דַיְיָ וְתִפְלְחוּן
קֳדָם יְיָ בְּכָל לִבְּכוֹן׃ ב וְלָא
תִסְטוּן מִבָּתַר פּוּלְחָנֵיהּ וְלָא
תִפְלְחוּן לְטַעֲוָתָא דְאִינוּן לְמָא
וְלֵית בְּהוֹן הֲנָאָה וְלָא מְשֵׁיזְבִין
אֲרֵי לְמָא אִינוּן׃ ג אֲרֵי לָא
יְרַחֵיק יְיָ יָת עַמֵּיהּ בְּדִיל
שְׁמֵיהּ רַבָּא רַעֲוָא קֳדָם יְיָ
לְמֶעְבַּד יָתְכוֹן קֳדָמוֹהִי לְעַם׃
ד אַף אֲנָא חַס לִי מִלְּמֶחְטֵי
קֳדָם יְיָ מִלְּאִתְמְנָעָא לְצַלָּאָה
עֲלֵיכוֹן וְאַלֵּיף יָתְכוֹן דְּתְהָכוּן בְּאוֹרַח תַּקְנָא וּבְשַׁרָא׃ ה בְּרַם דְּחִילוּ מִן קֳדָם יְיָ וְתִפְלְחוּן קֳדָמוֹהִי
בְּקֻשּׁוֹט בְּכָל לִבְּכוֹן אֲרֵי חֲזוֹ יָת דְּאַסְגֵּי לְמֶעְבַּד עִמְּכוֹן׃

מצודת דוד

(א) אתם עשיתם. ר״ל הלא אתם ככר עשיתם ואין להשיב אך אל תסורו מה׳ ויכופר העון: (ב) ולא תסורו וגו׳. לא תסורו מה׳ ללכת אחרי ע״ג כי הליכה ההוא היא הליכה אחרי התוהו כו׳ שאין בהם ממש: (ג) כי לא יטוש ה׳. נתן טעם למה לא יראו ממה שעשו ואמר כי לא יטוש ה׳ את עמו בעבור שמו הגדול שלא יחולל: כי הואיל. ר״ל ככר נשבע אשר רצה בכם להיות לו לעם סגולה ולא יטוש אתכם אף כשתטיבו דרכיכם מהיום והלאה יאמרו אז מבלי יכולת עזבם: (ד) גם אנכי. ר״ל כמו שהמקום יכפר העון הזה כן גם אנכי אמחול על עלבוני כי חלילה לי מהחטא לה׳ להיות אכזר מלמחול ולחדל מלהתפלל בעדכם כי באמת אתפלל כאשר אמרתם אף אלמד אתכם בדרך הטובה: (ה) אך יראו וגו׳. כי אז מועיל תפלתי: אשר הגדיל עמכם. אשר הגדיל חסדו עמכם למחול העון הזה:

רש״י

(ג) בעבור שמו הגדול. אשר יצא עליכם שהוא מושיעכם ולמען לא יתמעט שם גדלו: הואיל. נשבע: (ד) גם אנכי. מאחר שתעשו את תשובה:

כתובים תהלים קז — תרגום

להמשיך מיסוד ומלכות דז״א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד אדנ
אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יְהֹוָה חיה יחידה ומלכות אל שם
ב״ן שבעשיה:

א כִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֶלְיוֹן נָאָצוּ׃ ב וַיַּכְנַע בֶּעָמָל
א אֲרוּם סְרִיבוּ עַל מֵימְרֵיהּ

מצודת דוד

(א) כי המרו. והגמול הטובה בא על כי המרו אמרי אל: (ב) ויכנע. ולכן הכניע לבם בעמל המאסר וכשלו בצרם

רש״י

(א) כי המרו אמרי אל. אין פורעניות בא על האדם אלא בעונו:

לִבָּם כָּשְׁלוּ וְאֵין עֹזֵר: ג וַיִּזְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בַּצַּר לָהֶם
מִמְּצֻקוֹתֵיהֶם יוֹשִׁיעֵם: ד יוֹצִיאֵם מֵחֹשֶׁךְ וְצַלְמָוֶת וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם
יְנַתֵּק: ה יוֹדוּ לַיהוָה חַסְדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם:

דְאַרְעָא וּמַלְכַּת עִלָּאָה רְחִיקוּ:
ב וְתַבַּר בְּלַעוּתָא לִבְּהוֹן
אַהֲקִילוּ וְלֵית דְסָעִיד: ג וְצַלּוּ
קֳדָם יְיָ בִּרְעִיק לְהוֹן
סְמְעִיקְתְהוֹן פְּרְקִינוּן: ד אַפְּקִינוּן מֵחֲשׁוֹכָא וְטוּלָא דְמוֹתָא וְשַׁלְשְׁלוּתְהוֹן יְתָרַע: ה יְהוֹדוּן קֳדָם יְיָ מְטוּל חַסְדֵיהּ וּמִשְׁתַּעַן פְּרִישׁוּתֵיהּ לִבְנֵי נָשָׁא:

מצודת דוד

ולא מלאו עוזר: (ד) ינתק. יעתק מהם קשרי מאסרם, ר"ל סטרם ממאסרם כאלו סעתיק סקשרים:

פירוש ע"ט

(א) כִּי הִמְרוּ אִמְרֵי אֵל ווייל זייא האבין ווידער־געשפעניגט די רייד פון גאט וַעֲצַת עֶלְיוֹן נָאָצוּ אונ די עצה פון השי"ת האבין זיי געשענדט, זיי האבין גימיינט אז גוטע פריינד וועלין זיי ארויס העלפין אין זייער נויט אונ האבין ניט געבעטין ביי גאט הילף אז ער זאל זיי היטען פון די בייזע זאכין: (ב) וַיַּכְנַע בֶּעָמָל לִבָּם האט גאט גימאכט בייגין זייער הארץ פאר מידעקייט כָּשְׁלוּ וְאֵין עֹזֵר זייא זענען געשטרויכעלט געווארין אונ זיי האבין ניט קיין העלפער אז ער זאל אויס העלפן: (ג) וַיִּזְעֲקוּ אֶל יְיָ בַּצַּר לָהֶם האבין זיי געשריגען צו גאט אין דער צייט וואס עס איז זיי ענג געווארין אונ האבין איהם געבעטין מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יוֹשִׁיעֵם ער זאל זיי אויס העלפין פון זייער איינגעשפאַט: (ד) יוֹצִיאֵם מֵחֹשֶׁךְ וְצַלְמָוֶת אז גאט האט זייא אויסגיצויגין פון דיא פינסטערניש אונ אויך פון דיא שאטין פון טויט וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יְנַתֵּק אונ זייערע שטארקע שטריק וואס זענען געוועזן געבונדין האט ער גימאכט אוועק רוקען: (ה) יוֹדוּ לַיְיָ חַסְדּוֹ זאלין זייא לויבין צו גאט פאר זיין חסד וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם אונ זיינע וואנדער זאלין זיי דער ציילין צו מענטשין ווי ארום זייא זענען גיהאלפין געווארין:

עיקר תוי"ט | יום ה משנה חולין פרק יא | ברטנורא

כלי אמלאי דסוד דמלכות דילידה א אל אלה אלהי אלהים

ראשית הגז נוהג בארץ ובחוצה לארץ. בפני הבית ושלא בפני הבית. בחולין אבל לא במוקדשין. חומר בזרוע ובלחיים ובקיבה מראשית הגז, שהזרוע והלחיים והקיבה נוהגים בבקר ובצאן במרובה ובמועט. וראשית הגז אינו נוהג אלא [א] ברחלות, ואינו נוהג אלא במרובה:

עיקר תוי"ט: (א) שכן ר' אלעאי פוסל נמי בהו מה"ע דיליף כתיבה, ועתוי"ט: (ב) משום דאשכחן אמוראי טובא דנהגו: (ג) בגמרא פרכינן עלה מאי דאמרינן דקדשים אפי' בל ב"ה אסורים בגיזה כמ"ש פ"י מ"ב ומסיק במקדיש חוץ מגיזה וכחשה דגיזה פי' כחשה דגיזה שהגיזה הניטלת מכחשת הבהמה ומי לאו דאמר חוץ היה אסור לגוזזה (בלא להכחישה) ושני חוץ משום קדשי ב"ה נקטינן דאי קדשי מזבח אפי' כי אמר חוץ לא מהני דאפי' לא קדיש אלא אבר ממנה נעשה בכולה: [א] ברחלות. ולא בעזים אע"ג דעזים איקרי נמי צאן דכתיב לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים, תוי"ט:

ברטנורא: ראשית הגז. כל הגוזז צאנו ואפי' גוזזן אחת פעמים נותן מן הגיזה מתנה לכהן: נוהג בארץ ובח"ל. והאידנא נהוג עלמא כרבי אלעאי דאמר ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ דיליף נתינה נתינה מתרומה מה תרומה אינו נוהג אלא בארץ אף ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ. ורבותי הורו במתנות נמי דאין נוהגות אלא בארץ דראשית הגז והמתנות שוין הן (א), ולא הודו להן שאר חכמי הדור (ב): במוקדשין. אפי' קדשי בדק הבית משום דכתיב גז צאנך ולא של הקדש (ג): נוהגים בבקר ובצאן. דכתיב אם שור אם שה: ובמועט. אפי' לא שחט אלא אחת: אלא ברחלות. כתיב הכא גז צאנך וכתיב התם ומגז כבשי יתחמם

פרק יא א. רֵאשִׁית הַגֵּז צו יעדער מאהל ווען א מענטש שערט די וואל פון זיינע שעפסין אֲפִילוּ ער שערט הונדערט מאהל, ווען ער נעמט שערין זאל ער די ערשטע ביסעל וואל געבין צום כהן נוֹהֵג בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ סייא אין ארץ ישראל אונ סייא אין חוץ לארץ בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת סייא ווען דער בית המקדש איז געשטאנען, אונ סייא ווען דער בית המקדש איז נישטא בְּחוּלִּין אֲבָל לֹא בְּמוּקְדָּשִׁין פון פראסטע שעפסין דארף מען געבין די וואל צום כהן, אבער פון שעפסין וואס זענען געהיילינט געווארין צו קרבנות דארף מען ניט געבין די וואל צום כהן (עיין תי"ו) חוֹמֶר בִּזְרוֹעַ וּבִלְחָיַיִם וּבְקֵיבָה מֵרֵאשִׁית הַגֵּז זרוע לחיים וקיבה איז הארבער וויא ראשית הגז שֶׁהַזְּרוֹעַ וְהַלְּחָיַיִם וְהַקֵּיבָה נוֹהֲגִים בְּבָקָר וּבְצֹאן ווארום דעם זרוע אונ לחיים אונ קיבה דארף מען געבין פון אקסין אונ פון שעפסין בִּמְרוּבָּה וּבְמוּעָט סייא מען שעכט פיל בהמות אונ סייא מען שעכט ווייניג בהמות, אפילו מען שעכט נאר איין בהמה דארף מען אויך געבין צום כהן דעם זרוע לחיים וקיבה וְרֵאשִׁית הַגֵּז אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בִּרְחֵלוֹת אונ ראשית הגז דארף מען נאר געבין פון שעפסין, אונ ניט פון איין אנדער בהמה וְאֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בִּמְרוּבָּה אונ מען דארף אנדערש ניט געבין דיא וואל צום כהן נאר אז מען שערט פיל שעפסין, אבער אז

ב [ג] וכמה הוא מרובה. בש"א שתי רחלות, שנא' יחיה איש עגלת בקר ושתי צאן. ובה"א חמש, שנא' חמש צאן עשויות. רבי דוסא בן הרכינס אומר חמש רחלות גוזזות מנה (ס"א מנה) ופרס חייבות בראשית הגז. וחכ"א חמש רחלות גוזזות כל שהן. וכמה הוא נותן לו משקל חמש סלעים ביהודה שהן עשר סלעים בגליל. מלובן ולא צואי. כדי לעשות ממנו בגד קטן, שנאמר תתן לו שיהא בו כדי מתנה. לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור. לבנו ולא צבעו חייב. הלוקח גז צאנו של נכרי פטור מראשית הגז.

יתחמם מה להלן כבשים אף כאן כבשים (ד): ב ושתי צאן. אלמא תרתי מקרי צאן: שנאמר חמש צאן עשויות. שמעשות את בעליהן ואומרות לו קום עשה מצוה חדשה שלא היית מצווה עליו בפחות מכן והיינו ע"כ ראשית הגז דכתיב ביה צאן דמשמע מרובה (ה) דאלו בכורה כתיב בכור שור דמשמע אפי' חד וכן מתנות אם שור אם שה: מנה מנה ופרס. כל אחת מנה וחצי ובציר מהכי לא חשב גז שזו פחות שבגיזות: בכל שהן. לאו דוקא דבפחות מששים סלעים לא מחייב בראשית הגז אלא משום דרבי דוסא יהיב שיעורא רבה (ו) קרי תנא לשיעורא זוטא דרבנן כל שהן והסלע משקלו כ"ד מעה ומשקל כל מעה שש עשר גרעיני שעורה: כמה הוא נותן לו. הבא להלק ראשית הגז שבידו לא יפחות לכל כהן ממשקל ה' סלעים צמר מלובן ולא שיהיה חייב הישראל ללבנו אלא שיתן לו שיעור מן הצמר הצואי דהיינו שאינו מלובן עד שכשילבנו הכהן יעמוד משקל חמש סלעים צמר מלובן: כדי. שיוכל לעשות ממנו בגד קטן הראוי לשירות ומאי ניהו אבנט מדסמך קרא אחר ראשית הגז מיד כי בו בחר ה' אלהיך מכל שבטיך לעמוד לשרת שמעינן מינה דה"ק תן לו מראשית גז צאנך כדי שיוכל לעשות בגד לעמוד לשרת והקטן שבבגדים הראוי לשירות הוא אבנט והוא נעשה מחמש סלעים צמר מלובן וראשית הגז אין לו שיעור מה"ת ומדברי סופרים שלא יפחות אחד מששים ואין חייב בראשית הגז עד שיגזוז חמש צאן ותהיה גיזת כל אחת מחמשתן אין פחות מי"ב סלע שאם היתה גיזת אחת מהן פחות מי"ב סלע אע"פ שחמשתן גוזזות יותר מששים סלעים ה"ז פטור: עד שצבעו. בעליו קודם שנתנו: פטור. מלתנו עוד דקנייה בשנוי והוי ליה כמזיק מתנות כהונה או שאכלן דפטור (ז): ולא צבעו. אין זה שנוי ואכתי בעיניה הוא: הלוקח גז צאנו של נכרי. כשהוא מחובר

(ד) בגמרא ונילף גיזה גיזה מבכור כו' ומסקינן אלא כדאמר ריב"ל לעמוד לשרת (דסמיך לגז כתיב) דבר הראוי לשרת ה"נ דבר הראוי לשרת פירש רש"י לתכלת דבגדי כהן והתם צמר בעינן ואין צמר אלא של רחלים, ועתוי"ט: (ה) דלאו שם המין היא: [ג] וכמה. מפרש בגמ' דלאו ארישא קאי אדקתני בכל שהן אלא מלתא באפי נפשה היא דישראל שיש לו גיזין הרבה דחלק ששים שבהן יש בו כדי לחלק לכהנים הרבה: (ו) שהמנה והמאה זוז כ"ה סלעים הרי מנה ופרס ל"ז ומחצה וה' פעמים ל"ז והלי קפ"ז ומחצה: (ז) ואף ע"ג דהקונה בשינוי לא קנה אלא לענין שאין מחזיר גוף הגזילה אבל מ"מ לריך

עֶר שֶׁערְט נָאר אֵיין שֶׁעפְּס אָדֶער צְוַוייא שֶׁעפְּסִין דַארְף עֶר נִיט גֶעבִין דִיא וָואל צוּם כֹּהֵן : ב וְכַמָּה הוּא מְרוּבָּה וִויפִיל הֵייסְט פִיל שֶׁעפְּסִין, בֵּית שַׁמַּאי זָאגִין שְׁתֵּי רְחֵלוֹת צְוַויי שֶׁעפְּסִין שֶׁנֶּאֱמַר אַזוֹי וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק יְחַיֶּה אִישׁ עֶגְלַת בָּקָר וּשְׁתֵּי צֹאן אֵיין קַאלְבּ אוּנ צְוַוייא שֶׁעפְּסִין וֶועלִין דֶער גֶערִין אַמֶענְטְשִׁין, זֶעהְן מִיר אַז דֶער וָוארְט צֹאן וֶוערְט גִיזָאגְט אוֹיף צְוַוייא שֶׁעפְּסִין, אַז אִין דִיא תּוֹרָה שְׁטֵייט „גֵז צֹאנְךָ" מֵיינְט מֶען אוֹיךְ דִיא וָואל פוּן צְוַוייא שֶׁעפְּסִין וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים חָמֵשׁ אוּנ בֵּית הִלֵּל זָאגִין פִינְף שֶׁעפְּסִין זֶענֶען פִיל שֶׁנֶּאֱמַר וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק חָמֵשׁ צֹאן עֲשׂוּיוֹת פִינְף שֶׁעפְּסִין וָואס זֵייא מַאכִין גֵייטִין דֶעם בַּעַל הַבַּיִת עֶר זָאל טָאהְן מִיט זֵייא אַנַייעֶ מִצְוָה, עֶר זָאל שֶׁערִין זֵייעֶרֶע וָואל אוּנ זָאל גֶעבִין צוּם כֹּהֵן, אָבֶּער אַז עֶר הָאט וֶוענִיגֶער וִויא פִינְף שֶׁעפְּסִין, דַארְף עֶר נִיט גֶעבִין דִי וָואל פוּן זֵייא צוּם כֹּהֵן, רַבִּי דוֹסָא בֶּן הַרְכִּינַס זָאגְט חָמֵשׁ רְחֵלוֹת גוֹזְזוֹת מָנֶה וּפְרָס אַז אֵיינֶער הָאט פִינְף שֶׁעפְּסִין, פוּן יֶעדֶער שֶׁעפְּס שֶׁערְט מֶען אָפּ אַפוּנְט מִיט אַהַאלְבֶּע פוּנְט וָואל, צוּ זַאמֶען אִיז זִיבֶּען מִיט אַהַאלְבֶּע פוּנְט וָואל חַיָּיבוֹת בְּרֵאשִׁית הַגֵּז דַארְף מֶען גֶעבִין פוּן דִי וָואל אַבִּיסֶעל צוּם כֹּהֵן, אָבֶּער אַז מֶען הָאט וֶוענִיגֶער וִויא זִיבֶּען מִיט אַהַאלְבֶּע פוּנְט וָואל דַארְף מֶען נִיט גֶעבִין פוּן דִי וָואל צוּם כֹּהֵן וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אוּנ דִיא חֲכָמִים זָאגִין חָמֵשׁ רְחֵלוֹת גוֹזְזוֹת כָּל שֶׁהֵן אַז אֵיינֶער הָאט פִינְף שֶׁעפְּסִין, אוּנ פוּן יֶעדֶער שֶׁעפְּס שֶׁערְט מֶען נָאר אָפּ אַבִּיסֶעל וָואל, נִיט וֶוענִיגֶער וִויא צְוֶועלֶעף טָאלֶר. צוּ זַאמֶען וֶוענְט דִי וָואל זֶעכְצִיג טָאלֶער, דַארְף מֶען גֶעבִין פוּן דִיא וָואל אַבִּיסֶעל צוּם כֹּהֵן וְכַמָּה נוֹתְנִים לוֹ וִויפִיל וָואל זָאל מֶען גֶעבִין צוּם כֹּהֵן מִשְׁקַל חָמֵשׁ סְלָעִים בִּיהוּדָה אוֹיף דִי וָואג פוּן דִי מְדִינָה יְהוּדָה זָאל וֶועגִין דִיא וָואל פִינְף טָאלֶער שֶׁהֵן עֶשֶׂר סְלָעִים בַּגָּלִיל אוּנ אִין דִי מְדִינָה גָלִיל וָואס דִי וָואג אִיז קְלֶענֶער בִּיז אַהֶעלְפְט, זָאל וֶועגִין דִיא וָואל צֶעהְן טָאלֶער מְלוּבָּן וְלֹא צוֹאִי דֶער יִשְׂרָאֵל זָאל גֶעבִין צוּם כֹּהֵן אוּמְגִיוַואשֶׁענֶע וָואל וָואס וֶועגְט אַזוֹי פִיל, אַז דֶער כֹּהֵן וֶועט זֵיי וַואשִׁין וֶועט עֶר הָאבִּין רֵיינֶע וָואל פִינְף טָאלֶער אִין יְהוּדָה אָדֶער צֶעהְן טָאלֶער אִין גָלִיל כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ בֶּגֶד קָטָן עֶר זָאל קֶענֶען מַאכִין פוּן דִי וָואל אַקְלֵיינֶעם בֶּגֶד, דָאס מֵיינְט מֶען אַנַארְטִיל שֶׁנֶּאֱמַר וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק תִּתֶּן לוֹ דוּא זָאלְסְט גֶעבִין צוּם כֹּהֵן וָואל שֶׁיְּהֵא בּוֹ כְּדֵי מַתָּנָה עֶס זָאל שֵׁיין זַיין פַאר דֶעם כֹּהֵן עֶר זָאל נֶעמֶען אַזוֹי אַבִּיסֶעל וָואל אַמַתָּנָה לֹא הִסְפִּיק לִיתְּנוֹ לוֹ עַד שֶׁצְּבָעוֹ פָּטוּר אוֹיבּ דֶער יִשְׂרָאֵל הָאט נִיט צֵייט גִיהַאט צוּ גֶעבִין דֶעם כֹּהֵן דִי בִּיסֶעל וָואל, בִּיז עֶר הָאט דִי בִּיסֶעל וָואל גִיפַארְבְּט, דַארְף עֶר שׁוֹין נִיט גֶעבִין דִיא בִּיסֶעל וָואל צוּם כֹּהֵן לִבְּנוֹ וְלֹא צְבָעוֹ חַיָּיב אוֹיבּ דֶער יִשְׂרָאֵל הָאט גִיוַואשִׁין דִי וָואל אוּנ עֶר הָאט נִיט גִיפַארְבְּט, דַארְף עֶר גֶעבִין דִי וָואל צוּם כֹּהֵן הַלּוֹקֵחַ גֵּז צֹאנוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹיבּ

הלוקח גז צאנו של חבירו אם שייר (גמרא ל"ג המוכר) המוכר חייב לא שייר הלוקח חייב. היו לו שני מינים שחופות ולבנות מכר לו שחופות אבל לא לבנות זכרים אבל לא נקבות זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו:

לאחן: פטור. דגז לאחך כתיב והאי לאחן לאו דידיה הוא ולאחן קפיד רחמנא ולאו אגיזה דידיה: אם שייר המוכר המוכר חייב. דא"ל לוקח מתנה דכהן גבך היא (ח) ואם לאו הלוקח חייב דא"ל מוכר מתנה דכהן לא זבני לך: שחופות. לא שחורות ולא לבנות: זה נותן לעצמו. הלוקח נותן לעצמו על מה שלקח והמוכר נותן לעצמו על מה ששייר אלו דגיזת הלבנות טובה משל שחופות (ט) וכן זכרים ונקבות גיזת הזכרים קשה והאי דנקבות רך:

להחזיר לו דמים הכא פטור מ"מ אב"ל דכתיב זה (דמשמע בעודן קיימות חייב לתתן אבל אין קיימות לא חייב הכ' בהן תשלומין) והכ"א מטעם דה"ל ממון שאין לו תובעין, גמ': (ח) דמסתמא לא זבין המתנות כדהכן מ"ג פ' דנפיל לקח ממנו כמשכל נותנן לכהן ומנכה לו מן הדמים, גמ': (ט) ועלה סוגה קמ"ל דיקנא מן סלוקה כשיעור השתופין או הזכרים ויתן לכהן, גמרא ועתוי"ט:

אַיִשְׂרָאֵל הָאט גִיקוֹיפְט בַּייא אַנְגֶעצֶענְדִינֶער וָואל פוּן שֶׁעפְּסִין, אֵיידֶער זַייא זֶענֶען נָאךְ גִישָׁארִין גִיוָוארִין פָּטוּר מֵרֵאשִׁית הַגֵּז דֶער נָאךְ אַז מֶען שֶׁערְט דִי וָואל, דַארְף מֶען נִיט גֶעבִּין פוּן דִי וָואל צוּם כֹּהֵן הַלּוֹקֵחַ גֵּז צֹאנוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ אוֹיבּ רְאוּבֵן הָאט גִיקוֹיפְט בַּייא שִׁמְעוֹן דִיא וָואל פוּן זַיינֶע שֶׁעפְּסִין אִם שִׁיֵּיר הַמּוֹכֵר אוֹיבּ שִׁמְעוֹן וָואס הָאט פַארְקוֹיפְט דִי וָואל, הָאט גִילָאזִין אַבִּיסֶעל וָואל פַאר זִיךְ הַמּוֹכֵר חַיָּיב דֶער פַארְקוֹיפֶער [שִׁמְעוֹן] דַארְף גֶעבִּין אַבִּיסֶעל וָואל צוּם כֹּהֵן פוּן זַיינֶע וָואל לֹא שִׁיֵּיר אוֹיבּ שִׁמְעוֹן הָאט פַאר זִיךְ נִיט גִילָאזִין וָואל, עֶר הָאט אִין גַאנְצִין פַארְקוֹיפְט צוּ רְאוּבֵן הַלּוֹקֵחַ חַיָּיב דֶער וָואס הָאט גִיקוֹיפְט דִי וָואל [רְאוּבֵן], דַארְף גֶעבִּין אַבִּיסֶעל וָואל צוּם כֹּהֵן הָיוּ לוֹ שְׁנֵי מִינִים אוֹיבּ [שִׁמְעוֹן] הָאט גִיהַאט צְוַויי מִינִים וָואל שְׁחוּפוֹת וּלְבָנוֹת גְרָאֶע אוּנ וַוייסֶע מָכַר לוֹ שְׁחוּפוֹת אֲבָל לֹא לְבָנוֹת אוֹיבּ עֶר הָאט פַאר קוֹיפְט [צוּ רְאוּבֵן] דִי גְרָאֶע וָואל, אוּנ דִיא וַוייסֶע הָאט עֶר גִילָאזִין פַאר זִיךְ זְכָרִים אֲבָל לֹא נְקֵבוֹת אוֹיבּ עֶר [שִׁמְעוֹן] הָאט פַארְקוֹיפְט דִיא וָואל פוּן שֶׁעפְּסִין זְכָרִים, אוּנ דִי וָואל פוּן שֶׁעפְּסִין נְקֵבוֹת הָאט עֶר גִילָאזִין פַאר זִיךְ זֶה נוֹתֵן לְעַצְמוֹ וְזֶה נוֹתֵן לְעַצְמוֹ דֶער וָואס הָאט פַארְקוֹיפְט גִיט אַבִּיסֶעל וָואל צוּם כֹּהֵן פוּן זַיינֶע וָואל וָואס עֶר הָאט גִילָאזִין פַאר זִיךְ, אוּנ דֶער וָואס הָאט גִיקוֹיפְט גִיט אַבִּיסֶעל וָואל צוּם כֹּהֵן פוּן דִי וָואל וָואס עֶר הָאט גִיקוֹיפְט:

גמרא חולין דף קלח ע"א

הלכה ס' כלה כלי הפילון דהוד דמלכות דכריאס במובן

וכמה נותן לו וכו'. תנא לא שילבננו ויתננו לו אלא שילבננו כהן ויעמוד על חמש סלעים. כדי לעשות בגד קטן. מנה"מ אריב"ל אמר קרא לעמוד לשרת דבר שהוא ראוי לשירות, מאי ניהו אבנט. אימא מעיל, תפשת מרובה לא תפשת, תפשת מרובה לא תפשת. ברייתא בת"כ גבי זבה ימים שנים

רש"י

תנא. הא דקתני מתניתין חמש סלעים מלובן לא שיהא מוטל על ישראל ללבנו אלא אשיעורא קפיד דליהב ליה בהכרע שכשיתלבן שיהא בו חמש סלעים ונפטרות כל גיזות: אמר קרא לעמוד לשרת. בתר ראשית הגז כתיב כי בו בחר ה' מכל שבטיך לעמוד לשרת: מאי ניהו אבנט. שהוא קטן שבבגדי כהונה וקים להו לרבנן שיכול לעשות מחמש סלעים למר שהרי אין כולו למר אלא כלאים הוא:

וְכַמָּה נוֹתֵן לוֹ דֶער דִין אִיז דֶער בַּעַל הַבַּיִת וָואס שֶׁערְט דִיא וָואל פוּן זַיינֶע שֶׁעפְּסִין, הָאט עֶר גִידַארְפְט גֶעבִּין אַבִּיסוּל וָואל צוּם כֹּהֵן, [אִין דֶער מִשְׁנָה שְׁטֵייט שׁוֹין וִוי פִיל וָואל עֶר זָאל גֶעבִּין דֶעם כֹּהֵן] דִי וָואל דַארְף זַיין גִיוַואשֶׁענֶע [אַזוֹי שְׁטֵייט אִין דִיא מִשְׁנָה], תָּנָא מִיר הָאבִּין גִילֶערְנְט לֹא שֶׁיְּלַבְּנֶנּוּ וְיִתְּנֶנּוּ לוֹ מֶען מֵיינְט נִיט דֶער בַּעַל הַבַּיִת זָאל וַואשִׁין דִי וָואל אוּנ זָאל גֶעבִּין צוּם כֹּהֵן רֵיינֶע גֶעוַואשֶׁענֶע וָואל אֶלָּא שֶׁיְּלַבְּנֶנּוּ כֹּהֵן וְיַעֲמוֹד עַל חָמֵשׁ סְלָעִים נָאר מֶען מֵיינְט דֶער בַּעַל הַבַּיִת זָאל גֶעבִּין צוּם כֹּהֵן אוּמְגִיוַואשֶׁענֶע וָואל, אוּנ דֶער כֹּהֵן וֶועט וַואשִׁין דִיא וָואל, אוּנ אַז דִי וָואל וֶועט שׁוֹין זַיין נָאר רֵיין זָאל זִיא וֶועגִין פִינְף סְאלֶער כְּדֵי לַעֲשׂוֹת בֶּגֶד קָטָן מֶען זָאל קֶענֶען מַאכִין פוּן דִי וָואל אַקְלֵיינֶעם בֶּגֶד פַאר דֶעם כֹּהֵן מְנָא הָנֵי מִילֵי פוּן וַואנֶען וֵוייסִין מִיר אַז עֶר דַארְף גֶעבִּין צוּם כֹּהֵן אַזוֹי פִיל וָואל אַז עֶר זָאל קֶענֶען מַאכִין פַאר זִיךְ אַקְלֵיינֶעם בֶּגֶד אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר קְרָא לַעֲמוֹד לְשָׁרֵת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי זָאגְט עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק מֶען זָאל גֶעבִּין צוּם כֹּהֵן דִיא עֶרְשְׁטֶע וָואל וָואס מֶען וֶועט שֶׁערִין פוּן דִי שֶׁעפְּסִין דֶער כֹּהֵן זָאל שְׁטֵיין פַאר גָאט צוּם בֶּעדִינֶען, מֵיינְט מֶען דָּבָר שֶׁהוּא רָאוּי לְשֵׁירוּת מֶען זָאל גֶעבִּין צוּם כֹּהֵן אַזוֹי פִיל וָואל עֶר זָאל פוּן דֶעם וָואל קֶענֶען מַאכִין אַבְּנֵט צוּם אָנְטָאהְן אִיהם וֶוען עֶר וֶועט שְׁטֵיין בֶּעדִינֶען פַאר גָאט מַאי נִיהוּ אַבְנֵט וָואס זָאל דֶער בֶּגֶד זַיין, דֶער גַארְטִיל, פְרֶעגְט דִיא גְמָרָא פוּן וַואנֶען וֵוייסְטוּ אַז דֶעם בֶּגֶד מֵיינְט מֶען דֶעם גַארְטִיל אֵימָא מְעִיל טָאמֶער מֵיינְט מֶען דֶעם מְעִיל מֶען דַארְף גֶעבִּין דֶעם כֹּהֵן אַזוֹי פִיל וָואל עֶר זָאל קֶענֶען פוּן דִיא וָואל מַאכִין דֶעם מְעִיל, דָאס אוֹיבֶּערְהֶעמְד זַיינֶע, עֶנְטְפֶערְט דִי גְמָרָא מֶען קֶען זָאגִין דָאס מֵיינְט מֶען דֶעם מְעִיל, אוּנ מֶען קֶען זָאגִין מֶען מֵיינְט דֶעם גַארְטִיל תָּפַשְׂתָּ מְרוּבָּה לֹא תָּפַשְׂתָּ

רש"י: רבים שלשה או אינו אלא רבים עשרה אמרת כל שמשמעו מרובה ומשמעו מועט תפשת מרובה לא תפשת תפשת מועט תפשת וכו' (ועיין ברש"י): ואימא כיפה של צמר. שהיא מועטת מאבנט ואף היא בכלל סירות כדכתיב על פתיל תכלת ותכלת עמרא הוא: כיפה. כובע קטן פלעזר"י: ושמת אותו כלין כתיב: אמר קרא. גבי סירות דראשית הגז: הוא ובניו. ואין ליתו בכהן הדיוט:

גמרא: תפשת מועט תפשת. ואימא כיפה של צמר דתניא כיפה של צמר היתה מונחת בראש כה"ג ועליה ציץ נתון לקיים מה שנאמר ושמת אותו על פתיל תכלת. א"ק הוא ובניו דבר השוה לאהרן ולבניו. אבנט נמי לא שוה, הניחא למ"ד אבנטו של כה"ג לא זהו אבנטו של כהן הדיוט שפיר אלא למ"ד זהו אבנטו של כהן הדיוט מאי איכא למימר. שם אבנט בעולם: לא הפסיק ליתנו וכו'. אתמר גוז ומכר ראשונה, רב חסדא אמר חייב, נתן בר

תוספות: הכי גרסינן הניחא למאן דאמר לא זהו אבנטו כו' כדמוכח בפ"ק דיומא (דף כ):

אז דוא נעמסט אן פיל, האסטו ניט גענומען, אז דוא וועסט זאגן מען מיינט דעם מעיל, מען זאל געבין דעם כהן אזוי פיל וואל מען זאל קענען פון די וואל מאכין אמעיל. וועט מען דעם דין ניט אן נעמען, ווארום מען וועט פרעגין פון וואנען ווייסטו אז מען מיינט דעם מעיל טאמער מיינט מען איין אנדער בגד תפשת מועט תפשת אז דו וועסט אבער נעמען ווייניגער, וועסטו האלטין. וועט מען בייא דיר ניט אוועק נעמען, אז דוא וועסט זאגן מען דארף נאר געבין דעם כהן אביסול וואל ער זאל נאר קענען מאכין פון דיא וואל אגארטיל וועט קיינער ניט זאגן טאמער ווייניגער, ווארום אקלענערע קלייד פון דעם גארטיל איז ניטא, פרעגט די גמרא ואימא כיפה של צמר טאמער מיינט מען נאך ווייניגער וואל, מען זאל קענען מאכין פון די וואל דאס קליינע היטעלע וואס דער כהן גדול טראגט אויף זיין קאפ, דאס איז ווייניגער וואל פון דעם גארטיל דתניא ווארום מיר האבין גילערינט כיפה של צמר היתה מונחת בראש כהן גדול ועליה ציץ נתון אוואלענע היטעלע איז גילעגין אויף דעם קאפ פון כהן גדול אונ אויף די היטעלע איז גיוועז דיא גאלדענע בלעך פון כהן גדול לקיים מה שנאמר ושמת אותו על פתיל תכלת צו מקיים זיין וואס עס שטייט אין פסוק דוא זאלסט טאהן די גאלדענע בלעך אויף דעם פאדים תכלת, דאס מיינט מען אויף די וואלענע היטעלע וואס זיא איז געפארבט תכלת, ענפערט די גמרא אמר קרא הוא ובניו עס שטייט אין פסוק ער מיט זיינע קינדער, מען זאל געבין צום כהן אביסול וואל מען זאל פון די וואל קענען מאכין אבגד וואס אהרן מיט זיינע קינדער זאלין איהם אנטאהן ווען זיי וועלין בעדינען פאר גאט דבר השוה לאהרן ובניו מען זאל קענען מאכין אזוי אקלייד וואס עס זאל גוט זיין פאר אהרן מיט זיינע קינדער אונ דאס איז נאר דער גארטיל ווארום דער מעיל אונ דער ציץ גיהער דאך נאר צום כהן גדול פרעגט די גמרא אבנט נמי לא שוה דער גארטיל איז דאך אויך ניט גלייך ביי אהרן מיט זיינע קינדער הניחא למאן דאמר אבנטו של כהן גדול לא זהו אבנטו של כהן הדיוט שפיר דאס איז רעכט נאך דעם תנא וואס זאגט דער גארטיל פון יום כפור איז ניט דער זעלביגער גארטיל וואס אלע כהנים גייען אגאנץ יאהר, ווארום דער גארטיל פון כהן גדול יום כפור איז גיוועז פון לייוואנד אונ דער גארטיל פון דיא פראסטע כהנים אגאנץ יאהר אונ יום כפור איז גיוועז פון וואל, זענען אגאנץ יאהר אלע גארטלען גלייך פון וואל, ווארום דער גארטיל פון כהן גדול אגאנץ יאהר איז אויך גיוועז פון וואל, אז דער בעל הבית גיט וואל פון זיינע שעפסין צו דיא כהנים זאל ער געבין אזויא אביסול וואל צו מאכין אגארטיל, ווייל דער וואלענער גארטיל נוצט פאר אלע כהנים צוא בעדינען מיט איהם פאר הקב"ה אלא למאן דאמר זהו אבנטו של כהן הדיוט אבער נאך דעם תנא וואס זאגט אז דער גארטיל פון כהן גדול יו"כ איז אזוי וויא דעו' גארטיל פון אלע כהנים אגאנץ יאהר, ווארום דער גארטיל פון אלע כהנים אגאנץ יאר איז אויך גיוועז פון לייוואנד, נאר דער גארטיל פון כהן גדול אגאנץ יאהר איז גיוועז פון וואל מאי איכא למימר וואס קענען מיר זאגן, בלייבט דאך צוריק די פריערדיגע קשיא טאמער איז גענוג עס זאל זיין וואל צו מאכין אקליינע היטעלע פאר דעם כהן גדול, ווארום דר גרטיל איז דאך אויך נאר פאר דעם כהן גדול אליין, ענפערט די גמרא שם אבנט בעולם ווייל דעם נאמען גארטיל האבין דאך אלע כהנים, אונ עס איז דאך דא אגארטיל פון וואל אויך, ביי דעם כהן גדול, דריבער דארף דער בעל הבית געבין וואל פון זיינע שעפסין אזוי פיל מען זאל פון די וואל קענען מאכין אגארטיל לא הפסיק ליתנו וגו' אין דער משנה שטייט אויב דער בעל הבית האט גישארין די וואל פון זיינע שעפסין אונ האט אראפגענומען אביסעל וואל צו געבין דעם כהן, אונ איידער ער האט גיגעבין דעם כהן דיא ביסעל וואל האט ער זיא געפארבט, דארף ער שוין ניט געבין די וואל צום כהן, זאגט די גמרא אתמר מיר האבין גילערינט גוז ומכר ראשונה אויב דער בעל הבית האט אפגעשארין די וואל פון דעם שעפס אונ ער האט דעם

שעפס

הושעיא אמר פטור. רב חסדא אמר חייב דהא גזז. נתן בר הושעיא אמר פטור בעידנא דקא מלא שיעורא בעינא צאנך וליכא. הנן הלוקח גז צאנו של נכרי פטור מראשית הגז הא צאנו לגזוז חייב אמאי כל חד וחד בתר גיזה נפקא לה מרשותיה, תרגמא רב חסדא אליבא דר' נתן בר הושעיא כגון שהקנן לו כל שלשים יום:

שעפס פארקויפט, איידער ער האט גיגעבין דיא וואל צום כהן רב חסדא אמר חייב רב חסדא זאגט ער דארף געבין דיא וואל צום כהן נתן בר הושעיא אמר פטור נתן בר הושעיא זאגט ער דארף ניט געבין די וואל צום כהן רב חסדא אמר חייב דהא גזז רב חסדא זאגט ער דארף געבין די וואל צום כהן, ווייל ער האט גישארין די שעפסין, און אז מען שערט די שעפסין דארף מען געבין פון זייא אביסעל וואל צום כהן נתן בר הושעיא אמר פטור נתן בר הושעיא זאגט ער דארף ניט געבין די וואל צום כהן בעידנא דקא מלא שיעורא בעינא צאנך וליכא ווארום ווען עס איז פול גיווארין דער צאהל פון דיא וואל וואס מען זאל דארף מען געבין צום כהן (וויא עס שטייט אין די משנה) דארפין מיר די שעפסין פון די וואל זאלין גיהערין צום בעל הבית, און דא איז דאך שוין איין שעפס פארקויפט גיווארין (ווארום אין די תורה שטייט ראשית גז צאנך תתנו לכהן די ערשטע וואל וואס דוא וועסט שערין פון דיינע שעפסין זאלסטו געבין צום כהן, מיינט די תורה ווען דוא וועסט געבין די וואל צום כהן זאלין די שעפסין זיין דיינע, און דא איז דאך איין שעפס פארקויפט גיווארין) זאגט די גמרא תנן מיר האבין גילערינט הלוקח גז צאנו של נכרי פטור מראשית הגז אז איינער האט גיזאגט צו אגוי פארקויף מיר דיא וואל וואס דוא וועסט אפשערין פון דיינע שעפסין, און דער גוי האט איהם פארקויפט, דארף ניט דער יוד געבין פון דיא וואל צום כהן הא צאנו לגזוז חייב אבער אז דער יוד האט גיזאגט צום גוי פארקויף מיר דיינע שעפסין ביז איך וועל אפשערין פון זייא די וואל, און דער גוי האט גיזאגט צום יוד מיינע שעפסין זענען פארקויפט צו דיר ביז דוא וועסט פון זייא אפשערין די וואל, דארף דער יוד געבין אביסעל וואל צום כהן. איז דאך אקשיא אמאי פאר וואס דארף ער געבין אביסיל וואל צום כהן כל חד וחד בתר גיזא נפקא לה מרשותיה יעדער שעפס וואס דער יוד שערט איהם אפ איז ער שוין ניט זיינער, און ווען ער וויל געבין דיא וואל צום כהן, האט ער שוין קיין שעפסין, פון דעסטוועגין האבין מיר גילערינט אז דער יוד דארף יא געבין אביסעל וואל צום כהן, איז דאך אקשיא אויף רבי נתן בר הושעיא תרגמא רב חסדא אליבא דרבי נתן בר הושעיא האט רב חסדא גיזאגט אהירוץ פאר רבי נתן בר הושעיאס וועגין כגון שהקנן לו כל שלשים יום דא שמועסט אז דער גוי האט פארקויפט די שעפסין צו דעם יוד אויף דרייסיג טעג. די גאנצע דרייסיג טעג זענען די שעפסין דעם יודין'ס, און דער יוד האט גישארין פון זייא די וואל אין די דרייסיג טעג מוז ער געבין פון דעם שערונג אביסעל וואל צום כהן, ווייל די שעפסין זענען נאך דעם יודין'ס:

זוהר (קרח דף קעה ע"א) ת"ת דאצילות יוד הא ואו הא

ועבד הלוי הוא את עבודת אהל מועד וגו'. רבי אבא פתח (ישעיה מ) היושב על חוג הארץ וגו'. ת"ח כד בעא קב"ה למברי עלמא סליק ברעותא קמיה וברא ליה באורייתא (ס"א כד סליק ברעותא קמי קב"ה למברי עלמא אסתכל באורייתא וברא ליה) וכה אסתכל. הה"ד (משלי ח) בהכינו שמים שם אני. וכתיב (שם) ואהיה אצלו אמון. והא אוקמוה אל תקרי אמון אלא אומן. כד אתא למברי אדם והא אתמר אמרה תורה וכי למגנא אתקריאת ארך אפים ורב חסד. בההיא שעתא דנפק אדם לעלמא הוה זיו פרצופא דיליה מעילא ומתתא והוו דחלין מניה כל בריין ואוקמוה. ת"ח לא אתקיים עלמא ולא אשתלים עד ההיא שעתא דנפיק אדם בשלימו דכלא ואתקדש יומא ואתתקן כרסייא קדישא למלכא כדין אשתלימו עלאי ותתאי ואשתכחו חדוון בכלהו עלמין בההיא שעתא דבעא יומא לאתקדשא הוו נפקי רוחיהון דשדין לאתברי גופא דלהון ואתקדש יומא ולא אתבריאו ואשתאר עלמא כמה דאתפגים מעבידתא ואסתתר (ס"א ואתחסר) כיון דאתקדשו (עלמין) וישראל אשתלימו בדרגיהון ואשתכחו ליואי בסטר שמאלא כד (ס"א כדין) אשתלים ההוא פגימא דעלמא דמסטר שמאלא וע"ד בעאן לאתדכאה ליואי וכדין כלא אתכליל בימינא ועלמא לא אתפגים. ובג"כ כתיב ועבד הלוי הוא. הוא אשלים לסטר שמאלא. הוא אשלים לפגימו דעלמא ואפי' ההוא סטרא דגפן דאשתאר חסר בעלמא כד ברא קב"ה עלמא. ליואה בארונא אשלים לכלא מאי בארונא בההוא מגולא דהוו נטלי במשכנא אשתלים כל ההוא פגימו על ידיה ההוא לעילא לשמאלא הוא אתכליל בימינא תו הוא דא עתיקא (ס"א ת"ח ול"ג מן תו) אלמלי דינא לא אשתכח בעלמא לא הוו ידעי בני נשא מהימנותא עלאה ולא ישתדלון בני נשא באורייתא ולא יתקיימו פקודי אורייתא שולטנא שלימותא דישתכח בעלמא לגבי מלכא קדישא מאן עביד ליה הוי אומר דא ליואה. ותו ועבד הלוי הוא כד"א (דברים ד) כי יי' הוא האלהים הוא אשלים שלימותא למהוי כלא חד הוא פשיטא לקבלא לכנסת ישראל. כד"א (שיר ב) שמאלו תחת לראשי בגין לחברא זווגא כחדא מאן אתער רחימותא הוי אומר הוא. תו הוא כד"א (ס"א תו הוא דא עתיקא כד"א כי יי' הוא האלהים) (תהלים ק) הוא עשנו ולא אנחנו עמו. בג"כ הוא לתתא הוא לעילא הוא אתגלייא הוא סתים הוא אלהים. ר' יצחק אמר זמין קב"ה לאנהרא לסיהרא כנהורא דשמשא ונהורא דשמשא יהא על חד שבע זמנין. הה"ד (ישעיה ל) והיה אור הלבנה כאור החמה וגו'. וכתיב (שם ס) לא יבא עוד שמשך וירחך לא יאסף. וכתיב (שם) לא יהיה לך עוד השמש וגו':

הר"מ הלכות תפלה פ"ח.

(א) האומר איני יורד לפני התיבה מפני שבגדי צבועים אף בלבנים לא יעבור באותה תפלה, אמר איני עובר מפני שיש ברגלי סנדל אף יחף לא יעבור: (ב) מי שנסתפק לו אם התפלל אם לא התפלל אינו חוזר ומתפלל אא"כ התפלל תפלה זו על דעת שהיא נדבה שאם רצה יחיד להתפלל כל יום תפלות נדבה יתפלל. מי שהיה עומד בתפלה ונזכר שכבר התפלל פוסק ואפילו באמצע ברכה ואם היתה תפלת ערבית אינו פוסק שלא התפלל אותה מתחלה אלא על דעת שאינה חובה: (ג) מי שטעה והתפלל של חול בשבת לא יצא, ואם נזכר והוא בתוך התפלה גומר ברכה שהתחיל בה וחוזר

מספר חסידים סימן צב צג.

סייג לחסידות השתי יתן אל לבו מקריים ופגעי בני אדם וידע כי על העבירות היה להם כן וכדבר אשר זדו נפרע להם מדה כנגד מדה ומתוך כך יפשפש במעשיו פן יקרה לו כאשר קרה להם:

כל ישראל ערבים זה לזה ואלמלא הערבות לא היה אדם מוחה ביד חבירו על חטאיו ולא היו נותנים לב לחקור על עושי רשעה לבערם אלא כדי שיעשו סייגות וגדרות שלא יחטאו הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר כיון ששמר אדם עצמו מן העבירה וכפה יצרו פעם ראשונה שניה שלישית מכאן ואילך הקב"ה שומרו:

(א) האומר איני יורד לפני התבה מפני שבגדי צבועים אז איינער זאגט איך וויל ניט גיין צום עמוד דאווענען ווייל איך גייא אנגיטאן גיפארבטע קליידער אף בלבנים לא יעבור באותה תפלה זאל ער שוין ניט גיין צום עמוד דאווענען דיא תפלה אפילו ער וועט אנטאהן ווייסע קליידער אמר איני עובר מפני שיש ברגלי סנדל אף יחף לא יעבור אז איינער זאגט איך וויל ניט גיין צום עמוד דאווענען ווייל איך האב שיך אויף די פיס, אפילו ער וועט אויסטאן די שיך אונ וועט וועלין גיין צום עמוד דאווענען בארוועס, זאל מען אים ניט לאזין: (ב) מי שנסתפק לו אם התפלל אם לא התפלל אויב איינער גידיינקט ניט צו ער האט גידאווינט שמונה עשרה אדער ער האט ניט גידאווינט שמונה עשרה אינו חוזר ומתפלל זאל ער ניט דאווענען שמונה עשרה פון ספק וועגין אלא אם כן התפלל תפלת על דעת שהיא נדבה סיידין ער וויל דאווענען די תפלה פאר א נדבה שאם רצה יחיד להתפלל כל יום תפלת נדבה יתפלל ווארום יעדער טאג ווען א מענטש וויל דאווענען פאר א נדבה וועגין מעג ער דאווענען מי שהיה עומד בתפלה ונזכר שכבר התפלל ווען איינער איז גישטאנען שמונה עשרה אונ אין מיטען שמונה עשרה האט ער זיך דער מאנט אז ער האט שוין גידאווינט שמונה עשרה פוסק ואפילו באמצע ברכה אפילו ער האלט אין מיטען א ברכה זאל ער אויפהערין דאווענען ואם היתה תפלת ערבית אינו פוסק אויב די שמונה עשרה וואס ער דאווינט איז פון מעריב אונ ער האט זיך דער מאנט אין מיטען שמונה עשרה אז ער האט שוין גידאווינט מעריב, זאל ער ווייטער דאווענען ביז צום סוף שמונה עשרה שלא התפלל אותה מתחלה אלא על דעת שאינה חובה ווארום יעדער מענטש ווייס אז מעריב איז ניט א שולדיגקייט צו דאווענען, מען דאווינט מעריב פאר א נדבה, אונ דאווענען פאר א נדבה מעג מען דאווענען ווי פיל תפלות מען וויל: (ג) מי שטעה והתפלל של חול בשבת לא יצא ווען איינער האט גיהאט א טעות אונ ער האט גידאווינט שבת א וואכעדיגע שמונה עשרה, איז דאס ניט געדאווינט. מוז ער דאווענען נאך אמאל די שבת־דיגע שמונה עשרה ואם נזכר והוא בתוך התפלה אונ אויב אין מיטען די וואכענדיגע שמונה עשרה האט ער זיך דערמאנט אז עס איז שבת גומר ברכה שהתחיל בה זאל ער ענדיגען די וואכענדיגע ברכה וואס ער

סייג להחידות וואס עס ברייננט דעם מענטש צו חסידות התי יתן אל לבו מקריים ופגעי בני אדם דער לעבעדיגער מענטש זאל זיך נעמען אין הארצין צו בעטראכטין דיא טרעפונגען וואס עס טרעפט דיא מענטשין אויף דער וועלט וידע כי על חטאיהם היה להם כן אונ ער זאל וויסען אלץ וואס עס האט די מענטשין גיטראפין איז דאס נאר וועגין זייערע זינד וכדבר אשר זדו נפרע להם מדה כנגד מדה אונ אזוי וויא זייא האבין גיזינדיגט אזוי האט גאט זייא גישטראפט, עס זאל זיין גלייך אויף גלייך ומתוך כך יפשפש במעשיו פן יקרה לו כאשר קרו להם דריבער וועט ער בעטראכטין זיינע מעשים, ווען טאמער האט ער אויך גיזינדיגט וויא זייא האבין גיזינ־דיגט אונ איהם וועט אויך טרעפין אזעלכע אומ־גליקען וויא עס האט זיי גיטראפין כל ישראל ערבים זה לזה אלע יודין זענען ערב (גראנאטירט) איינער פאר דעם אנדערין דריבער אזוי גוט וויא דער מענטש דארף זיך היטען ער זאל ניט זינדיגען, אזוי דארף ער אכטונג געבין זיין חבר זאל אויך ניט זינדיגען ואלמלא הערבות ווען איין יוד וואלט ניט גיוועזען א ערב פאר דעם אנדערין ער זאל ניט זינ־דיגען לא היה אדם מוחה ביד חברו על חטאיו וואלט איינער ניט גישטערט דעם אנדערין ער זאל ניט זינדיגען ולא היו נותנים לב לחקור על עושי רשעה לבערם אונ עס וואלט קיינער נאך גיזוכט אוים צו ראמען די שלעכטע מענטשין פון דער וועלט אלא כדי שיעשו סייגות וגדרים שלא יחטאו הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר ווייל הקב"ה וויל אז די מענטשין זאלין מאכין פאר זיך אליין היטונגען זייא זאלין ניט זינדיגען, דריבער די ערשטע צווייא דרייא זינד וואס דער מענטש זינדיגט איז איהם הקב"ה מוחל כיון ששמר אדם עצמו מן העבירה וכפה יצרו פעם ראשונה שניה ושלישית מכאן ואילך הקב"ה שומרו אז דער מענטש האט זיך אפגעהיט פון א עבירה איין מאהל אונ צווייא מאהל אונ דרייא מאהל, נאכדעם וועט איהם שוין הקב"ה היטען ער זאל ניט זינדיגען:

נמתפלל של שבת. בד״א בערבית או בשחרית או במנחה, אבל במוסף פוסק אפילו באמצע הברכה. וכן אם השלים תפלה של חול על דעת שהוא מוסף, חוזר ומתפלל מוסף א׳ שבת וא׳ יו״ט וא׳ ר״ח:

האט אנגיהויבין וְחוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל שֶׁל שַׁבָּת אונ זאל דאווי־גען די שבתדיגע שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים ווען זעגענדי בייד גיזאגט גיווארין בְּעַרְבִית אוֹ בְּשַׁחֲרִית אוֹ בְּמִנְחָה אז עס איז גיוועזן שַׁבָּת בייא נאכט צוא מַעֲרִיב, אדער שַׁבָּת פְּרִיה צו שַׁחֲרִית, אדער שַׁבָּת צוא מִנְחָה, אויב אין איינע פון דיא דרייערלייא תְּפִלּוֹת האט ער גיהאט א טָעוּת אונ האט גידאווינט דיא וואכענדיגע שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, אונ אין מיטען שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה האט ער זיך דערמאנט אז עס איז שַׁבָּת, זאל ער ענדיגען די בְּרָכָה וואס ער האלט אונ זאל אנהייבין די שבתדיגע שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אֲבָל בְּמוּסָף פּוֹסֵק אֲפִילּוּ בְּאֶמְצַע בְּרָכָה אבער אז ער האט גיהאט א טָעוּת ביי די מוסף־דיגע שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אונ האט אנגיהויבין דאווענען די וואכענדיגע שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אונ אין מיטען שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה האט ער זיך דערמאנט אז ער דארף דאווענען מוסף, זאל ער אפילו אין מיטען די בְּרָכָה אויפהערין דאווענען די וואכענדיגע שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אונ זאל אנהייבין דאווענען מוסף וְכֵן אִם הִשְׁלִים תְּפִלָּה שֶׁל חוֹל עַל דַּעַת שֶׁהוּא מוּסָף אונ אפילו ער איז גיוועזן פארטראכט אונ האט נים גיהערט וואס ער דאווינט ער האט גימיינט ער דאווינט מוסף אונ דערווייל האט ער אפגידאווינט דיא וואכענדיגע שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אין גאנצין, פון דעסטוועגין חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל מוּסָף מוז ער נאך אמאל דאווענען די שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה פון מוסף אֶחָד שַׁבָּת וְאֶחָד יוֹם טוֹב וְאֶחָד רֹאשׁ חֹדֶשׁ סיי עס איז גיוועזן דער טָעוּת אין שַׁבָּת, אונ סיי אין יום טוב אונ סיי ראש חודש איז דאס איין דין:

אונקלוס | ליל ו | תורה

כ״ו פסוקי שמו״ת נגד מילוי ב״ן ו״י ה׳ו׳ ה׳ ותתשה ממנו צירוף והיה בניקוד ששי

כז ואסתלקו מעילוי משכנא דקרח דתן ואבירם מסחור סחור ודתן ואבירם נפקו קיימין בתרע משכניהון ונשיהון ובניהון וטפלהון: כח ואמר משה בדא תדעון ארי יי שלחני למעבד ית כל עובדיא

ת״א כי ה׳ שלחני. מקידש שער פד:

כז וַיֵּעָלוּ מֵעַל מִשְׁכַּן־קֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם מִסָּבִיב וְדָתָן וַאֲבִירָם יָצְאוּ נִצָּבִים פֶּתַח אָהֳלֵיהֶם וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם: כח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תֵּדְעוּן כִּי־יְהוָה שְׁלָחַנִי לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי־

רש״י

(כז) יצאו נצבים. (תנחומא) בקומה זקופה ע לחרף ולגדף כמו (שמואל א יז) ויתיצב ארבעים יום פ דגלית: ונשיהם ובניהם וטפם. בא וראה כמה קשה המחלוקת שהרי ב״ד של מטה אין עונשין אלא עד שיביא שתי שערות וב״ד של מעלה עד כ׳ שנה וכאן אבדו אף יונקי שדים: (כה) לעשות את כל המעשים האלה. שעשיתי על פי הדבור צ לתת לאהרן כהונה גדולה ובניו סגני כהונה

שפתי חכמים

ע דק״ל מאי יצאו נצבים משמע לא יצאו כפשוטו יושבין, רא״ם. ופי״ל מאי יצאו נצבים דמלת יצאו משמע הלכו ומלת נצבים משמע שעמדו, ועל זה פרש״י לחרף ולגדף: פ פי׳ ושם כתיב אני חרפתי את מערכות אלהי ישראל: צ דאל״כ כל המעשים האלה ל״ל כא לא חלקו אלא על אהרן מאי כל המעשים האלה ואע״פ שאינם נזכרים לעיל הם מפורסמים לשם וכאלו שם

פירוש להורת אלהים

(כז) וַיֵּעָלוּ אונ זיי האבין זיך אפ גיטאהן מֵעַל מִשְׁכַּן פון דעם רוואונג פון קרח אונ דתן נאבירם מִסָּבִיב פון ארום וְדָתָן וַאֲבִירָם אונ דתן מיט אבירם יָצְאוּ זענען ארויס גיגאנגען נִצָּבִים זיי האבין זיך גישטעלט פֶּתַח אָהֳלֵיהֶם אויף דער טיר פון זייער גיצעלט מיט העזה צו קריגען מיט משה וּנְשֵׁיהֶם אונ זייערע ווייבער וּבְנֵיהֶם אונ זייערע קינדער וְטַפָּם אונ זייער קליין געזינד האבין אלע זיך ארויס גישטעלט צו קריגען אקעגין משה: (כח) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה האט משה גיזאגט בְּזֹאת תֵּדְעוּן דורך דעם וועט איהר וויסען כִּי יְיָ שְׁלָחַנִי אז גאט האט מיך געשיקט צו טאן די מעשים צו מאכין אהרן פאר א כהן גדול אונ דיא

ליקוטים על התורה

(כח) בְּזֹאת תֵּדְעוּן כִּי ה׳ שְׁלָחַנִי וגו׳. דער רבינו בחיי שרייבט ביי דעם קריג פון קרח מיט משה איז צו בעוואנ־דערין צוויי זאכין איין מאל וויא פיל עבירות דיא יודין האבין גיטאהן פון דער צייט וואס זייא זענען ארויס גיגאנגען פון מצרים ביז דיא קריג פון קרח אונ משה האט גיבעטין פון זייערטוועגין פאר וואס האט משה איצט נים גיבעטין פון זייערטוועגין וועלין מיר זאגין ווייל דאס איז גיוועזן די פערטע עבירה, וויא רש״י זאגט מיר ווייסין אפילו א מענטש האט הונדערטער עבירות אונ ער טוהט תשובה איז איהם גאט מוחל אלע עבירות, אפילו די עבירות זענען דיא שווערסטע אין דער וועלט איז זייא גאט מוחל אז מען טוהט תשובה אונ אויב קרח מיט זיינע מענטשין האבין געהאט א טעות אין משה אונ האבין געמיינט אז די אלע גרויסקייט וואס ער האט גיגעבין צו אהרן מיט זיינע קינדער האט ער דאס אליין גיטאהן אונ נים גאט

לֹא מִלִּבִּי: כט אִם־כְּמוֹת כָּל־הָאָדָם יְמֻתוּן אֵלֶּה וּפְקֻדַּת כָּל־הָאָדָם יִפָּקֵד עֲלֵיהֶם לֹא יְהוָה שְׁלָחָנִי: ל וְאִם־

הָאִלֵּין אֲרֵי לָא מֵרְעוּתִי: כט אִם כְּמוֹתָא דְכָל אֱנָשָׁא יְמוּתוּן אִלֵּין וּסְעָרָא דְכָל אֱנָשָׁא יִסְתְּעַר עֲלֵיהוֹן לָא יְיָ שַׁלְחַנִי: ל וְאִם

ת"א אם כמות כל. נדרים לט:

רשב"ם

(כח) כי לא מלבי. שחייבתם בקטורת כשאמרתי אתה ואהרן איש מחתתו: (כט) לא ה' שלחני. אלא עשיתים מדעתי שצויתי להקטיר קטורת: (ל) ואם בריאה חדשה יברא ה' בארץ. כדכתיב כי ברא ה' חדשה בארץ.

בעל הטורים

(כט) ימותון. ב', כמות כל האדם ימותון, והאבן כנגד תבלה ויושביה כמו כן ימותון. פי' אחר שתבלה ויושבים ימותון שיבלעו גם מחתה: ופקודת. ג' במס', ופקודת כל האדם, ופקודת משמרת, ופקודת אלעזר בן אהרן. בשביל שרלה ליכנס כפקודת אלעזר שבקשו כהונה ע"כ ופקודת כל האדם יפקד. אמר משה אם הקב"ה לא יעשה באלו כמו שעושה לכל אדם שהוא פוקד

רש"י

ואינלפן נשיא הקהתי: (כט) לא ה' שלחני. אלא אני עשיתי הכל מדעתי ובדין הוא חולק עלי: (ל) ואם

פירוש לתורת אלהים

קינדער פאר סגני כהונה אונ אליצפן פר אנשיא כי לא ניט פון מיין הארצין כלומר ניט פון זיך זעלבערט: (כט) אם כמות אז די אלע מענטשין וואס קריגען וועלין שטארבין מיט דעם טויט וואס אלע מענטשין שטארבין ופקדת אונ דאס באפעלונג פון אלע מענטשין יפקד עליהם וועט אויף זייא באפעלט ווערין לא יי שלחני האט מיך גאט ניט גישיקט צו טאהן דיא אלע זאכין נאר איך האב

ליקוטים על התורה

האט גיבאטין האט משה געדארפט בעוויזין מיט אצייכין אז גאט האט אזוי גיבאטין וואלט קרח מיט זיינע מענטשין גיזעהן דעם צייכין, וואלטין זיי געגלויבט אונ וואלטין ניט גידארפט געשטראפט ווערין מיט אזוי אשטראף ווי זיי זענען גישטראפט גיווארין, אונ אפילו מיר וועלין שוין זאגין אז זייא וואלטין ניט געגלויבט אלע צייכענס אונ זייא האבין געמוזט גישטראפט ווערין, פאר וואס זענען די קליינע קינדער וואס זענען גיוועזן אין די ווינקלאך גישטראפט גיווארין, וואס האבין זיי געזינדיגט אונ הקב"ה וועט דאך ניט טאהן וואס עס איז אומרעכט. זאגט דער רבינו בחיי מיט דעם פראסטין פשט קענען מיר ניט וויסען דיא פרשה, נאר מיט קבלה קענען מיר פארשטיין דיא פרשה. מיר געפינען ביא דעם דור הפלגה (דיא מענטשין וואס האבין געמאכט דעם טארעם) האבין גיזאגט מיר וועלין באהען אשטאט אונ אין שטאט וועלין מיר שטעלין דעם טארעם וואס ער וועט זיין געבאהט הויך ביז צום הימעל אונ מיר וועלין אונז מאכין אנאמען, האט גאט גיזאגט דאס איז דער אנהייב וואס זייא האבין אנגעהויבין צוא טאהן, ביא דיא מענטשין פון סדום זאגט דער פסוק די מענטשין פון שטאט די מענטשין פון סדום, דאס מיינט מען די מענטשין וואס האבין גיוואלט באהען די שטאט מיט דעם טארעם, דאס זענען די מענטשין פון סדום. זאגט דער פסוק דיא מענטשין האט גאט בלינד געמאכט, די זעלביגע מענטשין פון טארעם זענען די זעלביגע מענטשין פון סדום, אונ דאס זענען די מענטשין פון קרח וואס האבין געקריגט מיט משה, דריבער שטייט אין פסוק ויקומו לפני משה, זייא זענען אויפגעשטאנען פאר משה, עס האט געדארפט שטיין זייא זענען אויפגעשטאנען אויף משה, נאר פאר משה מיינט מען זייא האבין גיזינדיגט נאך פריער פאר משה איידער משה איז גיבארין גיווארין, אונ דריבער זאגט דער פסוק אנשי שם, ווייל דאס מיינט מען זייא זענען דיא מענטשין וואס האבין זיך גיוואלט מאכין אנאמען ביא דעם טארעם, אונ דער תרגום זאגט אויף ויקח קרח ואתפליג קרח, קרח איז גיוועזן פון דור הפלגה, דריבער האבין זייא גיזאגט צו משה מאמער ווילסטו אויסשטעכין אונזערע אויגין אונ אונז בלינד מאכין אזוי ווי מען האט אונז שוין אמאהל בלינד גימאכט אין סדום, אזוי ווי איינער האט אשלעכטין קינד דאס ערשטע מאהל ביזערט ער זיך אויף איהם, אז דער קינד פאלגט ניט אונ זינדיגט ווייטער שלאגט איהם דער פאטער. אז דאס קינד זינדיגט ווייטער טרייבט איהם דער פאטער ארויס פון שטוב, אזוי איז גיוועזן מיט דיא מענטשין. אין אנהייב ווען זיי האבין געוואלט מאכין דעם טארעם האט גאט גיזאגט וזה החלם, דאס איז זייער אנהייב דריבער האט זייא גאט געשטראפט נאר מיט דעם פארשפרייטונג וואס ער האט זייא פארשפרייט אויף די וועלט, אז זייא זענען געקומען אין סדום אונ האבין געזינדיגט האט גאט זייא גישלאגין מיט בלינדשאפט אונ האט איבער געקעהרט זייער שטאט, אונ איצט אז זייא האבין געקריגט מיט משה האט גאט זיי אין גאנצין פארלארין פון דער וועלט: (כט) אם כמות כל האדם וגו'. משה האט גיזאגט צו דיא יודין וואס זענען דארט געשטאנען אויב די מענטשין פון קרח וועלין שטארבין וויא אלע מענטשין שטארבין, ואונ אפילו זייא וועלין שטארבין ניט מיט דער נאטור נאר עס וועט אויף זייא קומען אפארפלייצונג, אדער אפייער וועט זייא פאר ברענען דאס הייסט אויך מיט דער נאטור, דיא נאטור איז אין וואסער ווערט מען דערטרונקען, אין פייער ווערט מען פאר ברענט. אדר עס וועט אויף זייא קומען איין אנדערע אומגליק וואס דער אומגליק הרגת אמענטשין) האט ניט גאט מיך געשיקט צוא טאהן דיא אלע זאכין וואס איך האב גיטאהן, ווארום פון דיא זאכין איז נאך ניט אזוי אשטארקע בעווייזונג אז זייא ווערין גישטראפט ווייל זייא קריגען אויף גאט, סיידין גאט וועט ווייזין אשטראף איבער די נאטור. דיא ערד וועט עפענען אמויל ונים אגרוב וואס מען פאלט אריין אין איהר נאר די גרוב וועט זיין אזוי ווי אמויל) זיא וועט אריין ציהען אין זיך דיא מענטשין מיט זייערע שטובען מיט זייער פארמעגין ווי דער מדרש זאגט אפילו אכלי פון קרח איז גיוועזן פארבארגט ביי איינם ווס הט געוואהנט אין עק מחנה הט די גרוב געצויגין צו זיך דיא כלי אונ די כלי איז אליין גילאפין אין די גאנצע מחנה ביז זיא איז געקומען צוא דיא גרוב, האט דיא גרוב אריין געצויגין די כלי אין זיך), אונ נאך אוואנדער איז גיוועזן אלע גריבער וואס ווערין גיגראבן אין דיא ערד

אם בריאה יברא יהוה ופצתה האדמה את־פיה ובלעה אתם ואת־כל־אשר להם וירדו חיים שאלה וידעתם כי נאצו האנשים האלה את־יהוה:
לא ויהי ככלתו לדבר את כל־הדברים האלה ותבקע האדמה אשר תחתיהם:
לב ותפתח הארץ את־פיה ותבלע אתם ואת־בתיהם ואת כל־האדם אשר לקרח

בריאה יברי יי ופתחת ארעא ית פומה ותבלע יתהון וית כל די להון ויחתון כד חיין לשאול ותדעון ארי ארגיזו גבריא האלין קדם יי:
לא והוה כד שיצי למללא ית כל פתגמיא האלין ואתבזעת ארעא די תחותיהון:
לב ופתחת ארעא ית פומה ובלעת יתהון וית אנש בתיהון וית כל אנשא די לקרח

ואם בריאה. נדרים לט סנהדרין קי. ותפתח הארץ. סנהדרין נו:

בעל הטורים

(ל) בריאה. ב' במס' מתרי לשני, ואם בריאה, ומאלנו בריאה. שהכליל קרח לעדתו עד שהמשיכם אחריו, כדאי' בפרק חלק: כי נאצו האנשים האלה. ר"ת הכהן על שבקשו כהונה: (לא) ותבקע. ד' במס', ותבקע האדמה, ואידך ותבקע האבן בקולם, ותבקע העיר דירמיה והמלכים על ירושלים, ותבקע העיר פי' ירושלים שם והבקע המדינה וירדו שאולה: ציון הכות על כניס על שלשים ועל רבעים אלא שיפנישם מיד: האבן לקולם. והיינו דכתיב וכל ישראל אשר סביבותיהם נסו לקולם, ורמז נמה דאיתא בעירובין שפתחה של גיהנם בירושלים: (לב) האדם אשר לקרח. ס"ת חרס, מלמד שעשאן חרס על

שפתי חכמים

נזכרים, דאל"כ הכי הספק על המלכות והנביאות עדיין במקומם עומדת ומה בנא הזכיר המלכות משום שאין חולק עליו: ק תיקן בזה והא כתיב אין כל חדש תחת השמש, לכן פי' להמית אותם

רש"י

בריאה. חדשה: יברא ה'. להמית אותם במיתה שלא מת בה אדם עד הנה ק ומה היא הבריאה ופצתה האדמה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ל) ואם בריאה יברא ה' וגו'. במדרש אמר רבי ברכיה בא וראה כמה קשה המחלוקת שהרי בית דין של מטה אין עונשין עד שיביא שתי שערות והוא בן י"ג שנה ויום אחד ובית דין של מעלה אין עונשין עד עשרים שנה וכאן אבדו אף יונקי שדים, שנאמר ותבלע אותם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה, ומלת אותם מוזכרת לאתן ואבירם שהזכיר למעלה ונשיהם ובניהם וטפם שהיו כלם גלכים גדולים וקטנים באותו מעמד:

פירוש להורת אלהים

דאס גיטאהן פון זיך זעלבערט: (ל) ואם אונ אויב בריאה אנייע בשעפעניש יברא יי וועט גאט בשאפין צו טייטין זיי מיט אזוי אטויט וואס קיין מענטש איז נאך ביז אהער אזוי נים גישטארבין, אונ וואס וועט זיין דאס בשעפעניש ופצתה דיא ערד וועט עפענען איהר מויל ובלעה אותם אונ זיא וועט איין שלינגען זיי ואת אונ אלין וואס צו זיי גיהער וירדו אונ זיי וועלין נידערין לעבעדיגער הייט אין דעם גרוב פון דעם גהינם וידעתם וועט איהר וויסען כי נאצו אז דיא מענטשין האבין דער צערינט גאט אונ דיא אלע זאכין וואס איך האב גיטאהן איז אלין דורך גאט'ס גיבאט. אדער אזוי איז דער פשט אם בריאה איז אנדערש באשאפען געווארין אמויל צו דער ערד פון ששת ימי בראשית איז גוט אונ אויב ניט זאל גאט היינט בשאפין אמויל ופצתה וכו': (לא) ויהי אונ עס איז גיוועין ככלותו אז ער האט גיענדיגט ריידין דיא דאזיגע רייד ותבקע אונ עס איז געוואריו צו שפאלטין האדמה די ערד אשר תחתיהם וואס אונטער זייא: (לב) ותפתח אונ די ערד האט געעפינט איהר מויל ותבלע אונ זיא האט איין

ליקוטים על התורה

בלייבין אפין ביז מען פארשיט זייא צוריק מיט ערד, אבער די גרוב האט זיך אליין פאר מאכט, אזוי וויא אמענטש מאכט צו די מויל אונ עס איז אויף די ערד נים גיוועין צו דערקענען אז עס איז גיוועין אגרוב, אויב אזוי וועט זיין וועט איר וויסען אז דיא מענטשין האבין דערצערינט גאט:

(ל) ואם בריאה יברא ה' וגו' ופצתה האדמה את פיה וגו'. דער רבינו בחיי שרייבט דער עיקר פון דער זאך וואס קרח מיט זיינע מענטשין זענען אזוי גישטראפט גיווארין ווייל קרח איז געקומען קריגען אויף די דינים וואס משה האט גיזאגט היינט האט קרח געקריגט אויף די דינים, מארגין וועט קומען איין אנדערער אונ וועט קריגען אויף אנדערע דינים, ביז מען וועט אפלייקענין דיא גאנצע תורה, אונ ווייל דיא תורה האלט אויף דיא וועלט, וויא די גמרא זאגט גאט האט געמאכט אתנאי מיט דיא וועלט אויב די יודין וועלין נים האלטין דיא תורה וועט חרוב ווערין דיא וועלט דאס מיינט מען עס וועט קיין הימעל אונ ערד זיין, דריבער האבין די הימעל אונ ערד זיך אנגענומען פאר דיא תורה, דיא ערד האט איינגעשלונגען קרח מיט זיינע מענטשין דתן אונ אבירם מיט זייערע ווייבער אונ קינדער, אונ דער הימעל האט אראפ געשיקט אפייער אונ האט פארברענט דיא צווייא הונדערט פופציג מענטשין: וכל

אונקלוס

ואת כל־הרכוש: לג וירדו הם וכל־
אשר להם חיים שאלה ותכס
עליהם הארץ ויאבדו מתוך הקהל:
לד וכל־ישראל אשר סביבתיהם
נסו לקלם כי אמרו פן־תבלענו
הארץ: לה ואש יצאה מאת יהוה
ותאכל את החמשים ומאתים
איש מקריבי הקטרת: יז א וידבר

ויתכל קנינא: לג ונחתו
אינון וכל די להון כד
חיין לשאול וחפת
עליהון ארעא ואבדו
מגו קהלא: לד וכל
ישראל די בסחרניהון
ערקו לקלהון ארי אמרו
דלמא תבלעננא ארעא:
לה ואשתא נפקת מן
קדם יי ואכלת ית מאתן
וחמשין גברא מקרבי
קטורת בוסמיא:
יז א ומליל יי עם משה

ת"א וילדו הם וכל אשר. ערובין יט: ותכס עליהם. סנהדרין קח: ואש יצאה מאת ה'. סנהדרין קי:

רשב"ם

שאעה כמיתת נדב ואביהוא: (לד) נסו לקולם. בשצעקו שנתחברו לקרח:

בעל הטורים

(לג) ויאבדו. ב' במס', הכא, ואידך ויאבדו

שפתי חכמים

במיתה כו': ר דהוקשה להם והא עשרה דברים נבראו בע"ש בין

רש"י

את פיה ותבלעם אז וידעתם כי נאצו הם את ה' ואני מפי הגבורה אמרתי. ורבותינו פירשו (סנהדרין קי) אם בריאה פה לארץ מששת ימי בראשית ה מוטב ואם לאו יברא ה' (ר"ל יברא ה' הפה לכאן): (לד) נסו לקולם.

ענין בליעת קרח

הנה על מה ולמה בחר משה במיתה כזו והטריח את הקב"ה כביכול לעשות דבר חדש במ"ש ואם בריאה יברא ה' וגו', ומדוע לא היה די אם כמות כל האדם ימותון אלה, הלא אם היזה אנשים דהיינו קרח דתן ואבירם ונשיהם ובניהם וטפם היו מתים מיתה פתאומית תוך כדי דיבור כאשר ילא הדבר מפי משה ג"כ היה פלא, והיו כל ישראל מודים למשה, ומדוע בחר משה מיתה זו מאי מדה כנגד מדה הוא זה. אבל ידוע הוא דרש חז"ל על פסוק ויתיצבו בתחתית ההר כפה עליהם ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, והקשו התוס' הלא כבר הקדימו ישראל נעשה לנשמע, ומדוע היה צריך הקב"ה לאיים עליהם אימה כזו, והרבה חילוקים נאמרו על קושיא זו, והמדרש תנחומא תירץ כי ישראל אמרו נעשה ונשמע רק על תורה שבכתב דלא נפיש מלייהו, אבל תורה שבעל פה דנפישי מלייהו לא רצו ישראל לקבלם ברצונם

ליקוטים על התורה

(לד) וכל ישראל אשר סביבתיהם נסו לקולם. דער אלשיך אונ דער רבינו בחיי פרעגין עם דארף דאך שטיין אין פסוק נסו מקולם, אלע יודין זענען אנטלאפין פון זייער שטימע פאר וואס שטייט זייא זענען גילאפין צו זייער שטימע, נאר דער אלשיך זאגט די ערד האט זיך גיעפענט ברייט אונ טיף ביז דיא אנדערע זייט ערד גלייך אין דיא טיף פון גיהנם, אונ זייא זענען אראפ לעבעדיג ביז אין דעם גיהנם אונ אזויא ווייא זייא זענען אראפגיצויגען גיווארין פאמעלאך האבין זייא געשריגען אונ האבין זיך מתודה גיוועזן אונ האבין גיזאגט משה איז אמת אונ זיין תורה איז אמת, זייא האבין געמיינט אז זיי וועלין אזוי זאגין וועלין זייא נאך קענען צוריק ארויף קומען. ווארום דער ודוי וועט זייא העלפין, די יודין האבין גיהערט זייער שטימע אונ זענען אלע צו גילאפין צוא די גרוב אונ האבין גיוואלט הערין וואס זיי זאגין אונ אויב זייער ודוי וועט זיי העלפין זייא זאלין צוריק ארויף קומען, ווי דיא יודין האבין גיזעהן אז קרח'ס ודוי העלפט איהם ניט, האבין זיי אויך מורא געהאט יעדער פאר זיך, ווארום פריער האבין זייא אויך אין הארצין געהאלטין מיט קרח, נאר איצט האבין זיי חרטה. טאמער וועט גאט זייער חרטה אויך ניט אן נעמען דריבער האבין זייא גיזאגט טאמער וועט דיא ערד אונז אויך איין שלינגען:

(לה) ואש יצאה מאת ה' וגו'. דער מדרש תנחומא זאגט קרח איז געכאפט גיווארין מיט פייער אויך דער פייער האט איהם ארום גענומען אונ האט אים גיברענט אונ זיין גוף איז גיוועזן אין גאנצין אונ דער פייער האט אים גע־

פירוש לתורת אלהים

איין געשלונגען אותם זיי ואת אונ אלע מענטשין וואס האבין זיך מחבר גיוועזן צו קרח וכל הרכוש אונ גאר זיין פארמעגין: (לג) וירדו אונ זייא האבין גענידערט הם זיי וכל אונ אלץ וואס צו זייא חיים לעבעדיגערהייט שאולה אין גרוב פון דעם גיהנם ותכס אונ די ערד איז גיווארין אויף זייא בארעקט ויאבדו אונ זיי זענען פאר לוירין גיווארין מתוך הקהל פון צווישען דעם איין זאמלונג פון דיא ישראל: (לד) וכל ישראל אונ אלע יודין וואס זענען גיוועזן ארום זיי נסו זענען אנטלאפין גיווארין לקולם פון וועגין זייער קול וואס זיי האבין געשריגען אין דער שעה כי אמרו ווארום זיי האבין גיטראכט פן תבלענו טאמער וועט אונז אויך דיא ערד איין שלינגען: (לה) ואש יצאה מאת יי אונ אפייער איז ארויס גיגאנגען פון פאר גאט ותאכל אונ עס האט פאר ברענט את החמשים ומאתים איש דיא צוויא הונדערט מיט פופציג מאן מקריבי די וואס האבין מקריב גיוועזן די קטורת: (א) וידבר יי אונ גאט האט

לְמֵימַר: ב אֱמַר לְאֶלְעָזָר בַּר אַהֲרֹן כַּהֲנָא וְיַפְרֵשׁ יָת מַחְתְּיָתָא מִבֵּין יְקִידַיָּא וְיָת אֶשָּׁתָא יַרְחֵיק לְהַלָּא אֲרֵי אִתְקַדָּשׁוּ: ג יָת מַחְתְּיָת חַיָּבַיָּא הָאִלֵּין דְּאִתְחַיַּבוּ בְּנַפְשָׁתְהוֹן וְיַעְבְּדוּן יָתְהוֹן רְדִידִין טַסִּין חוֹפָאָה לְמַדְבְּחָא אֲרֵי קָרֵיבִינוּן קֳדָם יְיָ וְאִתְקַדָּשׁוּ וִיהוֹן לְאָת

יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב אֱמֹר אֶל־אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְיָרֵם אֶת־הַמַּחְתֹּת מִבֵּין הַשְּׂרֵפָה וְאֶת־הָאֵשׁ זְרֵה־הָלְאָה כִּי קָדֵשׁוּ: ג אֵת מַחְתּוֹת הַחַטָּאִים הָאֵלֶּה בְּנַפְשֹׁתָם וְעָשׂוּ אֹתָם רִקֻּעֵי פַחִים צִפּוּי לַמִּזְבֵּחַ כִּי־הִקְרִיבֻם לִפְנֵי־יְהוָה וַיִּקְדָּשׁוּ וְיִהְיוּ

ת"א את מחתות. סנהדרין נב מנחות לט:

בעל הטורים

כלי מלחמה. כיון בההבדו כהבדו כלי מלחמה: (ג) את מחתות החטאים האלה בנפשותם. שנתחייבו על עסקי נפשותם כדכ"ל דאמר ר"ל מאי דכתיב בחנפי לעגי מעוג חרק עלי שנימו, בשביל חניפה שהחניפה קרח על עסקי לגימא חרק עליהם שר של גיהנם שניו. חרק, אותיות קרח: החטאים האלה. ב' במס', החטאים האלה בנפשותם, החטאים את עמלק. לומר לך כמו באלו חטאו בנפשותם, כך חטא עמלק בנפשו, שהרי כל הנסים שנעשו לישראל ונזדווג להם, כדאיתא במדרש משל למי שרתח

רשב"ם

בשעת נפילה כדכתיב מקול נפלם רעשה הארץ:

רש"י

בשביל ש הקול היוצא מהם על בליעתן: (ב) ואת האש. שבתוך ת המחתות: זרה הלאה. לארץ מעל א המחתות: כי קדשו. המחתות ואסורין בהנאה ב שהרי עשאום כלי שרת: (ג) החטאים האלה בנפשותם. (יומא דף לו) שנעשו פושעים ג בנפשותם שנחלקו על הקב"ה: רקעי. רדידין: פחים. טסין מרודדין טינבי"ש בלע"ז: צפוי למזבח. ד למזבח הנחשת: ויהיו לאות. לזכרון שיאמרו

שפתי חכמים

ההמשות ואחד מהן הי' אהרן: ש פי' שהוא הקול היוצא מתוך הבקיעה כדמות רעם שמבהיל האנשים לבכות לא קול לעקתם בעת הבליעה שהוא אינו קול מבהיל אדרבה מקבן לראות הפלא: ת לא גם האש שעל המזבח דא"כ מאי כי קדשו דקאמר נמי מובעת האש שעל גבי המזבח מקודשתן: א לא למקום רחוק דא"כ היה לו לפרש באיזה מקום: ב הכל לא האש דאל"כ לא היה לפרש לזרוק לארץ ופי' אא"כ מה טעם קדשו שהם אסורים בהנאה שמשאום מקדירי הקטרת כלי שרת ושטונים גניזה: ג דקשה והא הערה בהם מתה וא"כ למה כתיב החטאים שהוא ל' שוגג, לכן פי' פושעים וכן כתיב כי נהלו האנשים ההם שהוא ל' מרד שמרדו ברצונם לחלוק על הקב"ה: ד לא למזבח הזהב שהמחתות היו נחשת והיאך היו עושין נחשת על המזבח הזהב,

ענין בליעת קרח

הסוב עד שהפה עליהם הסכר כגינית, ופסק הקב"ה דינו עליהם אם לא יקבלו התורה שבכע"פ יקברו חיים תחת ההר, ורואים שכמנו שכך הוא הדין כי מי שאינו רוצה לקבל עליו תורה שבע"פ יקבל בחיים תחת האדמה, ומחלוקת קרח היה ג"כ על מה שאינו כתוב בתורה, ואמר שמשה בדה זאת מלבו, ע"כ אמר משה אם כמות כל האדם ימותון אלה לא ה' שלחני וכדים

פירוש לתורת אלהים

גירעט צו משה אזוי צו זאגין: (ב) אֱמֹר זאג צוא אֶלְעָזָר דער זוהן פון אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְיָרֵם אונ ער זאל אויף הייבין אֶת הַמַּחְתֹּת דיא פייער פאנען מִבֵּין הַשְּׂרֵפָה פון צווישין דעם ברענונג וְאֶת הָאֵשׁ אונ דאס פייער וואס איז אין דיא פייער פאנען זְרֵה הָלְאָה ווארף אוועק ווייט כִּי קָדֵשׁוּ ווארום די פייער פאנען זענען הייליג געווארין פון די קְטֹרֶת וואס מען האט אין זיי מקריב געוועין: (ג) אֵת מַחְתּוֹת דיא פאנען פון דיא מענטשין וואס האבין געזינדיגט אויף זייערע לייבער כלומר זיי האבין אליין זייער נפש פאר זינדיגט דער מיט וואס זייא האבין געקריגט אויף הקב"ה וְעָשׂוּ אֹתָם אונ מען זאל פון זיי מאכין רִקֻּעֵי דינע פַחִים בלעכין צִפּוּי ארעק לַמִּזְבֵּחַ צום מזבח כִּי ווייל זיי האבין זייא גינעהנט פאר גאט וַיִּקְדָּשׁוּ זענען זייא הייליג וְיִהְיוּ אונ זייא

ליקוטים על התורה

שטויסין ביז צוא דיא גרוב אונ איז אראפ אין גרוב מיט דעם פייער צו זאמען, ווארום אז קרח וואלט נאר אריין אין גרוב אונ וואלט ניט פאר ברענט געווארין וואלטין די פארברענטע גיקענט זאגין מיר מיט קרח האבין איין עבירה פאר וואס ווערין מיר פארברענט אונ קרח ניט, דריבער האט דער פייער גיברענט קרחן אויך. אונ ווען קרח וואלט נאר פארברענט געווארין אונ וואלט ניט איינגעזונקען געווארין, וואלטין דיא איינגעזונקענע גיזאגט מיר האבין איין עבירה מיט קרח, פאר וואס ווערין מיר איינגעזונקען אונ קרח ניט דריבער איז קרח אויך איינגעזונקען געווארין אונ איז געמשפט געווארין מיט צוויי ערליי יסורים:

(ב) אֱמֹר אֶל אֶלְעָזָר וגו'. דער אלשיך פרעגט פאר וואס האט גאט גיזאגט צוא משה ער זאל זאגין דעם דין צוא אלעזר אונ ניט צוא אהרן, נאר הקב"ה האט גיזעהן אז דיא קריג פון קרח איז געווען אויף משה מיט אהרן, האט מען שוין גיוואסט אז פון היינט אונ ווייטער וועט מען שוין אויף משה מיט אהרן ניט קריגען, נאר פאמער וועט איינער זאגין אז ער איז אויך אזוי הייליג ווי די קינדער פון אהרן אונ ער מעג אויך מקריב זיין קרבנות אויף דעם מזבח דריבער האט הקב"ה געהייסין אלעזר זאל נעמען די פייער פאנען אונ זאל פון זייא מאכין בלעכין אונ בדעקין דעם מזבח, עס זאל זיין אן אנדיינג קונג אז דער מענטש וואס איז ניט פון דיא קינדער פון אהרן זאל ניט גינענען צוא מקטיר זיין קטרת:

לְאוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ד וַיִּקַּח אֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן אֵת מַחְתּוֹת הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר
הִקְרִיבוּ הַשְּׂרֻפִים וַיְרַקְּעוּם צִפּוּי
לַמִּזְבֵּחַ׃ ה זִכָּרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעַן
אֲשֶׁר לֹא־יִקְרַב אִישׁ זָר אֲשֶׁר לֹא
מִזֶּרַע אַהֲרֹן הוּא לְהַקְטִיר קְטֹרֶת
לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־יִהְיֶה כְקֹרַח וְכַעֲדָתוֹ
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה לוֹ׃
פ ו וַיִּלֹּנוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מִמָּחֳרָת עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן

אונקלוס

לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ד וּנְסִיב אֶלְעָזָר כַּהֲנָא יָת מַחְתְּיָת נְחָשָׁא דִי קָרִיבוּ יְקִידַיָא וְרַדְּדִינוּן חוֹפָאָה לְמַדְבְּחָא׃ ה דָּכְרָנָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדִיל דְּלָא יִקְרַב גְּבַר חִלּוֹנַי דִּי לָא מִזַּרְעָא דְאַהֲרֹן הוּא לְאַסָּקָא קְטוֹרֶת בּוּסְמִין קֳדָם יְיָ וְלָא יְהֵא כְקֹרַח וְכִכְנִשְׁתֵּיהּ כְּמָא דִי מַלֵּיל יְיָ בִּידָא דְמֹשֶׁה לֵיהּ׃ ו וְאִתְרַעֲמוּ כָּל כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִיּוֹמָא דְבָתְרוֹהִי עַל מֹשֶׁה וְעַל

ת"א ולא יהיה כקרח וכעדתו. סנהדרין קי:

רשב"ם

(ה) כאשר דבר ה' ביד משה לו. מוסב למעלה, ויקח אלעזר הכהן את מחתות הנחשת מבין השרפה כאשר דבר ה' ביד משה לו, לאלעזר. שכך צוהו הקב"ה למשה אמור אל אלעזר בן אהרן הכהן וירם את המחתות:

שפתי חכמים

כא"ס. ועוד עלאתי לפי שכ' ויהיו לאות לבני ישראל ואין ישראל יכולין ליכנס למזבח הנסב: הפי' הוא נתינת טעם ולא אזהרה ומה שאמרו כל המחזיק במחלוקת עובר בלא תעשה שנאמר ולא יהיה כקרח וגו' אינו אלא אסמכתא: ו ואף ע"ג דכתיב כ"פ בקרא ביד משה בפרשת בהעלתך על פי ה' ביד משה וכן בפרשת בחקתי וכן בס' פנחס, וי"ל דק"ל מאי ביד משה דאין לומר דעל ידי משה אמר לקרח שיעשה אותו אם יחלוק על הכהונה דלא מצינו זה בקרא ועוד דלמה לוה לקרח יותר משאר ישראל דע"כ האי לו על קרח קאמר לפי המד' דאמר רמז לחולקים כלו' קרח שחולק אלא ע"כ האי ביד משה דהכא למדרש אתא רמז לחולקים פי' דכתיב הכא ביד משה וכתיב התם הבא נא ידך בחיקך מה התם לרעת אף הכא כל החולקים ילקו בצרעת: ז וכיון שהמדרש דורש כן ש"מ דהאי לו על קרח קאמר כלומר על

רש"י

אלו היו מחותן שנחלקו על הכהונה ונשרפו: (ד) וירקעום. אינטינדר"ש בלע"ז: (ה) ולא יהיה כקרח. כדי שלא יהיה כקרח: כאשר דבר ה' ביד משה לו. כמו עליו על אהרן דבר אל משה שיהיה הוא ובניו כהנים לפיכך לא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהרן וגו', וכן כל לי ולו ולהם הסמוכים אצל דבור פתרונם כמו על, ומדרשו על קרח ומהו ביד משה ו ולא כתב אל משה רמז לחולקים על הכהונה שלוקין ז בצרעת כמו שלקה משה בידו שנאמר

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ה) כאשר דבר ה' ביד משה לו. פשטיה דקרא קאי אדלעיל, כלומר ויקח אלעזר את המחתות כאשר דבר ה' ביד משה לו: (ו) אתם המיתם את עם ה'. לדעת, לפי שאמרתם להביא קטרת והוא סם המות שבו נשרפו נדב ואביהוא שהיו כהנים. ולכך ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה וגו' ושים קטרת ויראו שאין הקטרה ממית אלא החטא ממית אמרו אין כאן הוכחה שאין אלו ראוין לכהונה המתים יוכיחו. ולכך לוה הקב"ה דבר אל בני ישראל וקח מאתם מטה. מאת כל נשיאיהם וכתיב בחרים והשבותי מעלי את תלונות בני ישראל:

פירוש לתורת אלהים

זאלין זיין לְאוֹת צוא אצייכן דאס הייסט צוא אָאנְדֵיינְקוּנְג צוּ דיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל מֶען זָאל זאגין דיא בְּלֶעכִין זֶענֶען פון דיא וואס הָאבִין גִיקְרִיגְט אויף דֶער כְּהוּנָּה אוּנ זֶענֶען פאר בְּרֶענְט גִיוָוארִין: (ד) וַיִּקַּח הָאט אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן גִינוּמֶען אֶת מַחְתּוֹת הַנְּחֹשֶׁת דיא קוּפֶּערְנֶע פֵייֶער פאנֶען אֲשֶׁר הִקְרִיבוּ הַשְּׂרֻפִים וואס דיא פאר בְּרֶענְטֶע הָאבִין גִינֶעהְנְט וַיְרַקְּעוּם אוּנ עֶר הָאט זֵיי גִימַאכְט דִין צִפּוּי לַמִּזְבֵּחַ אַרֶעק צוּם מִזְבֵּחַ: (ה) זִכָּרוֹן אַאנְדֵיינְקוּנְג צוּ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל לְמַעַן דְרוּם אֲשֶׁר לֹא יִקְרַב אִישׁ זָר עֶס זָאל נִיט גִינֶעהֶנֶען אַמֶענְטְשׁ וואס אִיז פְרֶעמְד אֲשֶׁר וואס עֶר אִיז נִיט פוּן דִיא קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לְהַקְטִיר צוּ בְּרֵייכֶערִין קְטֹרֶת לִפְנֵי יְיָ פאר גָאט וְלֹא יִהְיֶה כְּדֵי עֶס זָאל נִיט זַיין אַזוֹיא ווִי קֹרַח אוּנ אַזוֹי ווִי זַיין עֵדָה כַּאֲשֶׁר אַזוֹי ווִי גָאט הָאט גִירֶעט דוּרְךְ מֹשֶׁה לוֹ אויף אִיהם אויף אַהֲרֹן גָאט הָאט גִירֶעט אַז אַהֲרֹן מִיט זֵיינֶע קִינְדֶער זָאלִין זֵיין כֹּהֲנִים דְרוּם זָאל קֵיין פְרֶעמְדֶער נִיט גִינֶעהֶנֶען צוּ דֶער כְּהוּנָּה: (ו) וַיִּלֹּנוּ אוּנ אַלֶע יוּדִין הָאבִין גֶעקְרִיגְט מִמָּחֳרָת אויף מָארְגִינְדִיגֶען טָאג הָאבִין זֵיי גִיקְרִיגְט עַל מֹשֶׁה אויף מֹשֶׁה אוּנ אַהֲרֹן אוּנ הָאבִין אַזוֹי גִיזָאגְט אַתֶּם אִיהר הָאט גִיטֵייט כְּלוֹמַר

איהר

לֵאמֹר אַתֶּם הֲמִתֶּם אֶת־עַם יְהוָה׃ ז וַיְהִי בְּהִקָּהֵל הָעֵדָה עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן וַיִּפְנוּ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וְהִנֵּה כִסָּהוּ הֶעָנָן וַיֵּרָא כְּבוֹד יְהוָה׃ ח וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד׃ ס

רביעי ט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ י הֵרֹמּוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וַאֲכַלֶּה אֹתָם כְּרָגַע וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם׃ יא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח אֶת־הַמַּחְתָּה וְתֶן־עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קְטֹרֶת וְהוֹלֵךְ מְהֵרָה אֶל־הָעֵדָה וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם כִּי־יָצָא

אונקלוס

אַהֲרֹן לְמֵימַר אַתּוּן גְּרַמְתּוּן דְּמִית עַמָּא דַיְיָ׃ ז וַהֲוָה בְּאִתְכְּנָשׁוּת כְּנִשְׁתָּא עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן וְאִתְפְּנִיאוּ לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וְהָא חֲפָהִי עֲנָנָא וְאִתְגְּלִי יְקָרָא דַיְיָ׃ ח וַעֲאל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לִקֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ ט וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר׃ י אִתְפְּרַשׁוּ מִגּוֹ כְּנִשְׁתָּא הָדָא וַאֲשֵׁיצֵי יָתְהוֹן כְּשָׁעָה וּנְפַלוּ עַל אַפֵּיהוֹן׃ יא וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן סַב יָת מַחְתִּיתָא וְהַב עֲלַהּ אֶשָּׁתָא מֵעִלָּוֵי מַדְבְּחָא וְשַׁוִּי קְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא וְאוֹבֵיל בִּפְרִיעַ לִכְנִשְׁתָּא וְכַפַּר עֲלֵיהוֹן אֲרֵי נְפַק רוּגְזָא מִן קֳדָם

בעל הטורים

אמצעי רותחת וקפן לתיכה: (י) ויפלו על פניהם. לא התפללו כמו למעלה שלא היתה תפלה סגורה בפיהם, וע"כ אמר כי יצא הקצף כדאמר לכי הנינא בן דוסא כשהיה מתפלל על החולים אם אין תפלתי שגורה בפי אני יודע שהוא מטורף:

רשב"ם

(ו) אתם המתם את עם ה'. על דתן ואבירם הבלועים אנו מודים שחטאו, אבל המאתים והמשים איש שמתו כמיתת נדב ואביהוא אתם הרגתם אותם שצויתם להקטיר הקטורת: (י) הרומו. כמו המולו לה', אבל

בשביל הרי"ש נהפך החירי"ק כמו [בירך] ברך משקל דג"ש. ולמעלה אומר הבדלו, וכאן אומר הרומו שמשמע להבדיל יותר לפי שכבר יצא הקצף: (יא) ושים קטרת. להודיע שהקטרת הממיתה כשאינם כהנים היא

רש"י

(שמות ד) ויוציאה והנה ידו מצורעת כשלג וע"כ לקה עוזיה בצרעת: (יח) וכפר עליהם. רז זה מסר לו מלאך

שפתי חכמים

החולק על הכהונה דאין לומר בהם סוברים דגלת לו כב אל

המות כשעלה לרקיע שהקטרת עוצר המגפה (ר"ל כביתן רשות למשחית אז אין מבחין בין טוב לרע ועל מה שמוסיף מדליה יש תיקון בקטרת אבל מה שגזר הקב"ה בהדיא אין חכמה ואין תבונה. וכזה מתורץ מ"ש אה"כ שלא הניח המלאך את אהרן לעצור בקטרת והלא הוא מסר לו רז זה אלא שהיה גזרת הקב"ה כמ"ש אני שלוחו של מקום ודו"ק).

ענין בליעת קרח

כל הדברים אנכי, כי לא זה הוא המיתה על תורה שבעל פה תורת חכמים, ולכן איזה מקרה קרה שמתו כלם יחד. או אנכי הבכותי בזה ע"פ איזה דבר כמו כל הענינים שעשיתי עד כה. אבל אם בריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה וגו', הרי זה ממש אותה מיתה שיחד הקב"ה לעובר על תורה שבע"פ, והדעו אתם וידעו כל ישראל כי כל דברי המה ע"פ ה' וזו היא התורה שמסר לי הקב"ה בע"פ ומי שאינו מקיימה היא כנגע ממש בעונג להבון הבר קבע ה', ודו"ק:

פירוש לתורה אלהים

איהר האט דאס גורם געוועזן אז דאס פאלק פון גאט איז געשטארבין: (ז) וַיְהִי און עס איז געוועזן בְּהִקָּהֵל אז עס האט זיך איין גיזאמילט דיא עֵדָה אויף משה און אויף אַהֲרֹן וַיִּפְנוּ און זייא האבין זיך גיקערט צום אוהל מועד וְהִנֵּה כִסָּהוּ עס האט באדעקט איהם הֶעָנָן דער וואלקין כלומר דער וואלקין האט באדעקט דעם משכן וַיֵּרָא און עס האט זיך באוויזין דיא שכינה פון גאט: (ח) וַיָּבֹא און עס איז גיקומען משה מיט אַהֲרֹן פאר דעם אוהל מועד: (ט) וַיְדַבֵּר יְיָ און גאט הט גירעט צו משה און האט איהם אזוי גיזאגט: (י) הֵרֹמּוּ שייט אייך אפ מִתּוֹךְ פון דיא דאזיגע עדה וַאֲכַלֶּה איך וועל זייא פאר לענדין אזוי וויא איין אויגין בליק וַיִּפְּלוּ און זייא זענין גיפאלין עַל פְּנֵיהֶם אויף זייער פנים: (יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה האט משה גיזאגט צו אַהֲרֹן קַח אֶת הַמַּחְתָּה נעם די פייער פאן וְתֵן און גיב

אויף

ליקוטים על התורה

(יא) קַח אֶת הַמַּחְתָּה וְתֶן עָלֶיהָ אֵשׁ. דער פסיקתא שרייבט ווען משה האט גיזאגט צו אַהֲרֹן נעם די פייער פאן

הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְהוָה הֵחֵל הַנָּגֶף׃
יב וַיִּקַּח אַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר ׀ דִּבֶּר מֹשֶׁה
וַיָּרָץ אֶל־תּוֹךְ הַקָּהָל וְהִנֵּה הֵחֵל
הַנֶּגֶף בָּעָם וַיִּתֵּן אֶת־הַקְּטֹרֶת וַיְכַפֵּר
עַל־הָעָם׃ יג וַיַּעֲמֹד בֵּין־הַמֵּתִים וּבֵין
הַחַיִּים וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה׃ יד וַיִּהְיוּ
הַמֵּתִים בַּמַּגֵּפָה אַרְבָּעָה עָשָׂר אֶלֶף

אונקלוס

יְיָ שָׁרֵי מוֹתָנָא׃ יב וּנְסֵיב
אַהֲרֹן כְּמָא דְמַלֵּיל מֹשֶׁה
וּרְהַט לְגוֹ קְהָלָא וְהָא
שָׁרֵי מוֹתָנָא בְּעַמָּא וִיהַב
יָת קְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא וְכַפַּר
עַל עַמָּא׃ יג וְקָם בֵּין
מֵיתַיָּא וּבֵין חַיַּיָּא וְאִתְכְּלִי
מוֹתָנָא׃ יד וַהֲווֹ דְמִיתוּ
בְּמוֹתָנָא אַרְבְּעַת עֲשַׂר

ת״א ויתן את. בבא קמא יומא פד זבחים עת ערכין יז: מגין קריאת פ׳ הקטרת שגילה אליהו ז״ל לר׳ פנחס ומעשה שתא מחסיא פ׳ הזוהר פ׳ וירא: ויעמד בין המתים ובין החיים. שבת פט:

רשב״ם

הג׳:תנת חיים ביד כהנים לדעת שהם ראוים: (יג) ויעמד בין המתים ובין החיים. שלא עבר המשחית את מקום

בעל הטורים

(יג) ויכן. בא״ס כ״ם אותיות מגפה שכן לפלור כמגפה:

שפתי חכמים

הכהן דמה ענין לדעת לענין הכהן: ח דאל״כ מאי בין החיים ובין המתים וכי החיים היו לצד א׳ והמתים לצד אחר שהיה הכהן עומד ביניהם ועוד קאי על המלאך א״ש פי׳ שלא מתו עוד: ט דלפעם ראשון קשה למה לא התפלל מיד כדי שלא יתחיל הנגף או לכל הפחות כשהתחיל הנגף, לכן פירש דבר אחר שהיה גזירת הקב״ה. ולפי דבר אחר קשה שלא עלינו שאמר לו הקדוש ברוך הוא זה, משום הכי פירש טעם ראשון כו זה כו׳:

רש״י

כדאיתא במס׳ (שבת פט): (יג) ויעמוד בין המתים וגו׳. אחז את המלאך והעמידו ח על כרחו א״ל [המלאך] הנח לי לעשות שליחותי, א״ל משה צוני לעכב על ידך, א״ל אני שלוחו של מקום ואתה שלוחו של משה, א״ל אין משה אומר כלום מלבו אלא מפי הגבורה אם אין אתה מאמין הרי הק׳ ב״ה ומשה אל פתח אהל מועד בא עמי ושאל וזהו שנאמר וישב אהרן אל משה (מכילתא). ד״א למה בקטרת ט לפי שהיו ישראל מליזין ומרננים אחר הקטרת לומר סם המות

ספור מספר הזוהר על עניני הקטרת

(יב — יג) ויתן את הקטרת ויכפר על העם וגו׳ ותעצר המגפה.
הנה בספר הזוהר [ויקרא דף ק ע״ב] כתוב אמר רבי פנחס זמנא חדא הויתא אזלינן באורחא וערעא ביה באליהו אמינא ליה לימא לי מר מלה דמעלי לבריית׳ אמר לי וגו׳ וכרוזא אתעבר בכל חילא דשמיא דאי יעלון בנוי בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ויימרון ברעות נפשא כולא עינא דקטרת בוסמין דיתעבר מותנא מנייהו. רבי אחא אזל לכפר טרשא אתא לגבי אושפיזא לחישו עליה כל בני מתא אמרו גברא רבא אתא הכא נזיל לגביה אתו לגביה אמרו ליה לא הס חס על אובדנא אמר להו מהו אמרו ליה דאית שבעה יומין דשארי מותנא במתא וכל יומא אתתקף ולא אתבטל, אמר להו ניזול לבי כנשתא ונתבע רחמי מן קדם קב״ה, עד דהוו אזלי אתו ואמרו פלוני ופלוני מיתו ופלוני ופלוני נטו למות, אמר להו רבי אחא לית שעתא לקיימא הכא דשעתא דחיקא אבל אפרישו מנכון ארבעין בני נשא מאינון דזכאין יתיר עשרה עשרה לארבעה חולקין ואנא עמכון עשרה לזויתא דמתא ועשרה לזויתא דמתא וכן לארבע זויתא דמתא ואמרו ברעות נפשכון עינא דקטרת בוסמין דקב״ה יהב למשה ועינא דקרבנא עמיה, עבדו כן תלת זמנין ואעברו בכל מתא לארבע זויתא והוו אמרין כן, לבתר אמר להו נזיל לאינון דאושיטו לביעת אפרישו מנייכו לבתיהון ואמרו כדין וכד הסיימו אמרין אלין פסוקיא ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ותן עליה אש וגו׳ ויקח אהרן וגו׳ ויעמד בין המתים וגו׳, וכן עבדו ואתבטל מנייהו. שמעו ההוא קלא דאמר סתרא סתרא קמייתא אוקילו לעילא דהא דינא דשמיא לא אתברי הכא דהא ידעי לבטלא ליה, אתם לביה דרבי אחא אדמוך שמע דאמרי ליה כך עבדא דא עביד דא זיל ואימא לון דיתזרון בתיובתא דהיכין אינון קמאי. קם ואהדר לון בתשובה שלמתא וקבילו עלייהו דלא יתבטלון מאורייתא לעלם, ואחליפו שמא דקרתא וקארון לה מתא מחסיא [מצעשה זו נוכל ללמוד כמה גדולה מעלת אמירת הקרבנות ואמירת הקטרת בכל יום שני פעמים אחד בשחרית ואחד בערבים, והעיקר שיהיה בכונת הלב ויכון לפתוח פיהם המנעם וישמעו אזניו מה שפיו מדבר]:

ליקוטים על התורה

און גיב אויף איהר פייער פון מִזְבֵּחַ האט אַהֲרֹן געזאגט צו משה איך בעט דיך מיין ברודער משה דו ווילסט מיך הַרְגִנֶן, פאר וואס ווענן דען מיינע קינדער פארברענט געווארין ווייל זייא האבין גענומען פרעמדע פייער און האבין מיט זיי פארברענט די קְטֹרֶת, און דו זאגסט צו מיר איך זאל נעמען א פייער פאן אונ ארויס טראגין פון מִשְׁכָּן און אויף איהר פארברענגען קטרת אויסער דעם מִשְׁכָּן. האט משה געזאגט צו אַהֲרֹן דוא רעדסט מיט מיר און דערווייל שטארבין מענטשין גיי געשווינד און נעם די קטרת, ווי אַהֲרֹן האט געהערט דיא ווערטער האט ער געזאגט אפילו איך וועל שטארבין פון וועגין דיא יודין הארט מיך אויך נים נאר דיא יודין זאלין בלייבין לעבין ודער זוהר זאגט דער מענטש וואס זאגט אלע טאג קְרִיָּה און אבענד ופארינאכטו די פַּרְשָׁה פון קטרת מיט כַּוָּנָה איז ער פארזיכערט אז ער וועט נים שטארבין פאר זיין צייט:

פירוש לתורת אלהים

אויף איר פייער פון דעם מִזְבֵּחַ וְשִׂים און טוה דרויף קְטוֹרֶת וְהוֹלֵךְ מְהֵרָה אֶל הָעֵדָה און גייא גיך צו דער עֵדָה וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם און פאר גיב אויף זייא כִּי וואָרום עס איז ארויס געגאנגען דער צארין פון גאט הֵחֵל הַנֶּגֶף עס האט אן גיהויבין צו זייא דער מארד: (יב) וַיִּקַּח אַהֲרֹן האט אַהֲרֹן גינומען די פייער פאן און האט אזוי גיטאהן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה וויא משה האט גירעט וַיָּרָץ און איז גילאפין צווישען דעם איין זאמלונג פון די יִשְׂרָאֵל וְהִנֵּה הֵחֵל און עס האט אן גהויבין הַנֶּגֶף דער מארד בָּעָם אין פאלק וַיִּתֵּן אֶת הַקְּטוֹרֶת האט אַהֲרֹן מקריב גיוועזן די קְטוֹרֶת וַיְכַפֵּר עַל הָעָם און ער האט פאר געבין אויף דעם פאלק: (יג) וַיַּעֲמוֹד און ער האט זיך גישטעלט בֵּין הַמֵּתִים צווישען די

וְשִׁבְעַ מֵאוֹת מִלְּבַד הַמֵּתִים עַל־דְּבַר־קֹרַח׃ טו וַיָּשָׁב אַהֲרֹן אֶל־מֹשֶׁה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהַמַּגֵּפָה נֶעֱצָרָה׃ פ חמישי טז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ יז דַּבֵּר ׀ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְקַח מֵאִתָּם מַטֶּה מַטֶּה לְבֵית אָב מֵאֵת כָּל־נְשִׂיאֵהֶם לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנֵים עָשָׂר מַטּוֹת אִישׁ אֶת־שְׁמוֹ תִּכְתֹּב עַל־מַטֵּהוּ׃

אַלְפִין וּשְׁבַע מְאָה בַּר מִדְּמִיתוּ עַל פַּלְגוּתָא דְקֹרַח׃ טו וְתָב אַהֲרֹן לְמֹשֶׁה לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וּמוֹתָנָא אִתְכְּלִי׃ טז וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר׃ יז מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְסַב מִנְּהוֹן חוּטְרָא חוּטְרָא לְבֵית אַבָּא מִן כָּל רַבְרְבָנֵיהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן תְּרֵי עֲשַׂר חוּטְרִין גְּבַר יַת שְׁמֵיהּ תִּכְתּוֹב עַל חוּטְרֵיהּ׃

ואת

רשב"ם

ההקטרה: (יז) וקח מאתם מטה מטה וגו'. מאחר שמתלוננים על דבר הקטרת ואומרים אתם המתם את עם ה' ואינה הוכחה שבחרתי בכהנים אני אעשה הוכחה אחרת שלא יוכלו לערער על הכהונה. כי מטהו יפרח

רש"י

הוא, על ידו מתו נדב ואביהוא, על ידו נשרפו ר"נ איש. אמר הקב"ה תראו שעוצר מגפה הוא והחטא הוא הממית:

פירוש להורת אלהים

טויטע ובין החיים אונ צווישען די לעבעדיגע ויעצר המגפה אונ עס איז איין גיהאלטען געווארין די מארד. רש"י שרייבט אהרן האט צו געהאלטען דעם מלאך המות אונ האט איהם ניט געלאזט גיין ווייטער צווישען די לעבעדיגע האט דער מלאך המות צו איהם גיזאגט לאז מיך טאן דאס שליחות פון גאט האט אהרן צו איהם גזאגט משה האט מיך גשיקט איך זאל דיך ניט לאזען האט דער מלאך המות גיזאגט איך בין דער שליח פון הקב"ה אונ דוא ביסט דער שליח פון משה וועמען גיהער מען בעסער צו פאלגין האט אהרן גיענטפערט משה זאגט ניט קיין שום זאך סיידען גאט הייסט איהם אונ אז דוא ווילסט מיר ניט גלייבען גיי מיט מיר. הקב"ה אונ משה שטייען אין דער טיר פון דעם אהל מועד וועלין מיר איהם פרעגען דרום שטייט ווייטער אין פסוק ט"ו וישב אהרן אהרן האט זיך אום גיקערט צו משה צו דער טיר פון אהל מועד וארום ער איז גיגאנגען מיט דעם מלאך המות פרעגען אויב גאט האט אזוי גהייסן. נאך שרייבט רש"י דרום האט גאט גיטאן אז מיט קטורת זאל מען איין האלטען דיא מגפה ווארום דיא ישראל האבין גירעט אויף דיא קטורת אונ האבין גיזאגט דאס איז אסם המות ווארום דורך די קטורת איז גישטארבין נדב ואביהוא אונ דורך דיא קטורת זענען פאר ברענט געווארין די צוויי הונדערט אונ פופציג מאן האט גאט גיזאגט איהר וועט זעהן אז דיא קטורת האלט איין דיא מגפה נאר דיא זינד טייטען דעם מענטש: (יד) ויהיו זענען גיוועזן המתים במגפה די וואס זענען גישטארבין אין דער מגפה ארבעה עשר אלף פערצין טויזינט ושבע מאות אונ זיבין הונדערט מלבד המתים חוץ וואס זענען גישטארבין על דבר קרח איבער דער זאך פון קרח: (טז) וידבר יי אונ גאט האט גירעט צו משה אזוי צו זאגין: (יז) דבר רייד צו די יודין וקח מאתם אונ נעם פון זיי מטה מטה לבית אב איין שטעקין צו איטליכען שבט מאת פון אלע זייערע נשיאים לבית אבותם צו דעם הויז געזינד פון זייערע עלטערין שנים עשר צוועלף שטעקין איש פון איטליכען מענטשין את שמו זיין נאמען תכתוב על

ליקוטים על התורה

(יז) איש את שמו תכתוב על מטהו וגו'. הקב"ה האט גיזאגט צוא משה יעדער נשיא פון יעדער שבט זאל געבין אשטעקין, אונ דער שטעקין וואס וועט בליהען וועט מען וויסין צו דעם נשיא גיהער די כהונה. ווארום הקב"ה האט גיוואלט מען זאל שוין ניט מעהר קריגען אויף אהרן, דער עיקר קריג איז געקומען פון שבט לוי, דער שבט לוי זאגט מיט וואס זענען משה מיט אהרן מער יחסנים פון גאנצין שבט לוי, מיר זענען אויך דער מעשר פון יעקב ווארום יעקב האט געהאט צוועלף קינדער אונ אפרים מיט מנשה האט ער גע־נומען צוא זיך פאר זיינע קינדער, זענען פערצעהן קינדער, פיר קינדער זענען גיוועזן בכורים וואס זענען אליין הייליג (ראובן דן גד יוסף), איז געבליבען צעהן פון דיא צעהן האט ער גיגעבין איינם מעשר דאס איז דער שבט לוי), דריבער

יח וְאֵת שֵׁם אַהֲרֹן תִּכְתֹּב עַל־מַטֵּה
לֵוִי כִּי מַטֶּה אֶחָד לְרֹאשׁ בֵּית
אֲבוֹתָם: יט וְהִנַּחְתָּם בְּאֹהֶל מוֹעֵד
לִפְנֵי הָעֵדוּת אֲשֶׁר אִוָּעֵד לָכֶם שָׁמָּה:
חצי הספר כ וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר אֶבְחַר־
בּוֹ מַטֵּהוּ יִפְרָח וַהֲשִׁכֹּתִי מֵעָלַי אֶת־
תְּלֻנּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מַלִּינִם
עֲלֵיכֶם: כא וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנוּ אֵלָיו ׀ כָּל־נְשִׂיאֵיהֶם
מַטֶּה לְנָשִׂיא אֶחָד מַטֶּה לְנָשִׂיא
אֶחָד לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנֵים עָשָׂר
מַטּוֹת וּמַטֵּה אַהֲרֹן בְּתוֹךְ מַטּוֹתָם:

אונקלוס

יח וְיָת שְׁמָא דְאַהֲרֹן
תִּכְתּוֹב עַל חוּטְרָא דְלֵוִי
אֲרֵי חוּטְרָא חַד לְרֵישׁ
בֵּית אֲבָהַתְהוֹן:
יט וְתַצְנְעִנּוּן בְּמַשְׁכַּן
זִמְנָא קֳדָם סַהֲדוּתָא דִי
אֲזַמֵּין מֵימְרִי לְכוֹן תַּמָּן:
כ וִיהֵי גַּבְרָא דִי אִתְרְעֵי
בֵּיהּ חוּטְרֵיהּ יִנְעֵי וַאֲנִיחַ
מִן קֳדָמַי יָת תּוּרְעֲמַת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִי אִנּוּן
מִתְרַעֲמִין עֲלֵיכוֹן:
כא וּמַלֵּיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וִיהַבוּ לֵיהּ כָּל
רַבְרְבָנֵיהוֹן חוּטְרָא
לְרַבָּא חַד חוּטְרָא לְרַבָּא
חַד לְבֵית אֲבָהַתְהוֹן
תְּרֵי עֲשַׂר חוּטְרִין
וְחוּטְרָא דְאַהֲרֹן בְּגוֹ

ת"א לפני סעדוק. סוריום יג כריתות ס:

רשב"ם

על ידי: (כ) והשכתי. מן וחמת המלך שככה. הסבות

בעל הטורים

(כ) יפרח. ד' במס', הכא, ואידך לדיק כתמר יפרח, יפרח

שפתי חכמים

י מדכתיב שנים עשר מטות ל"ל ומטה אהרן בתוך מטותם אלא ללמד כא שקודם שנתנן במקדש היו מסדרין המטות בפניהם וסניחו באמצע, והרא"ם כתב ומספר שרש"י ז"ל מלא פס ז] וחמת המלך שככה: (כא) בתוך מטותם. הניחו באמצע י שלא יאמרו מפני שהניחו בצד שכינה פרח:

רש"י

(יח) כי מטה אחד. אף על פי שחלקתים לשתי משפחות משפחת כהונה לבד ולויה לבד מ"מ שבט א' הוא: (כ) והשכתי. כמו (בראשית ח) וישכו המים [אסתר

ליקוטים על התורה

דאס האט געוויזען דורך דעם שטעקין אז דער עיקר פון שבט לוי איז משה מיט אהרן, דער שטעקין אליין איז א משל צוא לוי, דאס בליהונג וואס איז ארויס געקומען פון דעם שטעקין דאס איז א משל צו די קינדער וואס זענען געבאהרין פון לוי, איז ארויס געקומען אבלומיל, דאס איז קהת געבארין פון לוי. פון דעם בלומיל איז ארויס געקומען איין בליהונג דאס איז עמרם געבאהרין פון קהת, אונ עס איז ארויסגעקומען מאנדלין צוויי, דאס זענען משה מיט אהרן געבארין פון עמרם, פון איצט וועט שוין דער שבט לוי וויסען אז נאר משה מיט אהרן האט גאט געהייליגט אונ קיין אנדערין:

פירוש להורת אלהים

מטהו זאלסטו שרייבין אויף דעם שטעקין: (יח) ואת שם אהרן אונ דעם נאמען פון אהרן תכתוב זאלסטו שרייבין אויף דעם שטעקין פון שבט לוי כי נייערט מטה אחד איין שטעקין זאל זיין לראש צום עלצטן בית אבותם פון דעם הויז געזינד פון זייערע עלטערין חאטשע איהר האט דאס שבט לוי צו טיילט אויף צוויי משפחות די משפחה פון כהונה באזונדער אונ די משפחה לויה באזונדער די ביידע משפחות איז אבער נאר איין שבט דרום זאל נאר זיין צו זיי איין שטעקין: (יט) והנחתם אונ דו זאלסט לייגין די שטעקין באהל מועד אין דעם אוהל מועד לפני העדות פאר דעם ארון וואס דרינגען ליגען די לוחות אשר אועד לכם וואס איך טוא זיך צו אייך בווייזען שמה דארטען: (כ) והיה אונ עס וועט זיין האיש דער מאן אשר אבחר בו וואס איך וועל אין איהם אויס דער ווילען מטהו יפרח וועט זיין שטעקין בליען והשכותי אונ איך וועל שטילען מעלי פון מיר את תלונות די קריג פון די יודין אשר הם מלינים וואס זייא קריגין אויף אייך: (כא) וידבר משה האט משה גירעט צו די יודין ויתנו אליו האבין איהם אלע נשיאים גיגעבין מטה לנשיא אחד א שטעקין צו איין נשיא כלומר איטליכער נשיא האט איהם גיגעבין א שטעקין לבית אבותם צו דעם הויז געזינד פון זייערע עלטערין
אונ

אונקלוס

חוּטְרֵיהוֹן׃ כב וְאַצְנַע
מֹשֶׁה יָת חוּטְרַיָּא קֳדָם
יְיָ בְּמַשְׁכְּנָא דְסַהֲדוּתָא׃
כג וַהֲוָה בְּיוֹמָא דְבַתְרוֹהִי
וְעַל מֹשֶׁה לְמַשְׁכְּנָא
דְסַהֲדוּתָא וְהָא נְעָא
חוּטְרָא דְאַהֲרֹן לְבֵית
לֵוִי וְאַפֵּיק לַבְלְבִין וְאָנֵיץ
נֵיץ וְכַפִּית שִׁיגְדִין׃
כד וְאַפֵּיק מֹשֶׁה יָת כָּל
חוּטְרַיָּא מִן קֳדָם יְיָ לְוָת
כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאִשְׁתְּמוֹדָעוּ וּנְסִיבוּ גְּבַר
חוּטְרֵיהּ׃ כה וַאֲמַר יְיָ

כב וַיַּנַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמַּטֹּת לִפְנֵי יְהוָה
בְּאֹהֶל הָעֵדֻת׃ כג וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיָּבֹא
מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל הָעֵדוּת וְהִנֵּה פָּרַח
מַטֵּה־אַהֲרֹן לְבֵית לֵוִי וַיֹּצֵא פֶרַח
וַיָּצֵץ צִיץ וַיִּגְמֹל שְׁקֵדִים׃ כד וַיֹּצֵא
מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמַּטֹּת מִלִּפְנֵי יְהוָה
אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּרְאוּ וַיִּקְחוּ אִישׁ
מַטֵּהוּ׃ פ ששי כה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־

בעל הטורים

כשוש"ס, יפרח כימיו לדיק. מטהו יפרח זהו לדיק כתמר יפרח שכיון שמטהו יפרח ילא לדיק כדינו. וזהו יפרח כשושנה ויהי כאם שדו. וזהו כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן. וכן יפרח בימיו לדיק שנא' על שמלך שמשים שבימיו תחזור הכהונה ויפרח מטה אהרן: (כג) פרח. לין. שקדים כנגד ג' שערערו על הכהונה. קרח, וירכעם, ועוזיהו: שקדים. בגימ' חשמונים, רמז לחשמונים שהם מזרע אהרן ונתקיים הכהונה בידם: (כד) ויולא משה את כל המטת. חסר וי"ו שהיו יבשים

רשב"ם

מן סבב: (כג) ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמל שקדים. נראה לפי הפשט כשהוציאו משה מצאו שפרח ולא יותר, כדכתיב והנה פרח מטה אהרן. אבל אחר כן ויצץ ציץ לעיני כל ישראל. ואחרי כן ויגמל שקדים, שאילו כן היה הענין תחלה הנה לא היתה נראה לא הפריחה ולא הניצה וגם לא היה לו לכתוב והנה פרח אלא והנה

רש"י

(כג) ויצא פרח. כ כמשמעו: ציץ. הוא חנטת הפרי כשהפרח נופל: ויגמל שקדים. כשהוכר הפרי הוכר שהן שקדים לשון [בראשית כא] ויגדל הילד ויגמל ולשון זה מצוי בפרי האילן כמו (ישעיה יח) ובוסר גומל יהיה נצה ולמה שקדים הוא הפרי הממהר להפריח מכל הפירות אף המעורר על הכהונה פורענותו ממהרת לבא כמו שמצינו בעוזיה (ד"ה ב כו) והצרעת זרחה במצחו ותרגומו וכפית שגדין כמין אשכול שקדים יחד כפותים זה על

שפתי חכמים

אגדה כדבריו ולא שאלת בתוך מורס על זה: כ לפי שמצינו לין קודם הפרח שנאמר ילין ופרח, לכן פרש"י פרח כמשמעו. וא"ת ולמה לא פירש לין כמשמעו ופרח הוא דבר הבא קודם הלין כגון נחלות של אילן, וי"ל לפי שנאמר אחר הלין ויגמול שקדים ומהו הדבר שלפני גומל שקדים חנטת הפרי, מלאתי. ועוד מלאתי היכן שיש שתי לשונות כגון הכא פרח והדר ויצץ לין ופרח הוא ידוע מה לי היא ולין אין ידוע מה לי הוא לכך פרש"י פרח כמשמעו ואין לריך פי' אבל לין אין ידוע ולריך פי' והוא חנטת פרי וכן מנחם הטאחם ואמם כמשמעו דבכמוך לפי שהם ידועים מה הם אבל אשר ישיבו לי לריך לפרש זה גזל הגר כי לא הייתי יודע מה פירוש של אשר ישיבו לי אבל מנחם

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כג) והנה פרח מטה אהרן. משמע דפרי פניני פרח היו שם דמלד אחד פרח ואיתן פרחים עמדו ולא נפלו לעולם ומלד אחד ויולא פרח ונפל כדרך כל פרחי אילנות וילן לין ויגמול שקדים. ירלה מיומא ומסרך מקום שנסנו דמסיק על אותם דברים שנגנזו. וי"א אף מקלו של אהרן שקדים ופרחים נגנזו מכלל דפרחים היו ועמדו לעולם ומלד אחד השקדים:

פירוש לתורת אלהים

און עס איז געווען דיא צאל פון דיא שטעקין שְׁנֵים עָשָׂר מַטּוֹת צוועלף שטעקין וּמַטֵּה אַהֲרֹן און דעם שטעקין פון אהרן האט מען געלייגט בְּתוֹךְ מַטּוֹתָם צווישין זייערע שטעקין כדי מען זאל ניט זאגין אז דרום האט ער געבליט ווייל מען האט אים געלייגט אין דער זייט וואו די שכינה באווייזט זיך׃ (כב) וַיַּנַּח מֹשֶׁה האט משה געלייגט אֶת הַמַּטּוֹת די שטעקין וכו'׃ (כג) וַיְהִי און עס איז געווען מִמָּחֳרָת אויף מארגנדיגען טאג וַיָּבֹא מֹשֶׁה אֶל אֹהֶל הָעֵדוּת איז משה געקומען צום אהל וואס דער ארון מיט די לוחות זענען דרינגען וְהִנֵּה פָּרַח און עס האט געבליהט מַטֵּה אַהֲרֹן דער שטעקין פון אהרן לְבֵית לֵוִי צו דעם הויז געזינד פון לֵוִי וַיֹּצֵא און ער האט ארויס גיצויגען פֶּרַח אבליאונג וַיָּצֵץ און עס האט גישפראצט צִיץ אשפראצונג וַיִּגְמֹל און עס האט גיוואקסין שְׁקֵדִים מאנדלין. רש"י שרייבט דרום זענען דרויף גיוואקסין מאנדלין צו ווייזען אזוי וויא דיא מאנדלין איז אפרי וואס עס בליהט געכער פון אלע פירות אזוי דער וואס קריגט אויף דער כהונה קומט אויף איהם גיך אפורעניות׃ (כד) וַיֹּצֵא מֹשֶׁה און משה האט אויס גיצויגין אֶת כָּל הַמַּטּוֹת אלע שטעקינס מִלִּפְנֵי יְיָ פון פאר גאט אֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל צו אלע יודין וַיִּרְאוּ און זייא האבין גיזעהן וַיִּקְחוּ און זיי האבין גינומען אִישׁ איטליכער מענטש מַטֵּהוּ זיין שטעקין׃ (כה) וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה האט גאט

מֹשֶׁה הָשֵׁב אֶת־מַטֵּה אַהֲרֹן לִפְנֵי
הָעֵדוּת לְמִשְׁמֶרֶת לְאוֹת לִבְנֵי־מֶרִי
וּתְכַל תְּלוּנֹּתָם מֵעָלַי וְלֹא יָמֻתוּ׃
כו וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ
כֵּן עָשָׂה׃ פ כז וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר הֵן גָּוַעְנוּ אָבַדְנוּ
כֻּלָּנוּ אָבָדְנוּ׃ כח כֹּל הַקָּרֵב ׀ הַקָּרֵב
אֶל־מִשְׁכַּן יְהוָה יָמוּת הַאִם תַּמְנוּ

לְמשֶׁה אֲתֵיב יָת חוּטְרָא דְאַהֲרֹן לִקֳדָם סַהֲדוּתָא לְמַטְרָא לְאָת לְעַמָּא סָרְבָנָא וִיסוּפַן תּוּרְעֲמָתְהוֹן מִן קֳדָמַי וְלָא יְמוּתוּן׃ כו וַעֲבַד משֶׁה כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָתֵיהּ כֵּן עֲבַד׃ כז וַאֲמַרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמשֶׁה לְמֵימַר הָא מִנַּנָא קְטָלַת חַרְבָּא הָא מִנַּנָא בְלָעַת אַרְעָא וְהָא מִנַּנָא דְמִיתוּ בְמוֹתָנָא׃ כח כֹּל דְקָרֵב מִקְרַב לְמַשְׁכְּנָא דַיְיָ

ת"א כל הקרב הקרב. סנהדרין פא:

רשב"ם

גמל ...קדים מטה אהרן לבית לוי: (כה) לאות לבני מרי. לדורות הבאים שירצו למרוד כגון עוזיהו: ותכל תלונתם. ותכלה את תלונתם של ישראל, כמו מן צו צוה: (כז) אבדנו. ויאבדו מתוך הקהל, א"כ כולנו אובדים מדי יום ביום, ביצד כל הקרב הקרב כל איש ואיש אשר יקרב אל המשכן לשומרו או אל כלי המשכן עם הלוים ימות שעדיין לא התרה בם הקב"ה, שעדיין לא נכתב והזר הקרב יומת. ולכך הוא מזהירם בפרשה זו וזר לא יקרב אליכם וזר הקרב יומת שמכאן ואילך לא יקרבו כלל ולא ימותו, שאפילו בפ' אמור אל הכהנים שכתוב שם דבר אל אהרן לאמר איש מזרעך אשר יהי' בו מום לא יגש להקריב לחם ה', שם לא פסל אלא בעלי מומים אבל זרים לא פסל, ומה שפסל בפ' אמור אליהם כל איש אשר יקרב וגו' באוכל בטומאת הגוף

בעל הטורים

כמו שהכניסה: (כה) לבני מרי. מלמד למד מטה שקראם מורים: (כח) האם. ב' במס', האם תמנו לגוע, ואידך האיוב האם אין עזרתי בי וגו' שמי שאין לו אשה כדכתיב אעשה לו עזר כנגדו, וכן מי שאינו לומד תורה כדכתיב שם ותושיה נדחה ממני הטוב

שפתי חכמים

הפתאם ופתאם כמשמעו בין דליבור בין דיחיד. ולפי סברת הרב בפ' וישב שכתב שהפרח הוא הכן אלא שכנן גדול מפרח יהיה פרח מורה על כנן הקטן ויולא פרח וגו' מורה על הכן הגדול כי שניהם נקראים פרח והיינו נמי כשהפרח עדיין לא נפל נקרא גם הכן פרח אלא שזה גדול וזה נקרא כן קטן אבל כשהפרח נופל כמו הכא נקרא הנשאר בשם ציץ: ל דאם ל"כ והכניסה מבעי ליה ומה שלא פירש ותכל לנוכח משה שאמר לו השם שבזה יפועל תכלה תלונותם מעלי הוא מפני שבלוי הכליות אינו מפעולותיו של משה רק הוא מתחייב מהפועל הזה מעלמו: מ שמאחר שפרח מטהו והוא הנותן הטעם ולא אלעזר בנו שהוא נשיא לשבט לוי כשאר נשיאים ובזה יודע שבחר באהרן שעיקר המחלוקת הזה היה בשביל הכהונה ולא בשביל התקרבות שבט לוי ואין לריכין לאות ולזכרון רק על הכהונה ודי ג"כ בפריחת מטה אהרן על שירות הלוים כי משה אחד על שבט לוי, כל זה תורף דברי רא"ם. ונראה כי כל פריחת המטה של אהרן שהיא משבט לוי הוא עדות שבחר הש"י בשבט לוי יותר משאר שבטים וכיון שהפריחות היה בשם של אהרן ולא במקום אחר בכל מטה כמו שכתבתי בסמוך זה עדות שבחר הש"י באהרן יותר משאר בני לוי: נ פי' הקרב הראשון בחצר אהל מועד והקרב השני בתוך האהל וכאלו אמר כל הקרב לחצר אהל מועד שיקרב לתוך אהל מועד ימות ומה שלא אמר כל הקרב אל משכן ה' ימות מפני שאין הדבר תלוי מי שהוא הון לעזרם שיכנס לתוך אהל מועד אלא המעט ואין ראוי שידאגו בעבור זה לומר האם תמנו לגוע אבל העומדים בחצר קרובים הם ליכנס:

רש"י

זה: (כה) ותכל תלונתם. כמו ותכלה תלונותם לשון זה שם מפעל יחיד ל' נקבה כמו ל תלונתם מרמורי"ש בלעז ויש חילוק בין תלונותם לתלונתם תלונתם תלונה אחת תלונותם שם דבר בל' יחיד ואפי' הם תלונות הרבה: למשמרת לאות. לזכרון שבחרתי באהרן הכהן מ ולא ילונו עוד על הכהונה: (כח) כל הקרב הקרב וגו'. אין אנו יכולין להיות זהירין בכך כולנו נ רשאין להכנס לחצר אהל מועד ואחד שיקרב עצמו יותר מחבריו ויכנס לתוך אהל מועד ימות: האם תמנו

פירוש לתורת אלהים

גיזאגט צו משה הָשֵׁב אֶת מַטֵּה אַהֲרֹן לייג צוריק דעם שטעקן פון אהרן לִפְנֵי הָעֵדוּת פאר דעם ארון וואס דרינען ליגען די לוחות לְמִשְׁמֶרֶת צו אהיטונג לְאוֹת צו אצייכען לִבְנֵי מֶרִי צו די ווידער שפעניגע קינדער אז איך האב אויס דער וויילט אין אהרן ער זאל זיין אכהן און עס זאל ווערין פאר לענד תְּלוּנֹּתָם זייער קריג מֵעָלַי פון מיר וְלֹא יָמֻתוּ און זייא זאלין ניט שטארבין: (כו) וַיַּעַשׂ משֶׁה האט משה גיטאהן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ ווי גאט האט איהם גיהאטין כֵּן עָשָׂה אזוי האט ער גיטאן: (כז) וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל האבין די יודין גיזאגט צו משה לֵאמֹר אזויא צו זאגין הֵן גָּוַעְנוּ מיר זענען פאר גאנגען אָבַדְנוּ מיר זענען פאר לוירין כֻּלָּנוּ אָבָדְנוּ מיר ווערין אלע פאר לוירין ווערין: (כח) כֹּל הַקָּרֵב ווער עס גינעהנט צום מִשְׁכַּן פון גאט יָמוּת דער וועט שטארבין כלומר מיר קענען זיך ניט אפ היטען מיר זאלין ניט גינעהן צום אוהל מועד ווארום מיר אלע מעגין אריין קומען אין דעם חצר פון דעם אוהל מועד און אז איינער גייט אביסעל ווייטער און גייט אריין אין דעם

מאית הא אנחנא סיפין לממת: יח א ואמר יי לאהרן את ובנך ובית אבוך עמך תסלחון על חובי קודשא ואת ובנך עמך תסלחון על חובי כהונתכון: ב ואף ית אחך שבטא דלוי שבטא דאבוך קריב לותך ויתוספון עלך	לִגְוֹעַ: ס יח א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבֵית־אָבִיךָ אִתָּךְ תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֺן הַמִּקְדָּשׁ וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֺן כְּהֻנַּתְכֶם: ב וְגַם אֶת־אַחֶיךָ מַטֵּה לֵוִי שֵׁבֶט אָבִיךָ הַקְרֵב אִתָּךְ וְיִלָּווּ עָלֶיךָ

רשב"ם

מדבר אבל בעבודה זרים במשכן ובכל ו לא ראינו עדיין חיוב מיתה: (א) ויאמר ה' אל אהרן אתה ובניך וגו', וזר לא יקרב והזר הקרב יומת, הרי הזהרתם בחיוב מיתה, ומעתה אין לחוש הקרב שהרי אסרתים

רש"י

לגוע. שמא הופקרנו למיתה: (א) ויאמר ה' אל אהרן. (ספרי) למשה אמר שיאמר לאהרן להזהירו על תקנת ישראל שלא יכנסו למקדש: אתה ובניך ובית אביך. הם בני קהת אבי עמרם: תשאו את עון המקדש. עליכם אני מטיל עונש הזרים שיחטאו בעסקי הדברים המקודשים המסורים לכם הוא האהל והארון והשלחן וכלי הקדש אתם תשבו ותזהירו על כל זר הבא ליגע: ואתה ובניך. הכהנים: תשאו את עון כהנתכם. שאינה מסורה ללוים ותזהירו הלוים השוגגים שלא יגעו עליכם בעבודתכם: (ב) וגם את אחיך. בני גרשון ובני מררי: וילוו. ויתחברו אליכם להזהיר

שפתי חכמים

לתוך אוהל מועד ועליהם יש לדאג, רא"ם: ס לא שתמנו ככר שאין נופל ע"ז ס"א החיטה של האם ועוד שספרי לא מתו אלא שמא כו': ע דזם אחד מי"ג מיעוטים כמו שפרש"י כריב פרשת ויקרא שלא' למשה ולאהרן. והרא"ם דחה הירון זה דהמא לא בלו מיעוטים אלו למעט אהרן לפרש שהקב"ה אמר למשה שיאמר לאהרן אלא היא שנזכר שמו של משה עם שמו של אהרן אבל היכא שלא נזכר שמו של משה שמא לאהרן נאמר ולא למשה, והרא"ם הביא הספרי אבל היא שנוים בפרשה שלאחרים עיין שם כי האליך. ול"נ דהוכחת רש"י מדכתיב לעיל מיניה ויאמרו בני ישראל אל משה לאמר דקשה לאמר ל"ל אלא ודאי שאמרו למשה שישאל להקב"ה ע"ז ומסתמא שאל משה והקב"ה השיבו על זה כי אין דרך אבן במשה ישאל להקב"ה והקב"ה ישיב לאהרן אלא ודאי למשה אמר שיאמר לאהרן, כן נ"ל, ולא כמו שפלה של דעת הרא"ם: פ מדכתיב בסוף הענין תשאו את עון המקדש ופרש"י דברים המקודשים כגון אהל וארון ושלחן וכלי הקדש וכלים שלנו נושאים בני קהת ולכן פרש"י הם בני קהת. ומ"מ עון המקדש במקדש ממש מיירי שהזהיר שלא יכנסו בו זרים אם כן אם נפשנו בני עמרם יותר מאשר לוים שיהיו אלו מן המזהירי'

פירוש לתורה אלהים

אוהל מועד שטארבט ער האם תמנו לגוע זענען מיר געווארן הפקר מיר זאלין אלע שטארבין: (א) ויאמר יי אונ נאט האט געזאגט צו משה ער זאל זאגין צו אהרן אתה דוא אונ דיינע זיהן ובית אביך אונ דיין פאטערס הויז געזינד דאס מיינט מען די בני קהת אתך מיט דיר תשאו זאלט איהר ליידין את עון דיא זינד פון דעם היילינקייט כלומר אויף אייך טארף איך ארויף דעם עון פון די מענטשין וואס זענען נים כהנים אונ נים לוים אונ וועלין אן רירין די היילינע זאכין וואס זענען צו אייך איבער געגעבין דאס איז דער אוהל מועד אונ דער ארון אונ דער שלחן אונ דיא כלי הקודש איהר זאלט זיצין אונ אפ היטין די מענטשין זאלין נים אן רירין די היילינע זאכין ואתה אונ דוא ובניך אונ דיינע זיהן דיא כהנים אתך מיט דיר תשאו זאלט איהר ליידין את עון די זינד כהונתכם פון אייער בעדינונג כלומר אלוי וואס וועט גינעהענען צו דער עבודה וואס געהער צו דיא כהנים איז דער עון אויף אייך ווארום איהר באדארפט זאגין דיא לוים זיי זאלין נים אן רירין אין דער עבודה וום געהער צו אייך: (ב) וגם אונ אויך את אחיך דיינע ברידער כלומר דיינע פריינד דאס זענען די בני גרשון מיט בני מררי מטה לוי וואס זייא קומען ארוים פון שבט לוי שבט אביך דער שבט פון דיין פאטער הקרב אתך מאך גינעהענען צו דיר וילוו עליך אונ זייא זאלין זיך באהעפטין צו דיר אונ זיי זאלין אויך זאגין די יודין זיי זאלין נים גינעהענען צו דער עבודה וואס געהער נים

ליקוטים על התורה

(כח) האם תמנו לגוע. די יודין האבין געזאגט צו משה וויא דוא זאגסט דער מענטש וואס וועט גינענען צום משכן וועט שטארבין, וועלין מיר דאך אלע שטארבין, מדרשים פרעגין ערשטענס דער משכן איז דאך שוין לאנג געשטאנען אונ פון דיא צייט וואס דער משכן איז אויפגעשטעלט געווארין האבין די יודין נים געטארט אריין גיין אין משכן, פאר וואס האבין זייא ביז איצט נים געפרעגט ביי משה. מיר וועלין דאך אלע שטארבין" צווייטענס מען קען זיך דאך היטען מען זאל נים אריין גיין אין משכן, נאר ווייל די יודין האבין גיזעהן אז אין דיא מגפה זענען געשטארבין פיל מענטשין אומשולדיגע האבין זיי פארשטאנען אז דאס איז ווייל אלע יודין זענען ערב נמוזין גום שטיין) איינער פאר דעם אנדערין אונ אז איינער זינדיגט ווערין פיל מענטשין געשטראפט, דריבער האבין דיא יודין געזאגט פון אזוי פיל מענטשין ווי מיר זענען קען דען זיין אז אלע זאלין זיין אפגעהיט אונ נים אריין גיין אין משכן, אונ אז עס וועט טרעפין איינער וועט אריין גיין אין משכן וועלין פיל אדער אלע יודין געשטראפט ווערין:

וישרתוך ואתה ובניך אתך לפני
אהל העדת: ג ושמרו משמרתך
ומשמרת כל־האהל אך אל־כלי
הקדש ואל־המזבח לא יקרבו ולא־
ימתו גם־הם גם־אתם: ד ונלוו עליך
ושמרו את־משמרת אהל מועד
לכל עבדת האהל וזר לא־יקרב
אליכם: ה ושמרתם את משמרת

וִישַׁמְּשׁוּנָךְ וְאַתְּ וּבְנָךְ עִמָּךְ קֳדָם מַשְׁכְּנָא דְסַהֲדוּתָא: ג וְיִטְּרוּן מַטְּרְתָךְ וּמַטְּרַת כָּל מַשְׁכְּנָא בְּרַם לְמָנֵי קוּדְשָׁא וּלְמַדְבְּחָא לָא יִקְרְבוּן וְלָא יְמוּתוּן אַף אִינוּן אַף אַתּוּן: ד וְיִתּוֹסְפוּן עֲלָךְ וְיִטְּרוּן יָת מַטְּרַת מַשְׁכַּן זִמְנָא לְכָל פּוּלְחַן מַשְׁכְּנָא וְחִילוֹנֵי לָא יִקְרַב לְוָתְכוֹן: ה וְתִטְּרוּן יָת מַטְּרַת

ת"א וילוו עליך וישרתוך. תמיד כו זבחים כז: ולא ימתו. ערכין יא: ונלוו עליך. תמיד שם: וזר לא יקרב. זבחים יז: ושמרתם את משמרת הקדש. חגיגה יט:

בעל הטורים.

כמת כדכתיב האם תמנו לגוע: (ד) ונלוו. ד' במס', הכא, ואידך ונלוו עליהם רבים בחלקלקות, ונלוו גוים רבים אל ה' ביום ההוא והיו לי לעם, ציון ישאלו דרך הנה פניה' באו ונלוו וגו'. פי' ונלוו עליהם רבים בחלקלקות אצל ישראל כדכתיב ומן המשכילים יכשלו וגו' עד עת קץ אבל בביאת הקץ ונלוו גוים רבים אל ה' וגו' והיינו ונלוו עליך וישרתוך, כדכתיב ובני נכר

שפתי חכמים

ולא באו לגוים: צ לא שיתחברו באותה אזהרה שאתם מוזהרים להזהיר הלוים בעבודת הכהונה שהרי אין עבודת הכהונה מסורה להם והיך יזהירו הלוים על עבודת הכהונה אלא כמו שהכהן מצווה להזהיר הלוי שלא יגע בעבודת הכהונה ככה הלוי מצווה להזהיר את ישראל שלא יקרבו לעבודת לוים ושניהם ישאו את עונם אם לא יזהירו: ק ל' אמרכל בספר ירמיה (בסימן כב) פרש"י אמרכלין שמפתחות העזרה מסורות להם. וא"ת ודלמא ישרתוך בעבודת חול, וי"ל דהוכחת רש"י מדכתיב בסוף לכם מתנה נתונים לה' וגו' משמע דוקא עבודת הקדש: ר פי' אתכם אני מזהיר שתזהרו את ישראל שלא יקרבו לעבודת כהונה כי למעלה הזהירם על הלוים ועתה הזהירם על ישראל ועי' ס"ק ו':

רש"י

צ גם את הזרים מלהתקרב אליהם: וישרתוך. בשמירת השערים ולמנות מהם גזברין ק ואמרכלין (זבחים כו): (ד) וזר לא יקרב אליכם. אתכם אני ר מזהיר על

פירוש לתורת אלהים

נִיט צוּ זַייא וִישָׁרְתוּךָ אוּנ זַייא זָאלִין דִיךְ בַּאדִינֶען זַייא זָאלִין הִיטִין דִי טוֹיעֶרֶען אוּנ מֶען זָאל מַאכִין פוּן זַייא גַּבָּאִים פוּן צְדָקָה אוּנ אַנְדֶערֶע מְמוּנִים וְאַתָּה אוּנ דוּא אַהֲרֹן וּבָנֶיךָ אוּנ דַיינֶע זִין אִתָּךְ מִיט דִיר זָאלִין הִיטֶען לִפְנֵי פַאר דֶעם אֹהֶל הָעֵדוּת: (ג) וְשָׁמְרוּ אוּנ זַייא זָאלִין הִיטִין מִשְׁמַרְתְּךָ דַיין הִיטוּנג דָאס הֵייסְט זַייא זָאלִין הִיטֶען אַז אֵיוֶר זָאל נִיט גִינֶעהֶנֶען צוּ דֶער עֲבוֹדָה וָואס אִיז אִין אֹהֶל מוֹעֵד דוּרְךְ דֶעם כֹּהֵן גָדוֹל וּמִשְׁמֶרֶת אוּנ דָאס הִיטוּנג כָּל הָאֹהֶל פוּן גָאר דֶעם אֹהֶל אַךְ נֵייעֶרְט אֶל כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ צוּ דִי הֵיילִיגֶע כֵּלִים וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ אוּנ צוּ דֶעם מִזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ זָאלִין זַייא נִיט גִינֶעהֶנֶען וְלֹא יָמֻתוּ כְּדֵי זַייא זָאלִין נִיט שְׁטַארְבִּין גַם אוֹיךְ הֵם זַייא גַם אוֹיךְ אַתֶּם אִיהְר כְּלוֹמַר דִיא לְוִיִּם זָאלִין נִיט שְׁטַארְבִּין אוּנ אִיהְר זָאלְט אוֹיךְ נִיט שְׁטַארְבִּין מַחֲמַת דֶעם עָון וָואס זַייא וֶועלִין גִינֶעהֶנֶען צוּ דֶער עֲבוֹדָה וָואס גִיהֶער נִיט צוּ זַייא: (ד) וְנִלְווּ אוּנ דוּא זָאלְסְט זַייא בַּהֶעפְטֶען צוּ דִיר וְשָׁמְרוּ אוּנ זַייא זָאלִין הִיטֶען אֶת מִשְׁמֶרֶת דָאס הִיטוּנג פוּן דֶעם אֹהֶל מוֹעֵד לְכָל עֲבֹדַת הָאֹהֶל צוּ גָאר דִי אַרְבֶּעט פוּן דֶעם אֹהֶל מוֹעֵד דָאס הֵייסְט אַז זֵיי וֶועלִין דַארְפִין צִיעֶן זָאלִין זֵיי צוּ נוֹף לֵייגִין דֶעם אֹהֶל אוּנ אַז זֵיי וֶועלִין דַארְפִין רוּעֶן זָאלִין זֵיי אִיהם אוֹיף שְׁטֶעלִין וְזָר אוּנ אַפְרֶעמְדֶער לֹא יִקְרַב אֲלֵיכֶם זָאל צוּ אֵייךְ נִיט גִינֶעהֶנֶען: (ה) וּשְׁמַרְתֶּם אוּנ

מצות השם

(ג) [עשה] (עשה קנח) שישמרו המקדש הכהנים מבפנים והלוים מבחוץ שנאמר ושמרו משמרתך ומשמרת כל האהל וגו':

(שם) [עשה] (לאו רלד) שלא יתעסקו הלוים בעבודה המיוחדת לכהנים ולא ישמש בעבודת הלוי חבירו ולא הכהנים בעסק המיוחד ללוים ולא ישמש בעבודת כהן חבירו שנאמר אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו ולא ימותו גם הם גם אתם:

(ד) [לאו] (לאו רלה) שלא יעבוד הזר שאינו מזרע אהרן שום עבודה מהעבודות המיוחדות לכהנים שנאמר וזר לא יקרב אליכם:

וְשָׁמְרוּ מִשְׁמַרְתְּךָ וּמִשְׁמֶרֶת וגו' וְדָאס אִיז אַמִּצְוַת עֲשֵׂה מֶען זָאל הִיטֶען דֶעם מִקְדָּשׁ, דִיא כֹּהֲנִים זָאלִין הִיטֶען אִינְוֵוייגִ' אוּנ דִי לְוִיִּם זָאלִין הִיטֶען אוֹיסְוֵוייגִ':

אַךְ אֶל כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ וגו'. וְדָאס אִיז אַמִּצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה דִיא כֹּהֲנִים אוּנ לְוִיִּם זֶענֶען גִיוָואֶרנְט גִיוָוארִין, דִי כֹּהֲנִים זָאלִין נִיט טָאהן אִין מִקְדָּשׁ דִי אַרְבֶּעט וָואס דִי לְוִיִּם דַארְפִין טָאהן, אוּנ עֶס זָאל נִיט טָאהן אֵיין כֹּהֵן דִיא אַרְבֶּעט וָואס דֶער אַנְדֶע־רֶער כֹּהֵן דַארְף טָאהן, אוּנ דִי לְוִיִּם זָאלִין נִיט טָאהן דִי אַרְבֶּעט וָואס דִי כֹּהֲנִים דַארְפִין טָאהן, אוּנ אֵיין לֵוִי זָאל נִיט טָאהן דִיא אַרְבֶּעט וָואס דֶער אַנְדֶערֶער לֵוִי דַארְף טָאהן, דֶער דִין אִיז גִיוָועזְן אִין מִקְדָּשׁ:

וְזָר לֹא יִקְרַב אֲלֵיכֶם וְדָאס אִיז אַמִּצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה אַפְרֶעמְדֶער וָואס אִיז נִיט פוּן אַהֲרֹן'ס קִינְדֶער זָאל נִיט אַרְבֶּעטִין אִין

בית

קוּדְשָׁא וְיָת מַטְּרַת מַדְבְּחָא וְלָא יְהֵי עוֹד רוּגְזָא עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
ו וַאֲנָא הָא קָרֵיבִית יָת אֲחֵיכוֹן לֵיוָאֵי מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכוֹן מַתְּנָא יְהִיבִין קֳדָם יְיָ לְמִפְלַח יָת פּוּלְחַן מַשְׁכַּן זִמְנָא׃
ז וְאַתְּ וּבְנָךְ עִמָּךְ תִּטְּרוּן יָת כְּהוּנַתְכוֹן לְכָל פִּתְגָם מַדְבְּחָא וּלְמִגֵּיו לְפָרוּכְתָּא וְתִפְלְחוּן פּוּלְחַן מַתְּנָא אֶתֵּן יָת

ת"א אתה ובניך אתך תשמרו. יומא כד כו: ולמבית. יומא כד: עבודת מתנה. פסחים מג:

הַקֹּדֶשׁ וְאֵת מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
ו וַאֲנִי הִנֵּה לָקַחְתִּי אֶת־אֲחֵיכֶם הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֶם מַתָּנָה נְתֻנִים לַיהוָה לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד׃ ז וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתְּךָ תִּשְׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל־דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ וּלְמִבֵּית לַפָּרֹכֶת וַעֲבַדְתֶּם עֲבֹדַת מַתָּנָה אֶתֵּן אֶת־

רשב"ם

אל יקרב וחייבתים מיתה: (ז) עבודת מתנה. ונמצא ישראל פטורים מן העבודה ומתוך שאינם מצווים לא

רש"י

כד: ולא יהיה עוד קצף. [ספרי] כמו שהיה כבר ש שנאמר (במדבר יז) כי יצא הקצף: (ו) לכם מתנה נתנים. יכול לעבודתכם של הדיוט ת"ל לה' כמו שמפורש למעלה לשמור ת משמרת גזברין ואמרכלין: (ז) עבדת מתנה. במתנה א נתתיה לכם:

שפתי חכמים

הוא אם הלוים מוזהרים ק"ו ישראל אין עונשין מן הדין: ש הוצרך לומר כמו שהיה כבר בעבור מלת עוד שפירושו שכבר קצף כיוצא בו: ת וא"כ אותה משמרת של גזברים שלכם היא שאלמלא לוים עושים אותם חייבים אתם לעשות אותם: א פי' עבודה שהיא מתנה כלומר העבודה עצמה היא שמתנה לא עבודה של מתנה שאז היה המתנה זולת העבודה וכמו שפירש

פירוש לתורת אלהים

איהר זאלט היטין את משמרת הקודש דאס היטונג פון דעם היילינקייט ואת אונ דאס היטונג פון דעם מזבח ולא יהיה אונ עס זאל שוין מער ניט זיין קיין צארין אויף דיא יודין אזוי וויא עס איז אמאהל גיוועזן אצארין אויף דיא יודין: (ו) ואני אונ איך נאמ הנה לקחתי איך האב גינומען את אחיכם אייערע ברידער הלוים די לוים מתוך בני ישראל פון צווישין די יודין לכם צו אייך כלומר צו דיר אהרן אונ צו דיינע קינדער מתנה זענען די לוים געגעבין גווארין פאר א מתנה ניט זיי זאלין טאהן אייער אייגענע בעדינונג נאר ליי זיי זאלין טאהן די בעדינונג פון גאט לעבוד צו דינען את עבודת אוהל מועד דיא בעדינונג פון דעם אוהל מועד דאס הייסט זייא זאלין היטין די טויערין אונ מען זאל פון זייא מאכין גבאי צדקה אונ אנדערע ממונים אזוי ווי פריער איז גישטאנען: (ז) ואתה אונ דוא אהרן ובניך אונ דיינע זיהן אתך מיט דיר תשמרו זאלט איהר היטען אייער בעדינונג לכל צו אלע זאכין פון דעם מזבח ולמבית לפרוכת אונ פון אינוויינינג פון דעם פרוכת ועבדתם אונ איהר זאלט דינען עבודת די בעדינונג מתנה אגישאנק אתן האב איך גיגעבין את כהונתכם אייער בעדינונג כלומר דיא עבודה פון אייער כהונה האב איך אייך במתנה גיגעבין

מצות השם

(ה) [שלא] (לאו רלו) שלא לבטל שמירת המקדש הנזכרת בנא' ושמרתם את משמרת הקדש:

בית המקדש, אונ זאל ניט טאהן דיא עבודה וואס כהנים דארפין טאהן אין מקדש:

ושמרתם את משמרת הקדש וגו' דאס איז א מצות לא תעשה) דיא היטונג פון בית המקדש זאל קיין מאהל אויפ־הערין דער בית המקדש זאל ניט זיין אין מנוח און אהיטונג, דאס היטונג איז ניט ווי מען היט דיא הויפין פון מלכים, דער הויף אונ דער מלך זאלין זיין געהיט פון גנבים אונ פון רוצחים דער היטונג פון בית המקדש איז גיוועזן וועגין כבוד: אך

כְּהֻנַּתְכֶם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת׃ פ
ח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן וַאֲנִי הִנֵּה
נָתַתִּי לְךָ אֶת־מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי
לְכָל־קָדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים
לְמָשְׁחָה וּלְבָנֶיךָ לְחָק־עוֹלָם׃ ט זֶה
יִהְיֶה לְךָ מִקֹּדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים מִן־הָאֵשׁ

אונקלוס

כְּהוּנַתְכוֹן וְחִילוֹנַי דְיִקְרַב יִתְקְטִיל׃ ח וּמַלִּיל יְיָ לְאַהֲרֹן וַאֲנָא הָא יְהַבִית לָךְ יָת מַטְּרַת אַפְרָשׁוּתִי לְכָל קוּדְשַׁיָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ יְהַבְתִּינוּן לִרְבוּ וְלִבְנָךְ לִקְיָם עָלָם׃ ט דֵּין יְהֵי לָךְ מִקּוֹדֶשׁ קוּדְשַׁיָּא מוֹתַר מִן

ת"א והזר הקרב. סנה נח סנהדרין
תי ערכין יח: ואני הנה. שבת קה כו יבמות פד בכורות לד: למשחה. סוטה מי זבחים כח נח חולין קלב

רשב"ם

יקרבו עוד שהרי והזר הקרב יומת: (ח) לך נתתים למשחה. הרי הן לך כעין סימן, שרים הנמשחים למלוך:

בעל הטורים

אהליכם ובורותיכם: (ח) ואני הנה נתתי. כדרך שנותנים שמר מתנה בדעת שלמה ובנפש חפצה: (ט) מקדש הקדשים מן. (ט) מן האש. לאחר הקטרת אימוריו. הנותר מן האש: אשר ישיבו לי. האשם המושב לה' לכהן זהו גזל הגר

שפתי חכמים

אחר זה שהעבודה שהיא במתנה היא שאתן לכם את כהונתכם כו' הרא"ם: ב ולא"ת והא כתיב ואני הנני מביא את המבול מים כו' כבר פרלו בספרי אין שמחה לפני המקום אלא כשיאבדו מכעיסיו מן העולם: ג (חולין קלג) והם עשר במקדש. חטאת בהמה ועוף, אשם ודאי, ואשם תלוי, זבחי שלמי צבור, ולוג שמן של מצורע, שתי הלחם, ולחם הפנים, ושירי מנחות, ותנחת העומר. וד' בירושלים, בכור, ביכורים, ומורם מתודה ומאיל נזיר, ועורות קדשים. ועשרה בגבולים, תרומה, ותרומת מעשר, חלה, ראשית הגז, מתנות, פדיון הבן, ופטר חמור, שדה החרם, שדה אחוזה, וגזל הגר. וכולן מצואלין בפרשה זו ובמקרא במקום אחר: ד כלומר ולא לשומרן מן הזרים דומיא דומשמרתם את משמרת הקדש שאין נופל בתרומה רק שלא לטמא אותם בידים: ה ספרי אין משיחה כדגן ותירוש: ו כאלו אמר שאחר האש כלומר מאחר שהוקטרו האש. ואין לפרש מן האש

רש"י

(ח) ואני הנה נתתי לך. [ספרי] בשמחה לשון ב שמחה הוא זה כמו [שמות ד] הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו משל למלך שנתן שדה לאוהבו ולא כתב ולא חתם ולא העלה בערכאין בא אחד וערער [עליו] על השדה א"ל המלך כל מי שירצה יבא ויערער לנגדך הריני כותב וחותם לך ומעלה בערכאין אף כאן לפי שבא קרח וערער כנגד אהרן על הכהונה בא הכתוב ונתן לו [חולין קלג] כ"ד מתנות ג כהונה בברית מלח עולם. ולכך נסמכה פרשה זו לכאן: משמרת תרומתי. שאתה צריך לשמרן ד בטהרה: למשחה. ה לגדולה [ספרי]: (ט) מן האש. לאחר הקטרת ו האשים:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ח) ואני הנה נתתי לך דוק ותשכח בהאי פרשתא כ"ד מתנות כהונה שגם תרומה והלה נקראת תרומה: (ט) מן האש כל

ליקוטים על התורה

(ז) עבודת מַתָּנָה אֶתֵּן אֶת כְּהֻנַּתְכֶם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת. הקב"ה זאגט צו די כֹּהֲנִים איך בין ניט וויא אַלֶע מענטשין זענען וואס זייא דארפין מען זאל זיי בעדינען, און עס איז אטובה צום בַּעל הַבַּיִת אַז מען בעדינט איהם, ואפילו דער בַּעל הַבַּיִת בצאהלט דעם קנעכט פאר דעם בעדינונג, פון דעסטוועגין האט דער בַּעל הַבַּיִת פון דעם בעדינונג מער וויא דער קנעכט האט פון זיין לוין געלט)ביי מיר איז פאר־קערט עס איז אטובה צום קנעכט אז ער בעדינט מיך און אז איך זאג צוא איינעם ער זאל מיך בעדינען איז גלייך וויא איך וואלט איהם געשיינקט אמתנה. ווארום איך דארף גאר ניט דאס בעדינונג, איך וויל נאר מען זאל מיך בעדינען איך זאל האבין פאר וואס דעם מענטש צו בצאהלין, עס זאל ניט הייסין איך שיינק איהם נאר עס וועט בייא איהם הייסין ער האט פארדינט, און צו דעם בעדינונג האב איך אויסדערוויילט די כֹּהֲנִים און דעם שֵׁבֶט לֵוִי, ווייל דער שֵׁבֶט איז אייביג געווען באהעפט צו מיר, און אזוי וויא אלע בעדינטע פון די מְלָכִים זענען ביי דעם מֶלֶךְ אבעדינטער, און געבין דעם גאנצין פאלק

פירוש לתורת אלהים

געגעבין וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת און א פרעמדער וואס איז ניט אכהן וואס וועט גענעהנען צו דער עֲבוֹדָה זאל ווערין געטייט: (ח) וַיְדַבֵּר און גאט האט גירעט צו אַהֲרֹן וַאֲנִי און איך הִנֵּה נָתַתִּי איך טוה געבין צו דיר אֶת מִשְׁמֶרֶת דאס היטונג פון מיין הַתְּרוּמָה כלומר איר מוזט דאס היטין בְּטָהֳרָה לְכָל צו אלע הייליג־קייט פון אלע יודין לְךָ צו דיר טוה איך זיי געבין לְמָשְׁחָה צו דיין גרויסקייט וּלְבָנֶיךָ און צו דיינע זיהן לְחָק עוֹלָם צו אגיזעץ אויף אייביג: (ט) זֶה דאס זאל זיין צו אייך פון די גאנצין הייליגע קָרְבָּנוֹת מִן הָאֵשׁ נאך דעם אז מען איז מַקְרִיב דיא חֵלֶב אויף דעם פייער זאלסטו אַהֲרֹן נעמען דיין חֵלֶק כָּל פון אלע קָרְבָּנוֹת דאס הייסט מען איין קָרְבָּן שְׁלָמִים

הייסין זייא שָׂרִים און אלע מוזין זייא געבין כָּבוֹד ווי די גְּמָרָא זאגט דער קנעכט פון אמֶלֶךְ איז אמֶלֶךְ, אזוי די כֹּהֲנִים וואס זייא זענען בעדינטע צו הקב"ה זענען אויך שָׂרִים איבער דעם גאנצין פאלק, אלע יודין דארפין זייא געבין כָּבוֹד, און אזוי ווי די בעדינטע פון מֶלֶךְ נעמען יאהרליכעס געלט פון מֶלֶךְ זייא זאלין קיין אנדער בעשעפטיגונג האבין נאר צום מֶלֶךְ און צוא די מְדִינָה, אזוי האט הקב"ה געגעבין צוא דיא כֹּהֲנִים און לְוִיִּם פיר און צוואנציג ערליי מַתָּנוֹת וואס דאס זאל זיין זייער פַּרְנָסָה און זיי זאלין קיין אנדער בעשעפטיגונג האבין נאר ווענין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מַקְרִיב צו זיין קָרְבָּנוֹת פאר די יודינס וועגין:

כָּל־קָרְבָּנָם לְכָל־מִנְחָתָם וּלְכָל־
חַטָּאתָם וּלְכָל־אֲשָׁמָם אֲשֶׁר יָשִׁיבוּ
לִי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים לְךָ הוּא וּלְבָנֶיךָ׃
י בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ כָּל־זָכָר
יֹאכַל אֹתוֹ קֹדֶשׁ יִהְיֶה־לָּךְ׃ יא וְזֶה־
לְּךָ תְּרוּמַת מַתָּנָם לְכָל־תְּנוּפֹת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים וּלְבָנֶיךָ וְלִבְנֹתֶיךָ
אִתְּךָ לְחָק־עוֹלָם כָּל־טָהוֹר בְּבֵיתְךָ
יֹאכַל אֹתוֹ׃ יב כֹּל חֵלֶב יִצְהָר וְכָל־
חֵלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן רֵאשִׁיתָם אֲשֶׁר־

אונקלוס

אֶשָּׁתָא כָּל קוּרְבָּנֵיהוֹן
לְכָל מִנְחָתְהוֹן וּלְכָל
חַטָּוָתְהוֹן וּלְכָל אֲשָׁמְהוֹן
דִּי יְתִיבוּן קֳדָמַי קוֹדֶשׁ
קוּדְשִׁין דִּילָךְ הִיא
וְלִבְנָךְ׃ י בְּקוֹדֶשׁ קוּדְשִׁין
תֵּיכְלוּנֵיהּ כָּל דְּכוּרָא
יֵיכוּל יָתֵיהּ קוּדְשָׁא יְהֵי
לָךְ׃ יא וְדֵין לָךְ אַפְרָשׁוּת
מַתְּנָתְהוֹן לְכָל אֲרָמוּת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ יְהַבְתִּינוּן
וְלִבְנָיךְ וְלִבְנָתָיךְ עִמָּךְ
לִקְיָם עָלַם כָּל דְּדַכֵּי
בְּבֵיתָךְ יֵיכוּל יָתֵיהּ׃
יב כָּל טוּב מְשַׁח וְכָל
טוּב חֲמַר וַעֲבוּר
רֵאשִׁיתְהוֹן דִּי יִתְּנוּן קֳדָם

ת"א כל קרבנם. זבחים מה מנחות נא סג: אשר ישיבו לי. מנחות סג: בקדש. זבחים לז מנחות ב סג: כל חלב. בכורות כג תמורה ס: תירוש. סנהדרין ע תמורה ה: ראשיתם. בכורות עב תמורה ה:

בעל הטורים

ס"ת שמן כמו שדרשו רז"ל לרבות לוג שמן מצורע: (יא) וזה לך תרומת מתנם. וכן למעלה זה יהיה לך שני פעמים זה עולה

רשב"ם

שאין לו יורשין: (יב) כל חלב יצהר, כדכתיב בהרימכם

רש"י

כל קרבנם. כגון ז זבחי שלמי צבור: מנחתם חטאתם ואשמם. כמשמעו: אשר ישיבו לי. זה גזל ח הגר: (י) בקדש הקדשים תאכלנו וגו' למד על קדשי קדשים שאין נאכלין אלא ט בעזרה ולזכרי כהונה: (יא) תרומת מתנם. המורם מן התודה י ומהשלמים ואיל נזיר: לכל תנופות. שהרי אלו טעונין תנופה: כל טהור. (ספרי) ולא כ טמאים. ד"א כל טהור לרבות ל אשתו: (יב) ראשיתם.

שפתי חכמים

מן הנקטרים באש שאין הכהנים זוכים מהאימורים שבתוך האש שכבר סוקלו לגבוה אלא פירש שאין הכהנים זוכים אלא לאחר הקטרת האימורים: ז לפי שנאמר כאן מקדשי הקדשים ושלמי יחיד קדשים קלים הם, אבל אין לפרש לכל קרבנם כמשמעו דהרי מנחתם חטאתם ואשמם אח"כ כתיב: ח דילפינן בגז"ש כתיב התם האשם המושב לה' לכהן וכתיב הכא אשר ישיבו לי: ט ויהיה פי' בקדש הקדשים וגו' כדרך קדש הקדשים בפירושו כדרך אכילת קדשי קדשים שהוא במקום קדוש שהוא העזרה כדמפורש במקום אחר ונשנה כאן לעיכובא: י הוא חזה ושוק ולחם א' מן העשרה הבא עמו. וא"ת מנ"ל לרש"י דלמא תרומת מתנה מן תבואה, לכך פרש"י שהרי אח"כ כתיב לכל תנופות שהרי אלו טעונין תנופה כגון תודה כו': כ כלומר אינם מצות עשה לטהורים רק אזהרה לטמאים שמכלל הן כו': ל דפירוש דאשון קשה הנ"ל כל אשר טהור דהוה משמע ולא טמאים. לכן פי' ד"א, ולפי ד"א קשה למה מרמז אשתו במלת כל טהור:

דעת זקנים מבעלי התוספות

קרבנם. בכלל זה יש מנחה סלת, ומנחת מאפה תנור, ומנחת מחבת, ומנחת מרחשת: לכל חטאתם. אלו חטאות: לכל אשמם. אלו אשמות: אשר ישיבו לי. זה גזל הגר דכתיב בפ' נשא האשם המושב לה' לכהן: (יא) תרומה מתנם. זה המורם מן התודה

פירוש לתורת אלהים

פון צִבּוּר לְכָל מִנְחָתָם און פון אַקָרְבָּן מִנְחָה אָדֶער
פון אַקָרְבָּן חַטָּאת אָדֶער אַקָרְבָּן אָשָׁם אֲשֶׁר יָשִׁיבוּ
לִי אָדֶער אַז אֵיינֶער וֶועט וֶועלִין אוּם קֶערִין
וָואס עֶר הָאט גֶעגַזְלְתּ אַגֵר וָואס עֶר הָאט
קֵיין יוֹרְשִׁים קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים דָאס אִיז גַאנְץ הֵיילִיג
לְךָ הוּא דָאס גֶיהֶער צוּ דִיר וּלְבָנֶיךָ און צוּ דַיינֶע
זִיהְן׃ (י) בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים אוֹיף אֵיין גַאנְץ הֵיילִיג אָרְט
דָאס אִיז אִין דֶער עֲזָרָה תֹּאכְלֶנּוּ זָאלְסְטוּ דָאס עֶסִין
כָּל זָכָר יֹאכַל אוֹתוֹ אַלֶע זְכָרִים פון דיא כֹּהֲנִים זָאלִין
דָאס עֶסִין קֹדֶשׁ הֵיילִיג זָאל דָאס זַיין צוּ דִיר׃ (יא) וְזֶה
און דָאס זָאל צוּ אֵייךְ זַיין תְּרוּמַת אָפּ שֵׁיידוּנְג. מַתָּנָם
זֵייעֶר גָאבּ דָאס מֵיינְט הֶען דָאס וָואס מֶען שֵׁייד
אָפּ פון דיא כֹּהֲנִים וֶועגִין פון אַלֶע קָרְבָּנוֹת לְכָל
תְּנוּפוֹת צוּ אַלֶע זַייעֶרֶע אוֹיף הֵייבוּנְג דיא אַלֶע
קָרְבָּנוֹת וָואס מֶען דַארְף זַייא אוֹיף הֵייבֶען פָאר
גָאט לְךָ נְתַתִּים דָאס אָפּ שֵׁיידוּנְג פון די קָרְבָּנוֹת הָאבּ
אִיךְ צוּ דִיר אַהֲרֹן גִיגֶעבִּין וּלְבָנֶיךָ און צוּ דַיינֶע זִיהְן
פָאר אֵיין מַתָּנָה וְלִבְנֹתֶיךָ און צוּ דַיינֶע טֶעכְטֶער
אִתָּךְ מִיט דִיר כְּלוֹמַר זַייא זָאלִין אוֹיךְ מֶעגִין עֶסִין
דֶער פון לְחָק עוֹלָם דָאס זָאל זַיין צוּ אֵייךְ צוּ אַחוֹק
אוֹיף אֵייבִּיג כָּל טָהוֹר אִיטְלִיכֶער וָואס אִיז טָהוֹר אִין
דַיין הוֹיז גֶעזִינְד מֶעג עֶר פון עֶסִין אָבֶּער וֶוער עֶס
אִיז טָמֵא טָאר דֶער פון נִיט עֶסִין׃ (יב) כָּל חֵלֶב אַלֶע

יִתְּנוּ לַיהוָה לְךָ נְתַתִּים׃ יג בִּכּוּרֵי כָּל־
אֲשֶׁר בְּאַרְצָם אֲשֶׁר־יָבִיאוּ לַיהוָה
לְךָ יִהְיֶה כָּל־טָהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכְלֶנּוּ׃
יד כָּל־חֵרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לְךָ יִהְיֶה׃ טו כָּל־
פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ
לַיהוָה בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה יִהְיֶה־לָּךְ
אַךְ ׀ פָּדֹה תִפְדֶּה אֵת בְּכוֹר הָאָדָם
וְאֵת בְּכוֹר־הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה
תִּפְדֶּה׃ טז וּפְדוּיָו מִבֶּן־חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה
בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל

יְיָ לָךְ יְהַבְתִּינוּן׃
יג בִּכּוּרֵי כָּל דִּי בְאַרְעֲהוֹן
דִּי יַיְתוֹן קֳדָם יְיָ דִּילָךְ יְהֵי
כָּל דְּדָכֵי בְּבֵיתָךְ
יֵיכְלִינֵיהּ׃ יד כָּל חֶרְמָא
בְּיִשְׂרָאֵל דִּילָךְ יְהֵי׃
טו כָּל פָּתַח וַלְדָּא לְכָל
בִּשְׂרָא דִּי יְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ
בַּאֲנָשָׁא וּבִבְעִירָא יְהֵי
לָךְ בְּרַם מִפְרַק תִּפְרוֹק
יָת בּוּכְרָא דַאֲנָשָׁא וְיָת
בּוּכְרָא דִבְעִירָא מְסָאֲבָא
תִּפְרוֹק׃ טז וּפוּרְקָנֵיהּ
מִבַּר יַרְחָא תִּפְרוֹק
בְּפוּרְסָנֵיהּ כְּסַף חַמְשָׁא
סִלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא

ת"א בכורי כל אשר בארצם. מנחות סד חולין קלו: לך יהיה. מנחות סד: כל טהור. שם: כל חרם. בכורות נב ערכין כח כט: יהיה לך. בכורות נא: פדה תפדה. קידושין כט ב"ק יא מנחות לו בכורות ג ה יב: פדה. יומא כט: ופדויו מבן חדש תפדה. סנה קלא יומא עט קידושין כט שבועות ד חולין עד בכורות מט נא ערכין ג יח: בערכך כסף שקלים. בכורות ד נא:

בעל הטורים

כ"ד כנגד לכ"ד מתנות כהונה: (טו) פדה. ב' במס', אך פדה תפדה, ואידך את לא פדה יפדה. היינו דאמר רבי יהושע כאן

דעת זקנים מבעלי התוספות

ומן השלמים חזה ושוק ומורם מלחמי תודה וזרוע כבלה מאיל הנזיר: מתנה. זה זרוע לחיים וקיבה: (יג) בכורי כל. זה הבכורים המובאים משבעה מינים: (יד) כל חרם. אלו חרמים שהם לכהן: (טו) כל פטר רחם. זה פדיון בכור אדם בחמשה

פירוש לתורת אלהים

בעסטע יצהר פון דעם אייל בירם וכל חלב אונ אלע בעסטע פון דעם ויין אונ פון דעם קארין ראשיתם דאס ערשטע וואס די ישראל וועלין געבין פון גאטס וועגין דאס מיינט מען תרומה גדולה לך נתתים דאס האב איך דיר געגעבין: (יג) בכורי דאס וואס ווערט צום ערשטען צייטיג כל פון אלע דיא תבואה אונ פירות אשר בארצם וואס וואקסט אין ארץ ישראל לך יהיה זאלין זייא זיין צו דיר כל טהור בביתך אלע וואס זענען טהור אין דיין הויז גיזינד יאכלנו זאלין זייא עם עסין: (יד) כל חרם אלץ וואס די ישראל וועלין מחרים זיין זייא זאלין דער פון קיין הנאה האבין לך יהיה זאל צו דיר זיין: (טו) כל פטר רחם לכל בשר דאס מיינט מען די בכורים אשר יקריבו ליי וואס זייא וועלין מאכין גינענהענען צו גאט באדם ובבהמה פון אמענטש אדער פון אבהמה יהיה לך זאל דאס צו דיר זיין אך נייערט פדה אויסלייזען תפדה דו זאלסט אויסלייזען את בכור האדם דעם בכור פון אמענטש ואת בכור הבהמה הטמאה אונ דעם בכור פון אבהמה טמאה תפדה זאלסטו אויסלייזען: (טז) ופדויו אונ דאס לייזונג פון אמענטש מבן חודש פון דעם וואס איז אלט איין חודש כלומר אז דער בכור ווערט אלט אחודש בעדארף מען איהם אויס לייזען פון דעם כהן בערכך מיט דיין שאצונג כסף פינף זילבערנע שקלים בשקל הקדש אויף דעם

מצות השם

(טו) [מלכ] (עשה קנו) ביפדה הישראל את בן הבכור שנולד לו מהישראלית מן הכהן שזכהו השי"ת כו כנאמר אך פדה תפדה את בכור האדם וגו':

אך פדה תפדה וגו' דאס איז אמצות עשה) אז ביי איוד וואס ער איז אישראל ווערט גיבאהרין אבן זכר אבכור זאל דער פאטער אויסלייזין דעם בכור פון כהן, דהיינו ער זאל געבין דעם כהן פינף סלעים ורובלא אדער ער גיט איהם אזאך וואס איז ווערט פינף רובל, דער דין איז נאר אז דער פאטער אונ די מוטער פון דעם בכור זענען ישראלים, אבער אז דער פאטער פון דעם בכור איז אכהן אדער אלוי, אדער דיא מוטער פון דעם בכור איז אטאכטער פון אכהן אדער פון אלוי דארפין זיי ניט אויסלייזין דעם בכור פון כהן זייא דארפין ניט געבין פינף רובל צום כהן, אונ מען דארף ווארטין מיט דעם אויסלייזונג ביז דאס קינד ווערט אלט דרייסיג טאג, די מצוה איז אין ארץ ישראל אונ אין חוצה לארץ:

הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא: יז אַךְ
בְּכוֹר־שׁוֹר אוֹ בְכוֹר כֶּשֶׂב אוֹ־בְכוֹר
עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת־דָּמָם
תִּזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־חֶלְבָּם
תַּקְטִיר אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה:
יח וּבְשָׂרָם יִהְיֶה־לָּךְ כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה
וּכְשׁוֹק הַיָּמִין לְךָ יִהְיֶה: יט כֹּל תְּרוּמֹת
הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יָרִימוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
לַיהוָה נָתַתִּי לְךָ וּלְבָנֶיךָ וְלִבְנֹתֶיךָ

אונקלוס

עַשְׂרִין מָעִין הוּא:
יז בְּרַם בּוּכְרָא דְתוֹרָא
אוֹ בוּכְרָא דְאִמְּרָא אוֹ
בוּכְרָא דְעִזָּא לָא תִפְרוֹק
קוּדְשָׁא אִנּוּן יָת דִּמְהוֹן
תִּזְרוֹק עַל מַדְבְּחָא וְיָת
תַּרְבְּהוֹן תַּסֵּיק קוּרְבַּן
לְאִתְקַבָּלָא בְרַעֲוָא קֳדָם
יְיָ: יח וּבִשְׂרְהוֹן יְהֵי לָךְ
כְּחַדְיָא דַאֲרָמוּתָא
וּכְשָׁקָא דְיַמִּינָא דִּילָךְ
יְהֵי: יט כֹּל אַפְרָשׁוּת
קוּדְשַׁיָּא דִּי יַפְרְשׁוּן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל קֳדָם יְיָ יְהָבִית
לָךְ וְלִבְנָךְ וְלִבְנָתָךְ

ת"א אך בכור שור. קמא עא, זבחים לז בכורות כ ס ו יא יז כריתות ד: לא תפדה. ב"ק יג זבחים לז בכורות לא לב תמורה ח: את דמם תזרק על המזבח. פסחים סד זבחים לז נו קב תמורה ח: ובשרם יהיה לך. זבחים כז לז קב בכורות כג לב לג תמורה כא: לך יהיה. זבחים לג בכורות כח: כחזה התנופה. זבחים נו:

בעל הטורים

שלא בכרה וילדה שני זכרים שניהם לכהן ואין האחד פוטר את חבירו והיינו את לא פדה יפדה: (יט) תרומת. ג', כל תרומת הקדשים, הרי בגלבוע אל טל ואל מטר ושדי תרומות, ואיש תרומות יהרסנה. וזהו שדרשו רז"ל אם דומה הדיין למלך שאינו צריך כלום יעמיד ארץ, והיינו ושדי תרומות שנא' גבי שאול. ואם דומה לכהן שמחזר על הגרנות. והיינו כל תרומות הקדשים

רש"י

הוא תרומה גדולה: (יח) כחזה התנופה ובשוק הימין. [זבחים נו] של שלמים שנאכלים לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם לשני ימים ולילה אחד אף הבכור מ נאכל לשני ימים ולילה אחד: לך יהיה. (ספרי) בא רבי עקיבא ולמד הוסיף לך הכתוב הויה אחרת שלא תאמר כחזה ושוק של תודה שאינו נאכל נ אלא ליום ולילה: (יט) כל תרומת הקדשים. מחיבתה של

שפתי חכמים

מ פי' שהכ' הקיש בכור לחזה ושוק של שלמים שהם קדשים קלים שנאכלים לשני ימים ולילה אחד: נ כתב הרא"ם ויש לתמוה ל"ל היקשא תיפוק ליה מקרא דשנה בשנה ופרש"י שם שאם שהה בסוף שנתו אוכל אותו היום ויום א' בשנה האחרת ליתן שנאכל הבכור לשני ימים ולילה אחד. וי"ל דאי לאו קרא דלך יהיה ה"א שנה בשנה איפכא שאם שהה בסוף שנה יהיה נאכל דוקא באותו יום ולא בשנה האחרת, לכן כתב לך יהיה להוסיף הויה אחרת כו' ומגילה דרשינן שנה בשנה שאם סוף

דעת זקנים מבעלי התוספות

שקלים: ואת בכור הבהמה הטמאה. זה פטר חמור אשר תפדה: (יז) בכור שור בכור כשב בכור עז. אלו בכורות בהמה טהורה.
מעשר מן המעשר:

פירוש לתורת אלהים

געוויכט פון קודש עשרים גרה הוא צוואנציג גרה דאס איז אזוי א מטבע וואס גייט צוואנציג אויף איין שקל: (יז) אך נייערט בכור שור דעם בכור פון א אקס או בכור כשב אדער דעם בכור פון א שעפס או בכור עז אדער דעם בכור פון א ציג לא תפדה זאלסטו ניט אויסלייזען קדש הם זייא זענען הייליג את דמם זייער בלוט תזרק זאלסטו שפריצען על המזבח אויף דעם מזבח ואת חלבם און זייער חלב זאלסטו מקטיר זיין אשה וכו': (יח) ובשרם און זייער פלייש יהיה לך זאל זיין צו דיר כחזה אזוי וויא די ברוסט התנופה דאס אויף הייבונג וכשוק הימין און אזוי וויא די רעכטע שענקיל לך יהיה צו דיר זאל דאס זיין כלומר אזוי וויא די דינים פון חזה ושוק פון א קרבן שלמים אזוי זענען די דינים פון פלייש פון דעם בכור: (יט) כל תרומות הקדשים אלע אפ שיידונג פון די היילינקייט אשר ירימו וואס די יודין

מצות השם

(יז) [תפג] (לאו רלג) שלא לפדות בכור בהמה טהורה כמו שמצוינו לפדות בכור החמור שנאמר אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה:

אך בכור שור וגו'. דאס איז א מצות לא תעשה אז א ישראל האט א כשרה בהמה, דהיינו א קוה אדער א שעפס אדער א ציג, וועלכע פאר זייא האט געבאהרין א ערשטעס קינד א זכר, זאל מען דעם בכור ניט אויסטאהשין אויף געלט. נאר דעם בכור זאל מען געבין צום כהן, און דער כהן איז איהם מקריב פאר א קרבן וויא מען איז מקריב א קרבן שלמים, און אויב דער בכור האט בעקומען א פעלער מעג מען איהם אויסטאהשין אויף געלט, מען גיט דעם כהן אזוי פיל געלט ווי פיל דער בכור איז ווערט און דער בעל הבית מעג שעכטין דעם בכור און עסין, און אז מען איז אין חוץ לארץ גיט מען דעם בכור פון די בהמות צום כהן און דער כהן האלט ביי זיך דעם בכור אזוי לאנג ביז ער בעקומט א פעלער און אז א ישראל האט א בכור פון זיין אייזל לייזט ער איהם אויס פון כהן מיט א שעפס, ער גיט דעם כהן דא שעפס פאר דעם בכור, און אויב ער וויל ניט געבין דעם כהן א שעפס מוז ער אפהאקין דם קאפ פון דעם בכור פון זיין אייזל:

אִתְּךָ לְחָק־עוֹלָם בְּרִית מֶלַח עוֹלָם
הִוא לִפְנֵי יְהֹוָה לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אִתָּךְ׃
כ וַיֹּאמֶר יְהֹוָה אֶל־אַהֲרֹן בְּאַרְצָם לֹא
תִנְחָל וְחֵלֶק לֹא־יִהְיֶה לְךָ בְּתוֹכָם
אֲנִי חֶלְקְךָ וְנַחֲלָתְךָ בְּתוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ ס שביעי כא וְלִבְנֵי לֵוִי הִנֵּה
נָתַתִּי כָל־מַעֲשֵׂר בְּיִשְׂרָאֵל לְנַחֲלָה
חֵלֶף עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־הֵם עֹבְדִים
אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד׃ כב וְלֹא־
יִקְרְבוּ עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־אֹהֶל
מוֹעֵד לָשֵׂאת חֵטְא לָמוּת׃ כג וְעָבַד
הַלֵּוִי הוּא אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד

אונקלוס

עִמָּךְ לִקְיָם עָלַם קְיָם
מְלַח עָלַם הִיא קֳדָם יְיָ
לָךְ וְלִבְנָךְ עִמָּךְ׃ כ וַאֲמַר
יְיָ לְאַהֲרֹן בְּאַרְעֲהוֹן לָא
תַחְסֵין וְחוּלָק לָא יְהֵי לָךְ
בֵּינֵיהוֹן מַתְּנָן דִּי יְהָבִית
לָךְ אִנּוּן חוּלָקָךְ
וְאַחְסַנְתָּךְ בְּגוֹ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ כא וְלִבְנֵי לֵוִי
הָא יְהָבִית כָּל מַעַשְׂרָא
בְּיִשְׂרָאֵל לְאַחְסָנָא חֲלַף
פּוּלְחָנְהוֹן דִּי אִנּוּן
פָּלְחִין יַת פּוּלְחַן מַשְׁכַּן
זִמְנָא׃ כב וְלָא יִקְרְבוּן
עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַשְׁכַּן
זִמְנָא לְקַבָּלָא חוֹבָא
לִמְמָת׃ כג וְיִפְלְחוּן לֵיוָאֵי
אִנּוּן יַת פּוּלְחַן מַשְׁכַּן

ת״א כרית מלח עולם. מנחות יט כא:

רשב״ם

את חלבו ממנו: (יט) ברית מלח. נראה לי ל׳ קיום. וכן ברוך לו ולבניו ברית מלח, כי פתרונם לפי ענינם.

רש״י

פרשה זו כללה בתחלה וכללה בסוף ופרט באמצע: ברית מלח עולם. כרת ברית עם אהרן בדבר הבריא ומתקיים ומבריא את אחרים: ברית מלח. כברית הכרותה למלח שאינו מסריח לעולם: (כ) וחלק לא יהיה לך בתוכם.

פירוש להורת אלהים

וָועלין אָפּ שֵׁייְדֶען צוּ גָאט נָתַתִּי הָאבּ אִיךְ גִיגֶעבִּין לְךָ צוּ דִיר וּלְבָנֶיךָ אוּנ צוּ דַיינֶע זִיהְן וְלִבְנוֹתֶיךָ אוּנ צוּ דַיינֶע טֶעכְטֶער אִתְּךָ מִיט דִיר לְחָק עוֹלָם צוּ אַחוּק אוֹיף אֵייבִּיג בְּרִית מֶלַח עוֹלָם הוּא לִפְנֵי יְיָ וּלְזַרְעֲךָ אִתָּךְ. רש״י שְׁרַייבְּט אַזוֹי וִויא גָאט הָאט כּוֹרֵת בְּרִית גִיוֶועֶן מִיט דֶעם זַאלְץ אַז עֶס זָאל אֵייבִּיג נִיט קַאלְיֶע וֶוערִין אַזוֹי הָאט עֶר כּוֹרֵת בְּרִית גִיוֶועֶן מִיט אַהֲרֹן אַז זַיינֶע קִינְדֶער זָאלִין זַיין כֹּהֲנִים אוּנ זָאלִין נֶעמֶען דִי מַתְּנוֹת כְּהוּנָּה אוֹיף אֵייבִּיג: (כ) וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל אַהֲרֹן הָאט גָאט גִיזָאגְט צוּ אַהֲרֹן בְּאַרְצָם אִין זַייעֶר לַאנְד פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל לֹא תִנְחָל זָאלְסְטוּ נִיט יַרְשֶׁנֶן וְחֵלֶק אוּנ אַחֵלֶק זָאלְסְטוּ נִיט הָאבִּין צְווִישֶׁען זֵיי כְּלוֹמַר אֲפִילוּ דָאס רוֹיבּ וָואס דִיא יִשְׂרָאֵל וֶועלִין רוֹיבֶּען אִין דֶער מִלְחָמָה זָאלְסְטוּ אוֹיךְ דֶער פוּן קֵיין חֵלֶק נֶעמֶען אֲנִי חֶלְקְךָ אִיךְ גָאט בִּין דַיין חֵלֶק וְנַחֲלָתְךָ אוּנ דַיין נַחֲלָה בְּתוֹךְ צְווִישֶׁין דִי יוּדִין כְּלוֹמַר דָאס וָואס אִיז הֵיילִיג צוּ מִיר דָאס אִיז דִי מַתָּנוֹת כְּהוּנָּה הָאבּ אִיךְ דִיר דָאס גִיגֶעבֶּען פַאר אַנַחֲלָה: (כא) וְלִבְנֵי לֵוִי אוּנ צוּ דִי לְוִיִּם הִנֵּה נָתַתִּי הָאבּ אִיךְ גִיגֶעבִּין כָּל מַעֲשֵׂר דָאס מַעֲשֵׂר פוּן דִיא יוּדִין פַאר אַנַחֲלָה חֵלֶף עֲבוֹדָתָם אֲשֶׁר הֵם עוֹבְדִים פַאר דֶעם וָואס זֵייא בְּדִינֶען דֶעם אֹהֶל מוֹעֵד דְרוּם הָאבּ אִיךְ זֵייא גִיגֶעבֶּען דִיא מַעַשְׂרוֹת: (כב) וְלֹא יִקְרְבוּ אוּנ דִי יוּדִין זָאלִין שׁוֹין נִיט גִינֶעהֶענֶען צוּ דֶעם אֹהֶל מוֹעֵד לָשֵׂאת חֵטְא צוּ לַיידֶען אַזִינְד לָמוּת צוּ שְׁטַארְבִּין: (כג) וְעָבַד דֶער לֵוִי זָאל דִינֶען דִי אַרְבֶּעט פוּן אֹהֶל מוֹעֵד וְהֵם יִשְׂאוּ דִי לְוִיִּם

מצות השם

(כג) [בל״ה] (מצה קנז) להיות הלוים שומרים ומשוררים קבועים במקדש שנאמר ועבד הלוי הוא את עבודת אהל מועד:

וְעָבַד הַלֵּוִי וגו׳ וְדָאס אִיז אַמִּצְוַת עֲשֵׂה) דִיא לְוִיִּם זָאלִין אַלֶע טָאג אִין דֶער פְרִיה עֶפֶענֶען דִי טִירֶען פוּן דֶם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּנ פַארִין נַאכְט זָאלִין זֵיי צוּ שְׁלִיסֶען דִי טִירֶען פוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. אוּנ וֶוען מֶען אִיז מַקְרִיב דִיא קָרְבָּנוֹת אִיז אַמִּצְוָה דִיא לְוִיִּם זָאלִין זִינְגֶען:

זמנא ואינון יקבלון חוביהון קים עלם לדריכון ובגו בני ישראל לא יחסנון אחסנא: כד ארי ית מעשרא דבני ישראל די יפרשון קדם יי אפרשותא יהבית לליואי לאחסנא על כן אמרית להון בגו בני ישראל לא יחסנון אחסנא: כה ומליל יי עם משה למימר: כו ולליואי תמליל ותימר להון ארי תסבון מן בני ישראל ית מעשרא די יהבית לכון מנהון באחסנתכון ותפרשון מניה אפרשותא קדם יי מעשרא מן מעשרא:

והם ישאו עונם חקת עולם לדרתיכם ובתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה: כד כי את־מעשר בני־ישראל אשר ירימו ליהוה תרומה נתתי ללוים לנחלה על־כן אמרתי להם בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה: פ כה וידבר יהוה אל־משה לאמר: כו ואל־הלוים תדבר ואמרת אלהם כי־תקחו מאת בני־ישראל את־המעשר אשר נתתי לכם מאתם בנחלתכם והרמתם ממנו תרומת יהוה מעשר מן־המעשר:

ת"א כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה. יבמות פו בכורות כו נדה מעורה ג: ואל הלוים תדבר ואמרת אליהם. ר"ה יב יבמות פו בכורות יא: והרמתם. גרכות מובחה כג עירובין לא פסחים לה כילה יג מנחות סו:

בעל הטורים

ישראלים: (כו) והרמותם ממנו. קרי ביה ממינו שאין תורמין ממין על שאינו מינו ולא מחדש על הישן:

רש"י

(ספרי) אף ם בביזה: (כג) והם. הלוים ישאו עונם של ישראל שעליהם להזהיר הזרים מגשת אליהם: (כד) אשר ירימו לה' תרומה. (ספרי) הכתוב קראו תרומה עד שתפריש ממנו תרומת מעשר:

שפתי חכמים

בסוף סנתו כו': ס דלונו לתרן סרי כתיב כאהרן לא תנחל ולמה כתיב והלך לא יהיה וגו' אלא אף בביזה, ומ"ת וסרי נאל שלמזור סכסן בביזה כמו שמבואר בפ' מטות. וי"ל שכאן מדבר בא"י ושם לא נטלו ביזה ולכך כתיב כאן בארץ משמע בא"י: ע לא הלוים ועונם שבם אל ישראל סממך ומ"כ פי' מהו כשיאות עון שתאמר שאלא והם ומלא עונם שבם אל ישראל רק והא שבם אל

פירוש לתורת אלהים

זאלין לייגען די זינד פון די ישראל אז זיי וועלין גיגעהגען צום אהל מועד ווארום עס איז אויף די לוים אכטונג צו געבין זייא זאלין ניט לאזען גינגעהגען פרעמדע צו דעם אהל מועד חקת עלם עס זאל זיין צו אייך איין גיזעץ אויף אייביג לדרותיכם צו אייערע דורות ובתוך אונ צווישען די יודין לא ינחלו זאלין זיי ניט ירשנן קיין ארב: (כד) כי ווארום דאס מעשר פון די יודין אשר וואס זייא וועלין אפ שיידען צו גאט תרומה איין אפ שיידונג נתתי האב איך גיגעבין צו דיא לוים לנחלה צו איין ארב על כן דרום אמרתי האב איך צו זייא גיזאגט בתוך בני ישראל צווישען די יודין לא ינחלו זאלין זייא נים ירשנן: (כה) וידבר אונ גאט האט גירעט צו משה אונ האט צו איהם אזוי גיזאגט: (כו) ואל הלוים תדבר אונ צו דיא לוים זאלסטו רייהדען ואמרת אליהם אונ דוא זאלסט צו זייא אזוי זאגין כי תקחו אז איהר וועט נעמען פון דיא יודין דאס מעשר אשר נתתי וואס איך האב צוא אייך גיגעבין פון זיי בנחלתכם פאר אייער ארב והרמותם ממנו זאלט איהר דער פון אפ שיידין איין אפ שיידונג

מצות השם

(כד) [שלט] (מסס קנח) לתת ללוים הלק אחד מעשרה ממה שתוליא הארץ היא מנקרא מעשר ראשון שנאמר כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה נתתי ללוים וגו': (כו) [שלו] (מבה קנט) שהלוים יפרישו מעשר מן המעשר הניתן להם ויתנו אותם לכהנים וזהו הנקרא תרומת מעשר שנא' ואל הלוים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר אשר נתתי לכם מאתם בנחלתכם והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר וגו':

כי את מעשר בני ישראל וגו'. ודאס איז אמצות עשה) יעדער יוד וואס האט גראפגענומען דיא תבואה פון זיינע פעלדער אין ארץ ישראל, אדער ער האט אראפגענומען דיא פירות פון זיינע בוימער, דארף ער געבין אצעהנטיל פון די תבואה אדער פון דיא פירות צום לוי:

והרמותם ממנו תרומת ה' וגו' ודאס איז אמצות עשה) דיא לוים זאלין געבין אצעהנטיל פון זייערע מעשר צום כהן, דאס הייסט תרומת מעשר:

כז וְנֶחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כַּדָּגָן מִן־
הַגֹּרֶן וְכַמְלֵאָה מִן־הַיָּקֶב: כח כֵּן
תָּרִימוּ גַם־אַתֶּם תְּרוּמַת יְהוָה מִכֹּל
מַעְשְׂרֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת־תְּרוּמַת
יְהוָה לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן: כט מִכֹּל
מַתְּנֹתֵיכֶם תָּרִימוּ אֵת כָּל־תְּרוּמַת
יְהוָה מִכָּל־חֶלְבּוֹ אֶת־מִקְדְּשׁוֹ מִמֶּנּוּ:
מפטיר ל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בַּהֲרִימְכֶם אֶת־

אונקלוס

כז ותתחשב לכון
אפרשותכון כעבורא מן
אדרא וכמלאתא מן
מעצרתא: כח כן תפרשון
אף אתון אפרשותא
קדם יי מכל מעשרתיכון
די תסבון מן בני ישראל
ותתנון מניה ית
אפרשותא קדם יי
לאהרן כהנא: כט מכל
מתנתיכון תפרשון ית
כל אפרשותא דיי מכל
שופריה ית מקדשיה
מניה: ל ותימר להון
באפרשותכון ית

ת"א ונחשב לכם. גיטין ל מנחות לד: תרומתכם. פסחים כג ביצה יג בכורות נח: גם אתם. גיטין כג קידושין מא מליעה כב עא: ונתתם ממנו. סנהדרין ל: מכל מתנותיכם. ברכות מו שבת קכז עירובין לא פסחים לה ביצה יג תמורה ד ה: מכל חלבו. תמורה ח:

רשב"ם

אבל לא תשבית מלח ברית אלהיך, מדבר במלח ממש. ברית מלח. ברית קיים ועומד לדורות: (כז) כדגן מן הגורן. שהוא בלאו. וכל זר לא יאכל קודש, באמור אל הכהנים, לא יחללו לאכלם בטומאה:

שפתי חכמים

שאם לא יזהירום כו': פ דאל"כ תרומה ל"ל הא כבר נאמר אשר ירימו לה' ועוד מעיקרא קרי ליה מעשר ובסוף תרומה: צ מפום דמכל מעשרותיכם תרימו תרומת מעשר משמע וא"כ תרימו את כל תרומת ה' ע"כ בתרומה גדולה קמיירי ואיך יהיה זה הא ככר נתן ישראל תרומה גדולה ואמר כגון שהקדים לוי את הכהן דסיינו אחר הדישה ולא בשבלים שאם הקדימו אז אינו חייב ליתן

רש"י

שיפריש ממנו פ תרומת מעשר: (כז) ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגרן. תרומת מעשר שלכם אסורה לזרים ולטמאים וחייבים עליהם מיתה וחומש כתרומה גדולה שנקראת ראשית ראשית דגן מן הגורן: וכמלאה מן היקב. כתרומת תירוש ויצהר הניטלת מן היקבים: מלאה. לשון בישול תבואה שנתמלאת: יקב הוא הבור שלפני הגת שהיין יורד לתוכו, וכל לשון יקב חפירת קרקע הוא וכן (זכריה יד) יקבי המלך הוא ים אוקיינוס חפירה שחפר מלכו של עולם: (כח) כן תרימו גם אתם. כמו שישראל מרימים מגרנם ומיקביהם תרימו גם אתם ממעשר שלכם כי היא נחלתכם: (כט) מכל מתנתיכם הרימו את כל תרומת ה'. בתרומה גדולה הכתוב מדבר צ שאם הקדים לוי את הכהן בכרי וקבל מעשרותיו קודם שיטול כהן תרומה גדולה מן הכרי צריך להפריש הלוי מן המעשר תחלה אחד מהמשים לתרומה גדולה ויחזור ויפריש

פירוש לתורת אלהים

פון גאטס וועגין מעשר מן המעשר פון דעם מעשר וואס איהר וועט נעמען זאלט איהר דער פון אויך געבין מעשר אונ דאס ווערט גירופין תרומה מעשר: (כז) ונחשב אונ די תרומת מעשר זאל ווערין גירעכינט לכם צו אייך עס זאל האבין דעם דין כדגן אזוי ווי תרומה גדולה וואס ווערט גערופין ראשית דגן אונ אזוי ווי די תרומה וואס מען שיידט אפ פון ווייך אונ פון איילביירט: (כח) כן תרימו אזויא זאלט איהר לוים אויך אפ שיידין תרומת איין אפ שיידונג פאר גאט מכל פון אלע אייערע מעשרות אשר תקחו וואס איר וועט נעמען פון דיא יודין נוארום דאס איז אייער נחלה ונתתם אונ איהר זאלט געבין פון דעם מעשר די תרומה וואס איהר שיידט אפ פון גאטס וועגין צו אהרן הכהן: (כט) מכל פון אלע אייער גאב תרימו זאלט איהר אפ שיידין אלע תרומות פון גאטס וועגין. רש"י שרייבט דאס שמועסט אז דער לוי האט פריער גינומען בייא דעם ישראל דעם מעשר איידער דער כהן האט גענומען דיא תרומה זאל דער לוי פון דעם מעשר אפ שיידין אפופציגסט חלק פון תרומה גדולה וועגין אונ דער נאך זאל ער אפ שיידין תרומת מעשר מכל חלבו פון גאר דעם בעסטין את מקדשו זיין הייליקייט פון איהם כלומר אז די תבואה ליגט אויף איין ארט אונ פון איין זייט ליגט ערגערע תבואה אונ פון דער אנדערער זייט ליגט בעסערע תבואה זאלט איהר אפ שיידין פון דער גוטער תבואה: (ל) ואמרת אליהם אונ רוא משה זאלסט צו זיי אזוי זאגין בהרימכם אז איהר וועט אפ שיידין דאס בעסטע נאך דעם אז איהר וועט דער פון אראפ געמען תרומת מעשר

חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְנֶחְשַׁב לַלְוִיִּם כִּתְבוּאַת גֹּרֶן וְכִתְבוּאַת יָקֶב׃ לא וַאֲכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּכָל־מָקוֹם אַתֶּם וּבֵיתְכֶם כִּי־שָׂכָר הוּא לָכֶם חֵלֶף עֲבֹדַתְכֶם בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃ לב וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא בַּהֲרִימְכֶם אֶת־חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְאֶת־קָדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תְחַלְּלוּ וְלֹא תָמוּתוּ׃ פ פ פ

ל"ס. דניאל סימן: ומפטירין ויאמר שמואל בשמואל א סי' יא׃

שֻׁפְרֵיהּ מִנֵּיהּ וְיִתְחַשַּׁב לְלֵוָאֵי כַּעֲלָלַת אִדְּרָא וְכַעֲלָלַת מַעֲצַרְתָּא׃ לא וְתֵיכְלוּן יָתֵיהּ בְּכָל אֲתַר אַתּוּן וֶאֱנָשׁ בָּתֵּיכוֹן אֲרֵי אַגְרָא הוּא לְכוֹן חֲלָף פֻּלְחַנְכוֹן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא׃ לב וְלָא תְקַבְּלוּן עֲלוֹהִי חוֹבָא בְּאַפְרָשׁוּתְכוֹן יָת שֻׁפְרֵיהּ מִנֵּיהּ וְיָת קוּדְשַׁיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לָא תְחַלְּלוּן וְלָא תְמוּתוּן׃ פ פ פ

ת"א ולא תשאו. יבמות פט בכורות לו:

רש"י

תרומת מעשר: (ל) **בהרימכם את חלבו ממנו.** לאחר שתרימו ק תרומת מעשר ממנו: **ונחשב.** המותר ר ללוים חולין גמורין: **כתבואת גרן.** לישראל שלא תאמר הואיל וקראו הכתוב תרומה ש שנאמר כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה יכול יהא כולו אסור ת"ל ונחשב ללוים כתבואת גרן מה של ישראל חולין אף של לוי חולין: (לא) **בכל מקום.** אפי' בבית הקברות: (לב) **ולא תשאו עליו חטא וגו'.** (יבמות פט) הא אם לא תרימו תשאו חטא: **ולא תמותו.** (בכורות נו) הא אם תחללו תמותו:

שפתי חכמים

ק רק תרומת מעשר: ק בפירש המיהר מברות חלבו לא כעת הרימכם ובי"ת בהרימכם כמו בעבור דהיינו אחר: ר וי"ו דונחשב הוא וי"ו נוסף שפירושו אחר הרימכם את חלבו יחשב המותר כו': ש פי' דרש"י מפרש מעצמו ולא יקשה לומר מהיכא תיתי לאסור את המותר דאצטריך קרא להתירו משום שלא תאמר כו': ת פי' הא קרא לא לפטור המרימים אתי דמהיכי תיתי לחייב אלא לחייב אתא ומכלל לאו אתה שומע הן, ומזה הטעם עצמו פי' גבי ולא תמותו הא אם תחללו תמותו דמכלל לאו אתה שומע הן, דאם לא כן נ"ל ולא תמותו מהיכי תיתי לחייב דאיצטריך קרא לפטור, הרא"ם:

חסלת פרשת קרח

פירוש לתורה אלהים

מַעֲשֵׂר וְנֶחְשַׁב זָאל דֶער אִיבְּרִיגֶע מַעֲשֵׂר גִירֶעכֶינְט זַיין צוּא דִיא לְוִיִּם כִּתְבוּאַת אַזוֹי וְוִיא דִיא תְּבוּאָה פוּן דֶעם שֵׁייעֶר וְכִתְבוּאַת אוּנ אַזוֹי וְוִיא דִי תְּבוּאָה פוּן דֶעם קֶעלְטֶער כְּלוֹמַר עֶס הָאט דֶעם דִין אַזוֹי וְוִיא חוּלִין: וַאֲכַלְתֶּם אוֹתוֹ בְּכָל מָקוֹם אוּנ אִיהר מֶעגְט דָאס עֶסִין אִין אַלֶע עֶרְטֶער כְּלוֹמַר אֲפִילוּ אִין אַזוֹי אֵיין אָרְט וָואס אִיז נִיט הֵיילִיג דְהַיְינוּ אִין אַבֵּית הַקְּבָרוֹת מֶעגְט אִיהר דָאס אוֹיךְ עֶסִין אַתֶּם אִיהר וּבֵיתְכֶם אוּנ אַייעֶר הוֹיז גֶעזִינְד כִּי שָׂכָר וָוארוּם דָאס אִיז אַייעֶר לוֹן חֵלֶף עֲבֹדַתְכֶם פַאר אַייעֶר אַרְבֶּעט: וְלֹא תִשְׂאוּ אוּנ אִיהר וֶועט נִיט לֵיידִין קַיין זִינְד בַּהֲרִימְכֶם אַז אִיהר וֶועט אָפּ שֵׁיידִין דָאס בֶּעסְטֶע פוּן אִיהם אַז אִיהר וֶועט אָפּ שֵׁיידִין דִיא תְּרוּמָה וֶועט אִיהר נִיט לֵיידִין קַיין זִינְד אָבֶּער אַז אִיהר וֶועט נִיט אָפּ שֵׁיידִין וֶועט אִיהר יוֹא לֵיידִין אַיינְד וְאֶת קָדְשֵׁי אוּנ דִיא הֵיילִיגְקֵייט פוּן דִיא יוּדִין זָאלְט אִיהר נִיט פְרַאסְט מַאכִין וְלֹא תָמוּתוּ וֶועט אִיהר נִיט שְׁטַארְבִּין אָבֶּער אַז אִיהר וֶועט יוֹא פְרַאסְט מַאכִין וֶועט אִיהר יוֹא שְׁטַארְבִּין, דְרוּם גִיהֶערְט אִיהר מְקַיֵּים זַיין אַלִין וָואס פְרֶיעֶר אִיז גִישְׁטַאנֶען וֶועט אִיהר לַאנְג לֶעבִּין:

הפטרת קרח שמואל א יא:

דברי שמואל

(זה המאמר סיין לפסוק כ"ד סוף הסדרה):

כִּי לֹא יִטֹּשׁ ה' אֶת עַמּוֹ בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל. דֶער מִדְרָשׁ פְרֶעגְט

א וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם לְכוּ וְנֵלְכָה הַגִּלְגָּל וּנְחַדֵּשׁ שָׁם הַמְּלוּכָה׃ ב וַיֵּלְכוּ כָל־הָעָם הַגִּלְגָּל וַיַּמְלִכוּ שָׁם אֶת־שָׁאוּל לִפְנֵי יְהוָה בַּגִּלְגָּל וַיִּזְבְּחוּ־

פירוש עברי טייטש

(א) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל הָעָם אוּנ שְׁמוּאֵל הָאט גִיזָאגְט צוּם פָאלְק לְכוּ וְנֵלְכָה מִיר וֶועלִין גֵיין אִין גִּלְגָּל אוּנ מִיר וֶועלִין בַּנַייעֶן דִי מְלוּכָה פוּן שָׁאוּל וָוארוּם פְרִיעֶר הָאבִין אַטֵייל גִיקְרִיגְט דְרוֹיף אוּנ הַיינְט וֶועגֶען אַלֶע מְרוּצָה גִיוָוארִין: (ב) וַיֵּלְכוּ אוּנ זַייא זֶענֶען גִיגַאנְגֶען אִין גִּלְגָּל אוּנ הָאבִין גִימַאכְט קֵינִיגְ שָׁאוּל'ן פַאר גָאט אִין שְׁטָאט גִּלְגָּל אוּנ זַיי

שָׁם זְבָחִים שְׁלָמִים לִפְנֵי יְהוָה וַיִּשְׂמַח שָׁם שָׁאוּל
וְכָל־אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל עַד־מְאֹד׃ ג וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־
כָּל־יִשְׂרָאֵל הִנֵּה שָׁמַעְתִּי בְקֹלְכֶם לְכֹל אֲשֶׁר־
אֲמַרְתֶּם לִי וָאַמְלִיךְ עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ׃ ד וְעַתָּה הִנֵּה־
הַמֶּלֶךְ ׀ מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵיכֶם וַאֲנִי זָקַנְתִּי וָשַׂבְתִּי וּבָנַי
הִנָּם אִתְּכֶם וַאֲנִי הִתְהַלַּכְתִּי לִפְנֵיכֶם מִנְּעֻרַי עַד־הַיּוֹם
הַזֶּה׃ ה הִנְנִי עֲנוּ בִי נֶגֶד יְהוָה וְנֶגֶד מְשִׁיחוֹ אֶת־
שׁוֹר ׀ מִי לָקַחְתִּי וַחֲמוֹר מִי לָקַחְתִּי וְאֶת־מִי עָשַׁקְתִּי
אֶת־מִי רַצּוֹתִי וּמִיַּד־מִי לָקַחְתִּי כֹפֶר וְאַעְלִים
עֵינַי בּוֹ וְאָשִׁיב לָכֶם׃ ו וַיֹּאמְרוּ לֹא עֲשַׁקְתָּנוּ
וְלֹא רַצּוֹתָנוּ וְלֹא־לָקַחְתָּ מִיַּד־אִישׁ מְאוּמָה׃
ז וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עֵד יְהוָה בָּכֶם וְעֵד מְשִׁיחוֹ הַיּוֹם הַזֶּה
כִּי לֹא מְצָאתֶם בְּיָדִי מְאוּמָה וַיֹּאמֶר עֵד׃ ח וַיֹּאמֶר
שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־
אַהֲרֹן וַאֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת־אֲבֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃
ט וְעַתָּה הִתְיַצְּבוּ וְאִשָּׁפְטָה אִתְּכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֵת
כָּל־צִדְקוֹת יְהוָה אֲשֶׁר־עָשָׂה אִתְּכֶם וְאֶת־אֲבוֹתֵיכֶם׃
י כַּאֲשֶׁר־בָּא יַעֲקֹב מִצְרָיִם וַיִּזְעֲקוּ אֲבֹתֵיכֶם אֶל־
יְהוָה וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַיּוֹצִיאוּ

אַמָאהל שְׁטֵייט אין פָּסוּק נָאט וועט נים פַארלָאזין זיין פָאלק וועגין זיין גרויסין נָאמען, אונ אַמָאהל שְׁטֵייט כִּי לֹא יִטּוֹשׁ ה' אֶת עַמּוֹ וְנַחֲלָתוֹ לֹא יַעֲזוֹב, נָאט וועט נים פַארלָאזין זיין פָאלק ווייל זייא זֶענֶען זיין נַחֲלָת, דריבר וועט ער זייא נים פַארלָאזין, ענְטפֶערט דער מִדְרָשׁ ווען דיא יודין זֶענֶען צַדִּיקִים פַארלָאזט נָאט זייא נים ווייל זייא זֶענֶען זיין נַחֲלָה, אונ ווען דיא יודין זֶענֶען נים צַדִּיקִים פַארלָאזט זייא נָאט נים וועגין זיין גרויסין נָאמען, דַארְפין מיר וויסען סַיי ווי סַיי נָאט פַארלָאזט נים דיא יודין וָואס איז דער אונטערשייד צו ער פַארלָאזט נים וועגין זיין נָאמען צו ער פַארלָאזט נים ווייל דיא יודין זֶענֶען זיין נַחֲלָה, נָאר לְמָשָׁל אַז אַפָאטֶער האט אַקינד וָואס ער איז גוט אונ פרום אונ קָלוּג אונ האט נָאך מַעֲלוֹת, אונ דער פָאטֶער האט אים ליב, יעדערע זאך וָואס דער פָאטֶער גיט איהם איז דָאס מיט אַפְרייליך פָּנִים, אונ דער פָאטֶער וַוארט נים ביז דָאס קִינד וועט פון איהם בֶּעטין וָואס ער דַארְף, נָאר דער פָאטֶער אַליין גיט אַכְטוּנג דָאס קִינד זָאל הָאבִּין זיין עֶסִין צוּא דער

ציים

פירוש ע"ט

האבין דָארטין גישָׁאכְטִין קָרְבָּנוֹת שְׁלָמִים צו נָאט וַיִּשְׂמַח אונ שָׁאוּל האט זיך דָארטין גפְרֵייט אונ אַלֶע יודין האבין זיך אויך גיפְרֵייט זֵייער: (ג) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אונ שְׁמוּאֵל האט גיזָאגט צוּא אַלֶע יודין איך האב גיהֶערט אייער קול צו אַלְץ וָואס איהר האט צו מיר גיזָאגט אונ איך האב גימאכט קֵינִיגְען אויף אייך אַמֶלֶךְ: (ד) וְעַתָּה אונ אַצוּנְדֶערט וועט דער מֶלֶךְ גֵיין פַאר אייך אונ איך בין אַלְט אונ גְרַייז גְרָא גיווארין פְלוּצְלוּנְג אונ מיינע קִינְדֶער זֶענֶען מיט אייך וַאֲנִי הִתְהַלַּכְתִּי אונ איך בין גיגַאנְגֶען פַאר אייך פון מיין יוּגֶענְט אָן ביז דעם טָאג: (ה) הִנְנִי אַז איך בין נָאך דָא אַז איך לֶעב נָאך עֲנוּ בִי זָאגְט עֵדוּת אויף מיר נֶגֶד ה' אַקֶעגִין נָאט אונ זיין גיזַאלְבְּטֶען מֶלֶךְ וועמעס אָקְס האב איך גינוּמֶען צו מיין אַרְבֶּעט אונ פון וועמען האב איך גינוּמֶען אַיין אייזיל אַז איך בין גיגַאנְגֶען פון אַיין שְׁטָאט צו אַנְדֶערֶער שְׁטָאט צו מִשְׁפָּטִין זייא בין איך דָאךְ גיגַאנְגֶען פון זֵייעֶרט וועגין וואלט איך דָאךְ גֶעדַארְפְט נֶעמֶען פון זייא אֵיין אייזיל האב איך פָארְט בּייא זייא נים גינוּמֶען אונ בין גֶרִיטֶען אויף מיין אַייזִיל אונ וֶועמֶען האב איך פַאר צוּקִט אונ בייא וועמען האב איך עֶפִּיס מיט גיוואַלְד אַוֶועק גינוּמֶען אונ פון וועמעס האנְט האב איך גינוּמֶען אוּיס לֵייזוּנְג צו נֵייגֶען דעם דין אונ איך האב פַאר הוילֶין מיינע אוגין פון אים וְאָשִׁיב לָכֶם וועל איך אייך צוּרִיק גֶעבִּין: (ו) וַיֹּאמְרוּ האבין זיי גיזָאגְט דו האסט אונְז נים פַאר צוּקְט אונ דו האסט נים מיט גיוואַלְד בייא אונז אַוֶועק גינוּמֶען אונ דוא האסט נים גינוּמֶען פון אונז קַיין שום זַאךְ: (ז) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם האט שְׁמוּאֵל גיזָאגְט צו זיי נָאט איז אַיין עֵדוּת אַז איהר האט קַיין זַאךְ גיפוּנֶען אין מיין הַאנְד וַיֹּאמֶר עֵד איז אַיין בַּת קוֹל אַרוֹיס גיגַאנְגֶען אונ האט גיזָאגְט עֶס איז אַיין עֵדוּת: (ח) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל האט שְׁמוּאֵל גיזָאגְט צו דעם פָאלְק דער נָאט וָואס האט גיטָאן נִסִּים דוּרְךְ מֹשֶׁה מיט אַהֲרֹן אונ דער וָואס האט אויף גיבְּרַאכְט אייערע עֶלְטֶערִין פון דעם לַאנְד מִצְרַיִם דער זָאל זַיין אַיין עֵדוּת: (ט) וְעַתָּה אונ אִיצוּנְד שְׁטֶעלְט אייך אונ איך וועל אייך רִיכְטֶען דָאס הֵייסְט איך וועל מיט אייך אַיין וִויכּוּחַ האבין פַאר נָאט אֵת כָּל צִדְקוֹת אַלֶע גירֶעכְטִיקַייט וָואס נָאט האט גיטָאהן מיט אייערע עֶלְטֶערֶען: (י) כַּאֲשֶׁר בָּא יַעֲקֹב אַז יַעֲקֹב איז גיקוּמֶען אין מִצְרַיִם האבין דָארְטִין

אֶת־אֲבֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַיֹּשִׁבוּם בַּמָּקוֹם הַזֶּה׃
יא וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּמְכֹּר אֹתָם בְּיַד
סִיסְרָא שַׂר־צְבָא חָצוֹר וּבְיַד פְּלִשְׁתִּים וּבְיַד מֶלֶךְ
מוֹאָב וַיִּלָּחֲמוּ בָּם׃ יב וַיִּזְעֲקוּ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר
חָטָאנוּ כִּי עָזַבְנוּ אֶת־יְהוָה וַנַּעֲבֹד אֶת־הַבְּעָלִים
וְאֶת־הָעַשְׁתָּרוֹת וְעַתָּה הַצִּילֵנוּ מִיַּד אֹיְבֵינוּ וְנַעַבְדֶךָּ׃
יג וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־יְרֻבַּעַל וְאֶת־בְּדָן וְאֶת־יִפְתָּח וְאֶת־
שְׁמוּאֵל וַיַּצֵּל אֶתְכֶם מִיַּד אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וַתֵּשְׁבוּ
בֶּטַח׃ יד וַתִּרְאוּ כִּי נָחָשׁ מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן בָּא עֲלֵיכֶם
וַתֹּאמְרוּ לִי לֹא כִּי־מֶלֶךְ יִמְלֹךְ עָלֵינוּ וַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם
מַלְכְּכֶם׃ טו וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם
אֲשֶׁר שְׁאֶלְתֶּם וְהִנֵּה נָתַן יְהוָה עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ׃
טז אִם־תִּירְאוּ אֶת־יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֹתוֹ וּשְׁמַעְתֶּם
בְּקֹלוֹ וְלֹא תַמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה וִהְיִתֶם גַּם־אַתֶּם
וְגַם־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־מָלַךְ עֲלֵיכֶם אַחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃
יז וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה וּמְרִיתֶם אֶת־פִּי יְהוָה

ויאמרו קרי

ציים, און דאס בעסטע עסין וואס ער קען איהם נאר געבין, און ער זאל האבין זיין בעסטע קליידונג וואס ער קען איהם נאר געבין, אבער אז דאס קינד גייט ניט אין גוטען וועג און דער פאטער איז ניט צו פרידען פון איהם, אפילו דער פאטער האלט איהם ביי זיך אין שטוב און גיט איהם עסין, אבער ניט מיט אפרייליך פנים, און ניט דאס בעסטע, ער גיט אים א שטיקיל ברויט און ער גיט דאס ניט ווען דער קינד וויל נאר ווען עס איז דא איבעריגע, און ניט איהם אוואהך דאס שטיקיל ברויט אין אמאהל פאלט דאס שטיקיל ברויט אויף דיא ערד און דער קינד האט פיל ארבעט ביין צו מאכין דאס שטיקיל ברויט ער זאל זיא קענען עסין, און ער וואלט אפשר דאס קינד לאנג ארויס געטריבען נאר ער שעמט זיך פאר מענטשין עס וועט ניט שיין זיין פאר איהם

פירוש ע"מ

אייערע עלטערן געשריגען צו גאט מחמת מען האט זיי דארטען געפייניגט האט גאט געשיקט משה מיט אהרן און זייא האבין אויס געצויגען אייערע עלטערן פון מצרים און האבין זייא בזעצט אויף דעם ארט אין ארץ ישראל: (יא) וישכחו און אז זייא זענען שוין געוועזען אין ארץ ישראל האבין זיי פאר געסין גאט זייער גאט האט ער זיי איבער גיגעבין אין האנט פון סיסרא דער הויבט מאן פון חצור און אין דער האנט פון די פלשתים און אין דער האנט פון מואב און זייא האבין מיט אייערע עלטערן מלחמה גיהאלטין: (יב) ויזעקו אל ה' האבין אייערע עלטערן געשריגען צו גאט ויאמרו און זייא האבין גיזאגט מיר האבין גיזינדיגט וואס מיר האבין פאר לאזט אונזער גאט און מיר האבין גדינט עבודה כוכבים וואס הייסען עשתרות ועתה און אצונד בעטען מיר דיך זיי אונז מציל פון דער האנט פון אונזערע פיינט און מיר וועלין שוין צו דיר דינען: (יג) וישלח ה' האט גאט געשיקט דעם ירובעל דאס איז גדעון און בדן מיינט מען שמשון וואס ער איז ארויס גיקומען פון שבט דן און יפתח און שמואל און גאט האט אייך דורך זיי מציל גיוועזן פון די הענד פון אייערע פיינט פון ארום און איר זענט גיזעסין זיכער און דרום רעכינט דער פסוק דריי שופטים וואס זענען ניט געוועזן גרויסע צדיקים דאס זענען גדעון און שמשון און יפתח און רעכינט ווידער דריי גרעסטע צדיקים פון דער וועלט דאס איז משה און אהרן און שמואל דאס וויל אונז לערנען אז דער ערגסטער אין זיין דור אז עס איז ניט פאר האנדען א בעסערער פון אים זאל מען אים אזוי חשוב האלטין ווי דעם בעסטין אין זיין דור: (יד) ותראו און אז איהר האט געזעהן נחש דער מלך פון עמון קומט אויף אייך מלחמה האלטין ותאמרו האט איהר גיזאגט ניין כלומר מיר ווילען שוין ניט אז דיא שופטים זאלין גיין פאר אונז כי מלך נאר מיר ווילען א מלך זאל איבער אונז קיניגן וה' אבער גאט איז דאך אייער מלך: (טו) ועתה און איצונד הנה המלך אשר בחרתם דאס איז דער מלך וואס איהר האט אויס דער ווילט אשר שאלתם וואס איהר האט באגערט והנה האט גאט גיגעבען איבער אייך איין מלך: (טז) אם תיראו אז איהר וועט זיך פארכטין פאר גאט און איר וועט איהם דינען און איהר וועט פאר נעמען זיין קול און איהר וועט ניט ווידער שפעניגען דיא רייד פון גאט והייתם וועט איהר זיין איהר וועט אקיום האבין און אויך דער מלך וואס ער קיניגט איבער אייך אחר נאך גאט אייער גאט כלומר איהר וועט אקיום האבין פאר גאט: (יז) ואם לא תשמעו און אז איהר וועט ניט פאר נעמען אין גאטס קול און איהר וועט ווידער שפעניגען די רייד פון גאט והיה וועט זיין דער שלאק פון גאט אין אייך און אין אייערע

והיתה יד־יהוה בכם ובאבתיכם : יח גם־עתה
התיצבו וראו את־הדבר הגדול הזה אשר יהוה
עשה לעיניכם: יט הלוא קציר־חטים היום אקרא
אל־יהוה ויתן קלות ומטר ודעו וראו כי־רעתכם
רבה אשר עשיתם בעיני יהוה לשאול לכם מלך :
כ ויקרא שמואל אל־יהוה ויתן יהוה קלת ומטר
ביום ההוא וייראו כל־העם מאד את־יהוה ואת־
שמואל : כא ויאמרו כל־העם אל־שמואל התפלל
בעד־עבדיך אל־יהוה אלהיך ואל־נמות כי־
יספנו על־כל־חטאתינו רעה לשאל לנו מלך :
כב ויאמר שמואל אל־העם אל־תיראו אתם עשיתם
את כל־הרעה הזאת אך אל־תסורו מאחרי יהוה
ועבדתם את־יהוה בכל־לבבכם: כג ולא תסורו כי ׀
אחרי התהו אשר לא־יועילו ולא יצילו כי־תהו
המה: כד כי לא־יטש יהוה את־עמו בעבור שמו
הגדול כי הואיל יהוה לעשות אתכם לו לעם :

איהם דאס זעלביגע איז ביי הקב"ה מיט די יודין, ווען די יודין זענען צדיקים גיט הקב"ה צוא זייא אלץ וואס זייא דארפין מיט אפרייליכע פנים, אונ ער גרייט אלץ אן פאר זיי צו דער צייט מיט גרייניג ארבעט ווי דער פסוק זאגט אם בחקתי תלכו אויב איהר וועט גיין מיט מיינע גיזעץ איהר וועט לערנען תורה, וועל איך געבין רעגין צוא דער צייט אונ די ערד וועט געבין איהרע פרוכט וויא עס שטייט אין אנהייב סדרה בחקתיו, דאס מיינט מען גאט וועט ניט פארלאזין זיין פאלק ווייל זייא זענען זיין נחלה, אבער ווען די יודין זענען ניט פרום, גאט פארלאזט זייא מאקי ניט אבער זיי זענען פארטריבען פון זייער לאנד, אונ ארבעטין שווער אויף זייער שטיקיל ברויט, גאט וואלט זייא אפילו גאר פארלאזט נאר ווייל עס וועט ניט שיין זיין פאר זיין גרויסין נאמען דריבר פארלאזט ער זיי ניט :

פירוש ע"ט

עלטערען : (יח) גם עתה אויך אצונד שטעלט אייך אונ זעהט די דאזיגע גרויסע זאך וואס גאט וועט טאהן פאר אייערע אויגין : (יט) הלא פאר וואר קציר חטים היום היינט איז די צייט וואס מען שניט ווייץ אקרא איך וועל רופען איך וועל מתפלל זיין צוא גאט וועט ער געבין דונערען אונ רעגען אפילו בשעת שניט איז רעגען אסימן קללה אונ עס איז שווער ביא השי"ת צו ברענגען אפורעניות אומ־זיסט פון דעסטוועגין האב איך פארט כח אז איך זאל מתפלל זיין צו גאט וועט ער געבין רעגען אונ אזוי איך אז עס וואלט אויף אייך גיקומען אמלחמה וואלט איך גיקאנט מתפלל זיין אז איהר זאלט דעם פיינט ביא קומען ודעו אונ ווייסט וראו אונ זעהט איהר וועט וויסען אונ וועט זעהן כי אז אייער שלעכטיגקייט וואס איהר האט גיטאהן איז גרויס בעיני ד' אין די אויגען פון גאט : (כ) ויקרא אונ שמואל האט מתפלל גיוועין צוא גאט האט גאט גיגעבען דונערען אונ רעגען אין דעם זעלביגען טאג וייראו האט דאס פאלק זייער גיפארכטען פאר גאט אונ פאר שמואל : (כא) ויאמרו האט נאר דאס פאלק גיזאגט צו שמואל זיי מתפלל צו גאט פאר דיינע קנעכט אונ מיר זאלין ניט שטארבין ווארום מיר האבין גימערט אויף אונזערע זינד אונ מיר האבין שלעכטס גיטאן: (כב) ויאמר שמואל האט שמואל גיזאגט צום פאלק אל תיראו איר זאלט ניט פארכ־טען אך אל תסורו נייערט איר זאלט ניט אפ קערען פון גאט ועבדתם אונ איהר זאלט דינען גאט מיט גאר אייער הארצען : (כג) ולא תסורו אונ איהר זאלט ניט אפ קערען פון גאט כי ווארום אז איהר וועט יא אפ קערען פון גאט וועט איהר זיך דער נאך קערען אחרי התהו נאך אזעלכע זאכין וואס איז נישט אשר לא יועילו וואס זייא קאנען ניט העלפען אונ זייא קאנען ניט מציל זיין זייא זענען וויסט : (כד) כי ווארום לא יטוש ד' גאט וועט ניט פארלאזין זיין פאלק פון וועגין זיין גרויסין נאמען ווארום גאט האט גיוואלט אדער ער האט גישווארין ער זאל אייך מאכין צו זיך פאר אפאלק:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום וההפטרה ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך יאל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום:

נסר שהוא נתון על פי תנור חדש ועודף מכל צדדיו בפותח טפח. טומאה תחתיו כלים [א] שעל גביו טהורים, טומאה על גביו כלים שתחתיו טהורים. ובישן טמא, רבי יוחנן בן נורי מטהר. נתון על פי שני תנורים, טומאה ביניהם הם [ב] טמאים. ר' יוחנן בן נורי מטהר: ב סרידה שהיא נתונה על פי התנור מוקף צמיד פתיל. טומאה תחתיו או על גביו [ג] הכל טמא. כנגד [ד] אוירו של תנור טהור. טומאה כנגד אוירו של תנור כנגדו עד הרקיע טמא: ג נסר שהוא נתון על פי תנור ישן יוצא מזה ומזה טפח אבל לא מן

נסר שהוא נתון על פי תנור חדש. שלא הוסק דלא מקבל טומאה והתנור העומד בחלל או בגינה איירי: בפותח טפח. שהנסר רחבו יוצא חוץ לתנור טפח סביב מכל צדדיו: שעל גביו. שע"ג הנסר: טהורים. כיון שהתנור טהור נצולים הכלים וכן אם טומאה ע"ג הנסר וכלים תחת הנסר: ובישן. כגון שהוסק התנור דמקבל טומאה: טמא. התנור (א) שאין הנסר מצילו וכ"ש כלים שתחת הנסר ושעל הנסר וטעמא דמתניתין דכלים נעשים אהלים לטמא אבל לא לטהר הלכך חדש דלאו כלי הוא מציל ישן דכלי הוא אינו מציל: ורבי יוחנן בן נורי מטהר. דוקא בתנור (ב) אבל בכלים מודה דטמאין, הכי איתא בתוספתא: נתון על שני תנורים. ראש הנסר על הכיר זה וראש הנסר על תנור אחר וטומאה בין שני התנורים ובתנורים ישנים איירי ואזדו רבנן לטעמייהו ורבי יוחנן בן נורי לטעמיה, ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי: ב סרידה. כמין סבכה של חרס תרגום מעשה רשת עובד סרדה והיא הלקה (ג) ועודפת חוץ לתנור טפח מכל צד: הכל טמא. כלים שתחתיה ושעל גבה חוץ מכלים שעל גבה כנגד אוירו של תנור לפי שהאהל מביא טומאה תחתיה כל סביב התנור וחוזרת ובוקעת למעלה ואף כשהטומאה למעלה בוקעת למטה ומשכת סביב וחוזרת ובוקעת למעלה: כנגד אוירו של תנור טהור. שהרי הוא מוקף צמיד פתיל ומפסיק: כנגדו עד הרקיע טמא. אבל מה שתחתיו טהור: ג נסר. שהוא ארוך וצר וכשהוא נתון ע"פ התנור יוצא טפח מן המזרח וטפח מן המערב ודרום וצפון

[א] שע"ג כו'. הכל שבתוך התנור (וכ"ש תחתיו) טמאים מ"ד אהלים שגלגל: כלים, הר"ב. (א) דהכה"ג שהטומאה מתפשטת סביב לתנור מכל צד אמרינן אפי' מן הצד אדם וכלים כמאן דליתנהו דמי לטמא ולא לנסר ומתפשטת הטומאה תחת כל הנסר אפי' כנגד פי התנור וכיון שהתנור פתוח נכנסת הטומאה לתוכו, הר"ב (ב) כיון דאין בין פי התנור לנסר טפח הו"ל כמגדל וכוורת שבפתחה ואין בין פיהם לשקוף טפח דאין טומאה נכנסת להם ולא בעי למיד פתיל אלא היכא דאיכא טפח בין פי הכלי לגג שעליו אבל בכלים מודה דנעשים אהל לטמא ות"ק ס"ל דנזכו גם בתנור דלא נימרו שהתנור מפסיק בין הטומאה שלא לעבור לצד אחר, הר"ב: [ב] טמאים. התנורי' וכ"ש כלי' שתחת הנסר דנעודף טפח מיירי, הר"א: (ג) וטעמא דכשיש לה לזבזבי הוא דחשיבא לחוץ והוללא אבל כשאין לה לזבזבי לא חשיבא ואינה חוללת הר"ש. וקשה דבצ"ו פ"ס שמעינן דסרידה שאין לה גפיים חוללת ולא כשיש לה גפיים. ומהר"ם כתב על פי תוספתא דמיירי בסרידה שאין לה לזבזבי דמזי לשכיבה וכל המטמא מדרס מטמא מ"מ לכך אינה חוללת אבל כשיש לה לזבזבי (ולא כר' רוהוסיה דאל"כ מטמא טמאת כלי קיבול) דלא חזי לשכיבה חוצן וכיון דהתנור מוקף למיד פתיל דמי לנדבך הנתון ע"ג אבנים דרפ"ו, ועתוי"ט: [ג] הכל כו'. כלומר הכל טמא חוץ מכנגד אוירו של תנור, מהר"ם: [ד] אוירו כו'. כלומר על הסרידה אשר על אויר התנור לא על

פרק יב א נסר שהוא נתון על פי תנור חדש אברעט וואס ליגט אויף א נייעם הויבין, וואס מען האט איהם נאך ניט געברענט, אונ דער הויבין שטייט אין אהויף אדער אין אגארטין ועודף מכל צדדיו בפותח טפח אונ דיא ברעט איז ברייטער פאר דעם הויבין פון יעדער זייט מיט אטפח טומאה תחתיו אונ אטומאה ליגט אונטער די ברעט כלים שעל גביו דיא כלים וואס אויף דיא ברעט טהורים זענען טהור טומאה על גביו אויב אטומאה ליגט אויף דיא ברעט כלים שתחתיו דיא כלים וואס אונטער דיא ברעט טהורים זענען טהור ובישן אונ ביא אאלטין הויבין וואס ער איז שוין געטריקנט געווארין טמא איז דער הויבין אויך טמא. אויב דיא טומאה ליגט אויף די ברעט אדער אונטער דיא ברעט, רבי יוחנן בן נורי מטהר זאגט דער הויבין איז טהור נתון על פי שני תנורים אויב דיא ברעט ליגט אויף צוויי הויבינס, איין עק ברעט ליגט אויף דעם הויבין אונ איין עק ברעט ליגט אויף דעם אנדערין הויבין, אונ דיא הויבינס זענען אלטע טומאה ביניהם אונ אטומאה ליגט צווישין דיא ביידע הויבינס הם טמאים דיא הויבינס זענען טמא, רבי יוחנן בן נורי מטהר זאגט ביידע הויבינס זענען טהור:

ב סרידה שהיא נתונה על פי התנור אברעט פון ערד געברענט אין אהויבין. אונ אין דיא ברעט איז דא לעבעלאך דאס הייסט סרידה, אויב דיא סרידה ליגט אויף אהויבין צו גידעקט אונ זיא איז ברייטער וויא דער הויבין אטפח אין יעדער זייט מוקף צמיד פתיל אונ דיא ברעט איז גוט בהעפט צום הויבין טומאת תחתיו או על גביו אויב דיא טומאה ליגט אונטער דיא שטיק ברעט וואס איז ברייטער וויא דער הויבין אדער זיא ליגט אויף דיא שטיק ברעט וואס איז ברייטער וויא דער הויבין הכל טמא איז אלץ טמא. וואס עס ליגט אויף דיא שטיק ברעט וואס איז ברייטער וויא דער הויבין, אדער וואס עס ליגט אונטער די שטיק ברעט וואס איז ברייטער וויא דער הויבין איז אלץ טמא כנגד אוירו של תנור טהור אונ דיא כלים וואס ליגען אויף דיא ברעט גענגין דיא לאך פון הויבין זענען טהור טומאה כנגד אוירו של תנור אויב דיא טומאה ליגט אויף דיא ברעט גענגין דיא לאך פון הויבין כנגדו עד הרקיע טמא וואס עס איז גענגין דיא טומאה ביז צום הימעל איז טמא, אונ וואס עס ליגט אונטער די ברעט איז טהור:

ג נסר שהוא נתון על פי תנור ישן אברעט וואס ליגט אויף אאלטען הויבין יוצא מזה ומזה טפח אבל לא מן הצדדים אונ דיא ברעט איז לאנג אונ שמאהל עס גייט ארויס פון דער נייט הויבין אטפח אונ פון דיא אנדערע זייט הויבין אטפח דאס הייסט אין מזרח אונ אין מערב.

הצדדים. טומאה בצד זה כלים שבצד השני טהורים. רבי יוסי מטמא. הבטח אינו מביא את הטומאה. היה בו זיז, ר"א אומר אינו מביא את הטומאה. ר' יהושע אומר רואים את הבטח כאלו אינו, והזיז העליון מביא את הטומאה: ד סנדל של עריסה שפחתו בתוך הבית, אם יש בו פותח טפח [ה] הכל טמא (נ"א מביא את הטומאה) ואם לאו [ו] מונין בו כדרך שמונין במת: ה קורות הבית והעליה שאין עליהם [ז] מעזיבה והם מכוונות. טומאה תחת אחת מהן תחתיה טמא.

אינו יוצא: טומאה בצד זה. תחת הכסר במזרח או במערב: כלים שבצד השני טהורים. דאין מקום לטומאה לעבור שאין הכסר עודף מן הצפון ומן הדרום: ורבי יוסי מטמא. קסבר אין תנור מפסיק, ואין הלכה כר' יוסי: הבטח. יש ספרים שגורסים אבטה והוא בנין עשוי כעין אמבטי שבמרחצאות שנותנין בהם מים לרחיצה וכסר נתון עליו לתקרה והכסר עודף משני צדדים ואם הטומאה מצד זה אין יוצא לצד אחר לפי שהבטח חוצץ: היה בו זיז. היתה קורה יוצאה למעלה מן הבטח מן המזרח למערב: רואין את הבטח כאלו אינו. שאע"פ שהבטח חוצץ בכסר גבי זיז אינו חוצץ (ד), והלכה כרבי יהושע: ד סנדל של עריסה. עריסה של תינוק רגילים להניח תחת רגליה כעין סנדל של מתכת לנוי או בשביל שלא ירקבו: שפחתו בתוך הבית. שנפחת הגג של עליה (ה) שהעריסה נתונה עליו ונראה סנדל העריסה בתוך הבית מן הפחת שבגג וטומאה בתוך הבית: אם יש. במקום הפחת פותח טפח: מביא את הטומאה. מן הבית לעליה: ואם לאו. שאין שם פותח טפח: מונין בו כדרך שמונין במת. שהסנדל והעריסה טמאים טומאת ז' כדין כלים בכלים והתינוק טמא טומאת ערב כדתנן בפ"ק השלישי בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב: ה מעזיבה. טיט וצרורות שרגילים לשום ע"ג קורות: ומכוונות. קורה העליונה כנגד התחתונה וכל אחת יש בה רוחב טפח: תחתיה טמא. ושעל גבה טהור שהקורה חוצצת וה"מ כשיש בקורות פותח טפח שהן רחבות טפח אבל אין רחבות טפח לא מביאות טומאה ולא חוצצות וכמאן דליתנהו דמי וכמלא טומאה כאלו עומדת

אויר העגול היוצא מפי הפכ כ, הר"מ: (ד) כיון דהזיז עבוית להפסיק חוב האמבטי בעל האמבטי לגביה ספי מלגבי כסר, מהר"ם ועתוי"ט: (ה) משמע שנפחת מאליו וקשה דהר"ש דלקמן מחלק בין עושה לנעשה, והר"מ והר"ש כתבו סנדל שפחת מעזיבה שיעורו בפ"ע כשהם מאליו שיעורו כמלא אגרוף וכ"כ מהר"מ דמתניתין דיקא נפחת ולא כשפחתו: [ה] הכל כו'. שעלייה וכל מה שבה מכלים. הר"מ: [ו] מונין כו'. וקשה דהא תנן בפ"י מ"ב גבי ארובה שאין בה פ"ט טומאה בבית נתן את רגלו טהורה, וי"ל דמיירי כשהסנדל נתון בפחת מעזיבה בחליו של מטה הנדונית מחלה על מחלה כדלעיל בפ"ו מ"ד אפי' שטומאה כנגד הנקב נ"א עירב את הטומאה שכל דבר שנכנס בעובי המעזיבה וממלא הפחת ויושב שם מהתקרה הוא חשוב ואין אומרי' בו עירב את הטומאה, כ"מ בשם מהרי"ק וע' תוי"ט: [ז] מעזיבה. ולא נסרים אלא

און פון דיא צוויא זייטען צפון און דרום איז דיא ברעט גלייך מיט דעם הויבין, נאר גוט פאר מאכט טומאה בצד זה כלים שבצד השני טהורים אויב דיא טומאה ליגט אויף דיא שטיק ברעט אדער אונטער דיא שטיק ברעט, וואס איז גרעסער ווי דער הויבין אין דער זייט, אין מזרח, און אויף די שטיק ברעט אדער אונטער די שטיק ברעט וואס איז אויף די אנדערע זייט אין מערב זייט גרעסער וויא דער הויבין ליגט כלים, זענען דיא כלים טהור, רבי יוסי מטמא זאגט דיא כלים זענען טמא הבטח אגרוב אין דיא ערד גימאכט ווי אוואנע צום באדין זיך איינוויינג, און אויף דיא גרוב ליגט אברעט, פון צוויי זייטין אין מזרח און אין מערב איז דיא ברעט לייננער ווי דיא גרוב און צפון מיט דרום איז דיא ברעט גלייך מיט דיא גרוב. אויב אטומאה ליגט אויף דיא ברעט אין מזרח זייט און כלים ליגען אין מערב זייט אויף דיא ברעט [אדער פאר קערט] אינו מביא את הטומאה ברייננט ניט די טומאה פון מזרח צו מערב היה בו זיז אויב איבער די ברעט אין די הייך גייט ארויס אבעליק פון וואנט, און דער בעליק איז אין צפון און אין דרום ברייטער וויא דיא אונטערשטע ברעט, רבי אליעזר זאגט אינו מביא את הטומאה דער בעליק ברייננט ניט דיא טומאה פון מזרח צו דיא כלים וואס אין מערב, רבי יהושע זאגט רואים את הבטח כאלו אינו מיר זעהן דיא וואנע גלייך ווי זיא איז ניטא והזיז העליון מביא את הטומאה און דער אויבערשטער בעליק ברייננט דיא טומאה אויף די כלים: ד סנדל של עריסה דער שוך פון אוויגעל, ביי אוויגעל פון אקינד מאכט מען אונטער די פיס אזוי ווי אייזערנע שיכלאך פון שיינקייטוועגין, און די וויגעל איז געשטאנען אויף דיא אויבערשטע שטוב שפחתו בתוך הבית און דיא בעלקעס פון דיא אויבערשטע שטוב האט מען איינגיבראכין אין דיא אונטערשטע שטוב אבין זעהט מען די אייזערנע שיכלאך אין דיא אונטערשטע שטוב, און אטומאה ליגט אין דיא אונטערשטע שטוב אם יש בו פותח טפח אויב דיא לאך פון בעלעק איז ברייט אטפח און לאנג אטפח, גייט ארויף די טומאה פון די אונטערשטע שטוב אין דיא אויבערשטע שטוב הכל טמא אלץ וואס אין דיא אויבערשטע שטוב איז טמא ואם לאו און אויב עס איז ניט ברייט אטפח אדער עס איז ניט לאנג אטפח מונין בו כדרך שמונין במת ציילט מען די טומאה וערשטע, צווייטע, דריטע] אזוי וויא מען ציילט אז מען רירט אן אמת, דיא שיך פון דיא וויג און דיא וויג זענען טמא זיבען טאג, און דאס קינד וואס ליגט אין וויג איז טמא ביז נאכט: ה קורות הבית והעליה שאין עליהן מעזיבה דיא בעלקעס פון שטוב און דיא בעלקעס פון בורים וואס זיי זענען ניט בעקלעבט פון אויבין מיט ליים און ניט באשלאגין מיט ברעטער והן מכוונות און די בעלקעס זענען גלייך איינער איבער דעם אנדערין, און זיא זענען ברייט יעדער בעלעק אטפח טומאה תחת אחת מהן

באויר: ביניהן טמא. שתחת התחתונה ושעל העליונה טהורים שהתיכן חוללות: כנגדו עד הרקיע טמא. ושתחת כולן טהור: כבין התחתונות. כנגד אויר התחתונות ורחבן כשיעור אויר שביניהן שאם תעלה את התחתונות או תוריד את העליונות נמצא הכל כתום (ו): תחת כולם טמא. כאלו היתה תקרה שוה ועל גבן טהור: ו תחת כולה. כל כלים שתחתיה טמאים דמביאה טומאה לכולה ושעל גבה טהורים דחוללת בפני הטומאה: ואם לאו. שאינה רחבה טפח: בוקעת ועולה. דאם טומאה תחתיה כלים שעל גבה כנגד הטומאה טמאים: בוקעת ויורדת. דאם טומאה על גבי כלים שתחתיה כנגד הטומאה טמאים: היקפה שלשה טפחים. דכל שיש ברחבו טפח יש בהיקפו שלשה טפחים שכן אמרו בד"ה בים (ז) שעשה שלמה י' באמה משפתו אל שפתו עגול סביב וקו ל' באמה יסוב אותו סביב: ז עמוד שהוא מוטל לאויר. עמוד עגול שמושלך בארץ ושוכב על עגולו באויר כגון באבר או בגינה ומאמצע העגול הוא מתחיל להאהיל על הארץ והולך ומתקצר מכאן ומכאן עד תחתיתו שסמוך לארץ לענין הבאת

בין התחתונה לעליונה ביניהם טמא. על גבי העליונה כנגדו עד הרקיע טמא. היו העליונות כבין התחתונות, טומאה תחת אחת מהן תחת כולם טמא. על גביהן כנגדו עד הרקיע טמא: ו קורה שהיא נתונה מכותל לכותל וטומאה תחתיה. אם יש בה פותח טפח מביאה את הטומאה תחת [ח] כולה, ואם לאו טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. כמה יהא בהיקפה ויהא בה פותח טפח בזמן שהיא עגולה היקפה שלשה טפחים בזמן שהיא מרובעת [ט] ד', שהמרובע יותר על העיגול [י] רביע: ז עמוד שהוא מוטל

דתרא נקט, ועתוי"ט: (ו) וגוד אסיק וגיד אחית הל"מ וכתנאי שיהא רוחב הקורה טפח ובינייהם אויר טפח, הר"מ: [ח] כולה. אע"פ שקלתה פתוחה מטפח מפני שקלתה מקלת אהל הוא, הר"מ. דאל"כ ניהני מביאה את הטומאה והו לא, כ"מ: (ז) מהים דלא הוי כטעמא שהמרובע כו' דהיהו גופיה קשה מנלן לכך מביא מקלת. תמיהני והיה לו להביאו מס"א ז' דקדים: [ט] ד'. וקשה דלגופיה לא איצטריך דכשמדד לד א' ל"ל למדוד עוד הנ' לדדי' ולאמצעי' דמרובע יתר כו' אינו במשמע דא"כ הרי זה בא ללמד ונמצא נמד: [י] רביע. דהא כל עיגול שרה אמה היקפו ג' ומרובע של אמה היקפו ד', רש"י ועתוי"ט: (ח) כלומר ממקום אמצעו שאנם מתקצר והולך ונעשה מקום אלול: (ט) כלומר אע"פ שהטומאה אינו במקום שיש

טומאה בעינן טפח על טפח ברום טפח מרובע ואם יש כאן לצד ההון מתחתיו רום טפח (ה) אע"פ שלמטה בסמוך במקום שכיבתו לארץ אין רום טפח כולו מטמא באהל דנידון כשיפוע אהלים (ט) ועמוד עגול כשיש בהיקפו עשרים וארבעה טפחים נמצא רחבו שמנה טפחים דכל שיש ברחבו טפח יש בהיקפו שלשה טפחים ונמצא דיכול אדם לרבע תחת דפנו שמכאן ומכאן טפח על טפח ברום טפח שהרי כשיש כאן רבוע של שמנה על שמנה אם תעשה בתוכו עגול של שמנה נמצא הזויות עודפים שמנה חומשים לכל קרן וקרן דכל אמתא ברבוע אמתא ותרי חומשי

אויב אונטער איינעם פון דיא בעלקעס ליגט א טומאה תחתיה טמא אלין וואס עס ליגט אונטער דעם בעלעק איז טמא, און וואס איבער דעם בעלעק איז טהור בין התחתונה לעליונה און אויב די טומאה ליגט צווישן דעם אונטערשטען און דעם אובערשטען בעלעק ביניהם טמא אלין וואס עס ליגט צווישן די בעלקעס איז טמא, און וואס עס ליגט אונטער דעם אונטערשטען בעלעק און איבער דעם אובערשטין בעלעק איז טהור על גבי העליונה און אויב דיא טומאה ליגט איבער דעם אויבערשטין בעלעק כנגדו עד הרקיע טמא אלין וואס געגין דעם בעלעק ביז צום הימעל איז טמא און וואס עס ליגט צווישן דעם אונטערשטין און דעם אויבערשטין בעלעק און וואס עס ליגט אונטער דעם אונטערשטין בעלעק איז אלין טהור היו העליונות כבין התחתונות אויב דיא אויבערשטע בעלקעס זענען געגען דעם אויר וואס צווישן צווייא אונטערשטע בעלקעס, אויב מען וואלט אראפ לאזין דיא אויבערשטע בעלקעס וואלטין זיך אלע בעלקעס פאר גליכט טומאה תחת אחת מהן אויב אונטער איין בעלעק ליגט א טומאה תחת כלם טמא אלין וואס עס ליגט אונטער אלע בעלקעס איז טמא און וואס עס ליגט איבער די בעלקעס איז טהור על גביהן און אויב די טומאה ליגט אויף דיא בעלקעס כנגדו עד הרקיע טמא אלין וואס ליגט געגען די בעלקעס ביז צום הימעל איז טמא און וואס עס ליגט אונטער דיא בעלקעס איז טהור:

ו קורה שהיא נתונה מכותל לכותל א בעלעק וואס ליגט פון איין וואנט ביז צו דיא אנדערע וואנט טומאה תחתיה אויב אונטער דעם בעלעק ליגט א טומאה אם יש בה פותח טפח אויב דער בעלעק איז ברייט א טפח מביאה את הטומאה תחת כולה ברייננט דער בעלעק דיא טומאה אויף אלין וואס עס ליגט אונטער איהם, און וואס עס ליגט איבער דעם בעלעק איז טהור ואם לאו און אויב דער בעלעק איז ניט ברייט א טפח טומאה בוקעת ועולה שפאלט די טומאה דורך דעם בעלעק אין די הייך, אויב די טומאה ליגט אונטער דעם בעלעק אלין וואס עס ליגט איבער דעם בעלעק נעגין דיא טומאה איז טמא בוקעת ויורדת און דיא טומאה שפאלט אראפ אין דער נידער, אויב די טומאה ליגט אויף דעם בעלעק אלין וואס עס ליגט אונטער דעם בעלעק נעגין די טומאה איז טמא כמה יהיה בהיקפו וויפיל זאל האלטין דער **בעלעק** ארום ויהא בה פותח טפח מען זאל וויסען אז די ברייט איז א טפח בזמן שהיא עגולה אויב דער בעלעק איז קיילעכדיג היקפה שלשה טפחים דארף האלטין דיא גרעב ארום דרייא טפחים בזמן שהיא מרובעת און אויב דער בעלעק איז פיר קאנטיג ארבעה דארף האלטין די גרעב ארום פיר טפחים שהמרובע יתר על העגול רביע ווארום אפיר קאנטיגע זאך איז מער ווי א קיילעכדיגע מיט א פערטיל: ז עמוד שהוא מוטל לאויר

באלכסונה כמלא האלכסון עודף על הרוחב ט"ז חומשים תן מהם מחלה לקרן זה ומחלה לקרן זה הרי לכל א' שמונה חומשים ואם באת לעשות בקרן זוית שחוץ לעגול רבוע של טפח על טפח כמלא אלכסונו עודף על רחבו שני חומשים וכמלא מדת אלכסונו ז' חומשים לא כשתייר בו יותר על הגורך אלא חומש אחד ומשום חומש אחד לא דק (י) ועוד דכל אמתא ברבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונה אינו מכוון לגמרי שהסר ממנו מעט: ח מודבק לאספופה.

שהאסקופה רחבה וטומאה מודבקת באסקופ' מן המשקוף ולחוץ רבי אליעזר חשיב כל האסקופה כבית הילכך מטמא את הבית ורבי יהושע סבר מן המשקוף ולחוץ אין האסקופה חשובה כבית, והלכה כרבי יהושע: ידון מחצה למחצה. מחציה של אסקופה ולפנים כלפנים והבית טמא מחציה ולחוץ כלחוץ והבית טהור מהלה על מהלה הבית טמא: מודבק למשקוף. תחת המשקוף מן המשקוף ולחוץ: הבית טמא. דאפי' מן המשקוף ולחוץ חשוב בית: ורבי יוסי מטהר. דלא חשוב ליה כבית (יא), ואין הלכה כרבי יוסי: ר"א מטמא. דחשיב כל האסקופה כבית: מטפח ולמטה טהור. דכקרקע דמי: מטפח ולמעלן טמא. ואף ע"ג כשמודבק לאסקופה מטהר רבי יהושע את הבית הכא כשהטומאה בבית מטמא רבי יהושע באסקופה מטפח ולמעלה משום דדרך טומאה לצאת ולא לכנוס והלכה כרבי יהושע:

לאויר. אם יש בהיקפו כ"ד טפחים, מביא את הטומאה תחת דפנו, ואם לאו טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת: ח כזית מן המת מודבק לאסקופה, רבי אליעזר מטמא את הבית, רבי יהושע מטהר. היה נתון תחת האסקופה ידון מחצה על מחצה. מודבק למשקוף, הבית טמא. רבי יוסי מטהר. היה נתון בתוך הבית, הנוגע במשקוף טמא. הנוגע באסקופה, רבי אליעזר מטמא, רבי יהושע אומר [כ] מטפח ולמטן טהור מטפח ולמעלן טמא:

תוס"ט: (י) נ"ל דר"ל דהתנא לא דק הכל נריכא א"נ כ"ד ממש רק שיוכל לרבע המחיו תוס"ט דאל"ב היכי סמכי' ל"ד לסקל בכל הורה ולמעין המדויק של הר"ע א"ש דכדוקא הוא, עתוי"ט: (יא) וכשיטתים בפ"א מ"ז ור' יוסי ור' יהושע במקדש שיסס, ומתוי"ט: [כ] מטפח כו'. וכיולא בזה מלמטו כו' בפ"ט מס"ו ועי"ש:

אקיילעבדיגער קלאץ ליגט אויף די ערד, אין אזוי א ארט וואס דארט איז אן אדאך. און אויף דיא ערד אונטער די קיילעבדיגע ברייט ליגט אטומאה גאר מען דארף וויסען אויב אונטען איז ברייט אטפח אינ הויך אטפח; מעסט מען אם יש בהיקפו עשרים וארבעה טפחים אויב די גרעב פון קלאץ ארום איז פיר און צוואנציג טפחים מביא את הטומאה תחת דפנו ברייננט דאס די טומאה אונטער די גאנצע וואנט פון קלאץ, וואס עס ליגט אונטער דיא וואנט איז טמא און איבער דיא וואנט איז טהור ואם לאו און אויב די גרעב ארום איז ניט פיר און צוואנציג טפחים טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת שפאלט די טומאה אין די הייך, און אלץ וואס עס ליגט איבער דעם קלאץ גענען דיא טומאה איז טמא, און דיא טומאה שפאלט אראפ אין דער נידער, אויב דיא טומאה ליגט אויף דעם קלאץ אלץ וואס עס ליגט אונטער דעם קלאץ גענין די טומאה איז טמא (זיין בהרע"ב): ח כזית מן המת מודבק לאסקופה אשטיקעל פלייש פון אמת גרוים וויא א איילבירט ליגט אויף דיא שוועל פון שטוב און איבער דיא שוועל איז ניטא קיין בעלעק, רבי אליעזר מטמא את הבית זאגט אלץ וואס אין שטוב איז טמא, רבי יהושע מטהר זאגט אלץ וואס אין שטוב איז טהור היה נתון תחת האסקופה אויב דיא טומאה ליגט אונטער דיא שוועל ידון מחצה למחצה ווערט גירעכינט העלפט אויף העלפט, אויב דיא טומאה ליגט אינטער דיא העלפט שוועל אויסווייניג צו איז אלץ וואס אין שטוב טהור, און אויב די טומאה ליגט אונטער די העלפט שוועל איננווייניג צו איז אלץ וואס אין שטוב טמא, און אויב דיא טומאה ליגט ריכטיג אין מיטען שוועל איז אלץ וואס אין שטוב טמא מודבק למשקוף אויב איבער די שוועל איז דא אבעלעק און די טומאה איז אנגיקלעבט צום בעלעק אונטען גענען דיא שוועל הבית טמא אלץ וואס אין שטוב איז טמא, רבי יוסי מטהר זאגט אלץ וואס אין שטוב איז טהור היה נתון בתוך הבית אויב די טומאה ליגט אין שטוב הנוגע במשקוף טמא ווער עס רירט אן דעם בעלעק וואס איבער דיא שוועל איז טמא הנוגע באסקופה ווער עס רירט אן די שוועל, רבי אליעזר מטמא זאגט ער איז טמא, רבי יהושע זאגט מטפח ולמטן טהור אויב מען האט אנגערירט פון אטפח אן און נידעריגער צו דיא ערד דאס מיינט מען דעם ערשטען טפח פון די שוועל איז מען טהור מטפח ולמעלן טמא און אויב מען האט אנגערירט פון אטפח און העכער איז מען טמא:

רש"י גמרא נדה דף כב ע' תוספות

ולפלוג נמי ר' יהודה המפלת כמין דגים. ולפלוג נמי ר' יהודה בהא. ליפלוג נמי רבי יהודה בהא. וכימא כין הבעלה וקליפה לא

המפלת כמין דגים אויב אאשה האט מפיל גיוועןֹ (עס איז פון איהר ארויס געפאלין אשטיק) וואס עס זעהט אויס אזוי ווי פיש, איז דער דין אויב עס איז מיט דיא שטיק ארויס געגאנגען בלוט אויך, איז די אשה טמא, און אויב עס איז קיין בלוט ארויס געגאנגען, איז דיא אשה טהור. פרעגט דיא גמרא ולפלוג נמי רבי יהודה בהא זאל רבי

סלין דליפלוג רבי יהודה דשופטין כינסו ולא שייך בהו פתיחת קבר :

אמר ריש לקיש במחלוקת שנויה ורבנן היא. ור' יוחנן אמר אפילו תימא רבי יהודה ע"כ לא קאמר רבי יהודה התם אלא גבי חתיכה דעביד דם דקריש והוי חתיכה אבל בריה לא הוי, ולהך לישנא דא"ר יוחנן דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם קמיפלגי ליפלוג נמי ר' יהודה בהא. מאן דמתני הך לישנא מתני הכי. רבי יוחנן ור"ל דאמרי תרווייהו במחלוקת שנויה ורבנן היא:

כך וכו' כך טעמא דהא טעמא דר"י אוקמיה דא"א לפתיחת הקבר בלא דם: במחלוקת שנויה. משנה זו שנויה במחלוקת דלאו סתמא ודברי הכל היא אלא רבי יהודה פליג: והוי חתיכה. דטעמא לאו משום פתיחת הקבר בלא דם הוא אלא בחתיכה עצמה ס"ל דהוי דם וכגון שהיא מארבעת מיני דמים :

יהודה בײ דעם דין אויך קריגען אונ זאגען זייא עס איז ארויס געגאנגען פון איהר בלוט אונ זיי עס איז ניט ארויס געגאנגען פון איהר בלוט איז זיא אלץ טמא, אזוי ווי ער זאגט אין אנהייב משנה אמר ריש לקיש במחלוקת שנויה ורבנן היא האט ריש לקיש גיזאגט רבי יהודה קריגט טאקי אויף דעם דין אויך, אונ ער זאגט אפילו פון איהר איז קיין בלוט ארויס געגאנגען איז זיא אויך טמא, אונ וואס דיא משנה זאגט אויב פון איהר איז ארויס געגאנגען בלוט איז זיא טמא אונ אן בלוט איז זיא טהור, אזוי זאגין דיא רבנן ורבי יוחנן אמר אפילו תימא רבי יהודה רבי יוחנן זאגט מיר קענען זאגין אז המפלת דגים זאגט אויך רבי יהודה עד כאן לא קאמר רבי יהודה התם אלא גבי חתיכה נאר ווען זאגט רבי יהודה אפילו עס איז פון די אשה קיין בלוט ארויס געגאנגען איז זיא אויך טמא, נאר אז דיא אשה האט מפיל גיווען א שטיק, ווייל עס קען זיין אז דיא שטיק איז בלוט דעביד דם דקריש והוי חתיכה ווייל בלוט ווערט אמאהל פאר גליווערט אונ עס ווערט א שטיק אבל בריה לא הוי אבער אז דיא אשה איז מפיל אבעשעפעניש למשל אזוי ווי א פיש אדער אזוי ווי איין אנדער זאך, איז רבי יהודה אויך מודה צו דיא רבנן אויב עס איז פון איהר ארויס געגאנגען בלוט איז זיא טמא אונ אן בלוט איז זיא טהור ולהך לישנא דאמר רבי יוחנן דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם קמפלגי אונ נאך דעם לשון וואס רבי יוחנן זאגט אז רבי יהודה מיט דיא רבנן קריגען אויב א אשה קען עפעס גיבארין אונ בלוט זאל ניט ארויס גיין, אדער אז א אשה גיבערט עפעס מוז ארויס גיין בלוט, די רבנן האלטין עס קען זיין אז א אשה זאל עפעס גיבארין אן בלוט, דריבער אויב מיר זעהן בלוט פון די אשה איז זיא טמא אונ אויב מען זעהט קיין בלוט איז זיא טהור, אונ רבי יהודה האלט עס קען ניט זיין אז א אשה זאל עפעס גיבארין אן בלוט, דריבער אפילו מען זעהט קיין בלוט, איז אבער געווים אז עס איז גיוועז בלוט, דריבער איז זיא טמא, איז דאך אבער א קשיא ליפלוג נמי רבי יהודה בהא זאל רבי יהודה קריגען אויף דיא רבנן אויף דעם דין פון המפלת כמין דגים אויך אונ זאל זאגען אפילו זיא האט קיין בלוט גיזעהן איז זיא אויך טמא, ענטפערט דיא גמרא מאן דמתני הך לישנא דער וואס לערנט דעם לשון אז רבי יוחנן זאגט רבי יהודה מיט די רבנן קריגען אויב א אשה קען גיבארין אן בלוט אדער ניין מתני הכי לערנט ער אזוי רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרווייהו במחלוקת שנויה ורבנן היא רבי יוחנן אונ ריש לקיש זאגין ביידע דער דין פון המפלת כמין דגים איז אויך גילערינט גיווארין אין די קריג פון רבי יהודה מיט דיא רבנן, אונ דעם דין אז עס איז דא א אונטערשייד צווישען זיא האט גיזעהן בלוט אדער ניין, דאס זאגין די רבנן, אבער רבי יהודה קריגט אויף דעם, אונ ער האלט אפילו זיא האט קיין בלוט גיזעהן איז זיא אויך טמא:

זוהר ויקהל דף רג ע"ב

ה"ח כיון דעאל שבתא ואתעטר ההוא מדורא כל אינון דלאו קדישא אתטמר ואתכפיין ואפי' אשא דגיהנם וחייבין דגיהנם אית לון נייחא. וכלא תתא ועילא אית להו נייחא. כד נפיק שבתא ומברכין ישראל על נורא כדין נפקין כל אינון דמתטמרן כל חד וחד לאתריה ובגין דלא לאתערא אשא אחרא כתיב לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת. והא אוקמוה אשא דמדבחא אמאי אלא כד עאל שבתא כרוזא קרי בכלהו רקיעין אתתקנו רתיכין אתתקנו משריין לקדמות מאריכון כדין נפיק חד רוחא מסטרא דדרום וההוא רוחא אתפרש על כל אינון חיילין ומשריין דלסטר ימינא ואתלבשן ביה וההוא רוחא אקרי לבושי דיקר דשבתא כדין פתורי דהאי עלמא מתתקן בחד היכלא. וכמה חולקיה דההוא ב"נ דסעודתא דפתוריה אתחזי תמן כדקא יאות וקיימא כלא מתתקנא בלא כסופא אינים כפום חיליה:

הרמב"ם הלכות שבת פ"ט.

(א) הנוטל צפרניו או שערו או שפמו או זקנו הרי זה תולדות גוזז וחייב והוא שיטול בכלי, אבל אם נטלן בידו בין לו בין לאחר פטור. וכן התותך יבלת מגופו בין ביד בין בכלי פטור בין לו בין לאחר, ומותר לחתוך יבלת במקדש ביד אבל לא בכלי, ואם היתה יבשה חותכה אף בכלי ועובד עבודה: (ב) הנוטל שערו בכלי כמה יטול ויהיה חייב, שתי שערות. ואם ליקט לבנות מתוך שחורות אפי' אחת חייב. ציפורן שפירשה רובה וציצין של עור שפרשו רובן אם פירשו כלפי מעלה

(א) הנוטל צפרניו או שערו או שפמו או זקנו אז ער שניידט אפ אום שבת די נעגיל אדער די האר אדער די וואנסעס אדער די בארד הרי זה תולדות גוזז וחייב איז דאס גלייך וויא מען שערט וואל פון אשעפס, איז ער חייב והוא שיטול בכלי דאס איז נאר אז ער האט אפגעשניטען די נעגיל מיט אמעסעריל אונ די האר האט ער אפגעשניטען מיט אשעריל אבל אם נטלן בידו בין לו בין לאחר פטור אבער אז ער האט אפגעשניטען די נעגיל אדער דיא האר מיט דיא הענט סיי זיינע נעגיל אדער זיינע האר אונ סיי דעם חבר'ס נעגיל אדער דעם חבר'ס האר, איז ער פטור וכן התותך יבלת מגופו בין ביד בין בכלי פטור בין לו בין לאחר אונ אז איינער שניידט אפ אום שבת אווארציל (אבראדעווקע) וואס וואקסט אויף זיין קערפער, סיי ער שניידט אפ מיט די האנט סיי ער שניידט אפ מיט אכלי, סייא ער שניידט אפ זיין בראדעווקע סייא ער שניידט אפ זיין חבר'ס בראדעווקע, איז ער אלץ פטור ומותר לחתוך יבלת במקדש ביד אבל לא בכלי אויב אכהן איז שבת אין בית המקדש אונ ער האט דערזעהן אז ער האט אבראדעווקע אויף די האנט מעג ער מיט דיא האנט אראפשניידן דיא בראדעווקע אום שבת, אבער מיט אכלי טאר ער ניט אראפשניידן ואם היתה יבשה אונ אויב דיא בראדעווקע איז טרוקען חותכה אף בכלי מעג ער זיא אפשניידן שבת אפילו מיט אכלי ועובד עבודה אונ ער איז מקריב די קרבנות: (ב) הנוטל שערו בכלי כמה יטול ויהיה חייב אז איינער שניידט אפ זיינע האר מיט אכלי (מיט אשעריל) וויפיל האר זאל ער אפ שניידן אונ זאל זיין חייב שתי שערות. אז ער האט אפגעשניטען צוויא האר איז ער חייב ואם ליקט לבנות מתוך שחורות אפילו אחת חייב אונ אויב ער האט ארויס גענליבן אום שבת ווייסע האר פון שווארצע, אפילו ער האט נאר איין ווייסן האר ארויסגענומען איז ער אויך חייב צפורן שפירשה רובה ציצין של עור שפירשו רובן אויב אנאגיל האט זיך אפ

מספר חסידים סימן צד צה.

הן יקטלני לו איחל ישים אדם אל לבו ויקח משל מן הפרשים ההולכים למלחמה להראות גבורתם במצות אדוניהם ולא ינוסו מפני חרב ונפצעים ונהרגים וכל זה אינו רק מן הכלימה כי החשב כלימה אם ינוסו ובמותם במלחמה לא יקבלו שכר מאדוניהם, אנחנו על אחת כמה וכמה שיש לנו לסבול צרות ויסורים אף להשלים נפשותינו למות על מצות מלכנו אדון כל יתברך שמו:

לעולם אל יבקש אדם מהקב"ה דבר שאינו ראוי כגון שתלד אשתו לשמנה חדשים ויחיה הולד. או יהי רצון שאחיה בכרכי הים, אע"פ שיש יכולת להקב"ה לעשות כן הרי זו תפלת שוא. אסור לקבוע בתפלתו שבח אחר (פירוש לעמידה) אבל כל היום כולו אם רוצה לומר שירות והשבחות תבא עליו ברכה:

הן יקטלני לו איחל איוב האט געזאגט אפילו גאט וועט מיך הרגנן פון דעסטוועגן וועל איך טאן זיין אפענונג צו איהם ישים אדם אל לבו אמענטש זאל זיך נעמען אין הארצין אונ זאל בעטראכטין ויקח משל מן הפרשים ההולכים למלחמה להראות גבורתם במצות אדוניהם אונ זאל נעמען אמשל פון דיא רייטער וואס גייען אין אמלחמה ווייזין זייער שטארקייט ווייל זייער מלך האט אויף זיי געבאטין זיי זאלין גיין אין די מלחמה ולא ינוסו מפני חרב אונ זייא אנטלויפין ניט פאר דעם שווערד ונפצעים ונהרגים זייא ווערין געוואונדעט אונ ווערין גע־הרגעת וכל זה אינו רק מן הכלימה אונ דאס טוהען זיי נאר פאר חרפה כי תחשב כלימה אם ינוסו עס וועט בייזיי זיין אשאנדע אז זיי וועלין אנטלויפין פון דיא מלחמה ובמותם במלחמה לא יקבלו שכר מאדוניהם אונ אז זיי וועלין שטארבין אין די מלחמה וועלין זיי קיין לוינונג האבין פון זייער מלך, ווייל זייא זענען דאך געשטארבין אנחנו על אחת כמה וכמה שיש לנו לסבול צרות ויסורים אף להשלים נפשותינו למות על מצות מלכנו אדון כל יתברך שמו מיר יודין דארפין דאך געוויס ליידין צרות אונ יסורים אונ איבער געבין אונז צום שטארבין וועגין די מצות וואס אונזער מלך הקב"ה האט אונז גיבאטין וואס ער איז דער מלך איבער די גאנצע וועלט לעולם אל יבקש אדם מהקב"ה דבר שאינו ראוי אמענטש זאל קיין מאל ניט בעטין פון הקב"ה אזוי אזאך וואס איז ניט מיט דער נאטור כגון שתלד אשתי לשמונת חדשים ויחיה הולד דהיינו ער זאל ניט בעטין זיין ווייב זאל האבין אקינד צו אכט חדשים אונ דאס קינד זאל לעבין או יהי רצון שאחיה בכרכי הים אדער ער זאל ניט בעטין גאט זאל אים טאן אנס ער זאל זיין אין אמעריקע אריבער פליהען אן אשיף אף על פי שיש יכולת להקב"ה לעשות כן אפילו הקב"ה קען דאס טאן, פון דעסטוועגן זאל ער דאס ניט בעטין ווארום הרי זה תפלת שוא דאס איז א אומזיסטע תפלה, ווייל גאט וועט דאס ניט טאן אסור לקבוע בתפלתו שבח אחר אין שמונה עשרה טאר מען ניט זאגן איין אנדער לויב צו גאט, נאר אזוי ווי עס שטייט אין סדור אבל כל היום כולו אם רוצה לומר שירות והשבחות תבא עליו ברכה אבער א גאנצע טאג אויב ער וויל לויבן גאט. מעג ער זאגן וועלכע לויב ער וויל, און עס וועט קומען אויף איהם ברכות פון הקב"ה:

ומצערות אותו מותר ליטול אותן בידו אבל לא בכלי ואם נטלן בכלי פטור . ואם אינן מצערות אותו אסור לנטלן ביד ואם נטלן בכלי חייב :

גְעריסֶען אונ אַשְׁטיקֶעל הֵיינְגט נָאךְ , אָדֶער שְׁטיקְלִיךְ הויט הָאט זיךְ אָפְּגֶעריסֶען אונ עֶס הֵיינְגט נָאךְ אַבִּיסֶעל אונ דיא זַייט וָואס אִיז אָפּ גְעריסֶען אִיז מֶעהְר ווִיא דִי זַייט וָואס הֵיינְגט אִם פּירשׁי כְּלַפֵּי מַעְלָה וּמְצַעֲרוֹת אותו אויבּ זַייא זָענֶען ארויף גְעריסֶען אונ עֶר הָאט שְׁמֶערְצִין פון דֶעם נָאגִיל אָדֶער פון דִי שְׁטִיקְלַאךְ הויט מוּתָּר לִיטוֹל אוֹתָן בְּיָדוֹ אֲבָל לֹא בִּכְלִי מֶעג עֶר דָאס אָפְּרַייסִין [דֶעם נָאגִיל אָדֶער דִיא שְׁטִיקְלַאךְ הויט] אום שַׁבָּת , מִיט דִיא הֶענְט , אָבֶּער נִיט מִיט אַכֵּלִי וְאִם נְטָלָן בִּכְלִי פָּטוּר אונ אויבּ עֶר הָאט יָא אַרָאפּ גֶענוּמֶען דֶעם נָאגִיל אָדֶער דִי שְׁטִיקְלַאךְ הויט מִיט אַכֵּלִי אִיז עֶר פָּטוּר וְאִם אֵינָן מְצַעֲרוֹת אוֹתוֹ אונ אויבּ עֶר הָאט קֵיין שְׁמֶערְצִין פון דֶעם נָאגִיל אונ נִיט פון דִי שְׁטִיקְלַאךְ הויט אָסוּר לְנוֹטְלָן בְּיָד טָאר עֶר זַייא נִיט אַרָאפּ נֶעמֶען מִיט דִי הֶענְט אום שַׁבָּת וְאִם נְטָלָן בִּכְלִי חַיָּיב אונ אויבּ עֶר הָאט זַייא אַרָאפּ גֶענוּמֶען [אַרָאפּ גֶעשְׁנִיטִין] מִיט אַכֵּלִי אום שַׁבָּת אִיז עֶר חַיָּיב :

אלו שמות הטעמים

פַּשְׁטָא מֻנַּח זַרְקָא מֻנַּח סֶגּוֹל מֻנַּח | מֻנַּח רְבִיעִי מַהְפַּךְ פַּשְׁטָא זָקֵף קָטֹן זָקֵף־גָּדוֹל מֵרְכָא טִפְּחָא מֻנַּח אֶתְנַחְתָּא פָּזֵר תְּלִישָׁא־קְטַנָּה תְּלִישָׁא־גְדוֹלָה קַדְמָא וְאַזְלָא אַזְלָא־גֵרֵשׁ גֵּרְשַׁיִם דַּרְגָּא תְּבִיר יְתִיב פְּסִיק | סוֹף־פָּסוּק : שַׁלְשֶׁלֶת קַרְנֵי פָרָה מֵרְכָא־כְפוּלָה יֵרַח־בֶּן־יוֹמוֹ :

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם :

כללים בדברי רש"י ז"ל

שמורה בבל טוב וערוכה .

לקוחים מדברי המפרשים .

זה אומר בכה, וזה אומר בכה :

(א) כל מקום שפירש רש"י כתרגומו . הנה הוא סותר את העברי . פי' שאין הפשט כמו העברי :

(ב) ואונקלוס תרגם . אז אינו סותר התרגום אלא מפרש דעתו של אונקלוס :

(ג) המתרגם . בכל מקום שהוא . אז סותר התרגום שהוא טעות :

(ד) ותרגומו . אז מביא רש"י ראיה לפירושו שכן הוא :

(ה) וכשהוא כותב התרגום . כגון דחילו או כיולא בו ואינו אומר כתרגומו או תרגום . אז אינו קשה על העברי אלא רוצה ליישב ולפרש לשון התרגום . כגון שאלתי' הוא מפרש שהוא לשון הואלה :

(ו) וכשהוא אומר ואונקלוס תרגם בפנים אחרים . אז לשון המקרא נופל על לשון התרגום אך שמאריך בלשון :

(ז) וכשהוא כותב העברי וגם התרגום . כגון כבד תרגום יקיר ולא אתייקר אז הוא מפרש הפעולה שלא תטעה אחר העברי לומר שהוא גווי אלא שם דבר כמו כי כבד ממך הדבר . וגם כשמשנה לשון תרגום מן העברי לפי לשון התרגום יש לומר כגון ופריעו בארץ וניפוש בארעא ופריעו עבר והתרגום מהפכו להבא . או נקבה שכרך . תרגום פרש אגרך שלא נאמר שהנו"ן שמוש :

ומי שהולך מעת לעת בלי תורה רע מאד והשם י"ת יצילנו מזאת שכל אדם חייב לעסוק בתורה בכל עת ורגע שאפילו מי שעוסק במו"מ ואין לו זמן עכ"פ יקבע עתים לתורה ובפרט שעכשיו בנמצא הספר **חק לישראל** שבו כלול תנ"ך גמרא ואגדה משניות וזוהר ואין צריך שהות רק חצי שעה ומה תירוץ יש על זה ומה יענה האדם כשידונו אותו ע"ד פוטר מים ראשית מדון ומה תירוץ יהיה לו על זה למה לא קבעת עיתים לתורה היה לך לקבוע עכ"פ איזה עת לתורה

קיצור שלחן ערוך קנא

ד הרוצה לשמור, א"ע מחטא זה, ישמור את פיו מניבול פה, משקרים, מרכילות ומלה"ר ומליצנות. וכן ישמור את אזנו משמוע דברים כאלו. גם יהא זהיר לקיים נדריו, ולא ירבה בדאגה, וגם יהא זהיר מהרהורים רעים. וקודם שהולך לישן (א) יעסוק בתורה, או יאמר ארבעה מזמורי תהלים הראשונים (עיין לעיל סימן קל"ב סעיף ה'). ויזהר שלא לישן בחדר יחידי:

לחם הפנים

הגהות מכעהמ"ח מסגרת השלחן

(א) יעסוק בתורה. איתא בספרים דלימוד משניות מסוגל לנשמה כדלעיל סי' א' ס"ה ועי' לעיל בסי' כ"ז ס"ג דטוב ללמוד בספר חק לישראל דבר יום ביומו. והנה עמדנו למנין בשיתא סדרי משנה ו"א"נו כי משניות אלו הסרים בהספר חק. (סדר זרעים) מעשרות, מעשר שני, חלה, ערלה, בכורים: (סדר מועד) שקלים, יומא, ראש השנה, תענית, מגילה, מועד קטן, חגיגה: (סדר נשים) נדרים מן פרק ד' ולהלן, נזיר: (סדר נזיקין) מכות, עדיות, אבות, הוריות: (סדר קדשים) בכורות מן פרק ד' ולהלן, ערכין, תמורה, כריתות. מעילה, תמיד עד פרק ד': (סדר טהרות) כלים. נגעים מן פ"ק י"א ולהלן, טהרות, נדה, מכשירין, זבים, טבול יום, עוקצים: והם עולים בס"ה שני מאות פרקים. והנה עצה היעוצה לסיים בכל שנה לימוד שיתא סדרי משנה כשילמוד בספר חק לישראל דבר יום ביומו, ואם לא יהיה לו פנאי באיזה יום ישלים בלילה או ביום שאח"כ (גם ישלים בשנה שאינה מעוברת המשניות של הסדרות המחוברין הכתובים בחק). והשני מאות פרקים הנוספים הנ"ל ילמוד בכל שבוע ד' פרקים, היינו בכל לילה ילמוד חצי פרק משניות קודם השינה, ובש"ק ילמוד פרק אחד: וכתב בספר שערי הקדושה חלק א' שער ו' וזה לשונו ולמען יהיה שלחנך מזבח כפרה לכפר עונותיך בהמעיט מאכלך להחליש הקליפה השורה במזון שנפשך ניזונת בו תעסוק בתורה איזה משנה כו' ויכריזו עליך זה השלחן אשר לפני ה' ויחלש כח היצה"ר מעליך ויתחזק נפש השכלית שבך על ידי התורה שהיא מזון אל הנפש הזו גם היא עכ"ל. וכן כתבו בהרבה ספרים. ולכן טוב להשלים הד' פרקים הנ"ל שבכל שבוע בדרך זה, שילמוד בכל סעודה של ימות החול עכ"פ ב' משניות. ובלילה קודם השינה ג"כ עכ"פ ב' משניות, וממילא יושלמו הד' פרקים במשך השבוע, וזה יוכל להתחיל לנהוג גם באמצע השנה מתי שירצה, כי א"צ ללמוד המשניות כסדר דוקא. וכל אימת שיתחיל לנה"ג יעשה בשנה הבאה בעת זה הסיום על המשניות כנ"ל, רק שצריך ליזהר להתנות בתחילה שאינו מקבל עליו כן בנדר, וגם יאמר שאין בדעתו לנהוג כן ללמ"ד באופן זה אלא בפעם ההיא, או בפעמים שירצה, ולא לעולם, וכמו שנתבאר לעיל סימן ס"ז סעיף ו' בכל מנהג של מצוה:

אוצר החיים סדר היום

קכט. אחר תפלת מנחה למד רבינו בחדרו חק לישראל ושו"ע או"ח.

ילקט קכט יוסף

(ד"ח)

בשער המצוות פר' ואתחנן דף מ"ו ועתה נבאר סדר עסק התורה שיעסוק האדם בכל יום וכו', תחלה יקרא מקרא ואח"כ נביאים ואח"כ כתובים ואח"כ קבלה ואח"כ משנה ואח"כ תלמוד, וטוב שיקרא ג' בחינות שיש בתלמוד והם ברייתא ותוספתא ומימרא וכו' תחלה יקרא בתורה מפר' השבוע ההוא ביום א' יקרא ששה פסוקים ראשונים שבאותה פרשה וביום ב' יקרא ד' פסוקים שלאחריהם, וביום ג' ה' פסוקים שלאחריהם וביום ד' ו' פסוקים שלאחריהם וביום ה' ה' פסוקים שלאחריהם כללות כולם הם כ"ו פסוקים וכו' עיי"ש.